

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยเรื่อง ทักษะของผู้ประสานการประชุมที่มีต่อกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ โดยใช้วิธีการประชุมกลุ่มครอบครัวและชุมชน ในสถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน กระทรวงยุติธรรม ผู้วิจัยได้ศึกษาทบทวนจากแนวคิด ทฤษฎี เอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง การศึกษาวิจัยครั้งนี้ ได้กำหนดประเด็นการศึกษา ดังนี้

1. ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับสถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน
2. แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง
 - 2.1 แนวคิดเกี่ยวกับทักษะ
 - 2.2 รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540
 - 2.3 พระราชบัญญัติคุ้มครองเด็ก พ.ศ. 2546
 - 2.4 ประมวลกฎหมายอาญา
 - 2.5 ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (ฉบับที่ 20) พ.ศ. 2542
 - 2.6 อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก (Convention on the right of the child)
 - 2.7 กฎแห่งกรุงปักกิ่ง (The Beijing Rules)
 - 2.8 แนวคิดเกี่ยวกับกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์
 - 2.9 การใช้กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ในต่างประเทศ
 - 2.10 แนวคิดเกี่ยวกับการป้องกันมิให้เด็กและเยาวชนกระทำความผิดของต่างประเทศ
 - 2.11 แนวคิดในการดำเนินคดีอาญากับเด็กหรือเยาวชน
 - 2.12 แนวคิดในการปฏิบัติต่อผู้กระทำความผิด
 - 2.13 แนวคิดด้านรูปแบบบทบาทของพนักงานคุมประพฤติ (รวมถึงพนักงานพักการลงโทษ)
 - 2.14 กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ในประเทศไทย
 - 2.15 ทฤษฎีที่มีมุมมองในแง่ดีต่อการใช้กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์
 - 2.16 ทฤษฎีที่มีมุมมองในแง่ลบต่อการใช้กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์
 - 2.17 ทฤษฎีการลงโทษ
 - 2.18 ทฤษฎีความเป็นกลาง
3. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

4. กรอบแนวคิดในการวิจัย

5. สมมติฐานการวิจัย

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้มุ่งศึกษาเฉพาะทัศนคติของผู้ประสานการประชมที่มีต่อกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์โดยใช้วิธีการประชมกลุ่มครอบครัวและชุมชน ในสถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน กระทรวงยุติธรรม ในด้านแนวคิดและหลักการ วิธีการของการใช้กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ ความคาดหวังผลในการใช้วิธีการประชมกลุ่มครอบครัวและชุมชน ปัญหาและอุปสรรค และแนวทางการแก้ไขปัญหาการปฏิบัติงานของผู้ประสานการประชม จึงขอเสนอข้อมูลเบื้องต้นของสถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน ดังนี้

ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับสถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน

รัฐบาลได้เล็งเห็นความสำคัญของเด็กที่กระทำผิดมาโดยตลอด และเห็นว่าบทบัญญัติของกฎหมายที่เกี่ยวข้องยังมีข้อบกพร่องและมีอุปสรรคอยู่หลายประการ ทั้งกฎหมายที่บัญญัติไว้ก็เฉพาะสำหรับการปฏิบัติต่อเด็กหลังจากศาลมีคำพิพากษาหรือมีคำสั่งแล้ว ส่วนวิธีปฏิบัติต่อเด็กในระหว่างที่ถูกจับกุมและระหว่างการพิจารณาคดีไม่มีกฎหมายบัญญัติวิธีการไว้ เด็กจึงได้รับการปฏิบัติเช่นเดียวกับผู้ใหญ่กระทำความผิด ซึ่งเป็นการไม่เหมาะสมและมีผลเสียหายแก่เด็ก จึงได้ตราพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลคดีเด็กและเยาวชน พ.ศ. 2494 และพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีเด็กและเยาวชน พ.ศ. 2494 กระทรวงยุติธรรมจึงได้จัดตั้งศาลคดีเด็กและเยาวชนกลาง กับสถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนกลางขึ้นเป็นครั้งแรก เมื่อวันที่ 28 มกราคม 2495

ต่อมาได้ตราพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2534 ซึ่งมีผลใช้บังคับเมื่อวันที่ 22 มกราคม 2535 โดยกฎหมายดังกล่าวได้เพิ่มบทบัญญัติให้มีอำนาจในการพิจารณาพิพากษาคดีครอบครัว ซึ่งเป็นไปตามแนวคิดสากลที่ถือว่าครอบครัวเป็นพื้นฐานอันสำคัญของชุมชน การดำรงอยู่ของครอบครัว หมายถึง การดำรงอยู่อย่างมั่นคงของสมาชิกทุกคนในครอบครัว และปัญหาครอบครัวย่อมส่งผลกระทบต่อความเป็นอยู่และสภาพจิตใจของทุกคนในครอบครัว รวมทั้งกฎหมายฉบับดังกล่าวได้ปรับเปลี่ยนชื่อของศาลคดีเด็กและเยาวชนกับสถานพินิจและคุ้มครองเด็ก เป็นศาลเยาวชนและครอบครัว กับสถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 ตามมาตรา 275 บัญญัติให้ศาลยุติธรรมมีหน่วยธุรการของศาลยุติธรรมที่เป็นอิสระ จึงได้มีการตราพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการศาลยุติธรรม พ.ศ. 2543 ขึ้น ซึ่งมีผลให้สถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนซึ่งเดิมอยู่

ภายใต้การบังคับบัญชาของศาลเยาวชนและครอบครัวมาอยู่ภายใต้สังกัดของกระทรวงยุติธรรม ตามมาตรา 36 และมีอำนาจหน้าที่ตามพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ.2534 มาตรา 34 ดังต่อไปนี้ (พืลลภ พิสิษฐ์สังฆการ. 2546 : 130-131)

1. สืบเสาะและพินิจเรื่องอายุ ประวัติ ความประพฤติ สติปัญญา การศึกษาอบรม สุขภาพ ภาวะแห่งจิต นิสัย อาชีพ และฐานะของเด็กและเยาวชน ซึ่งต้องหาว่ากระทำความผิดและของบิดามารดา ผู้ปกครอง หรือบุคคลซึ่งเด็กหรือเยาวชนนั้นอาศัยอยู่ ตลอดจนสิ่งแวดล้อมทั้งปวงเกี่ยวกับเด็กหรือเยาวชนนั้น รวมทั้งสาเหตุแห่งการกระทำความผิดเพื่อรายงานต่อศาล

2. สอดส่องความประพฤติของเด็กและเยาวชนตามคำสั่งศาล

3. ควบคุมเด็กและเยาวชน ซึ่งต้องหาว่ากระทำความผิดไว้ในระหว่างการสอบสวนหรือพิจารณาคดี หรือตามคำพิพากษา หรือคำสั่งศาล

4. สงเคราะห์และบำบัดแก้ไขเด็กและเยาวชนในระหว่างที่ถูกควบคุมหรือภายหลังปล่อย

5. จัดให้มีการตรวจรักษาและพยาบาลเด็กหรือเยาวชนในระหว่างการสอบสวน หรือพิจารณาคดีหรือในระหว่างการควบคุมตัวในสถานพินิจ

6. จัดการศึกษาฝึกและอบรม ดูแลอบรมสั่งสอนเด็กและเยาวชนซึ่งอยู่ในความควบคุม

7. สืบเสาะภาวะความเป็นอยู่ของครอบครัวในคดีครอบครัว รวมทั้งจัดให้แพทย์หรือจิตแพทย์ตรวจร่างกาย สุขภาพ หรือจิตใจของกลุ่มความ ในกรณีที่ศาลมีคำสั่งตามมาตรา 112

8. ประมวลและรายงานข้อเท็จจริง รวมทั้งเสนอความเห็นต่อศาลในคดีครอบครัวตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา 117

9. ศึกษาค้นคว้าถึงสาเหตุแห่งการกระทำของเด็กและเยาวชนซึ่งต้องหาว่ากระทำความผิดโดยทั่ว ๆ ไป จัดทำสถิติการกระทำความผิดดังกล่าวของเด็กและเยาวชน และเผยแพร่วิธีป้องกัน หรือทำให้ลดน้อยลง ซึ่งการกระทำความผิดนั้น

10. ดำเนินการอื่นตามคำสั่งศาลหรือตามที่กำหนดโดยพระราชกฤษฎีกา

เมื่อเด็กและเยาวชนกระทำความผิด จะถูกนำตัวไปดำเนินคดีตามขั้นตอนของกระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็กและเยาวชน โดยมีหน่วยงานที่ทำหน้าที่แรกรับเด็กในระยะแรก คือสถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน ซึ่งมีการกิจหลักในการดูแล และบำบัดแก้ไขฟื้นฟูเด็กและเยาวชน กระทำความผิดที่ถูกจับกุม และส่งตัวให้มาอยู่ในความดูแลของสถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน

ในปัจจุบันมีสถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนทั่วประเทศ จำนวน 44 แห่ง ([http:// www.djop.moj.go.th](http://www.djop.moj.go.th) ณ วันที่ 29 กรกฎาคม 2547) ซึ่งมีจำนวนเด็กและเยาวชนที่อยู่ในความดูแลของสถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนทั่วประเทศเป็นจำนวนมาก ทั้งที่อยู่ระหว่างการพิจารณาพิพากษาและที่รับการฝึกอบรมในสถานฝึกและอบรมตามคำพิพากษา ดังสถิติแสดง

จำนวนเด็กและเยาวชนที่ถูกจับกุมและส่งตัวมายังสถานพินิจฯ ทั่วประเทศ ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2543 – พ.ศ. 2547 มีจำนวน 35,439 คน 31,448 คน 35,285 คน 29,915 คน และ 33,308 คน ตามลำดับ (([http:// www.djop.moj.go.th](http://www.djop.moj.go.th) ณ วันที่ 5 สิงหาคม 2548)

ด้วยจำนวนเด็กและเยาวชนที่มีเป็นจำนวนมาก ทำให้ไม่สามารถดูแลและบำบัดแก้ไขได้อย่างมีประสิทธิภาพเท่าที่ควร แม้สถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน จะมีมาตรการให้เด็กและเยาวชนได้รับการปล่อยตัวชั่วคราวไประหว่างการรอพิจารณาพิพากษา โดยให้นายประกัน ได้แก่ บิดา มารดา ผู้ปกครอง รับเด็กและเยาวชนไปดูแลโดยไม่ต้องถูกควบคุมตัวไว้ในสถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน ซึ่งมีจำนวนคิดเป็นร้อยละ 50 ที่ผู้ปกครองมาขอประกันตัวและได้รับการปล่อยตัวชั่วคราวไป แต่ก็ปรากฏว่า มีเด็กและเยาวชนจำนวนหนึ่งที่นายประกันนำมาคืนตัว หรือถูกจับกุมในข้อหาใหม่ระหว่างปล่อยตัวชั่วคราว ทั้งนี้ เนื่องจากการไม่มีการดำเนินการบำบัดแก้ไขฟื้นฟู สำหรับเด็กและเยาวชนที่ได้รับการปล่อยตัวชั่วคราวไป ซึ่งเด็กและเยาวชนกลุ่มที่ได้รับการปล่อยตัวชั่วคราวไปนี้จัดว่าเป็นกลุ่มที่บิดามารดา ผู้ปกครอง ยังมีความสนใจ เอาใจใส่ดูแล อันเป็นแนวโน้มที่ดีในการนำมามาตรการวิธีการทางเลือกต่าง ๆ มาใช้ เพื่อการบำบัดแก้ไข ฟื้นฟู สำหรับเด็กและเยาวชนกลุ่มนี้ นอกจากนี้ยังมีเด็กและเยาวชนอีกจำนวนไม่น้อย คือมีประมาณร้อยละ 40 จากจำนวนเด็กและเยาวชนที่ถูกจับกุมในปี พ.ศ.2545 ด้วยข้อหาที่มีโทษจำคุกทางอาญาน้อยกว่า 5 ปี ซึ่งจัดว่าเป็นการกระทำผิดเล็กน้อย เด็กและเยาวชนกลุ่มนี้ สมควรที่จะได้รับการบำบัด แก้ไข ฟื้นฟู ด้วยวิธีการทางเลือกต่าง ๆ ได้แก่ การจัดกิจกรรมเพื่อให้เด็กและเยาวชนรู้สำนึกผิดและรับผิดชอบในการกระทำผิดของตนเอง เช่น การชดเชยค่าเสียหาย การบรรเทาความเสียหายที่ตนได้ก่อ การทำงานบริการสังคม การเข้ารับกิจกรรมบำบัดรายบุคคล รายกลุ่ม รวมทั้งการนำผู้ปกครองเข้ารับการอบรมเพื่อเพิ่มทักษะในการดูแลแก้ไขเด็กและเยาวชน และเพื่อเป็นการป้องกันก่อนที่จะกระทำความผิดซ้ำ ซึ่งพบว่าสถิติการกระทำผิดซ้ำของเด็กและเยาวชนในสถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน ในปี 2547 มีจำนวนประมาณร้อยละ 13.8 ของจำนวนเด็กและเยาวชนที่ถูกจับกุมทั้งหมด เด็กหรือเยาวชนที่ถูกพิพากษาว่าเป็นผู้กระทำความผิดจะถูกส่งตัวมารับการอบรมที่สถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน หรือศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชน กระบวนการดำเนินคดีอาญาต่อเด็กหรือเยาวชน ทำให้การใช้ชีวิตตามปกติต้องชะงัก ทำให้ต้องขาดเรียน ออกจากงานที่ทำอยู่ และเมื่อเสร็จคดีแล้วก็ไม่สามารถกลับไปเรียนที่โรงเรียนเดิมได้ หรือต้องออกจากงานที่เคยทำ รวมทั้งมีผลต่อการประกอบอาชีพการงานในอนาคต เนื่องจากปรากฏในรายงานทะเบียนประวัติ จึงไม่อาจไปรับราชการ หรือประกอบอาชีพการงานในสถาบันหรือหน่วยงานที่มีชื่อเสียงได้ อันเป็นตราบาปที่ประทับติดตัวตลอดไป นอกจากนี้เด็กหรือเยาวชนจะหมดความภาคภูมิใจในตนเอง ถูกสังคมผลักไส ทำให้มีแนวโน้มที่จะกลับไปกระทำความผิดซ้ำได้ง่าย

จากแผนแม่บทกระบวนการยุติธรรมแห่งชาติ ฉบับที่ 1 (พ.ศ.2547 – 2549) ได้กำหนดยุทธศาสตร์การส่งเสริมการระงับข้อพิพาทและลดปริมาณคดีที่เข้าสู่กระบวนการยุติธรรม ภายใต้ข้อจำกัดด้านงบประมาณของประเทศ และปัญหาความเป็นทางของการของกระบวนการยุติธรรม ปัจจุบัน ในขณะที่มีปัญหาอาชญากรรมเพิ่มมากขึ้น ได้นำมาสู่ปัญหาความล่าช้าในการดำเนินคดีกระบวนการยุติธรรม จึงจำเป็นต้องปรับตัวโดยฟื้นฟูระบบความยุติธรรมเชิงจารีต ให้มีความสำคัญกระบวนการยุติธรรมทางเลือกเพื่อเพิ่มช่องทางการอำนวยความยุติธรรมที่ประชาชนมีส่วนร่วมและพัฒนากระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ที่คำนึงถึงผู้เสียหายหรือเหยื่อ นอกจากนี้จะมุ่งเน้นการขยายโอกาสแก่ผู้เสียหายเปรียบในสังคมให้มีโอกาสได้รับความยุติธรรมง่ายขึ้น และส่งเสริมบทบาทชุมชนในการระงับข้อพิพาทและลดปริมาณคดี โดยประชาชน ชุมชน และทุกภาคส่วนของสังคมมีส่วนร่วมในการอำนวยความยุติธรรมและรักษาความสงบเรียบร้อยของสังคม (สำนักงานกิจการยุติธรรม. 2547 : 36)

หากเด็กและเยาวชนได้รับการบำบัดแก้ไขโดยวิธีทางเลือกอื่น ๆ เพื่อให้รู้สำนึกผิดยอมรับการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมในทางที่ดีขึ้น ตลอดจนได้มีโอกาสรับรู้และเข้าใจถึงความทุกข์และความเดือดร้อนของผู้เสียหายที่เกิดจากผลของการกระทำความผิดของตนเอง และได้รับพิชชอบชดใช้ความเสียหายที่เกิดขึ้นด้วย ย่อมจะทำให้เด็กและเยาวชนตระหนักถึงผลแห่งการกระทำผิดของตนที่นำไป และรู้สึกเข็ดหลาบต่อการกระทำผิด อีกทั้งครอบครัวของเด็กและเยาวชนได้มีส่วนในการรับรู้และรับพิชชอบด้วย ก็จะทำให้ครอบครัวได้มีส่วนร่วมในการแก้ไขเด็กและเยาวชนในความปกครองของตน นอกจากนั้น หากมีชุมชนเข้ามาร่วมแก้ไขและช่วยเหลือเด็กและเยาวชนด้วย ก็จะช่วยให้เด็กและเยาวชน ตลอดจนครอบครัวสามารถกลับไปใช้ชีวิตในสังคม ชุมชนเดิมได้ด้วยดี ตลอดจนผู้เสียหายก็ได้รับการชดใช้ หรือมีส่วนร่วมในการกำหนดแผนการแก้ไขช่วยเหลือเด็กและเยาวชนที่กระทำผิดด้วย อันจะช่วยให้ทุกฝ่ายได้มีสัมพันธภาพที่ดีต่อกันต่อไป

ความยุติธรรมเชิงสมานฉันท์น่าจะมีความเหมาะสมอย่างยิ่งในกรณีของการกระทำผิดของเด็กและเยาวชน (Juvenile Delinquency) ในความผิดที่ไม่รุนแรง โดยทั่วไป ซึ่งความเหมาะสมดังกล่าวเป็นไปตามสมมติฐานของทฤษฎีที่มีมุมมองในแง่ดีต่อความยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ (Immodest Theory) กล่าวคือ ผู้กระทำความผิดนั้นยังอยู่ในวัยเด็ก มีประวัติการกระทำผิดน้อยต่างจากผู้ใหญ่ ส่วนใหญ่อาจจะเป็นการกระทำผิดครั้งแรก ดังนั้น สังคมและชุมชนควรที่จะให้โอกาสเพราะเชื่อว่าสามารถกลับตัวประพฤติตนเป็นคนดีของสังคมได้ง่ายกว่าผู้ใหญ่ ความยุติธรรมเชิงสมานฉันท์จึงน่าที่จะเป็นระบบความยุติธรรมที่สามารถยุติปัญหาอาชญากรรมในเด็กและเยาวชน ไม่ว่าจะเป็นด้านการลดอัตราการเกิดอาชญากรรม การยับยั้งอาชญากรรม การตัดโอกาสใน

การกระทำผิดของเด็กและเยาวชน ตลอดจนเป็นระบบที่เอื้อต่ออุดมการณ์ฟื้นฟูบำบัดแก้ไขเด็กและเยาวชนที่กระทำผิดได้มากกว่าระบบงานยุติธรรมสำหรับเด็กและเยาวชนปกติทั่วไป

การนำกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ในรูปแบบของการประชุมกลุ่มครอบครัวและชุมชน (Family Group Conference : FGC) มาใช้เป็นกระบวนการยุติธรรมทางเลือกสำหรับการจัดการกับการกระทำผิดของเด็กและเยาวชน เป็นที่ยอมรับว่าถึงเวลาแล้วและมีความเป็นไปได้ที่จะนำมาใช้ในการแก้ไขฟื้นฟูเด็กและเยาวชนผู้กระทำผิด โดยเฉพาะกับการกระทำผิดที่ไม่ร้ายแรง เพราะการนำการประชุมกลุ่มครอบครัวและชุมชนมาใช้ไม่เพียงแต่จะเป็นการหันเหเด็กและเยาวชนที่กระทำผิดเล็กน้อยออกจากกระบวนการยุติธรรมปกติ ให้เหลือแต่คดีที่จำเป็นต้องขึ้นสู่ศาล สถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนเองก็จะได้ดูแลและบำบัดแก้ไขเฉพาะเด็กและเยาวชนรายที่จำเป็นต้องควบคุมในสถานพินิจฯ เท่านั้น ซึ่งจะทำให้เป็นผลดีต่อการเพิ่มประสิทธิภาพในการแก้ไขฟื้นฟูเด็กและเยาวชนของสถานพินิจฯ ด้วย

ยิ่งไปกว่านั้น ผลดีที่เกิดขึ้นโดยตรงจากการประชุมกลุ่มครอบครัวและชุมชนคือการประชุมกลุ่มครอบครัวและชุมชนจะทำให้ทุกฝ่ายที่ได้รับผลกระทบจากการกระทำผิดของเด็กและเยาวชนได้กลับคืนสู่สถานะที่ดีดังเดิม จากการที่เด็กและเยาวชนกระทำผิดได้มีโอกาสรับรู้และเข้าใจถึงความทุกข์และความเดือดร้อนของผู้เสียหายที่เกิดจากการกระทำของตน จนทำให้รู้สึกสำนึกผิด ยอมรับที่จะปรับเปลี่ยนพฤติกรรมในทางที่ดีขึ้น และได้โอกาสแสดงความรับผิดชอบต่อความเสียหายที่เกิดขึ้น ไม่ว่าจะด้วยการชดเชยด้วยตัวเงินหรือด้วยวิธีอื่น ๆ ย่อมทำให้เด็กและเยาวชนนั้นตระหนักถึงผลแห่งการกระทำของตน และรู้สึกเข็ดหลาบต่อการกระทำผิด นำไปสู่การลดการกระทำผิดซ้ำ ซึ่งเป็นการรักษาทรัพยากรมนุษย์ จากการถูกทำลายไปโดยไม่สมควรและไม่เป็นการเพาะอาชญากรในอนาคต อีกทั้งครอบครัวของเด็กและเยาวชนจะได้มีส่วนรับรู้และรับผิดชอบด้วย ทั้งนี้ โดยมีชุมชนเข้ามาร่วมแก้ไขและช่วยเหลือเด็กและเยาวชน จะช่วยให้เด็กและเยาวชนตลอดจนครอบครัวสามารถกลับไปใช้ชีวิตในสังคม ชุมชนเดิมได้ด้วยดี ในขณะที่ผู้เสียหายก็ได้รับการชดเชยและมีส่วนร่วมในการกำหนดแผนการแก้ไขช่วยเหลือเด็กและเยาวชนที่กระทำผิดด้วย ซึ่งจะส่งผลถึงสัมพันธภาพที่ดีต่อกันในอนาคตต่อไป

ทั้งนี้ ย่อมเป็นผลดีต่อการเพิ่มประสิทธิภาพในการบำบัดแก้ไข ฟื้นฟูเด็กและเยาวชนของสถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน ด้วย กล่าวคือ เมื่อเด็กและเยาวชนผู้กระทำผิดได้รับการบำบัดแก้ไขด้วยวิธีการทางเลือกเสียแต่ต้น และได้ผ้นออกไปจากกระบวนการยุติธรรม สถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน จะได้ดูแลและบำบัดแก้ไขเฉพาะเด็กและเยาวชนรายที่จำเป็นจริง ๆ กับการควบคุมในสถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนเท่านั้น (สำนักงานกิจการยุติธรรม, 2547 : 52)

ตามบทบัญญัติแห่งพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัว และวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2534 มาตรา 63 บัญญัติว่า “ในกรณีเด็กหรือเยาวชนต้องหาว่ากระทำความผิด เมื่อผู้อำนวยการสถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนพิจารณา โดยคำนึงถึง อายุ ประวัติ ความประพฤติ สถิติปัญหา การศึกษาอบรม สุขภาพ ภาวะแห่งจิต นิสัย อาชีพ ฐานะ ตลอดจนสิ่งแวดล้อมเกี่ยวกับเด็กและเยาวชนและพฤติการณ์ต่าง ๆ แห่งคดีแล้ว เห็นว่าเด็กหรือเยาวชนอาจกลับตนเป็นคนดีได้โดยไม่ต้องฟ้อง และเด็กและเยาวชนนั้นยินยอมที่จะอยู่ในความควบคุมของสถานพินิจฯ ด้วยแล้ว ให้ผู้อำนวยการสถานพินิจฯ แจ้งความเห็นไปยังพนักงานอัยการ ถ้าพนักงานอัยการเห็นชอบแล้ว ให้มีอำนาจสั่งไม่ฟ้องเด็กหรือเยาวชนนั้นได้ คำสั่งไม่ฟ้องของพนักงานอัยการนั้นให้เป็นที่สุด”

การควบคุมเด็กและเยาวชนในสถานพินิจฯ ตามวรรคหนึ่ง ให้มีกำหนดเวลาตามที่ผู้อำนวยการสถานพินิจฯ เห็นสมควร แต่ต้องไม่เกินสองปี

“บทบัญญัติตามมาตรานี้ มิให้ใช้บังคับแก่การกระทำความผิดอาญาที่มีอัตราโทษอย่างสูงตามที่กฎหมายกำหนดไว้ ให้จำคุกเกินกว่าห้าปีขึ้นไป”

โดยสรุปแล้ว มาตรา 63 วางหลักเกณฑ์ในเรื่องการฟ้องคดีอาญาที่มีอัตราโทษอย่างสูง จำคุกไม่เกิน 5 ปี ให้เป็นอำนาจของผู้อำนวยการสถานพินิจฯ ทำการพิจารณาว่าเด็กหรือเยาวชนสามารถกลับตนเป็นคนดีโดยไม่ต้องฟ้องเป็นคดีต่อศาลได้หรือไม่ ถ้าเห็นว่าเด็กหรือเยาวชนผู้นั้นสามารถกลับตนเป็นคนดีได้และเด็กหรือเยาวชนผู้นั้นยินยอมที่จะอยู่ในความควบคุมของสถานพินิจฯ ด้วยแล้ว ผู้อำนวยการสถานพินิจฯ ต้องแจ้งไปยังพนักงานอัยการ และเมื่อพนักงานอัยการทราบและเห็นชอบด้วยก็จะมีคำสั่ง “ไม่ฟ้องคดี” ต่อศาลสำหรับความผิดที่เด็กหรือเยาวชนกระทำความผิด ทั้งนี้กฎหมายถือว่าคำสั่งของพนักงานอัยการเป็นที่สุด

ในกรณีที่พนักงานอัยการเห็นชอบกับผู้อำนวยการสถานพินิจฯ ที่จะไม่ฟ้องคดีเด็กหรือเยาวชนผู้นั้นต่อศาลแล้ว ให้ผู้อำนวยการสถานพินิจฯ เป็นผู้กำหนดเวลาในการควบคุมตามที่เห็นสมควรและต้องไม่เกิน 2 ปี ทั้งนี้สำหรับความผิดที่มีอัตราโทษอย่างสูงให้จำคุกเกินกว่า 5 ปีไปแล้ว ผู้อำนวยการสถานพินิจฯ ไม่มีอำนาจใช้ดุลพินิจดังกล่าวตามข้างต้นได้เลย

เงื่อนไขสำคัญที่พนักงานอัยการจะสั่งไม่ฟ้องตามมาตรา 63 ได้นั้น ต้องประกอบด้วยเหตุดังต่อไปนี้

- ก. ต้องเป็นคดีที่เด็กหรือเยาวชนต้องหาว่ากระทำความผิด
- ข. คดีที่ต้องหาว่ากระทำความผิดนั้น ต้องเป็นความผิดที่อัตราโทษตามกฎหมายอย่างสูงไม่เกิน 5 ปี เช่น

ความผิดลหุโทษ (ป.อ. มาตรา 367-398)

ความผิดฐานบุกรุก (ป.อ. มาตรา 326)

ความผิดฐานทำให้เสียทรัพย์ (ป.อ. มาตรา 358)

ความผิดฐานรับของโจร (ป.อ.มาตรา 357)

ความผิดฐานยักยอกทรัพย์ (ป.อ. มาตรา 352)

ความผิดฐานโกงเจ้าหนี้ (ป.อ. มาตรา 349)

ความผิดฐานฉ้อโกง (ป.อ. มาตรา 341)

ความผิดฐานหมิ่นประมาท (ป.อ. มาตรา 326)

ค. ต้องเป็นกรณีที่ผู้อำนวยการสถานพินิจพิจารณาโดยคำนึงอายุ ประวัติ ความประพฤติ สถิติปัญหา การอบรม สุขภาพ ภาวะแห่งจิต นิสัย อาชีพ ฐานะ ตลอดจนสิ่งแวดล้อมที่เกี่ยวกับเด็ก หรือเยาวชนและพฤติการณ์ต่าง ๆ แห่งคดีแล้ว เห็นว่าเด็กหรือเยาวชนนั้นอาจจะกลับตัวเป็นคนดี ได้โดยไม่ต้องฟ้อง และผู้อำนวยการสถานพินิจได้แจ้งความเห็นนั้นไปยังพนักงานอัยการ

ง. ต้องเป็นกรณีที่เด็กหรือเยาวชนนั้นยินยอมที่จะอยู่ในความควบคุมของสถานพินิจ ตามกำหนดเวลาที่ผู้อำนวยการสถานพินิจเห็นสมควรแต่ไม่เกิน 2 ปี

เงื่อนไขทั้ง 4 ประการดังกล่าวข้างต้นต้องประกอบกันครบถ้วน หากขาดเงื่อนไข ดังกล่าวเพียงข้อใดข้อหนึ่งแล้ว พนักงานอัยการย่อมไม่มีอำนาจสั่งไม่ฟ้องตามมาตรา 63 ได้ (สุพจน์ ภูมามะชัย, 2543 : 137-140)

ปัจจุบันกรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน มีนโยบายนำกระบวนการยุติธรรม เจริญमानฉันท์ โดยการนำการประชุมกลุ่มครอบครัวและชุมชนมาใช้ในสถานพินิจและคุ้มครองเด็ก และเยาวชนทั่วประเทศ เพื่อตอบสนองวิสัยทัศน์ของกระทรวงยุติธรรม คือกระทรวงยุติธรรมเป็น องค์กรหลักในการอำนวยความสะดวกให้ประชาชนเชื่อมั่นและเข้าถึงความยุติธรรมอย่าง เสมอภาค เพื่อความสุขของสังคมอย่างยั่งยืน โดยมีพันธกิจเพื่อพัฒนาระบบการปฏิบัติต่อ ผู้กระทำผิด และเพื่อพัฒนาและส่งเสริมกระบวนการยุติธรรมทางเลือกโดยประชาชนและเพื่อ ประชาชน และในการนี้สถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนกรุงเทพมหานคร ได้เริ่มดำเนินการ เมื่อวันที่ 15 สิงหาคม 2546 เป็นคดีแรกและนัดแรก และดำเนินการจัดประชุมกลุ่มครอบครัวหลาย คดีเรื่อยมา โดยได้เชิญผู้ปกครองเด็กและเยาวชน ผู้เสียหาย ประธานชุมชนที่ครอบครัวเยาวชนอาศัย อยู่ พนักงานคุมประพฤติเจ้าของคดี พนักงานอัยการ พนักงานสอบสวน นักสังคมสงเคราะห์ นักจิตวิทยา มาพิจารณาร่วมกันเพื่อหาแนวทางแก้ไข ปรับเปลี่ยนพฤติกรรม และชดใช้สังคม พอสมควร โดยใช้สำนักงานสถานพินิจฯ เป็นสถานที่ประชุมกลุ่มครอบครัว (วารสารกรมพินิจและ คุ้มครองเด็กและเยาวชน กรกฎาคม – กันยายน 2547: 6) ปรากฏผลการดำเนินการดังนี้

ผลการดำเนินการตั้งแต่วันที่ 1 มิถุนายน 2546 ถึงวันที่ 31 พฤษภาคม 2548

จำนวนเด็กและเยาวชนที่ถูกส่งมาดำเนินคดี	64,060 ราย
เป็นความผิดอยู่ในเกณฑ์และได้เสนอความเห็นตามมาตรา 63	9,727 ราย
จัดให้มีการประชุมกลุ่มครอบครัวและชุมชน	6,831 ราย
พนักงานอัยการเห็นชอบด้วยกับความเห็นผู้อำนวยการฯ สั่งไม่ฟ้อง	5,169 ราย
พนักงานอัยการไม่เห็นชอบด้วยกับความเห็นผู้อำนวยการฯ สั่งฟ้อง	83 ราย
เด็กและเยาวชนที่ได้รับการสั่งไม่ฟ้องกลับมามีกระทำความผิดซ้ำ	149 ราย

ที่มา : กลุ่มงานข้อมูลและสารสนเทศ สำนักพัฒนาระบบงานยุติธรรมเด็กและเยาวชน กรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน

แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

1. แนวคิดเกี่ยวกับทัศนะ

คำว่า ทัศนะ (Opinion) มีผู้ให้ความหมายไว้ดังนี้

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542 (2546 : 521) ให้ความหมายคำว่า ทัศนะว่า หมายถึง ความเห็น การเห็น เครื่องรู้เห็น สิ่งที่เห็น การแสดง

วิสูตร เกษมสุข (2539 : 6) ได้ให้ความหมายว่า ทัศนะ หมายถึง ความคิดเห็น การตกลงใจ หรือการลงความเห็นซึ่งได้จากการตอบแบบสอบถามความคิดเห็น

สมศักดิ์ คงสนวน (2543 : 25) ได้ให้ความหมายว่า ทัศนะ หมายถึง ความรู้สึกโน้มน้าวใจต่อเรื่องใดเรื่องหนึ่ง โดยเฉพาะสภาวะทางจิตที่เกิดจากการเห็นและประสบการณ์ของคนใดคนหนึ่งและกลุ่มคนที่มีอิทธิพลต่อการกำหนดทิศทางต่อปฏิกิริยาต่อเหตุการณ์หรือต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่งที่บุคคลนั้น ๆ เกี่ยวข้อง

เทอร์สโตน (Thurstone, อ้างถึงใน ประภาพัญญ์ สุวรรณ. 2526 : 95) กล่าวถึง ทัศนะว่าเป็นผลรวมทั้งหมดของมนุษย์เกี่ยวกับความรู้สึก อคติ ความคิด ความกลัวต่อบางสิ่งบางอย่าง การแสดงออกทางด้านการพูดเป็นความคิด อยากจะวัดทัศนะเราก็ทำได้โดยวัดความคิดของบุคคลที่มีต่อสิ่งต่าง ๆ

โรเซนเบิร์ก และ โฮบลันด์ (Rosenberg & Hobland, อ้างถึงใน ประภาพัญญ์ สุวรรณ. 2526 : 95) ได้แบ่งทัศนะ ออกเป็น 3 องค์ประกอบ คือ

(1) องค์ประกอบทางด้านความรู้ และความเข้าใจ (Cognitive Component) เป็นเรื่องของความเชื่อ การรับรู้ของบุคคลที่มีต่อเรื่องใดเรื่องหนึ่ง ทั้งในทางบวกหรือทางลบ

(2) องค์ประกอบทางด้านความรู้สึก (Affective component) เป็นเรื่องของอารมณ์ ความรู้สึก และค่านิยมส่วนตัว ซึ่งมีความแตกต่างกันในแต่ละบุคคล ทำให้เกิดทัศนคติในทางใดทางหนึ่งต่อเรื่องนั้น เช่น ชอบหรือไม่ชอบ

(3) องค์ประกอบทางด้านพฤติกรรม (Behavioral component) เป็นความพร้อมหรือแนวโน้มของบุคคลจะแสดงออกต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่งในทางหนึ่งทางใด เช่น พร้อมที่จะช่วยเหลือพร้อมที่จะต่อต้าน บุคคลหนึ่งได้รับสิ่งเร้าต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นบุคคล สถานการณ์หรือวัตถุใด ๆ บุคคลนั้นก็จะเกิดความรู้สึกความเข้าใจ ความรู้สึก และความพร้อมที่จะแสดงออกที่เราสามารถวัดได้ (ประภาเพ็ญ สุวรรณ. 2526 : 95)

ทัศนคติเป็นส่วนหนึ่งที่สามารถทำนายพฤติกรรมหรือการปฏิบัติของบุคคลได้โดยบุคคลมีแนวโน้มที่จะเอาทัศนคติเข้าไปมีส่วนในการที่จะมีพฤติกรรมอย่างใดอย่างหนึ่ง โดยการศึกษาทัศนคติของบุคคลเกี่ยวกับเรื่องใดเรื่องหนึ่ง ทำให้ทราบว่า บุคคลนั้นมีแนวโน้มที่จะแสดงออกเกี่ยวกับเรื่องนั้นอย่างไรบ้าง เพื่อที่เราจะได้นำมาเป็นประโยชน์ในการดำเนินการอย่างใดอย่างหนึ่งเกี่ยวกับเรื่องนั้นต่อไป

จากความหมายของทัศนคติพอสรุปได้ว่า ทัศนคติ คือ ความคิดเห็นของแต่ละบุคคล สิ่งของหรือเหตุการณ์สถานการณ์ใดในช่วงเวลาใดเวลาหนึ่ง โดยมีพื้นฐานมาจากประสบการณ์สภาพแวดล้อม ทัศนคติ ความรู้ ความเชื่อของแต่ละคน ซึ่งอาจเป็นการแสดงออกในพฤติกรรมหรือความคิดในทางบวกหรือทางลบ ความนึกคิด ความรู้สึกประทับใจ ความเชื่อ และการตัดสินใจเกี่ยวกับสิ่งใดสิ่งหนึ่ง เป็นความคิดเห็นทั้งที่เห็นด้วยและไม่เห็นด้วย ซึ่งไม่อาจบอกได้ว่าความคิดเห็นของคน ๆ นั้นถูกหรือผิด ผู้ประสานการประชุมจะมีทัศนคติต่อกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์โดยการประชุมกลุ่มครอบครัวและชุมชนในสถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน อย่างไรก็ขึ้นอยู่กับความเชื่อ ความรู้สึกและประสบการณ์ที่ผ่านมาของแต่ละคน ซึ่งก็แตกต่างกันทั้งเนื้อหาและระดับมากน้อยในรายชื่อ สามารถวัดได้โดยใช้แบบสอบถามความคิดเห็นที่ผู้วิจัยได้สร้างขึ้น

ปัจจัยที่ทำให้เกิดความคิดเห็น

แนวคิดของทีโอดอร์สัน (Theodorson) และ โกลเลนส์นิก (Kolensnik) เห็นว่าความคิดเห็นเป็นความรู้สึกอย่างใดอย่างหนึ่งของบุคคลที่มีต่อสิ่งหนึ่งสิ่งใดโดยเฉพาะ ซึ่งเป็นการแสดงออกที่เฉพาะเจาะจงทางด้านทัศนคติของบุคคลที่เกี่ยวกับสิ่งใดสิ่งหนึ่ง ดังนั้น ความคิดเห็นเป็นการแสดงออกรูปแบบหนึ่งของทัศนคติการศึกษาปัจจัยที่มีผลกระทบต่อความคิดเห็นจึงพิจารณาถึงการเกิดทัศนคติด้วย

ถวิล ธารโกวิท (2532: 65-67) ได้กล่าวถึงปัจจัยที่ทำให้บุคคลเกิดมีทัศนคติและความคิดเห็นต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่งไว้ 4 ประการ ดังนี้

1. ประสบการณ์เฉพาะอย่าง (Specific experience) เป็นประสบการณ์ที่บุคคลได้พบกับเหตุการณ์นั้นด้วยตนเอง และการได้พบนั้นทำให้เกิดความเข้าใจกลายเป็นทัศนคติและความคิดเห็นของบุคคลนั้น

2. การติดต่อสื่อสารกับบุคคล (Communication from others) รูปแบบนี้เป็นการรับเอาทัศนคติและความคิดเห็นหลายอย่างเอาไว้โดยไม่ตั้งใจ ไม่มีแบบแผนโดยมีความสัมพันธ์ที่เกี่ยวข้องกับคนใกล้ชิด เช่น ครอบครัว และสื่อต่าง ๆ ที่ได้รับในชีวิตประจำวัน

3. รูปแบบ (Model) การเกิดทัศนคติและความคิดเห็นเกิดจากการเลียนแบบ เช่น การมองดูบุคคลอื่นว่ากระทำการอย่างไรจึงจำเอามาเป็นรูปแบบในการปฏิบัติ และรูปแบบนั้นจะก่อให้เกิดทัศนคติได้มากหรือน้อยขึ้นอยู่กับว่าผู้เป็นแบบอย่างนั้นเป็นบุคคลที่เขายอมรับนับถือเพียงใด

4. องค์ประกอบของสถาบัน (Institution Factors) องค์ประกอบของสถาบัน ได้แก่ ครอบครัว โรงเรียน หน่วยงานต่าง ๆ สมาคม เป็นต้น สภาพทางสังคมเหล่านี้มีส่วนในการสร้างทัศนคติและความคิดเห็นแก่บุคคลมาก

ออสแคมป์ (Oskamp) ได้กล่าวถึงปัจจัยที่ทำให้เกิดความคิดเห็น สรุปได้ ดังนี้

1. ปัจจัยทางพันธุกรรมและร่างกาย (Genetic and Physiological Factors) จากการศึกษาพบว่า ปัจจัยด้านพันธุกรรมจะมีผลต่อระดับความก้าวหน้าของบุคคล ซึ่งจะส่งผลต่อการศึกษา ทัศนคติ หรือความคิดเห็นของบุคคลนั้น ๆ ได้ เมื่อพิจารณาด้านร่างกาย เช่น อายุ ความเจ็บป่วย และผลกระทบจากการใช้ยาเสพติดจะมีผลต่อความคิดเห็นและทัศนคติของบุคคล ตัวอย่างเช่น คนที่มีความคิดอนุรักษ์นิยมมักจะเป็นคนที่มีอายุมาก

2. ประสบการณ์โดยตรงของบุคคล (Direct Personal Experience) คือ บุคคลได้รับความรู้สึกและความคิดต่าง ๆ จากประสบการณ์โดยตรง เป็นเหตุการณ์ที่กระทำหรือได้พบเห็นต่อสิ่งต่าง ๆ โดยตนเอง ทำให้เกิดทัศนคติหรือความคิดเห็นจากประสบการณ์ที่ตนเองได้รับ เช่น การที่เราได้รับประทานไอศกรีม เราพอใจ รู้สึกชอบ เนื่องจากไอศกรีมมีรสหวานเย็น หอมชื่นใจ เราจึงมีความรู้สึกต่อไอศกรีมที่ได้ทานครั้งแรกเป็นประสบการณ์โดยตรงที่เราได้รับ

3. อิทธิพลจากครอบครัว (Parental Influence) เป็นผลที่บุคคลแต่ละคนได้รับการอบรมเลี้ยงดูจากครอบครัว และได้รับอิทธิพลโดยการสั่งสมมาแต่เด็ก ๆ ทั้งในด้านความคิด การได้รับการตอบสนองความต้องการทางร่างกาย ตลอดจนการให้รางวัลและการลงโทษซึ่งเด็กจะค่อย ๆ ซึมซับประสบการณ์โดยไม่รู้ตัวตลอดมา

4. ทักษะและความคิดเห็นของกลุ่ม (Group Determinants of Attitude) อิทธิพลของกลุ่มเป็นปัจจัยสำคัญที่มีผลต่อความคิดเห็นและทัศนคติของแต่ละคนในกลุ่มด้วย เหตุที่คนทุกคนต้องการมีส่วนร่วมในการอยู่ร่วมกันเป็นกลุ่ม แต่ละคนจึงได้รับการถ่ายทอดและมีแรงกดดันจากกลุ่มทั้งในด้านทัศนคติและความคิดเห็น กลุ่มต่าง ๆ ก็มีแยกออกไป เช่น เพื่อนที่โรงเรียน เพื่อนร่วมงาน เป็นต้น

5. สื่อมวลชน (Mass Media) จากการที่บุคคลได้รับสื่อในรูปแบบต่าง ๆ เช่น โทรทัศน์ วิทยุ หนังสือพิมพ์ ภาพยนตร์และสื่อต่าง ๆ จะมีผลทำให้บุคคลมีความคิดเห็นหรือมีทัศนคติเป็นไปตามข้อมูลที่ได้รับ

สรุปว่าปัจจัยที่ทำให้เกิดความคิดเห็น มี 2 ปัจจัยใหญ่ ๆ ดังนี้

1. ปัจจัยจากตัวบุคคลเอง ได้แก่ คุณสมบัติเฉพาะตัวของคน ๆ นั้น เช่น อายุ รายได้ การศึกษา ประสบการณ์ที่เป็นมาของคน ๆ นั้น รวมตลอดถึงความเชื่อ ค่านิยม ที่ได้รับการอบรมสั่งสอนของครอบครัว

จากการศึกษาแนวคิดของถวิล ธนาโกชน และออสแคมป์ (Oskamp) ได้ชี้ให้เห็นถึงลักษณะส่วนบุคคล เช่น อายุ รายได้ การศึกษาและประสบการณ์ ล้วนมีความสัมพันธ์กับการเกิดความคิดเห็นของคน ๆ นั้น

2. ปัจจัยเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม ความคิดเห็นต่าง ๆ ของทุกคนอาจเกิดจากการพบปะสังสรรค์คบหาสมาคมและอิทธิพลของกลุ่ม นอกจากนั้นการได้รับการสัมผัสจากสื่อมวลชนในรูปแบบต่าง ๆ ได้แก่ วิทยุ โทรทัศน์ หนังสือพิมพ์ เอกสารต่าง ๆ สิ่งเหล่านี้มีอิทธิพลมากต่อความคิดเห็นของบุคคลที่จะได้รับข้อมูล ข่าวสารของแต่ละบุคคล

ปัจจัยเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมนี้นับว่าเป็นปัจจัยภายนอกในการวิจัยครั้งนี้ ผู้ประกอบการประชุมจะได้รับสื่อต่าง ๆ และการสมาคมกับบุคคลที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ ผู้ปกครองเด็กและเยาวชน ตำรวจ อัยการ และเพื่อนข้าราชการด้วยกัน

การวัดความคิดเห็น

ในการวัดความคิดเห็นโดยทั่วไป คือวิธีการตอบแบบสอบถามหรือตอบแบบสัมภาษณ์ การวัดความคิดเห็นมีส่วนประกอบ 3 อย่าง คือ บุคคลที่จะถูกวัดสิ่งเร้าและการตอบสนองซึ่งจะออกมา 2 แบบ

1. ระดับสูง ต่ำ มาก น้อย เป็นการวัด 2 แบบ

2. คำตอบตามแนวของ Likert Scale ซึ่งจะแบ่งน้ำหนักความคิดเห็นออกเป็น 5 ระดับ คือ เห็นด้วยมากที่สุด เห็นด้วยมาก เห็นด้วยปานกลาง เห็นด้วยน้อย และเห็นด้วยน้อยที่สุด

ส่วนการให้คะแนนจะขึ้นอยู่กับข้อความลักษณะเป็นบวก (Positive) หรือทางลบ (Negative)

แนวคิดและหลักการในการวัดความคิดเห็นโดยสรุปได้ว่าการวัดทัศนคติวัดจากลักษณะ

3 มิติ คือ

1. มิติทางด้านทิศทาง ซึ่งวัดได้ในทางบวกหรือทางลบ
2. มิติทางด้านปริมาณ ซึ่งวัดได้ในความพอใจมากที่สุดไปจนถึงน้อยที่สุด
3. มิติทางด้านความเข้ม ซึ่งได้แก่ความมั่นคงทางจิตใจที่มีต่อทัศนคติใดมากน้อยเพียงไร

ในการวัดทัศนคติและความคิดเห็นจะต้องใช้มาตรวัดทัศนคติ ซึ่ง พวงรัตน์ ได้ให้ความหมายว่า หมายถึง ข้อความจำนวนหนึ่งที่ใช้วัดความรู้สึกของบุคคลที่มีต่อสิ่งต่าง ๆ เป็นความรู้สึกที่ค่อนข้างลึกซึ้ง ใช้วัดข้อมูลทางด้านจิตอารมณ์ ซึ่งมีเทคนิควิธีการวัดซึ่งเป็นที่นิยมทั่วไป 2 วิธี คือ

1. การวัดทัศนคติและความคิดเห็น โดยใช้วิธีช่วงปรากฏเท่านั้น วิธีนี้สร้างขึ้นโดย Thurston มีขั้นตอนในการสร้าง คือ ขั้นแรกต้องสร้างข้อความที่แทนความรู้สึกของกลุ่มบุคคลให้ได้ ข้อความมากที่สุดเท่าที่จะทำได้ แล้วนำไปให้ผู้ทรงคุณวุฒิตรวจ แล้วให้ความเห็นข้อความที่สร้างขึ้นนี้โดยเรียงลำดับความเห็นด้วยอย่างมากที่สุดไปจนถึงไม่เห็นด้วยอย่างมากแล้วนำมาหาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์

2. การวัดทัศนคติโดยใช้วิธีลิเคิร์ต (Likert method or Sumated Rating) วิธีนี้สร้างขึ้นโดย เลนีส ลิเคิร์ต (Renis Likert) โดยการสร้างข้อความขึ้นหลาย ๆ ข้อความให้ครอบคลุมหัวข้อที่จะศึกษาการตอบแบบสอบถามนี้มีให้เลือก 5 ข้อ คือ เห็นด้วยมากที่สุด เห็นด้วยมาก เห็นด้วยปานกลาง เห็นด้วยน้อย และเห็นด้วยน้อยที่สุด ทั้งด้านบวกและด้านลบในจำนวนที่ใกล้เคียงกัน การให้คะแนนนั้นขึ้นอยู่กับชนิดของข้อความว่าเป็นทางบวกหรือทางลบ การให้คะแนน อาจให้ตั้งแต่ 0 ถึง 4 จาก 1 ถึง 5 โดยตีความหมายจากคะแนนที่ได้

นอกจากการวัดดังกล่าวข้างต้นยังมีการวัดแบบของ คูเดอร์ ริชาร์ดสัน (Kuder Richardson) การหาความเชื่อมั่นวิธีนี้เป็นที่นิยมมาก เพราะมีข้อดีตรงที่ว่าสอบครั้งเดียวกับกลุ่มตัวอย่างทดลองเครื่องมือกลุ่มเดียว แล้วหาค่าความเชื่อมั่นได้ ข้อตกลงเบื้องต้นของวิธีนี้ คือ เครื่องมือชุดนั้นต้องวัดลักษณะเดียวกัน และมีการให้คะแนนที่เป็น Dichotomous คือ มีสองคำตอบ ตอบถูกได้ 1 คะแนน ตอบผิดได้ 0 คะแนน การหาความเชื่อมั่นวิธีนี้เป็นการหาความคงตัวภายใน (internal consistency) (นวลจันทร์ ทัศนชัยกุล, 2547 : 27-35)

ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยถามทัศนะ ซึ่งเป็นตัวแปรตาม คือ ทัศนะของผู้ประกอบการประชุมที่มีต่อกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์โดยใช้วิธีการประชุมกลุ่มครอบครัวและชุมชน

ในสถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน กระทรวงยุติธรรม การวัดความคิดเห็นดังกล่าวนี้ ผู้วิจัยใช้แบบวัดของ Likert ซึ่งมีการแบ่งเป็น 5 ระดับ คือ เห็นด้วยมากที่สุด เห็นด้วยมาก เห็นด้วยปานกลาง เห็นด้วยน้อย และเห็นด้วยน้อยที่สุด

2. รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 มีสาระสำคัญคือ

เป็นการส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชน ให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการปกครองตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐเพิ่มขึ้น ตลอดจนปรับปรุงโครงสร้างทางการเมืองให้มีเสถียรภาพและประสิทธิภาพยิ่งขึ้น ทั้งนี้ โดยได้คำนึงถึงความคิดเห็นของประชาชนเป็นสำคัญ

มาตรา 34 วรรคแรก บัญญัติว่า “สิทธิของบุคคลในครอบครัว เกียรติยศ ชื่อเสียง หรือความเป็นอยู่ส่วนตัว ย่อมได้รับความคุ้มครอง”

มาตรา 53 วรรคแรก บัญญัติว่า “เด็ก เยาวชน และบุคคลในครอบครัว มีสิทธิได้รับความคุ้มครองโดยรัฐจากการใช้ความรุนแรงและการปฏิบัติอันไม่เป็นธรรม”

มาตรา 75 วรรคแรก บัญญัติว่า “รัฐต้องดูแลให้มีการปฏิบัติตามกฎหมาย คุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของบุคคล จัดระบบงานของกระบวนการยุติธรรมให้มีประสิทธิภาพและอำนวยความสะดวกแก่ประชาชนอย่างรวดเร็ว และเท่าเทียมกัน รวมทั้งจัดระบบงานราชการและงานของรัฐอย่างอื่นให้มีประสิทธิภาพเพื่อตอบสนองความต้องการของประชาชน” (รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540. 2540 :7, 12, 15)

กล่าวโดยสรุปคือ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 ได้ให้ความสำคัญต่อเด็ก เยาวชน และครอบครัว และเห็นว่าควรได้รับการคุ้มครองดูแล อำนวยความสะดวก ยุติธรรม และได้รับการปฏิบัติจากภาครัฐอย่างเสมอภาคและเท่าเทียมกัน

3. พระราชบัญญัติคุ้มครองเด็ก พ.ศ. 2546

พระราชบัญญัติคุ้มครองเด็ก พ.ศ. 2546 มีผลใช้บังคับเมื่อวันที่ 30 มีนาคม 2547 เป็นกฎหมายที่ถือได้ว่าเป็นนวัตกรรมใหม่ในการให้ความคุ้มครองแก่เด็กในประเทศไทย โดยกำหนดให้ความคุ้มครองเด็กทุกคนที่มีอายุต่ำกว่า 18 ปี บริบูรณ์ รวมถึงเด็กเร่ร่อน เด็กกำพร้า เด็กที่อยู่ในสภาพยากลำบาก เด็กพิการ เด็กที่เสี่ยงต่อการกระทำผิด นักเรียน นักศึกษา เป็นต้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งการกำหนดให้ผู้ปกครองให้การอุปการะเลี้ยงดู อบรมสั่งสอน และพัฒนาเด็กที่อยู่ในความปกครองของตนมิให้ตกอยู่ในภาวะเป็นอันตรายแก่ร่างกายและจิตใจ นอกจากนี้ยังกำหนดให้สถานศึกษาจัดให้มีระบบงานและกิจกรรมแนะแนวให้คำปรึกษาแก่นักเรียน นักศึกษา และผู้ปกครอง เพื่อส่งเสริมความประพฤติที่เหมาะสม ความรับผิดชอบต่อสังคมและความปลอดภัย โดยได้กำหนดวิธีการปฏิบัติต่อเด็ก ดังนี้

มาตรา 22 ระบุว่า การปฏิบัติต่อเด็กไม่ว่ากรณีใด ให้คำนึงถึงประโยชน์สูงสุดของเด็กเป็นสำคัญ และไม่ให้มีการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรม การกระทำเป็นไปเพื่อประโยชน์สูงสุดของเด็ก หรือเป็นการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมต่อเด็ก ให้พิจารณาตามแนวทางที่กำหนดในกฎกระทรวง

มาตรา 23 ระบุว่า ผู้ปกครองต้องให้การอุปการะเลี้ยงดู อบรมสั่งสอน และพัฒนาเด็กที่อยู่ในความปกครองดูแลของตนตามสมควรแก่ชนบทธรรมเนียมประเพณีและวัฒนธรรมแห่งท้องถิ่น แต่ทั้งนี้ต้องไม่ต่ำกว่ามาตรฐานขั้นต่ำตามที่กำหนดในกฎกระทรวงและต้องคุ้มครองสวัสดิภาพเด็กที่อยู่ในความปกครองดูแลของตนมิให้ตกอยู่ในภาวะอันน่าจะเกิดอันตรายแก่ร่างกายหรือจิตใจ

มาตรา 26 ภายใต้บทบัญญัติแห่งกฎหมายอื่น ไม่ว่าเด็กจะยินยอมหรือไม่ ห้ามมิให้ผู้ใดกระทำการ ดังต่อไปนี้

(3) บังคับ ชูเชื้อ ชักจูง ส่งเสริม หรือยินยอมให้เด็กประพฤติตนไม่สมควร หรือน่าจะทำให้เด็กมีความประพฤติดีต่อการกระทำผิด

และได้กำหนดโทษสำหรับผู้ฝ่าฝืน ไว้ดังนี้

มาตรา 78 ผู้ใดฝ่าฝืนมาตรา 26 ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินสามเดือน หรือปรับไม่เกินสามหมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ (ราชกิจจานุเบกษา ฉบับกฤษฎีกา เล่ม 120 ตอนที่ 95 ก วันที่ 2 ตุลาคม 2546)

จากพระราชบัญญัติคุ้มครองเด็ก พ.ศ. 2546 ดังกล่าว จะเห็นได้ว่าได้กำหนดวิธีการปฏิบัติต่อเด็กโดยให้คำนึงถึงประโยชน์สูงสุดของเด็กเป็นสำคัญ และระบุว่าผู้ปกครองต้องให้การอุปการะเลี้ยงดู อบรมสั่งสอนและพัฒนาเด็กที่อยู่ในความปกครองดูแลของตน มิให้ตกอยู่ในภาวะอันน่าจะเกิดอันตรายแก่ร่างกายหรือจิตใจ รวมทั้งห้ามบังคับ ชูเชื้อ ชักจูง ส่งเสริม หรือยินยอมให้เด็กประพฤติตนไม่สมควร หรือน่าจะทำให้เด็กมีความประพฤติดีต่อการกระทำผิด โดยกำหนดบทลงโทษสำหรับผู้ฝ่าฝืนไว้อีกด้วย ซึ่งอาจจะรวมถึงผู้ปกครองถ้าไม่ปฏิบัติตามจะมีโทษร่วมรับผิดชอบกับเด็กที่อยู่ในความปกครองด้วย ซึ่งจะเห็นได้ว่า รัฐให้ความสำคัญต่อเด็กเป็นอย่างมาก ในการคุ้มครองสวัสดิภาพของเด็ก เพื่อให้เด็กได้รับการอุปการะเลี้ยงดู อบรมสั่งสอน และมีพัฒนาการที่เหมาะสม อันเป็นการส่งเสริมความมั่นคงของสถาบันครอบครัว รวมทั้งป้องกันมิให้เด็กถูกทารุณกรรมตกเป็นเครื่องมือในการแสวงหาประโยชน์โดยมิชอบ หรือถูกเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรม

4. ประมวลกฎหมายอาญา

มาตรา 73 เด็กอายุยังไม่เกินเจ็ดปี กระทำการอันกฎหมายบัญญัติเป็นความผิด เด็กนั้นไม่ต้องรับโทษ

มาตรา 74 เด็กอายุกว่าเจ็ดปีแต่ยังไม่เกินสิบสี่ปี กระทำการอันกฎหมายบัญญัติเป็นความผิด เด็กนั้นไม่ต้องรับโทษ แต่ให้ศาลมีอำนาจที่จะดำเนินการดังต่อไปนี้

(1) ว่ากล่าวตักเตือนเด็กนั้นแล้วปล่อยตัวไป และถ้าศาลเห็นสมควรจะเรียกบิดามารดา ผู้ปกครองหรือบุคคลที่เด็กนั้นอาศัยอยู่มาดักเตือนด้วยก็ได้

(2) ถ้าศาลเห็นว่า บิดามารดาหรือผู้ปกครองสามารถดูแลเด็กนั้นได้ ศาลจะมีคำสั่งให้มอบตัวเด็กนั้นให้แก่บิดามารดาหรือผู้ปกครองไป โดยวางข้อกำหนดให้บิดามารดาหรือผู้ปกครองระวังเด็กนั้นไม่ให้ก่อเหตุร้ายตลอดเวลาที่ศาลกำหนด ซึ่งต้องไม่เกินสามปี และกำหนดจำนวนเงินตามที่เห็นสมควร ซึ่งบิดามารดาหรือผู้ปกครองจะต้องชำระต่อศาลไม่เกินครั้งละหนึ่งพันบาท ในเมื่อเด็กนั้นก่อเหตุร้ายขึ้น

ถ้าเด็กนั้นอาศัยอยู่กับบุคคลอื่นนอกจากบิดามารดาหรือผู้ปกครอง และศาลเห็นว่าไม่สมควรจะเรียกบิดามารดาหรือผู้ปกครองมาวางข้อกำหนดดังกล่าวข้างต้น ศาลจะเรียกตัวบุคคลที่เด็กนั้นอาศัยอยู่มาสอบถามว่า จะยอมรับข้อกำหนดทำนองที่บัญญัติไว้สำหรับบิดามารดา หรือผู้ปกครอง ดังกล่าวข้างต้นหรือไม่ก็ได้ ถ้าบุคคลที่เด็กนั้นอาศัยอยู่ยอมรับข้อกำหนดเช่นนั้น ก็ให้ศาลมีคำสั่งมอบตัวเด็กให้แก่บุคคลผู้นั้นไปโดยวางข้อกำหนดดังกล่าว

(3) ในกรณีที่ศาลมอบตัวเด็กให้แก่บิดามารดา ผู้ปกครองหรือบุคคลที่เด็กนั้นอาศัยอยู่ตาม (2) ศาลจะกำหนดเงื่อนไขเพื่อคุมความประพฤติเด็กนั้นเช่นเดียวกับที่บัญญัติไว้ในมาตรา 56 ด้วยก็ได้ ในกรณีเช่นนี้ ให้ศาลแต่งตั้งพนักงานคุมประพฤติหรือพนักงานอื่นใดเพื่อคุมประพฤติเด็กนั้น

(4) ถ้าเด็กนั้นไม่มีบิดามารดาหรือผู้ปกครอง หรือมีแต่ศาลเห็นว่าไม่สามารถดูแลเด็กนั้นได้ หรือถ้าเด็กนั้นอาศัยอยู่กับบุคคลอื่นนอกจากบิดามารดาหรือผู้ปกครอง และบุคคลนั้นไม่ยอมรับข้อกำหนดดังกล่าวใน (2) ศาลจะมีคำสั่งให้มอบตัวเด็กนั้นให้อยู่กับบุคคลหรือองค์การที่ศาลเห็นสมควรเพื่อดูแล อบรมและสั่งสอนตามระยะเวลาที่ศาลกำหนดก็ได้ ในเมื่อบุคคลหรือองค์การนั้นยินยอมในกรณีเช่นนี้ ให้บุคคลหรือองค์การนั้นมีอำนาจ เช่นผู้ปกครองเฉพาะเพื่อดูแลอบรมและสั่งสอน รวมตลอดถึงการกำหนดที่อยู่และการจัดให้เด็กมีงานทำตามสมควร หรือ

(5) ส่งตัวเด็กนั้นไปยังโรงเรียน หรือสถานฝึกและอบรม หรือสถานที่ซึ่งจัดตั้งขึ้นเพื่อฝึกและอบรมเด็ก ตลอดระยะเวลาที่ศาลกำหนด แต่อย่าให้เกินกว่าที่เด็กนั้นจะมีอายุครบสิบแปดปี

คำสั่งของศาลดังกล่าวใน (2) (3) (4) และ (5) นั้น ถ้าในขณะใดภายในระยะเวลาที่ศาลกำหนดไว้ ความปรากฏแก่ศาลโดยศาลรู้เอง หรือตามคำแนะนำของผู้มีส่วนได้เสีย พนักงานอัยการหรือบุคคลหรือองค์การที่ศาลมอบตัวเด็กเพื่อดูแลอบรมและสั่งสอนหรือเจ้าพนักงานว่า พฤติการณ์เกี่ยวกับคำสั่งนั้นได้เปลี่ยนแปลงไป ก็ให้ศาลมีอำนาจเปลี่ยนแปลงแก้ไขคำสั่งนั้น หรือมีคำสั่งใหม่ตามอำนาจในมาตรานี้

มาตรา 75 ผู้ใดอายุกว่าสิบสี่ปี แต่ยังไม่เกินสิบเจ็ดปีกระทำการอันกฎหมายบัญญัติเป็นความผิด ให้ศาลพิจารณาถึงความรู้ผิดชอบและสิ่งอื่นทั้งปวงเกี่ยวกับผู้นั้น ในอันที่จะควรวินิจฉัยว่าสมควรพิพากษาลงโทษผู้นั้นหรือไม่ ถ้าศาลเห็นว่าไม่สมควรพิพากษาลงโทษ ก็ให้จัดการตามมาตรา 74 หรือถ้าศาลเห็นว่าสมควรพิพากษาลงโทษ ก็ให้ลดมาตราส่วนโทษที่กำหนดไว้สำหรับความผิดลงกึ่งหนึ่ง

มาตรา 76 ผู้ใดอายุกว่าสิบเจ็ดปี แต่ยังไม่เกินยี่สิบปีกระทำการอันกฎหมายบัญญัติเป็นความผิด ถ้าศาลเห็นสมควรจะลดมาตราส่วนโทษที่กำหนดไว้สำหรับความผิดนั้นลงหนึ่งในสามหรือกึ่งหนึ่งก็ได้

มาตรา 77 ในกรณีที่ศาลวางข้อกำหนดให้บิดามารดาผู้ปกครองหรือบุคคลที่เด็กนั้นอาศัยอยู่ ระวางเด็กนั้นไม่ให้ก่อเหตุร้ายตามความในมาตรา 74 (2) ถ้าเด็กนั้นก่อเหตุร้ายขึ้นภายในเวลาในข้อกำหนด ศาลมีอำนาจบังคับบิดามารดา ผู้ปกครอง หรือบุคคลที่เด็กนั้นอาศัยอยู่ ให้ชำระเงินไม่เกินจำนวนในข้อกำหนดนั้น ภายในเวลาที่ศาลเห็นสมควร ถ้าบิดามารดา ผู้ปกครอง หรือบุคคลที่เด็กนั้นอาศัยอยู่ไม่ชำระเงิน ศาลจะสั่งให้ยึดทรัพย์สินของบิดามารดา ผู้ปกครองหรือบุคคลที่เด็กนั้นอาศัยอยู่ เพื่อใช้เงินที่จะต้องชำระก็ได้

ในกรณีที่ศาลได้บังคับให้บิดามารดา ผู้ปกครองหรือบุคคลที่เด็กนั้นอาศัยอยู่ชำระเงินตามข้อกำหนดแล้วนั้น ถ้าศาลมิได้เปลี่ยนแปลงแก้ไขคำสั่งที่ได้วางข้อกำหนดนั้นเป็นอย่างอื่นตามความในมาตรา 74 วรรคท้าย ก็ให้ข้อกำหนดนั้นคงใช้บังคับได้ต่อไปจนสิ้นเวลาที่กำหนดไว้ในข้อกำหนดนั้น

มาตรา 78 เมื่อปรากฏว่ามีเหตุบรรเทาโทษ ไม่ว่าจะได้มีการเพิ่มหรือการลดโทษตามบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายนี้หรือกฎหมายอื่นแล้วหรือไม่ ถ้าศาลเห็นสมควรจะลดโทษไม่เกินกึ่งหนึ่งของโทษที่จะลงแก่ผู้กระทำความผิดนั้นก็ได้

เหตุบรรเทาโทษนั้น ได้แก่ ผู้กระทำความผิดเป็นผู้โอดเวลาบาปญญาตกอยู่ในความทุกข์อย่างสาหัส มีคุณความดีมาแต่ก่อน รู้สึกความผิดและพยายามบรรเทาผลร้ายแห่งความผิดนั้น ลุแก่โทษต่อเจ้าพนักงาน หรือให้ความรู้แก่ศาลอันเป็นประโยชน์แก่การพิจารณาหรือเหตุอื่นที่ศาลเห็นว่ามีความสำคัญเหมือนกัน

มาตรา 79 ในคดีที่โทษปรับสถานเดียว ถ้าผู้ที่ต้องหาว่ากระทำความผิดนำค่าปรับในอัตราอย่างสูงสำหรับความผิดนั้นมาชำระก่อนที่ศาลเริ่มต้นสืบพยาน ให้คดีนั้นเป็นระงับไป

สรุปได้ว่า ประมวลกฎหมายอาญา บัญญัติไว้ว่า เมื่อเด็กอายุตั้งแต่ 7-14 ปี กระทำความผิด ไม่ต้องได้รับโทษ แต่ให้ศาลมีอำนาจที่จะดำเนินการว่ากล่าวตักเตือน วางข้อกำหนดให้บิดามารดาหรือผู้ปกครองระวางเด็กนั้นไม่ให้ก่อเหตุร้ายตลอดเวลาที่ศาลกำหนด กำหนดเงื่อนไขเพื่อ

คุ้มครองประพฤติก่อน ถ้าเด็กนั้นไม่มีบิดามารดาหรือผู้ปกครอง ศาลจะมีคำสั่งให้มอบตัวเด็กนั้นให้อยู่กับบุคคลหรือองค์การที่ศาลเห็นสมควรเพื่อดูแล อบรมและสั่งสอนตามระยะเวลาที่ศาลกำหนดก็ได้ หรือส่งตัวเด็กนั้นไปยังโรงเรียน หรือสถานฝึกและอบรม หรือสถานที่ซึ่งจัดตั้งขึ้นเพื่อฝึกและอบรมเด็ก ตลอดระยะเวลาที่ศาลกำหนด แต่อย่าให้เกินกว่าที่เด็กนั้นจะมีอายุครบ 18 ปี ผู้ใดอายุกว่า 14 ปี -17 ปี กระทำความผิด ถ้าศาลเห็นว่าสมควรพิพากษาลงโทษ ก็ให้ลดมาตราส่วนโทษที่กำหนดไว้สำหรับความผิดลงกึ่งหนึ่ง ผู้ใดอายุกว่า 17 ปี -20 ปี กระทำความผิด ถ้าศาลเห็นสมควรจะลดมาตราส่วนโทษที่กำหนดไว้สำหรับความผิดนั้นลงหนึ่งในสามหรือกึ่งหนึ่งก็ได้

5. ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (ฉบับที่ 20) พ.ศ. 2542

การถามปากคำเด็กในฐานะผู้เสียหายหรือพยาน

มาตรา 133 ทวิ ในคดีที่มีอัตราโทษจำคุกอย่างสูงตั้งแต่สามปีขึ้นไป หรือในคดีที่มีอัตราโทษจำคุกอย่างสูงไม่ถึงสามปี และผู้เสียหายหรือพยานซึ่งเป็นเด็กร้องขอ หรือในคดีทำร้ายร่างกายเด็กอายุไม่เกินสิบแปดปี การถามปากคำเด็กไว้ในฐานะเป็นผู้เสียหาย หรือพยาน ให้แยกกระทำเป็นส่วนสัดส่วนในสถานที่ที่เหมาะสมสำหรับเด็ก และให้มีนักจิตวิทยา หรือนักสังคมสงเคราะห์ บุคคลที่เด็กร้องขอ และพนักงานอัยการเข้าร่วมในการถามปากคำนั้นด้วย

ให้เป็นหน้าที่ของพนักงานสอบสวนที่จะต้องแจ้งให้นักจิตวิทยา หรือนักสังคมสงเคราะห์ บุคคลที่เด็กร้องขอ และพนักงานอัยการทราบ

นักจิตวิทยา หรือนักสังคมสงเคราะห์ หรือพนักงานอัยการที่เข้าร่วมในการถามปากคำ อาจถูกผู้เสียหายหรือพยานซึ่งเป็นเด็กตั้งข้อรังเกียจได้ หากมีกรณีดังกล่าวให้เปลี่ยนตัวผู้นั้น

ภายใต้บังคับแห่งมาตรา 139 การถามปากคำเด็กตามวรรคหนึ่ง ให้พนักงานสอบสวน จัดให้มีการบันทึกภาพและเสียงการถามปากคำดังกล่าว ซึ่งสามารถนำออกถ่ายทอดได้อย่างต่อเนื่องไว้เป็นพยาน

ในกรณีจำเป็นเร่งด่วนอย่างยิ่ง ซึ่งมีเหตุอันควรไม่อาจรอนักจิตวิทยา หรือนักสังคมสงเคราะห์ บุคคลที่เด็กร้องขอ และพนักงานอัยการเข้าร่วมในการถามปากคำพร้อมกันได้ ให้พนักงานสอบสวนถามปากคำเด็กโดยมีบุคคลใดบุคคลหนึ่งตามวรรคหนึ่งอยู่ร่วมด้วยก็ได้ แต่ต้องบันทึกเหตุที่ไม่อาจรอนบุคคลอื่นไว้ในสำนวนการสอบสวน และมีให้ถือว่าการถามปากคำผู้เสียหายหรือพยานซึ่งเป็นเด็กในกรณีดังกล่าวที่ได้กระทำไปแล้วไม่ชอบด้วยกฎหมาย

การจัดหาทนายความ กรณีเด็กอายุไม่เกิน 18 ปี ตกเป็นผู้ต้องหา

มาตรา 134 ทวิ ในคดีที่ผู้ต้องหาอายุไม่เกินสิบแปดปี ในวันที่พนักงานสอบสวนแจ้งข้อหา ก่อนเริ่มถามคำให้การให้พนักงานสอบสวนถามผู้ต้องหาว่ามีทนายความหรือไม่ ถ้าไม่มีให้จัดหาทนายความให้

การจัดหาทนายความตามวรรคหนึ่ง ให้พนักงานสอบสวนปฏิบัติตามหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขที่กำหนดในกฎกระทรวง และให้ทนายความที่รัฐจัดหาให้ ได้รับเงินรางวัล และค่าใช้จ่ายตามระเบียบที่กระทรวงยุติธรรมกำหนด โดยได้รับความเห็นชอบจากกระทรวงการคลัง

การสอบสวนเด็กอายุไม่เกิน 18 ปี ในฐานะผู้ต้องหา

มาตรา 134 ตริ ให้นำบทบัญญัติในมาตรา 133 ทวิ มาใช้บังคับโดยอนุโลมแก่การสอบสวนผู้ต้องหาอายุไม่เกินสิบแปดปี (THE JUSTICE GROUP. : 156, 159)

สรุปได้ว่า การสอบสวนเด็กอายุไม่เกิน 18 ปี ในฐานะผู้ต้องหา และในคดีที่มีอัตราโทษจำคุกอย่างสูงตั้งแต่สามปีขึ้นไป หรือในคดีที่มีอัตราโทษจำคุกอย่างสูงไม่ถึงสามปี และผู้เสียหายหรือพยานซึ่งเป็นเด็กร้องขอ หรือในคดีทำร้ายร่างกาย การถามปากคำเด็กไว้ในฐานะเป็นผู้เสียหายหรือพยาน ให้แยกกระทำเป็นส่วนสัดส่วนในสถานที่ที่เหมาะสมสำหรับเด็ก และให้มีนักจิตวิทยา หรือนักสังคมสงเคราะห์ บุคคลที่เด็กร้องขอ และพนักงานอัยการเข้าร่วมในการถามปากคำนั้นด้วย และพนักงานสอบสวนมีหน้าที่จัดหาทนายความให้ด้วยในกรณีที่ผู้ต้องหาไม่มีทนายความ

6. อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก (Convention on the right of the child)

อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก เป็นอนุสัญญาที่บัญญัติถึงสิทธิของเด็กไว้ครอบคลุมมากที่สุดที่เคยมีมา โดยได้ขยายหลักการของสิทธิเด็กที่มีในปฏิญญาว่าด้วยสิทธิเด็กแห่งสหประชาชาติ ค.ศ. 1959 (United Nations Declaration of the Rights of the Child 1959) ออกไปจากเดิมที่เคยมีอยู่เพียง 10 ข้อ เป็น 54 ข้อ ในจำนวนบทบัญญัติใหม่มีถึง 41 ข้อ ที่ระบุเกี่ยวข้องกับสิทธิโดยเฉพาะของเด็กครอบคลุมถึงเรื่องต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับชีวิตของเด็ก ถือเป็นหลักการบทบัญญัติหรือเอกสารที่สำคัญในทางทฤษฎีและปฏิบัติสำหรับสิทธิมนุษยชนโดยรวม

ปรัชญาสำคัญของอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็กในส่วนที่เกี่ยวกับการที่เด็กกระทำผิดกฎหมายก็คือ การยืนยันหลักการให้แน่ใจว่าเด็กจะต้องได้รับการปฏิบัติอย่างเหมาะสม ถูกต้อง ทั้งพฤติกรรมแห่งการทำความผิดและสิ่งที่เด็กกระทำความผิดเป็นหลักการ ซึ่งกฎหมายของทุกรัฐทุกประเทศจะต้องนำไปใช้เป็นหลักการพื้นฐานเพื่อนำไปสู่การปฏิบัติ

โดยหลักประกันดังกล่าว เป็นหลักประกันในกระบวนการยุติธรรมระบบสากลที่ทุกประเทศอย่างน้อยที่สุดจะต้องคำนึงถึง โดยเฉพาะรัฐภาคีทุกประเทศที่ร่วมลงนาม จะต้องให้แก่เด็กหรือเยาวชนที่ถูกลิดรอนเสรีภาพในการที่เด็กหรือเยาวชนจะได้รับการช่วยเหลือทางกฎหมายจากรัฐ ดังนั้น หากรัฐภาคีใด ๆ ไม่มีการให้หลักประกันดังกล่าวเท่ากับว่า รัฐภาคีนั้น ๆ ละเมิดข้อบัญญัติดังกล่าว ซึ่งอนุสัญญาว่าด้วยสิทธินี้ผูกพันรัฐภาคีให้ต้องปฏิบัติตามพันธกรณี โดยหลักแห่งกฎหมายระหว่างประเทศ อีกทั้งสหประชาชาติยังได้มีคณะกรรมการว่าด้วยสิทธิเด็ก (the

Committee on the Right of the Child) ซึ่งเป็นคณะกรรมการระหว่างประเทศที่ทำหน้าที่ตรวจสอบว่ารัฐภาคีสมาชิกได้เคารพสิทธิเด็กหรือไม่

การบัญญัติให้หลักประกันดังกล่าวนั้นก็เป็นการมุ่งปกป้องคุ้มครองเด็ก เพราะเด็กหรือเยาวชนมีสิทธิในการที่จะได้รับการปกป้องคุ้มครอง (protection right) ซึ่งเป็นสิทธิที่เด็กหรือเยาวชนจะได้รับความยุติธรรมจากรัฐในกรณีที่ถูกกล่าวหาและการพิจารณาคดี ซึ่งสิทธิดังกล่าวเป็นหนึ่งในสิทธิที่อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็กมุ่งจะคุ้มครอง โดยอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็กทั้ง 54 มาตรานั้น มีสาระสำคัญที่จะคุ้มครองสิทธิเด็ก 4 ประการ ดังนี้

1. สิทธิในการอยู่รอด (survival right) ซึ่งเป็นสิทธิขั้นมูลฐานในอันที่จะมีชีวิตรอดเพื่อเติบโตเป็นผู้ใหญ่ที่มีคุณค่าและเพียงพอ มีบ้านที่อยู่อาศัย และได้รับการบริการสาธารณสุข

2. สิทธิในการได้รับการปกป้องคุ้มครอง (protection right) ซึ่งเป็นสิทธิที่จะได้รับการปกป้องคุ้มครองจากการกระทำทารุณกรรมทั้งทางร่างกายและจิตใจ การแสวงหาประโยชน์โดยมิชอบ รวมทั้งสิทธิในครอบครัว สิทธิที่จะมีชื่อและสัญชาติของตนเอง สิทธิที่จะได้รับความยุติธรรมจากรัฐในกรณีที่ถูกกล่าวหาและการพิจารณาคดี

3. สิทธิในการพัฒนา (development right) ซึ่งเป็นสิทธิที่จะได้รับการพัฒนาตามขั้นตอนในด้านการศึกษา การเข้าถึงข้อมูลข่าวสาร การเล่น การสันทนาการ กิจกรรมต่าง ๆ ทางวัฒนธรรม สิทธิที่จะคิด พัฒนาสติปัญญา และนับถือศาสนา

4. สิทธิในการมีส่วนร่วม (participation right) ซึ่งเป็นสิทธิที่จะแสดงความคิดเห็นและกล่าวถึงชีวิตของตนเอง รวมทั้งโอกาสที่จะเข้าร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ของสังคม และมีส่วนร่วมตัดสินใจในครอบครัว โรงเรียน และชุมชน (วิชา มหาคุณ, 2540 : 14)

ทั้งนี้ ที่กล่าวมาทั้งหมดแสดงให้เห็นได้ว่า การกระทำทั้งปวงเกี่ยวกับเด็กหรือเยาวชนซึ่งเกี่ยวข้องกับกระบวนการยุติธรรมนั้น อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็กมีความประสงค์ที่จะมุ่งคุ้มครองผลประโยชน์สูงสุดของเด็ก (the best interest of the child) ซึ่งเป็นสิ่งที่รัฐภาคีจะต้องคำนึงถึงความสำคัญเป็นประการแรกนั่นเอง ดังที่บัญญัติไว้ในอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก ข้อ 2 และ 3 ที่ว่า

“ข้อ 2 วรรค 2 รัฐภาคีจะดำเนินการมาตรการที่เหมาะสมทั้งปวง เพื่อที่จะประกันว่าเด็กได้รับการคุ้มครองการเลือกปฏิบัติ หรือการลงโทษในทุกรูปแบบบนพื้นฐานของสถานภาพ กิจกรรมความคิดเห็นที่แสดงออก หรือความเชื่อของบิดามารดา ผู้ปกครองตามกฎหมาย หรือสมาชิกในครอบครัวของเด็ก”

“ข้อ 3 (1) ในการกระทำทั้งปวงที่เกี่ยวกับเด็ก ไม่ว่าจะกระทำโดยสถาบันสังคม สงเคราะห์ของรัฐหรือเอกชน ศาลยุติธรรม หน่วยงานฝ่ายบริหาร หรือองค์กรนิติบัญญัติ ผลประโยชน์สูงสุดของเด็กเป็นสิ่งที่ต้องคำนึงถึงเป็นลำดับแรก”

จากอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก ข้อ 2 ที่ว่า เด็กจะได้รับการคุ้มครองในการลงโทษด้วยมาตรการที่เหมาะสม โดยอยู่บนพื้นฐานของสถานภาพกิจกรรม ความคิดเห็นที่แสดงออก หรือความเชื่อของบิดามารดา ผู้ปกครองตามกฎหมาย หรือสมาชิกในครอบครัวของเด็ก และข้อ 3 ที่ว่า ผลประโยชน์สูงสุดของเด็กหรือเยาวชนนั้นเป็นสิ่งสำคัญที่ต้องคำนึงถึงเป็นลำดับแรก ในการที่จะบัญญัติกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับเด็กหรือเยาวชนไม่ว่ากรณีใด ๆ เช่น เกี่ยวกับการรับรองสิทธิเด็ก การคุ้มครองสวัสดิภาพการส่งเสริมสวัสดิการเด็ก หรือเกี่ยวข้องกับการพัฒนาทั้งร่างกาย จิตใจ สติธรรม ความนึกคิดรวมถึงสังคมของเด็กหรือเยาวชนด้วย

คำว่า ประโยชน์สูงสุดของเด็ก (the best interest of the child) หมายถึง สิทธิประโยชน์ของเด็กทั้งปวงที่พึงมีพึงได้ในฐานที่เกิดมาและมีชีวิตรอคอยอยู่ภายใต้กรอบอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก ให้การรับรองหรือโดยสามัญสำนึกของวิญญูชนทั่วไปย่อมเห็นได้ว่าเป็นสิทธิประโยชน์ของเด็ก ดังนั้น ในการตรากฎหมายไม่ว่าจะเป็นกฎหมายกำหนดบทลงโทษแก่เด็กหรือกฎหมายกำหนดวิธีปฏิบัติต่อเด็กที่กระทำผิด จะต้องคำนึงถึงผลประโยชน์สูงสุดของเด็กเป็นสำคัญ โดยมีจุดเน้นที่การคุ้มครองสวัสดิภาพเด็ก มิใช่คุ้มครองสวัสดิภาพของสังคม โดยมองว่าเด็กเป็นตัวทำลายสวัสดิภาพของสังคม (วัชรินทร์ ปัจเจกวิญญูสกุล. 2537 : 19)

ซึ่งหลักการที่ว่า ประโยชน์สูงสุดของเด็ก (the best interest of the child) นี้ มีที่มาจากปฏิญญาว่าด้วยสิทธิเด็กแห่งสหประชาชาติ ค.ศ.2959 (Unites Nations Declaration of the Right of the Child 1959) ข้อที่ 2 แต่อย่างไรก็ตามหลักการดังกล่าวที่ปรากฏในอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก ที่ได้นำมาบัญญัติไว้นั้น ได้มีการขยายทั้งหลักการและการนำมาใช้ให้กว้างขวางมากยิ่งขึ้นกว่าที่ประกาศไว้ในคำประกาศดังกล่าว แม้ว่าจะมีถ้อยคำบางคำในอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็กที่ไม่ชัดเจน และไม่ได้เน้นย้ำหรือมีน้ำหนักมากนักเกี่ยวกับหลักการในเรื่องประโยชน์สูงสุดของเด็กก็ตาม

โดยในปฏิญญาว่าด้วยสิทธิเด็กแห่งสหประชาชาติ ค.ศ.1959 นั้น บัญญัติว่า ประโยชน์สูงสุดของเด็กถือเป็นสิ่งสำคัญสำหรับการพิจารณาออกกฎหมายเพื่อส่งเสริมการพัฒนาทางด้านสังคม จิตวิญญาณ สติธรรม และจิตใจ รวมทั้งทางร่างกายของเด็กด้วย โดยในคำประกาศดังกล่าวใช้ภาษาอังกฤษว่า “The best interests of the child shall be the paramount consideration” ในขณะที่ในอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็กข้อ 3 บัญญัติว่าในการกระทำทั้งปวงที่เกี่ยวกับเด็กของทุกสถาบันของรัฐถึงประโยชน์สูงสุดของเด็กเป็นสิ่งที่ต้องคำนึงถึงเป็นลำดับแรก โดยใช้ภาษาอังกฤษว่า “The best interests of the child shall be a primary consideration” ซึ่งรวมถึงการออกกฎหมาย การพัฒนา และการออกกฎหมาย ตลอดจนการส่งเสริมโปรแกรมต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการใช้ด้วย สำหรับนักกฎหมายและคนอื่น ๆ ที่มีความกังวลเกี่ยวกับความยุ่งยากในการแยกแยะข้อแตกต่างระหว่าง The best interests of the child as the paramount consideration และ as a primary consideration นั้น

จะเห็นได้ว่า ความหมายของคำว่า paramount consideration ซึ่งบัญญัติไว้ในปฏิญญาว่าด้วยสิทธิเด็กแห่งสหประชาชาติ ค.ศ.1959 กับคำว่า a primary consideration ซึ่งบัญญัติไว้ในข้อ 3 ของอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก มีความแตกต่างกันและเป็นการยากที่จะแยกแยะความหมายของทั้งสองคำดังกล่าว โดยที่คำว่า paramount นั้น หมายถึง เป็นสิ่งที่สำคัญกว่าสิ่งอื่น ๆ และเป็นสิ่งที่ต้องมาก่อนอันดับแรก รวมถึงเป็นสิ่งที่ประกอบประกอบในการกำหนดการตัดสินใจในขณะที่คำว่า a primary consideration ซึ่งบัญญัติไว้ในข้อ 3 ของอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็กนั้น หมายถึง เป็นสิ่งสำคัญแต่ไม่ใช่สิ่งสำคัญที่สุด ซึ่งเป็นสิ่งที่จำเป็นที่ใช้ในการตัดสินใจที่จะต้องกระทำและอาจจะมีสิ่งสำคัญที่ต้องคำนึงถึงอย่างอื่นอีกที่จะต้องนำมาพิจารณาประกอบด้วย ดังนั้น หากแยกแยะทั้งสองคำออกแล้ว ก็จะเห็นว่าบทบัญญัติของอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็กนั้น จะมีเนื้อหาหรือมีน้ำหนักที่มิ่นัยในเชิงบังคับอ่อนกว่าบทบัญญัติที่กำหนดไว้ในปฏิญญาว่าด้วยสิทธิเด็กแห่งสหประชาชาติ ค.ศ.1959

แต่อย่างไรก็ตาม ในกรณีที่เหมาะสมที่สุดสำหรับเด็กเป็นเพียงสิ่งที่ต้องคำนึงถึงในลำดับแรก ไม่ใช่เรื่องของการที่จะต้องคำนึงโดยประการที่สำคัญที่สุดตามความหมายที่ปฏิญญาว่าด้วยสิทธิเด็กแห่งสหประชาชาติ ค.ศ.1959 ได้บัญญัติไว้ โดยใช้คำว่า paramount consideration แล้ว ก็จะเห็นได้ว่าอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็กได้บัญญัติถึงประโยชน์สูงสุดสำหรับเด็กไว้เป็นองค์ประกอบสำคัญ กว้างขวางกว่าที่ได้ปรากฏอยู่ในปฏิญญาว่าด้วยสิทธิเด็กสหประชาชาติ ค.ศ. 1959 โดยในประกาศมุ่งเน้นเฉพาะเรื่องของการออกกฎหมาย ในขณะที่อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็กบัญญัติถึงการกระทำทั้งปวงที่เกี่ยวข้องกับเด็กไม่ว่าจะกระทำโดยสถาบันสังคมสงเคราะห์ของรัฐ เอกชน ศาสนา วัฒนธรรม หรืองานฝ่ายบริหาร หรือองค์กรนิติบัญญัติที่จะต้องถือเอาประโยชน์สูงสุดของเด็กเป็นสิ่งที่ต้องคำนึงถึงเป็นอันดับแรก การออกกฎหมายอย่างเดียวนั้นไม่เพียงพอที่จะป้องกันหรือส่งเสริมให้ก่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดโดยภายใต้บทบัญญัติของอนุสัญญา สิ่งสำคัญก็คือการทำให้เด็กได้รับการปฏิบัติโดยสถาบันต่าง ๆ ที่รับผิดชอบเกี่ยวกับเด็ก บทบัญญัติในข้อ 3 จึงถือว่าครอบคลุมและกว้างขวางมาก โดยเฉพาะในส่วนแรกของบทบัญญัติในข้อ 3 ซึ่งแปลได้ว่าการพิจารณาตัดสินใจของเจ้าหน้าที่ในการกระทำทั้งปวงที่มีผลกระทบเกี่ยวกับเด็กจะต้องคำนึงถึงประโยชน์สูงสุดของเด็กเป็นองค์ประกอบในการตัดสินใจเสมอไป รัฐบาลของรัฐภาคีจำนวนมากที่ต้องอาศัยหน่วยงานเอกชนให้บริการด้านสังคมพื้นฐาน รวมถึงการบริการต่าง ๆ สำหรับเด็ก ดังนั้น ข้อ 3 ของอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็กจึงเป็นบทบัญญัติที่สำคัญที่กำหนดความรับผิดชอบทั้งสถาบันหรือภาคเอกชนและหน่วยงานของรัฐบาลที่จะต้องคำนึงถึงประโยชน์สูงสุดสำหรับเด็กเป็นหลักในการพิจารณาตัดสินใจกระทำทั้งปวงที่เกี่ยวข้องกับเด็ก

อย่างไรก็ตาม บทบัญญัตินี้ดังกล่าว นอกจากจะบัญญัติถึงสิ่งที่รัฐภาคีต้องปฏิบัติแล้วในเรื่องสำหรับความรับผิดชอบอย่างกว้าง ๆ รัฐภาคียังไม่อาจหลีกเลี่ยงความรับผิดชอบที่จะต้องนำ

หลักการพื้นฐานของอนุสัญญาไปมอบหมายให้หน่วยงานที่มีอำนาจหน้าที่กำหนดมาตรฐานสำหรับการปฏิบัติของหน่วยในการให้บริการและให้สิ่งอำนวยความสะดวกรวมถึงการป้องกันดูแลเด็กด้วย ซึ่งในทางเป็นจริงแล้ว สิ่งสำคัญที่สุดประการหนึ่งของบทบาทของรัฐบาลที่เป็นรัฐภาคีในการส่งเสริมและป้องกันสิทธิเด็กก็คือ การก่อตั้งและบังคับใช้ให้เกิดมาตรฐานที่จำเป็นเพื่อป้องกันให้เด็กมีความปลอดภัยและอยู่ในสิ่งแวดล้อมที่ดี โดยดำเนินการให้หน่วยงานที่มีอำนาจหน้าที่จัดการให้เด็กอยู่ภายใต้การดูแล ค้ำครองหรือการบำบัดรักษาสุขภาพทั้งร่างกายและจิตใจ ซึ่งบทบัญญัติเหล่านี้มีปรากฏอยู่ในข้อ 25 ของอนุสัญญา ซึ่งรวมถึงการกำหนดสถาบันที่จะดูแลเด็กที่รัฐได้นำไปจากครอบครัวเพื่อไปอยู่ภายใต้การดูแลของเจ้าหน้าที่หน่วยงานของรัฐด้วย ศูนย์กักขังหรือควบคุมดูแลเด็กต่าง ๆ ก็จะต้องมีการปฏิบัติให้สอดคล้องกับบทบัญญัติของอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็กด้วย ในส่วนของบทบาทของพ่อแม่หรือผู้ปกครองในการส่งเสริมและป้องกันให้ผลประโยชน์สูงสุดของเด็กได้รับการคำนึงถึงและนำไปปฏิบัตินั้นก็มีการกำหนดไว้ในบทบัญญัติข้อที่ 8 ของอนุสัญญาว่า รัฐภาคีจะต้องให้ความช่วยเหลือที่เหมาะสมกับบิดามารดาผู้ปกครองตามกฎหมายในอันที่จะปฏิบัติตามความรับผิดชอบและบริการต่าง ๆ สำหรับการดูแลเด็ก รายละเอียดปรากฏในข้อ 18 ของอนุสัญญา หลักการในการที่รัฐภาคีต้องปฏิบัติดังกล่าวข้างต้นนั้น อนุสัญญาได้บัญญัติว่าเป็นหลักการและขยายขอบเขตไปถึงการปฏิบัติของสังคมที่เกี่ยวข้องทั้งหมดที่เกี่ยวกับเด็กรวมถึงนักกฎหมาย นักการทูต ซึ่งเกี่ยวข้องในเรื่องของการร่างกฎหมายหรือร่างอนุสัญญา การที่จะนำบทบัญญัตินี้ดังกล่าวไปบังคับใช้ให้ประสบผลสำเร็จ จึงต้องมีความเข้าใจอย่างชัดเจนโดยตลอดถึงบทบัญญัติและหลักการทั้งหมดที่เกี่ยวข้อง รัฐหรือชุมชนภายในรัฐจะต้องเข้าใจถึงประโยชน์สูงสุดของเด็กและวิธีการที่จะตัดสินใจว่าสิ่งใดเป็นประโยชน์ที่สำคัญที่สุดของเด็กที่จะต้องนำมาใช้เป็นองค์ประกอบในการพิจารณาตัดสินใจในการดำเนินการในเรื่องที่เกี่ยวกับเด็ก (Chirstine Lundy. 1997 : 49-54, อ้างถึงใน ปัจจุพัฒน์ บัวพวงชน. 2547 : 42-46)

อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็กข้อที่ 37, 39 และข้อที่ 40 ได้บัญญัติรองรับสิทธิเด็กหรือเยาวชนที่ถูกกลั่นแกล้งหรือถูกละเมิดหรือตั้งข้อหาว่าได้ฝ่าฝืนกฎหมายอาญาอย่างน้อยที่สุด ให้ได้รับหลักประกันให้มีความช่วยเหลือทางกฎหมายเพื่อการเตรียมและการต่อสู้คดีของเด็ก ดังนี้

“ข้อที่ 37

รัฐภาคีประกันว่า

ก) จะไม่มีเด็กคนใดได้รับการทรมาน หรือถูกปฏิบัติ หรือลงโทษที่โหดร้าย ไร้มนุษยธรรม หรือต่ำช้า จะไม่มีการลงโทษประหารชีวิต หรือจำคุกตลอดชีวิตที่ไม่มีโอกาสจะได้รับการปล่อยตัว สำหรับความผิดที่กระทำโดยบุคคลที่มีอายุต่ำกว่าสิบแปดปี

(ข) จะไม่มีเด็กคนใดถูกลิดรอนเสรีภาพโดยไม่ชอบด้วยกฎหมาย หรือโดยพลการ การจับกุมกักขังหรือจำคุกเด็กจะต้องเป็นไปตามกฎหมาย และจะใช้เป็นมาตรการสุดท้ายเท่านั้น และให้มีระยะเวลาที่สั้นที่สุดอย่างเหมาะสม

(ค) เด็กทุกคนที่ถูกลิดรอนเสรีภาพจะได้รับการปฏิบัติด้วยมนุษยธรรม และด้วยความเคารพในศักดิ์ศรีแต่กำเนิดของมนุษย์ และในลักษณะที่คำนึงถึงความต้องการของบุคคลในวัยนั้น โดยเฉพาะอย่างยิ่ง เด็กทุกคนที่ถูกลิดรอนเสรีภาพจะถูกแยกต่างหากจากผู้ใหญ่ เว้นแต่จะพิจารณาเห็นว่าจะจะเป็นประโยชน์สูงสุดต่อเด็กที่จะไม่แยกเช่นนั้น และเด็กจะมีสิทธิที่จะคงการติดต่อกับครอบครัวทางหนังสือตอบโต้และการเยี่ยมเยียน เว้นแต่ในสถานการณ์พิเศษ

(ง) เด็กทุกคนที่ถูกลิดรอนเสรีภาพมีสิทธิที่จะขอความช่วยเหลือทางกฎหมาย หรือทางอื่นที่เหมาะสมโดยพลัน ตลอดจนสิทธิที่จะค้านความชอบด้วยกฎหมายของการลิดรอนเสรีภาพของเขาต่อศาล หรือหน่วยงานที่มีอำนาจอื่นที่เป็นอิสระและเป็นกลาง และที่จะได้รับคำวินิจฉัยโดยพลันต่อการดำเนินการเช่นว่า

ข้อที่ 39

รัฐภาคีจะดำเนินมาตรการที่เหมาะสมทั้งปวง ที่จะส่งเสริมการฟื้นฟูทั้งทางร่างกายและจิตใจ และการกลับคืนสู่สังคมของเด็กที่ได้รับเคราะห์จากการละเลยในรูปแบบใด ๆ การแสวงหาประโยชน์ การกระทำอันมิชอบ การทรมานหรือการลงโทษ หรือการปฏิบัติที่โหดร้าย ไร้มนุษยธรรมหรือต่ำช้าโดยรูปแบบอื่น หรือการพิพาทกันด้วยอาวุธ การฟื้นฟูหรือการกลับคืนสู่สังคมดังกล่าว จะเกิดขึ้นในสภาพแวดล้อมที่ส่งเสริมสุขภาพ การเคารพตนเอง และศักดิ์ศรีของเด็ก

ข้อที่ 40

1. รัฐภาคียอมรับสิทธิของเด็กทุกคนที่ถูกกล่าวหา ตั้งข้อหา หรือถูกถือว่าได้ฝ่าฝืนกฎหมายอาญา ที่จะได้รับการปฏิบัติต่อในลักษณะที่สอดคล้องกับการส่งเสริมความสำนึกในศักดิ์ศรีและคุณค่าของเด็ก ซึ่งจะเสริมความเคารพของเด็กต่อสิทธิมนุษยชนและเสรีภาพขั้นพื้นฐานของผู้อื่นในลักษณะที่ต้องคำนึงถึงอายุของเด็กและความปรารถนาที่จะส่งเสริมการกลับคืนสู่สังคม และการมีบทบาทเชิงสร้างสรรค์ของเด็กในสังคม

2. เพื่อการนี้ และโดยคำนึงถึงบทบัญญัติที่เกี่ยวข้องกับตราสารระหว่างประเทศ รัฐภาคีประกันว่า

(ก) จะไม่มีเด็กคนใดถูกกล่าวหา ตั้งข้อหา หรือถูกถือว่าได้ฝ่าฝืนกฎหมายอาญา โดยเหตุแห่งการกระทำหรืองดเว้นการกระทำ ซึ่งไม่ต้องห้ามตามกฎหมายภายในหรือกฎหมายระหว่างประเทศ ในขณะที่การกระทำหรืองดเว้นการกระทำนั้นเกิดขึ้น

(ข) เด็กทุกคนที่ถูกกล่าวหา หรือตั้งข้อหาว่าได้ฝ่าฝืนกฎหมายอาญาอย่างน้อยที่สุดจะได้รับหลักประกันดังต่อไปนี้

1. ได้รับการสันนิษฐานว่าบริสุทธิ์ จนกว่าจะได้รับการพิสูจน์ว่ามีความผิดตามกฎหมาย

2. ได้รับการแจ้งข้อหาทันทีและโดยตรง และในกรณีที่เหมาะสม โดยผ่านบิดามารดาหรือผู้ปกครองตามกฎหมาย และจะได้รับความช่วยเหลือทางกฎหมาย หรือทางอื่นที่เหมาะสมเพื่อการเตรียมและการสู้คดีของเด็ก

3. ได้รับการตัดสินโดยไม่ชักช้า โดยหน่วยงานหรือองค์กรทางตุลาการที่มีอำนาจเป็นอิสระและเป็นกลางในการพิจารณาความอย่างยุติธรรมตามกฎหมาย ทั้งนี้ ให้มีความช่วยเหลือทางกฎหมายหรือทางอื่นที่เหมาะสม เว้นเสียแต่เมื่อพิจารณาเห็นว่าจะไม่เป็นประโยชน์สูงสุดต่อเด็ก โดยเฉพาะอย่างยิ่ง เมื่อคำนึงถึงอายุของเด็ก สถานการณ์ บิดามารดาหรือผู้ปกครองตามกฎหมาย

4. จะไม่ถูกบังคับให้เปิดเผยหรือสารภาพผิด สามารถซักถามหรือซักค้านพยาน และให้พยานของตนเข้ามามีส่วนร่วม และให้มีการซักถามพยานแทนตนภายใต้เงื่อนไขแห่งความเท่าเทียมกัน.....

3. รัฐบาลก็จะหาทางส่งเสริมให้มีการตรากฎหมาย กำหนดกระบวนการวิธีพิจารณา จัดตั้งหน่วยงานและสถาบัน ซึ่งจะใช้เป็นกรณีเฉพาะกับเด็กที่ถูกกล่าวหา ตั้งข้อหา หรือถูกถือว่าได้ฝ่าฝืนกฎหมายอาญาและโดยเฉพาะอย่างยิ่ง.....

ข) เมื่อเห็นว่าเหมาะสมและเป็นที่พึงปรารถนา ให้กำหนดมาตรการที่จะใช้กับเด็กเหล่านั้น โดยไม่ต้องอาศัยกระบวนการทางตุลาการ ทั้งนี้โดยมีเงื่อนไขว่าสิทธิมนุษยชนและการคุ้มครองตามกฎหมาย จะได้รับการเคารพอย่างเต็มที่อยู่

4. การดำเนินงานต่าง ๆ เช่น คำสั่งให้มีการดูแล แนะแนว และควบคุม การให้คำปรึกษา การภาคทัณฑ์ การอุปการะดูแล แผนงานการศึกษา และการฝึกอบรมวิชาชีพ และทางอื่นนอกเหนือจากการให้สถาบันเป็นผู้ดูแล จะต้องมิไว้เพื่อประกันว่าเด็กจะได้รับการปฏิบัติในลักษณะที่เหมาะสมแก่ความเป็นอยู่ที่ดีของเด็ก และได้สัดส่วนกับทั้งสภาพการณ์ และความผิดของเด็ก (สำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ. 2546 : 58, 60, 62, 64)

กล่าวโดยสรุป ประจักษ์สำคัญของอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็กในส่วนที่เกี่ยวกับการที่เด็กกระทำผิดกฎหมายก็คือ การยืนยันหลักการให้แน่ใจว่าเด็กจะต้องได้รับการปฏิบัติอย่างเหมาะสม และ ถูกต้อง กฎหมายของทุกประเทศจะต้องนำไปใช้เป็นหลักการพื้นฐานเพื่อนำไปสู่การปฏิบัติ ซึ่งเป็นสิทธิที่เด็กหรือเยาวชนจะได้รับความยุติธรรมจากรัฐในกรณีที่ถูกละเมิดและ

การพิจารณาคดี โดยใช้มาตรการที่เหมาะสม เพื่อให้เด็กได้รับการคุ้มครองการเลือกปฏิบัติ หรือ การลงโทษในทุกรูปแบบ บนพื้นฐานของบิดามารดา ผู้ปกครองตามกฎหมาย หรือสมาชิกใน ครอบครัวของเด็ก โดยคำนึงถึงผลประโยชน์สูงสุดของเด็กเป็นลำดับแรก สำหรับความผิดที่กระทำ โดยบุคคลที่มีอายุต่ำกว่าสิบแปดปี จะไม่มีเด็กคนใดได้รับการทรมาน หรือถูกปฏิบัติ หรือลงโทษที่ โหดร้าย ไร้มนุษยธรรม หรือต่ำช้า จะไม่มีการลงโทษประหารชีวิต หรือจำคุกตลอดชีวิตที่ไม่มี โอกาสจะได้รับการปล่อยตัว หรือถูกลดทอนเสรีภาพโดยไม่ชอบด้วยกฎหมาย หรือโดยพลการ การ จับกุมกักขังหรือจำคุกเด็กจะต้องเป็นไปตามกฎหมาย และจะใช้เป็นมาตรการสุดท้ายเท่านั้น และให้ มีระยะเวลาที่สั้นที่สุดอย่างเหมาะสม โดยรัฐจะหามาตรการที่เหมาะสมเพื่อส่งเสริมการฟื้นฟูทั้งทาง ร่างกายและจิตใจ เพื่อให้เด็กสามารถกลับคืนสู่สังคมได้ตามปกติ

7. กฎแห่งกรุงปักกิ่ง (The Beijing Rules)

บทบาทของสถานพินิจในการแก้ไขและฟื้นฟูเด็กและเยาวชนที่กระทำผิดตามกฎหมายแห่ง กรุงปักกิ่ง (The Beijing Rules)

กฎแห่งกรุงปักกิ่ง เป็นกฎอันเป็นมาตรฐานขั้นต่ำของสหประชาชาติว่าด้วยการ บริหารงานยุติธรรมเกี่ยวกับคดีเด็กและเยาวชน (UNITED NATIONS STANDARD MINIMUM RULES FOR THE ADMINISTRATION OF JUVENILE JUSTICE) ซึ่งรับรองโดยสมัชชาใหญ่ แห่งสหประชาชาติ เมื่อวันที่ 29 พฤศจิกายน 2528 โดยมีสาระสำคัญ ดังนี้

1. ส่งเสริมความเป็นอยู่ที่ดีของเด็กและเยาวชน โดยนำทรัพยากรของชุมชน ได้แก่ ครอบครัว อาสาสมัคร กลุ่มบุคคล โรงเรียนหรือสถาบันอื่น ๆ มาใช้ เพื่อลดความจำเป็นในอันที่ จะต้องใช้กฎหมายสำหรับเด็กและเยาวชนที่มีปัญหาเกี่ยวกับกฎหมาย
2. การปฏิบัติต่อผู้กระทำผิดที่เป็นเด็กและเยาวชนนั้น มิใช่พิจารณาแต่ความรุนแรงของ ความผิดเท่านั้น แต่จะต้องพิจารณาถึงสภาพแวดล้อมรอบตัวของผู้กระทำผิดด้วยเป็นรายบุคคล
3. ไม่ควรวางข้อกำหนดตัดอิสระภาพส่วนบุคคล เว้นแต่เด็กและเยาวชนต้องคดีที่ได้ กระทำ ความรุนแรงเกี่ยวกับกรณีทำร้ายผู้อื่น หรือกระทำความผิดร้ายแรงเป็นอาชญา และไม่มีหนทาง แก้ไขด้วยวิธีที่เหมาะสมแล้ว
4. ให้ใช้วิธีการสำหรับเด็กและเยาวชนอื่นให้มากที่สุดแทนการควบคุมไว้ในสถานฝึก และอบรมแบบปิด ควรให้มีการคุมประพฤติให้มากที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้ โดยผ่านวิถีทางรอกการ กำหนดโทษ รอกการลงโทษ คำสั่งและข้อกำหนดต่าง ๆ
5. หลีกเลี่ยงการใช้สถานกักและอบรม โดยใช้มาตรการในการวางข้อกำหนดต่าง ๆ แทน อันได้แก่

(1) การเอาใจใส่ดูแล การแนะแนว การเฝ้าดูแลอย่างใกล้ชิด

- (2) การคุมประพฤติ
- (3) คำสั่งให้ทำงานเพื่อสาธารณประโยชน์
- (4) การปรับ การใช้ค่าเสียหาย และการชดใช้คืน
- (5) คำสั่งให้เข้ารับการบำบัด
- (6) คำสั่งให้เข้ารับคำปรึกษาแบบกลุ่ม หรือกิจกรรมอื่น ๆ ที่มีลักษณะเดียวกัน
- (7) คำสั่งให้ดูแลพยาบาล ให้พักอาศัยอยู่ในชุมชน และอยู่ในสถานที่ให้การศึกษา

6. ทุกขั้นตอนของการดำเนินคดีเด็กและเยาวชน ควรให้ความช่วยเหลือที่จำเป็นแก่เด็กและเยาวชน เช่น ที่พักอาศัย การศึกษา การฝึกอาชีพ การจ้างงานหรือความช่วยเหลืออื่น ๆ เพื่อเอื้ออำนวยต่อกระบวนการแก้ไขฟื้นฟูความประพฤติ

7. ควรร้องขออาสาสมัคร หน่วยงานอาสาสมัคร และสถาบันในท้องถิ่นและทรัพยากรอื่น ๆ ของชุมชนให้เข้ามาช่วยแก้ไขฟื้นฟูเด็กและเยาวชน โดยใช้สภาพแวดล้อมของชุมชน และให้อยู่ในหน่วยของครอบครัว เท่าที่จะเป็นไปได้

8. ในสถานฝึกและอบรมแบบปิด ควรได้รับการเอาใจใส่ดูแล คุ้มครองความปลอดภัยและความช่วยเหลือที่จำเป็นในด้านสังคม การศึกษา อาชีพ จิตใจ การบำบัดรักษา และบุคลิกภาพ เพื่อประโยชน์ของการพัฒนาที่ครบถ้วน

9. การปล่อยตัวจากสถานฝึกและอบรมแบบปิดอย่างมีเงื่อนไขนั้นควรกระทำโดยผู้มีอำนาจที่เหมาะสม วิธีการนี้ควรใช้ให้เร็ว และให้มากที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้ และควรได้รับการช่วยเหลือจากพนักงานคุมประพฤติและการสนับสนุนจากชุมชนด้วย

10. ควรจัดให้มีสถานที่แบบกึ่งสถานฝึกและอบรมแบบปิด เช่น บ้านกึ่งวิถี (Halfway House) บ้านที่มีการเรียนการสอน ศูนย์ฝึกอบรมแบบไปเช้าเย็นกลับ และอื่น ๆ การจัดการที่เหมาะสมเช่นนี้จะช่วยให้เด็กและเยาวชนปรับตัวกลับคืนสังคมได้อย่างเหมาะสม (บุญเพราะแสงเทียน. ม.ป.ป. : 30-31 อ้างจาก วิชา มหาคุณ. 2538)

สรุปได้ว่า การปฏิบัติต่อผู้กระทำผิดที่เป็นเด็กและเยาวชนให้ใช้วิธีการอื่นให้มากที่สุด แทนการควบคุมไว้ในสถานฝึกและอบรมแบบปิด โดยใช้มาตรการในการวางข้อกำหนดต่าง ๆ แทน เช่น การคุมประพฤติ ทำงานเพื่อสาธารณประโยชน์ การปรับ การใช้ค่าเสียหาย และการชดใช้คืน ให้เข้ารับการบำบัด รับคำปรึกษาแบบกลุ่ม หรือกิจกรรมอื่น ๆ ที่มีลักษณะเดียวกัน ให้อาสาสมัคร หน่วยงานอาสาสมัคร และสถาบันในท้องถิ่นและทรัพยากรอื่น ๆ ของชุมชนให้เข้ามาช่วยแก้ไขฟื้นฟูเด็กและเยาวชน โดยใช้สภาพแวดล้อมของชุมชน และให้อยู่ในหน่วยของครอบครัว เท่าที่จะเป็นไปได้

8. แนวคิดเกี่ยวกับกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์

ความหมาย

กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ (Restorative Justices) เป็นคำที่ใช้กันอย่างแพร่หลายในสังคมโลก โดยสหประชาชาติได้เสนอให้ใช้คำนี้ในการประชุม UN Expert Meeting on Restorative Justice ที่รัฐบาลแคนาดาจัดขึ้นเมื่อเดือนตุลาคม พ.ศ. 2544 หมายถึง การอำนวยความสะดวกที่ต้องการทำให้ทุกฝ่ายซึ่งได้รับผลกระทบจากอาชญากรรมได้กลับคืนสู่สภาพดีเช่นเดิม อันเป็นการสร้างความสมานฉันท์ในสังคมเป็นเป้าหมายสุดท้าย (สำนักงานกิจการยุติธรรม. 2546 : 14-15) โดยคิงผู้มีส่วนได้เสียในการกระทำความผิดใดความผิดหนึ่งให้เข้ามามีส่วนร่วมให้มากที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้ เพื่อร่วมกันระบุและจัดการกับความเสียหาย ความต้องการและภาระหน้าที่ ทั้งนี้ เพื่อให้สามารถเยียวยาฟื้นฟูและทำให้ความเสียหายกลับคืนดีให้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้

กิตติพงษ์ กิตยารักษ์ (2545 : 12-13) ให้ความเห็นเกี่ยวกับ ความหมายของกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ว่า ในภาษาไทยที่เรียกว่า “ความยุติธรรมเชิงสมานฉันท์” นั้น ไม่ตรงกับคำว่า Restorative หรือ Restoration ซึ่งแปลว่าการฟื้นฟู การซ่อมแซม การทำให้กลับคืนดีดังเดิม หรือ การปฏิสังขรณ์ อย่างไรก็ตามในการสัมมนาทางวิชาการเรื่อง “ยุทธศาสตร์การพัฒนากระบวนการยุติธรรม” เมื่อวันที่ 6 ตุลาคม 2543 ณ ตึกสันติไมตรี ทำเนียบรัฐบาล ใช้คำว่ากระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ เพราะมองว่า “เป้าหมายสุดท้ายของ Restorative Justice คือ ต้องการทำให้ทุกฝ่ายที่ได้รับผลกระทบได้กลับคืนสู่สภาพดีเช่นเดิม อันเป็นการสร้างความสมานฉันท์ในสังคม

การอำนวยความสะดวกยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มีรากฐานดั้งเดิมมาจากธรรมเนียมปฏิบัติว่าด้วยความยุติธรรมจากสมัยโบราณในอารยธรรมของชาวอาหรับ กรีก และโรมัน แนวความคิดเชิงทฤษฎีของกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ที่เปลี่ยนกระบวนทัศน์จากการปฏิบัติต่อผู้กระทำผิดเพื่อแก้แค้นทดแทน (retribution) ไปสู่การฟื้นฟูความเสียหายที่เกิดจากอาชญากรรม (restoration) โดยให้ผู้เสียหาย ชุมชน และผู้กระทำผิด ได้มีส่วนร่วมร่วมกันในการแก้ไขปัญหาอาชญากรรม ไม่ว่าจะเป็นด้วยการชดเชยความเสียหาย (restitution) การแก้ไขฟื้นฟู (rehabilitation) หรือนำความปรองดองกันกลับคืนสู่สังคม (reintegration) (สำนักงานกิจการยุติธรรม. 2547 : 3)

กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ เป็นการอำนวยความสะดวกที่มีเป้าหมายสุดท้ายให้ทุกฝ่ายที่ได้รับผลกระทบได้กลับคืนสู่สภาพดีดังเดิม อันเป็นกระบวนการที่สร้างความสมานฉันท์ ทำให้เกิดการฟื้นฟู โดยมีหลักการว่า ควรเป็นกระบวนการที่ไม่เป็นทางการ ให้ผู้ที่เกี่ยวข้องทุกฝ่ายได้มาพบกันในบรรยากาศที่ส่งเสริมให้เกิดความปรองดอง ส่งเสริมให้ผู้กระทำผิดได้สำนึกผิด ได้ชดเชย ส่งเสริมให้ชุมชนได้มีโอกาสเข้ามามีส่วนเกี่ยวข้อง กระบวนการยุติธรรม

เชิงสมานฉันท์ นั้นเป็นการอำนวยความสะดวกทางเลือก ไม่ใช่เป็นการทดแทนกระบวนการยุติธรรมทางอาญากระแสหลัก

หลักการเกี่ยวกับกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์

ประการแรก มองว่า “อาชญากรรม” ไม่เป็นเพียงแค่ “การฝ่าฝืนกฎหมาย” ซึ่งต้องเอาตัวผู้กระทำความผิดมาลงโทษให้ได้เท่านั้น แต่ในความจริงเป็นจริงแล้ว “อาชญากรรม” ทำให้ “เกิดความเสียหาย” (harm) ด้วย และความเสียหายนั้นเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นแท้จริงและส่งผลกระทบต่อผู้เสียหาย

ประการที่สอง กระบวนการยุติธรรมไม่ควรจะมุ่งเน้นเพียงแต่จับตัวผู้กระทำความผิดมา “ลงโทษ” แต่ควรจะเน้นการบรรเทาความเสียหายให้ทุกฝ่ายกลับคืนสู่สภาพดีดังเดิมอีกด้วย การบรรเทาความเสียหายและให้ทุกฝ่ายกลับคืนสู่สภาพดีดังเดิมนั้น ภาษาอังกฤษใช้คำว่า Restoration ก็คือที่มาของแนวคิดเรื่อง กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ (Restorative Justice)

ประการที่สาม ในคดีอาญาเพื่อให้บรรลุถึงวัตถุประสงค์ดังกล่าว “รัฐ” จึงไม่ควรผูกขาดการดำเนินการที่มุ่งเน้นเรื่องการลงโทษเพื่อรักษาความสงบเรียบร้อยเพียงอย่างเดียว แต่ควรเปิดโอกาสให้ “ผู้เสียหายหรือเหยื่อ ผู้กระทำความผิด และชุมชน” ได้มีโอกาสร่วมกันหาทางออกในการแก้ปัญหาเหล่านี้

เพื่อให้เข้าใจแนวคิดให้ชัดเจน เพราะเรื่องนี้เป็นเรื่องของปรัชญา วิธีคิด การมองปัญหา ซึ่งจะนำไปสู่แนวปฏิบัติที่ต่างออกไป ดูว่าถ้าเรามองแนวคิดที่เราใช้อยู่ในปัจจุบันนั้นเมื่อเทียบกันแล้วจะมีลักษณะอย่างไร

ประเด็นแรก ถ้าเป็นแนวคิดดั้งเดิมเรามองว่า “การกระทำความผิดอาญาถือเป็นการกระทำละเมิดต่อรัฐ” คือเป็นเรื่องที่เกิดจากเรื่องส่วนบุคคล และเป็นเรื่องที่กระทำผิดต่อรัฐ เพราะฉะนั้นรัฐจะต้องเข้ามามีบทบาท ในแนวคิดเรื่องกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มองว่า “การกระทำความผิดทางอาญาเป็นการทำลายสัมพันธ์ภาพที่ดีระหว่างบุคคลและความสมานฉันท์ในสังคม” ฉะนั้นเป้าหมายในการมองจะแตกต่างกันระหว่างการมองที่รัฐกับการมองที่ตัวบุคคลที่ได้รับผลกระทบเป็นสำคัญ

ประเด็นที่สอง แนวคิดดั้งเดิมมองว่า “การกระทำความผิดอาญาเป็นการละเมิดต่อกฎหมาย” ดังนั้น จึงมีความจำเป็นที่ต้องนำตัวผู้กระทำความผิดมาลงโทษให้ได้เพื่อให้เกิดความหยาบจำ แต่แนวคิดเชิงสมานฉันท์มองว่า “การกระทำความผิดทางอาญาก่อให้เกิดผลกระทบหรือความเสียหาย เมื่อความเสียหายเกิดขึ้น จึงจำเป็นต้องมีการเยียวยาหรือฟื้นฟู (Restoration)”

ประเด็นที่สาม แนวคิดดั้งเดิมในประเด็นนี้ทำให้เกิดวัตถุประสงค์หลักของการลงโทษว่า “ต้องนำตัวผู้กระทำความผิดมาลงโทษโดยมุ่งผลของการแก้แค้นทดแทน” หรือ Retribution

ต้องการจะสร้างความข่มขู่ยับยั้ง หรือ deterrent และต้องการจะตัดโอกาสเขาไม่ให้กระทำความผิดอีก หรือ Incapacitation แต่วัตถุประสงค์หลักของกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ (Restorative Justice) ก็คือ “ต้องการฟื้นฟูความเสียหายหรือผลกระทบจากการกระทำความผิด” (Restoration) ให้ทุกฝ่ายที่ได้รับผลร้ายซึ่งรวมถึงผู้เสียหาย ผู้กระทำความผิด และชุมชน เพื่อให้มีการชดเชย (Restitution) เพื่อให้มีการแก้ไขฟื้นฟู (Rehabilitation) และให้มีการกลับคืนสู่สังคม (Reintegration)

ฉะนั้น ตรงนี้เป็นปรัชญาสำคัญซึ่งทำให้กระบวนการทศน์การมองปัญหาเปลี่ยนแปลงไปจากเดิม

ประเด็นที่สี่ สำหรับบุคลากรในกระบวนการยุติธรรม แนวคิดแบบดั้งเดิม เมื่อมีการกระทำความผิดเกิดขึ้น จะมีคำถามพื้นฐาน 3 ข้อ คือ

การกระทำความผิดนั้นเป็นความผิดต่อกฎหมายเรื่องใด มาตราใด

ใครเป็นผู้กระทำ

จะนำตัวผู้กระทำความผิดมาลงโทษได้อย่างไร

ถ้าเป็นคำถามพื้นฐานในแนวคิดแบบกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ (Restorative Justice) คำถามพื้นฐานจะเปลี่ยนไปเป็น

“ความเสียหาย” หรือ “ผลกระทบ” ที่เกิดขึ้นในเรื่องนี้คืออะไร

จะแก้ไขเยียวยาให้ทุกคนคืนสู่สภาพเดิมได้อย่างไร

ใครจะเป็นผู้แก้ไขเยียวยา และด้วยวิธีอย่างไร

จะเห็นว่าวิธีการมองปัญหาจะแตกต่างกันโดยสิ้นเชิง (กิตติพงษ์ กิตยารักษ์. 2545 :8-12)

ตารางที่ 2.1 เปรียบเทียบทัศนะที่แตกต่างกันสองแบบ

กระบวนการยุติธรรมกระแสหลัก (Conventional Criminal Justice)	กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ (Restorative Justice)
1. การกระทำผิดอาญาถือเป็นการกระทำละเมิดต่อรัฐ 2. การกระทำผิดอาญาเป็นการละเมิดต่อกฎหมาย ถือเป็นการละเมิดอำนาจรัฐ จึงต้องนำตัวผู้กระทำความผิดมาลงโทษ 3. วัตถุประสงค์หลักต้องการนำ “ผู้กระทำผิด” มาลงโทษ โดยมุ่งผลในการแก้แค้นทดแทน (retribution) สร้างความข่มขู่ยับยั้ง (deterrence) และตัดโอกาสไม่ให้เกิดความผิดอีก (in cap citation) คำถามพื้นฐาน 3 ข้อ 1) การกระทำเป็นความผิดต่อกฎหมายเรื่องใด 2) ใครเป็นผู้กระทำ 3) จะนำผู้กระทำความผิดมาลงโทษได้อย่างไร	1. การกระทำผิดอาญาเป็นการทำลายสัมพันธภาพที่ีระหว่างบุคคลและความสมานฉันท์ในสังคม 2. การกระทำผิดอาญาก่อให้เกิดผลกระทบหรือความเสียหาย (harm) จึงจำเป็นต้องมีการเยียวยาหรือฟื้นฟู (restore) 3. วัตถุประสงค์หลักต้องการฟื้นฟู (restore) ความเสียหาย หรือผลกระทบจากการทำความผิดให้ทุกฝ่ายที่ได้รับผลร้าย ซึ่งรวมทั้ง “ผู้เสียหาย” หรือ “เหยื่ออาชญากรรม” “ผู้กระทำความผิด” และ “ชุมชน” เพื่อให้มีการชดเชย (restitution) การแก้ไขฟื้นฟู (rehabilitation) และการกลับเข้าสู่สังคม (reintegration) คำถามพื้นฐาน 3 ข้อ 1) “ความเสียหาย” หรือ “ผลกระทบ” ที่เกิดขึ้นคืออะไร 2) จะแก้ไขเยียวยาได้อย่างไร 3) ใครจะเป็นผู้แก้ไขเยียวยาและด้วยวิธีอะไร

หลักและแนวคิดเกี่ยวกับกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ คือ การสร้างสำนึกผิดเยียวยา และฟื้นฟูผู้ความเสียหาย ผดุงความยุติธรรมแก่ชุมชน แนวคิดทฤษฎีคือ เน้นการจัดให้ผู้ที่ได้รับผลกระทบโดยตรงจากการกระทำผิดทางอาญา ซึ่งได้แก่ ผู้เสียหายหรือเหยื่อ ชุมชน และผู้กระทำความผิดได้ร่วมมือกันโดยตรงในการจัดการและแก้ไขผลกระทบที่เกิดขึ้น ซึ่งรวมทั้งการฟื้นฟูหรือเยียวยา ความสูญเสียหรือความเสียหายที่เกิดขึ้นแก่เหยื่ออาชญากรรมด้วย โดยกระบวนการทัศนคติความยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ ได้แก่ ฟื้นฟูเหยื่อและชุมชนมากกว่าการลงโทษ เหยื่ออาชญากรรมมีบทบาทสำคัญในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา สนับสนุนให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมให้ผู้กระทำความผิดรับผิดชอบและเยียวยาให้แก่ผู้ที่ได้รับผลร้าย เน้นหนักและให้ความสำคัญแก่การผู้ที่กระทำความผิดยอมรับผิดชอบในสิ่งที่

ได้กระทำ รวมทั้งการแก้ไขมากกว่าการลงโทษที่รุนแรง คำนึงถึงความรับผิดชอบของชุมชนในการสร้างสภาพแวดล้อมที่มีผลต่อพฤติกรรมของผู้กระทำผิด

หลักการและแนวคิดของความยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ จึงเป็นความยุติธรรมเพื่อสังคมโดยส่วนรวมที่มุ่งเน้นความเอื้ออาทร และสมานฉันท์ให้เกิดขึ้นระหว่างเหยื่อและผู้กระทำผิด ตลอดจนชุมชนหรือสังคมโดย

หลักเกณฑ์สำคัญ 5 ประการ ของกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์

1. เน้นที่ความเสียหายและความต้องการของผู้เสียหาย อันเป็นผลต่อเนื่องมาจากความเสียหายที่เกิดจากการกระทำนั้น รวมทั้งความต้องการของชุมชนและผู้กระทำผิด

2. จัดการกำหนดภาระหน้าที่ในการแก้ไข ซึ่งเป็นผลมาจากการทำให้เกิดความเสียหายนั้น (ได้แก่ ภาระหน้าที่ของผู้กระทำผิด รวมทั้งภาระหน้าที่ของชุมชนและของสังคมในการแก้ไขเยียวยาที่เกิดจากความเสียหายด้วย)

3. ใช้กระบวนการเปิดโอกาสให้เข้ามามีส่วนร่วม และเป็นกระบวนการที่ทุกฝ่ายมีส่วนร่วมในกระบวนการนั้น

4. ให้ทุกฝ่ายที่มีส่วนได้เสียในสถานการณ์นั้น เข้ามามีส่วนเกี่ยวข้อง ซึ่งรวมทั้งผู้เสียหาย ผู้กระทำผิด สมาชิกของชุมชนและสังคม

5. พยายามหาทางทำสิ่งที่เสียหายไปให้กลับคืนดังเดิม

มีข้อคิดเห็นว่า การนำ “ความยุติธรรมเชิงสมานฉันท์” มาใช้ในกระบวนการยุติธรรมสำหรับ “เด็กกระทำผิด” ว่าขึ้นอยู่กับความร่วมมือด้วยความสมัครใจของทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง ทั้งผู้เสียหาย ชุมชน และเจ้าหน้าที่ของรัฐในกระบวนการยุติธรรม ซึ่งเป็นเงื่อนไขสำคัญ 3 ประการ คือ

ประการแรก ผู้เสียหายหรือเหยื่อมีความสมัครใจ ต้องการให้ผู้กระทำผิดแสดงความรับผิดชอบในการกระทำ

ประการที่สอง ตำรวจและสภากาชาดชุมชนต้องพิจารณาองค์ประกอบสำคัญ 2 ประการ คือ

1. ตำรวจของชุมชน ชุมชนคิดว่าเด็กเป็นคุณสมบัติของชุมชน เป็นสมบัติของชาติด้านเมือง เมื่อเด็กมีปัญหา ชุมชน และสังคมต้องเข้าไปช่วยเหลือแก้ไขปัญหานั้น ด้วยจิตสำนึกเช่นนี้ ก็จะเอื้ออำนวยต่อการนำกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาใช้

2. สภากาชาดของชุมชน พิจารณาว่าชุมชนเข้มแข็งหรือไม่ พลเมืองมีความกระตือรือร้นสนใจที่จะแก้ปัญหาสังคม และช่วยงานสาธารณะหรือไม่

ความหมายของชุมชนในที่นี้ คือ ชุมชน ที่มีความรู้สึกนึกคิดของความเป็นชุมชน มีกิจกรรมร่วมกัน มีการประชุมพบปะสังสรรค์กันด้วยกิจกรรมทางศาสนา หรือกิจกรรมอื่น ๆ เพื่อสังคม ซึ่งมีลักษณะความเป็นชุมชนตามหน้าที่ (Functional Community)

ประการที่สาม บุคลากรในกระบวนการยุติธรรม ต้องยอมรับศักยภาพของชุมชน และยินยอมลดทอนอำนาจให้ชุมชน เมื่อบทบาทของประชาชนเพิ่มขึ้น บทบาทของรัฐก็ต้องลดน้อยลง

รูปแบบกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ แบ่งได้ 4 รูปแบบ (รายงานผลการพิจารณาศึกษาของคณะทำงานพิจารณาศึกษากฎหมายและพัฒนากระบวนการยุติธรรม ในคณะกรรมการการยุติธรรมและสิทธิมนุษยชน วุฒิสภา, 2545 และ The Little Book of Restorative Justice of Howard Rent, 2002)

1. การไกล่เกลี่ย (Mediation)
 2. คณะกรรมการฟื้นฟูชุมชน (Community Reparative Board)
 3. การประชุมกลุ่มครอบครัวและชุมชน (Family Group Conferencing หรือ Family Group Discussion)
 4. การประชุมแบบล้อมวง (Circle หรือ Circle Sentencing หรือ Peacemaking Circle)
- แต่ละวิธีจะมีความเหมาะสมกับสถานการณ์ สภาพสังคมและวัฒนธรรมที่แตกต่างกัน ส่วนรวม (สำนักงานกิจการยุติธรรม. 2547 : 54-56)

การใช้การประชุมกลุ่มครอบครัวและชุมชน เป็นกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ ที่ทำให้ทุกฝ่ายที่ได้รับผลกระทบได้กลับคืนสู่สถานะที่ดีดังเดิม สร้างความเข้าใจที่ดีต่อกัน (Social harmony) ตามวัตถุประสงค์ของการกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ ผู้เสียหายได้รับการชดเชย ไม่ว่าจะเป็นตัวเงินหรือด้วยวิธีอื่น การประชุมกลุ่มครอบครัวและชุมชนจะช่วยลดปริมาณคดี ทำให้มีคดีส่วนหนึ่งออกนอกระบบ เหลือแต่คดีที่จำเป็นต้องขึ้นสู่ศาล ลดบทบาทที่แข็งกระด้างของรัฐลง โดยให้ครอบครัว ชุมชน และผู้เสียหาย เข้าไปมีบทบาทมากขึ้นในการกำหนดวิธีการแก้ไขเด็กที่เหมาะสมแต่ละคดี แต่ต้องได้รับความเห็นชอบจากรัฐว่าเหมาะสม เป็นการระดมทรัพยากรจากครอบครัวและชุมชนมาใช้อย่างสร้างสรรค์ ลดความรู้สึกโกรธแค้นของฝ่ายผู้เสียหาย แต่เป็นการพยายามแก้ไขอย่างแท้จริง ให้ความสำคัญกับผู้เสียหายโดยมีส่วนให้ความเห็น เป็นการรักษาทรัพยากรมนุษย์จากการถูกทำลายโดยไม่สมควร และไม่เป็นการเพาะอาชญากรในอนาคตและจะช่วยลดการกระทำผิดซ้ำของเด็กและเยาวชน โดยมีเป้าหมายดังนี้

เป็นการให้โอกาสเหยื่อให้เข้ามามีบทบาทโดยตรงในการอภิปรายถึงการกระทำผิดและพิจารณาตัดสินใจเกี่ยวกับการลงโทษที่เหมาะสมกับผู้กระทำผิด

ให้ผู้กระทำผิดได้รับรู้ถึงผลกระทบจากการกระทำผิดของเขามากขึ้น และให้โอกาสผู้กระทำผิดในการแสดงความรับผิดชอบ

เป็นการผูกมัดระบบการให้ความช่วยเหลือผู้กระทำผิดเพื่อการแก้ไขและจัดระเบียบพฤติกรรมในอนาคตของผู้กระทำผิด

อนุญาตให้ทั้งเหยื่อและผู้กระทำผิดได้ติดต่อกับระบบการให้ความช่วยเหลือหลักในชุมชน

ผู้เข้าร่วมประชุมกลุ่มครอบครัวและชุมชนจะประกอบด้วย สมาชิกในชุมชนที่ได้รับผลกระทบจากการกระทำผิดของเด็กหรือเยาวชน ได้แก่ เหยื่อหรือผู้เสียหาย ผู้กระทำผิด เพื่อน และผู้ช่วยเหลือหลัก (Key supporters) ของทั้งสองฝ่าย เพื่อตัดสินใจในการแก้ไขปัญหาเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น โดยมีคนกลางทำหน้าที่เป็นผู้ช่วยเหลือการดำเนินการ (Facilitator) ผู้เข้าร่วมประชุมทุกคนต้องเข้าร่วมประชุมด้วยความสมัครใจ นอกจากเหยื่อหรือผู้เสียหาย ผู้กระทำผิด และครอบครัวแล้ว การประชุม อาจมีครู ญาติพี่น้อง ผู้ที่เคารพนับถือ และคนอื่น ๆ ในชุมชนด้วยก็ได้ ทั้งนี้เหยื่อหรือผู้เสียหาย และผู้กระทำผิดจะเป็นผู้เสนอรายชื่อบุคคลที่จะเข้าร่วมประชุมในระบบนี้ ส่วนสถานที่ประชุมอาจเป็นโรงเรียน สถานีตำรวจ หน่วยงานคุมประพฤติ เป็นต้นก็ได้ แต่มักเลี่ยงการใช้กระบวนการพิจารณาในชั้นศาล โปรแกรมการประชุมอาจปฏิบัติภายในหน่วยงานเดียว และพัฒนาขึ้นเป็นการทำงานร่วมกันมากกว่าหลายหน่วยงาน ผู้ที่ทำหน้าที่ facilitator ต้องเป็นผู้ผ่านการฝึกอบรมมาแล้ว อาจเป็นอาสาสมัครหรือผู้ทำหน้าที่โดยรับค่าตอบแทนก็ได้ เท่านั้น

เงื่อนไขของการประชุมกลุ่มครอบครัวและชุมชน เด็กและเยาวชนต้องรับผิดชอบและต้องการแก้ไขการกระทำผิดของตนเอง การประชุมกลุ่มครอบครัวและชุมชนเป็นการเปิดโอกาสให้ผู้กระทำผิดเข้าใจถึงความเลวร้ายของการกระทำของตนและเข้าใจความรู้สึกของผู้เสียหาย และอาจมีโอกาสนิยามความเสียหายแก่เหยื่อหรือผู้เสียหาย โปรแกรมที่จัดภายใต้แนวคิดกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์จะเน้นความรับผิดชอบโดยตรงของผู้กระทำผิด สิทธิของผู้เสียหายและการให้ความช่วยเหลือ การให้สมาชิกในครอบครัวที่เกี่ยวข้องและชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการไกล่เกลี่ยปัญหาที่เกิดขึ้นระหว่างเหยื่อหรือผู้เสียหาย และผู้กระทำผิด

ปรัชญาของการใช้การประชุมกลุ่มครอบครัวและชุมชนคือ เมื่อให้ข้อมูลต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องโดยตรงกับเรื่องราวที่เกิดขึ้นแก่ครอบครัวแล้ว ครอบครัวจะสามารถวางแผนที่จะปกป้องสวัสดิภาพของตนเองได้ดีกว่านักวิชาชีพ เพราะครอบครัวจะเข้าใจตนเอง รู้ปัญหาจุดอ่อน และทรัพยากรของตนดีกว่าที่จะให้นักวิชาชีพเข้ามาจัดการ เด็กและเยาวชนต้องการความรู้สึกเป็นส่วนหนึ่งของชุมชน มีเอกลักษณ์และมีความมั่นคงอยู่ในครอบครัวของตน ซึ่งการจัดการกับปัญหาอาจมีหลายรูปแบบครอบครัวดีกว่านักวิชาชีพ ในการหาแนวทางแก้ไข ที่จะให้สมาชิกคนอื่นในครอบครัวเข้ามามีส่วนร่วมอย่างเข้มแข็งจริงจัง ดังนั้น ปัญหาของเด็กและเยาวชนจึงควรให้ครอบครัวเข้ามาจัดการดีกว่ามอบภาระหน้าที่ดูแลนี้ให้กับรัฐ (สำนักงานกิจการยุติธรรม, 2547: 57)

จากแนวคิดดังกล่าวข้างต้น สรุปได้ว่า กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ หมายถึงวิธีการใด ๆ ซึ่งผู้เสียหาย ผู้กระทำความผิด รวมทั้งบุคคลอื่น ๆ หรือสมาชิกคนอื่น ๆ ของชุมชนที่

ได้รับผลกระทบจากอาชญากรรมนั้น ได้เข้ามามีส่วนร่วมกันอย่างจริงจังในการแก้ไขปัญหที่เกิดขึ้นจากอาชญากรรม โดยมีผู้ช่วยเหลือ คือ ผู้ประสานการประชุม ซึ่งเป็นบุคคลที่มีบทบาทหน้าที่ในการช่วยเหลือสนับสนุนการมีส่วนร่วมของคู่อริในโครงการกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ โดยมีความยุติธรรมและเป็นกลาง กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ มี 4 รูปแบบ ได้แก่ การไกล่เกลี่ย การประนอมข้อพิพาท การประชุมกลุ่มครอบครัวและชุมชน และการพิพากษาโดยการประชุมล้อมวง

กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ เป็นทั้งแนวคิดและวิธีการที่สามารถนำมาซึ่งความปรองดองโดยไม่ต้องเข้าสู่ระบบยุติธรรม หรือหากคดีความเข้าสู่ระบบยุติธรรมแล้ว กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ก็สามารถช่วยให้เกิดความยุติธรรมที่เหมาะสม มีการแสดงออกซึ่งความรับผิดชอบและเป็นประโยชน์กับทุกฝ่าย ผู้เสียหายควรมีโอกาสได้รับรู้จากการพบกันในการประชุมเชิงสมานฉันท์ว่าสภาพขณะนี้ผู้กระทำผิดกำลังได้รับโทษแล้ว เขาสำนึกผิดแล้วเพียงไร รวมทั้งชุมชนควรได้รับรู้ว่าผู้กระทำผิดกำลังจะกลับออกมาสู่ชุมชนแล้วไปพร้อม ๆ กัน ซึ่งจะได้ช่วยกันเฝ้าระวังดูแลในช่วงเวลาเปลี่ยนผ่าน ความสมานฉันท์ก็จะเกิดขึ้นได้ในสังคมส่วนรวมต่อไป

การประชุมกลุ่มครอบครัวและชุมชน เป็นรูปแบบหนึ่งในการใช้กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ โดยมีแผนการที่จะช่วยเหลือเด็กหรือเยาวชนและครอบครัวให้เปลี่ยนแปลงพฤติกรรมบางอย่าง โดยต้องอาศัยความเข้มแข็งของครอบครัวและทรัพยากรจากเครือข่าย ความเป็นครอบครัวมาร่วมประชุมกัน โดยมีผู้ประสานงานการประชุมที่ได้รับการอบรมและเป็นกลางเป็นผู้ดำเนินการให้เป็นไปตามกระบวนการและบรรลู่วัตถุประสงค์ของการประชุม

9. การใช้กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ ในต่างประเทศ

หลายประเทศได้พยายามหาวิธีการที่ได้ผลในเชิงสร้างสรรค์ในการหลีกเลี่ยงมิให้เด็กต้องเข้าไปเกี่ยวข้องกับกระบวนการยุติธรรมโดยไม่จำเป็น โดยเฉพาะอย่างยิ่งเด็กกระทำความผิดที่ถูกตั้งข้อหาเป็นครั้งแรกและยอมรับว่าได้กระทำความผิดจริงอีกทั้งความผิดนั้นไม่ใช่ความผิดร้ายแรง ทางเลือกนั้นอาจจะโดยการให้หน่วยงานที่ไม่ใช่ศาลเข้ามาดำเนินการกับเด็กนั้นหรือโดยให้หน่วยงานอื่นเข้ามามีบทบาทตั้งแต่ต้นก่อนที่จะมีการพิจารณาคดี

บางครั้งวิธีการที่ง่ายที่สุดในการหลีกเลี่ยงไม่นำเด็กไปสู่ศาล ก็คือการว่ากล่าวตักเตือนโดยเจ้าหน้าที่ตำรวจ ในกรณีเช่นนี้ (หลังจากที่ได้ปรึกษาหารือกับครอบครัวของเด็กผู้ต้องขังและนักสังคมสงเคราะห์แล้ว) เจ้าหน้าที่ตำรวจตัดสินใจได้เองเลยที่จะไม่แจ้งข้อกล่าวหา แต่ใช้วิธีการเพียงว่ากล่าวตักเตือนเกี่ยวกับความประพฤติของเด็กนั้น โดยสื่อความหมายที่ชัดเจน (ไม่ว่าจะชัดเจนมากหรือน้อยก็ตาม) ว่าการกระทำความผิดกรรมเช่นนี้ซ้ำอีกจะมีผลให้เด็กนั้นต้องถูกนำตัวไปดำเนินคดีที่ศาล วิธีการเช่นนี้ได้ถูกตั้งข้อสงสัยเป็นอย่างมากว่าจะได้ผลจริงจึงเพียงใด

กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ที่ใช้ในต่างประเทศมีหลายรูปแบบ ทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการและมีชื่อเรียกหลายหลาก แต่จะเป็นรูปแบบใดก็ตาม ความสำคัญก็คือการสร้างความปลอดภัยของทุกฝ่าย ในหลายประเทศได้นำกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาใช้กับความผิดที่เด็กเป็นผู้กระทำผิด

รูปแบบในการจัดการกับเด็กและเยาวชนกระทำผิดในปัจจุบันมี 4 รูปแบบ ได้แก่

1. รูปแบบกฎหมาย (Legalistic Model) คือ เมื่อเด็กกระทำผิดก็ใช้กฎหมายบังคับ เช่นเดียวกับการกระทำผิดของผู้ใหญ่ เด็กกระทำผิดในหลายประเทศต้องได้รับโทษและผ่านกระบวนการยุติธรรมเช่นเดียวกับผู้ใหญ่

2. รูปแบบการสงเคราะห์ (Welfare Model) แนวคิดนี้เห็นว่าเด็กกระทำผิดเพราะสภาพสังคมแวดล้อม เด็กจึงไม่ควรได้รับโทษ แต่ควรได้รับการสงเคราะห์ วิธีการนี้เมื่อใช้ไประยะหนึ่ง ก็พบว่า การสงเคราะห์ทำให้เด็กรู้สึกว่าจะไม่ต้องรับผิดชอบต่อการกระทำของตน

3. รูปแบบผสม (Co – operative Model) เป็นการผสมผสานของสองรูปแบบข้างต้น คือ การลงโทษตามกฎหมายด้วย และให้สวัสดิการและการสงเคราะห์ด้วย ซึ่งประเทศไทยใช้แบบนี้

4. รูปแบบการมีส่วนร่วม (Participative Model) คือ การที่ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทั้งหมด ทั้งผู้กระทำผิด เหยื่อ ชุมชน และรัฐ เข้ามามีส่วนร่วมแก้ไขปัญหาเด็กกระทำผิด และหาทางออกเพื่อบูรณาการเด็กกลับคืนสู่ชุมชน ซึ่งความยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ จัดอยู่ในรูปแบบนี้ (สำนักงานกิจการยุติธรรม, 2547 : 53)

การใช้กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ในประเทศนิวซีแลนด์และออสเตรเลีย

ชาวเมารีในประเทศนิวซีแลนด์ได้ใช้รูปแบบพิธีการของกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มานานนับร้อย ๆ ปี รวมทั้งชนเผ่าพื้นเมืองต่าง ๆ ทั่วโลก ทั้งในสหรัฐอเมริกาและแคนาดาก็ใช้แนวทางเดียวกัน พิธีกรรมดังกล่าวประกอบด้วยครอบครัวและเพื่อนของเหยื่อ อาชญากรรมกับของผู้กระทำผิดพยายามแสวงหาทางออกที่เป็นที่น่าพึงพอใจสำหรับทั้งสองฝ่ายต่อปัญหาความขัดแย้งที่เกิดขึ้น

ในปี ค.ศ.1989 ประเทศนิวซีแลนด์เป็นประเทศแรกของโลกที่ได้ออกกฎหมายเกี่ยวกับเรื่องกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ คือ พระราชบัญญัติเด็กเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 1989 ซึ่งกำหนดให้มีการประชุมกลุ่มครอบครัวอย่างเป็นทางการในขั้นตอนของเจ้าหน้าที่ตำรวจ เมื่อมีคดีเด็กเยาวชนกระทำผิดเกิดขึ้น ต่อมาไม่นานนัก การประชุมกลุ่มครอบครัวได้ถูกเผยแพร่ไปยังประเทศออสเตรเลียและสหรัฐอเมริกา โดยในประเทศออสเตรเลียนี้มีกฎหมายรองรับในบางมลรัฐ ได้แก่ South Australia West Australia และ New South Wales อย่างไรก็ตาม การประชุมกลุ่ม

ครอบครัว ตามรูปแบบของนิวซีแลนด์ นับได้ว่าเป็น “ต้นแบบ” ที่ได้มีการเผยแพร่เลียนแบบไปทั่วโลกในปัจจุบัน

การประชุมกลุ่มครอบครัวและชุมชน ถือได้ว่าการเริ่มขึ้นในประเทศนิวซีแลนด์และได้รับความนิยมนับเพิ่มมากขึ้นในอเมริกาและแคนาดา ตัวอย่างเช่น ที่มลรัฐเมนโซต้า เพนซิลเวเนีย และมอนทานา ฯลฯ ในประเทศนิวซีแลนด์และออสเตรเลีย การประชุมรูปแบบนี้มีกฎหมายรองรับและเป็นนโยบายของรัฐ เช่น โครงการเว็กก้า เว็กก้า (Wagga Wagga project) ที่ได้รับความสนใจอย่างกว้างขวางทั่วประเทศ โดยใช้การประชุมเป็นกระบวนการยุติธรรมทางเลือกสำหรับคดีเด็กและเยาวชน แต่บางครั้งก็ใช้หลังมีคำสั่งศาลแล้ว การประชุมกลุ่มครอบครัว ประกอบด้วยเหยื่ออาชญากรรม ผู้กระทำผิด และสมาชิกครอบครัว ผู้มีความสำคัญหรือเพื่อนของทั้งสองฝ่าย โดยมีเจ้าหน้าที่ในกระบวนการยุติธรรมเป็นผู้ดำเนินการ โดยส่วนใหญ่เป็นเจ้าพนักงานตำรวจ

การประชุมกลุ่มครอบครัวอาจใช้ในโรงเรียน โบสถ์ หรือกลุ่มสมาชิกอื่น ๆ โดยกระบวนการนี้มีการเข้าถึงความเอาใจจริงเอาใจของชุมชนต่ออาชญากรรมและความเต็มใจของชุมชนที่จะยอมรับผู้กระทำผิดกลับคืนสู่ชุมชนอีกครั้ง แนวคิดความละเอียดรอบคอบเป็นแนวคิดสำคัญที่ใช้ในการประชุมกลุ่มครอบครัว เพราะทำให้สมาชิกครอบครัวได้มีโอกาสพูดคุยแสดงความรู้สึกเกี่ยวกับผลกระทบที่พวกเขาได้รับจากอาชญากรรมที่เกิดขึ้น โดยเป้าหมายของการประชุมกลุ่มครอบครัว คือ การเปิดโอกาสสำหรับเหยื่ออาชญากรรมให้มีส่วนร่วมโดยตรงในการอภิปรายเกี่ยวกับการกระทำผิดที่เกิดขึ้น และสามารถตัดสินใจเลือกวิธีการลงโทษเชิงสมานฉันท์ที่เหมาะสมแก่ผู้กระทำผิด เป็นการเพิ่มความตระหนักถึงความรับผิดชอบตามหลักมนุษยธรรมของผู้กระทำผิดอันเกิดจากการกระทำของเขา และเปิดโอกาสให้ได้แสดงความรับผิดชอบต่อสิ่งที่เกิดขึ้นนั้น และโยนยัดผูกพันความรับผิดชอบร่วมของกลุ่มผู้สนับสนุนผู้กระทำผิดต่อการเยียวยาผู้ใช้และต่อการปรับพฤติกรรมในอนาคต รวมทั้งเปิดโอกาสให้ทั้งผู้กระทำผิดและเหยื่ออาชญากรรมเป็นกุญแจเชื่อมโยงชุมชนที่ให้การสนับสนุนเข้าด้วยกันอีกครั้ง (จุฑารัตน์ เอื้ออำนวย. 2548 : 93-94, 146-147)

กล่าวโดยสรุป การใช้กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ในต่างประเทศ มีหลายประเทศได้นำไปประยุกต์ใช้ตั้งแต่ในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาจนถึงการระงับข้อพิพาทในระดับโรงเรียน แม้ว่าแต่ละประเทศอาจมีรูปแบบในการจัดวิธีการใช้กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์แตกต่างกัน แต่ผลดีที่เกิดขึ้นคือผู้กระทำผิดและผู้เสียหายมีความรู้สึกว่าได้รับความยุติธรรมมากกว่ากระบวนการยุติธรรมทางอาญาปกติ และเกิดความปรองดองของทุกฝ่าย

10. แนวคิดเกี่ยวกับการป้องกันมิให้เด็กและเยาวชนกระทำความผิดของต่างประเทศ

ศาลเยาวชนและครอบครัวที่เมือง Denver รัฐ Colorado ประเทศสหรัฐอเมริกา หน่วยงานที่ทำหน้าที่นี้เรียกว่า Preventive Court เป็นแผนกหนึ่งของศาลเยาวชนและครอบครัว หน่วยงานนี้ประกอบด้วยเจ้าหน้าที่ของแผนก บิดามารดาของเด็กหรือเยาวชนที่มีปัญหา ตัวแทนของสถานศึกษาที่เด็กหรือเยาวชนศึกษาอยู่ และตัวแทนของกระทรวงศึกษาธิการ วิธีการคือ เมื่อปรากฏว่ามีเด็กหรือเยาวชนคนใดประพฤติตัวไม่ถูกต้อง ก่อให้เกิดปัญหาต่าง ๆ ขึ้น เด็กหรือเยาวชนคนนั้นจะถูกเรียกตัวมาพบ บุคคล 4 ฝ่ายดังกล่าวจะช่วยกันค้นหาสาเหตุแห่งความประพฤติตัวเกร (Delinquency) เช่น กรณีหนึ่งพบว่าสาเหตุที่เด็กหญิงอายุเพียง 12 ปี หนีออกจากบ้านไปมั่วสุมอยู่กับหญิงโสเภณี เพราะเด็กหญิงผู้นี้ซึ่งอยู่กับบิดาที่หย่าร้างกับมารดาของเด็กตามคำพิพากษาของศาลเยาวชนและครอบครัวถูกบิดาที่อยู่ในระหว่างตกงานและดื่มสุราเมามายเป็นประจำ ทบตืออย่างรุนแรงบ่อย ๆ เจ้าหน้าที่จัดการให้เด็กผู้นั้นไปอยู่กับมารดา เด็กนั้นก็ประพฤติตัวดี ไม่หนีออกจากบ้าน หรือกรณีที่เด็กหนีโรงเรียนไปเร่ร่อนเป็นเด็กจรจัด เมื่อเรียกมาพบและสอบถามถึงสาเหตุก็ได้ความว่าเด็กเบื่อการเรียนเพราะเรียนไม่ทันเพื่อน กรณีเช่นนี้ครูประจำชั้นและครูประจำวิชานั้นก็ช่วยกันจัดให้เด็กได้รับการทบทวนวิชาหรือสอนเพิ่มเติม เมื่อเด็กสามารถเรียนได้ทันเพื่อนก็จะไม่หนีโรงเรียนอีก เป็นต้น วิธีการค้นหาสาเหตุแห่งการกระทำผิดแล้วร่วมกัน แก้ไข ช่วยเหลือ และอบรมสั่งสอนชี้แจงแก่เด็กหรือเยาวชนที่มีแนวโน้มจะกระทำผิดให้กลับประพฤติตนให้ดีขึ้นใหม่เป็นวิธีการที่สามารถป้องกันมิให้เด็กหรือเยาวชนกระทำความผิดและถูกดำเนินคดีในศาลเยาวชนและครอบครัวได้เป็นจำนวนมาก (บุญเพราะ แสงเทียน. ม.ป.ป. : 19)

จากแนวคิดดังกล่าว จะเห็นได้ว่า ต่างประเทศได้ให้ความสำคัญเกี่ยวกับการป้องกันมิให้เด็กและเยาวชนกระทำความผิด โดยหาวิธีป้องกันคือ จัดตั้งหน่วยงานซึ่งเป็นแผนกหนึ่งของศาลเยาวชนและครอบครัวเมื่อปรากฏว่ามีเด็กหรือเยาวชนคนใดประพฤติตัวไม่ถูกต้อง ก่อให้เกิดปัญหาต่าง ๆ ขึ้นจะถูกเรียกตัวมาพบ บุคคล 4 ฝ่าย ซึ่งประกอบด้วยเจ้าหน้าที่ของแผนก บิดามารดาของเด็กหรือเยาวชนที่มีปัญหา ตัวแทนของสถานศึกษาที่เด็กหรือเยาวชนศึกษาอยู่ และตัวแทนของกระทรวงศึกษาธิการ เพื่อช่วยกันค้นหาสาเหตุแห่งการกระทำผิดแล้วร่วมกัน แก้ไข ช่วยเหลือ และอบรมสั่งสอนชี้แจงแก่เด็กหรือเยาวชนที่มีแนวโน้มจะกระทำผิดให้กลับประพฤติตนเป็นคนดี ซึ่งช่วยให้เด็กไม่ต้องถูกดำเนินคดีในศาลได้

11. แนวคิดในการดำเนินคดีอาญากับเด็กหรือเยาวชน

กระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็กในระยะแรก เกิดขึ้นโดยสำนักอาชญาวิทยาคลาสสิก ที่ได้พัฒนาขึ้นในระหว่างศตวรรษที่ 18 ซึ่งต้องการปฏิรูปกฎหมายอาญา โดยขจัดความลำเอียงทางด้านชนชั้น ดังนั้น สำนักอาชญาวิทยาคลาสสิก จึงมีแนวความคิดที่เชื่อว่า บุคคลจะเลือก

ประพจน์ปฏิบัติอย่างใดโดยเจตจำนงอิสระ (Free Will) ภายใต้ความพอใจ หรือความเจ็บปวดที่คาดคะเนไว้ล่วงหน้า และการจะยับยั้งบุคคลมิให้กระทำผิดได้นั้น จะต้องกำหนดบทลงโทษให้หนักพอเพียงที่จะระงับความพอใจจากการกระทำความผิด การลงโทษควรกำหนดในแต่ละความผิด บุคคลทุกคนมีความเท่าเทียมกัน การลงโทษจึงต้องกระทำอย่างเดียวกันโดยไม่ต้องคำนึงถึงอายุ เพศ สภาพของร่างกาย หรือชนชั้น ดังนั้นการดำเนินคดีกับเด็กหรือเยาวชนที่เป็นผู้ต้องหาหรือจำเลยในคดีอาญาในระยะแรก จึงยังไม่ได้แยกออกจากการดำเนินคดีสำหรับจำเลยที่เป็นผู้ใหญ่ แนวความคิดนี้มีข้อบกพร่องอย่างมาก เนื่องจากได้ละเลยปัญหาสำคัญของผู้กระทำความผิดที่เป็นเด็กหรือเยาวชน คนปัญญาอ่อน และวิกลจริตโดยสิ้นเชิง

ต่อมาในศตวรรษที่ 19 ได้มีแนวคิดใหม่ว่าเด็กที่กระทำความผิดกฎหมายไม่ใช่อาชญากร ซึ่งแนวความคิดนี้ได้รับการเผยแพร่และสนับสนุนโดยนักอาชญาวิทยา นักสังคมวิทยา และนักจิตวิทยา ที่พยายามเน้นให้สังคมได้ตระหนักถึงข้อเท็จจริงที่ว่าเด็กหรือเยาวชนที่กระทำความผิดกฎหมายเป็นความผิดพลาดที่เกิดจาก ความด้อยประสบการณ์ ความบกพร่องในสภาพแวดล้อมและบุคลิกภาพหรือภาวะทางจิตใจ ดังนั้นเด็กหรือเยาวชนที่กระทำความผิดกฎหมายจึงควรได้รับการปฏิบัติที่แตกต่างไปจากผู้ใหญ่ที่เป็นผู้กระทำความผิดกฎหมาย (ประธาน วัฒนาวณิชย์, 2528 : 37)

นับแต่ศตวรรษที่ 19 เป็นต้นมาจนถึงปัจจุบัน แนวคิดในการดำเนินคดีอาญากับเด็กหรือเยาวชนต่างไปจากการดำเนินคดีอาญากับผู้ใหญ่ โดยการดำเนินคดีอาญาสำหรับเด็กหรือเยาวชนนั้น มีจุดมุ่งหมายเน้นความเป็นอยู่ที่ดีของเด็กและเยาวชน และการปฏิบัติต่อผู้ที่กระทำความผิดที่เป็นเด็กหรือเยาวชนจะต้องได้สัดส่วนกับสภาพแวดล้อม ทั้งของผู้กระทำผิดและความผิดที่ได้กระทำลงไป ซึ่งการปฏิบัติต่อผู้ที่กระทำความผิดที่เป็นเด็กหรือเยาวชนนั้นมิใช่พิจารณาแค่ความรุนแรงของความผิดเท่านั้น แต่จะต้องพิจารณาถึงสภาพแวดล้อมรอบตัวของผู้กระทำความผิด รายละเอียดเฉพาะตัวของผู้กระทำความผิดแต่ละบุคคล เช่น สถานภาพทางสังคม สภาพครอบครัว ความเสื่อมเสียที่เกิดจากการรบกวนพฤติกรรมส่วนบุคคล ความพยายามของผู้กระทำผิดที่จะชดเชยแก่ผู้เสียหาย ความตั้งใจจริงของผู้กระทำผิดที่จะกลับตัวเป็นคนดี การใช้ชีวิตอย่างมีประโยชน์ ซึ่งควรจะมีผลต่อสัดส่วนการปฏิบัติ เพื่อให้มีผลเป็นการสงเคราะห์ แก่ไข ฟ้นฟู เด็กหรือเยาวชนให้กลับตัวเป็นคนดีได้นั่นเอง

ดังนั้นในการดำเนินคดีอาญาสำหรับเด็กหรือเยาวชนจึงมาจากแนวคิด ดังต่อไปนี้

(1) การดำเนินคดีอาญากับเด็กหรือเยาวชนนั้น จะคำนึงถึงผลประโยชน์สูงสุดของเด็ก (the best interest of the child) เป็นหลัก ไม่ว่าเด็กจะต้องการหรือไม่ หรือแม้ว่าเด็กจะไม่ได้คำนึงถึงเลยก็ตาม ซึ่งประโยชน์สูงสุดของเด็ก หมายถึง สิทธิประโยชน์ของเด็กทั้งปวงที่พึงมีพึงได้ในฐานะที่เกิดมาและมีชีวิตรอดอยู่โดยสามัญสำนึกของวิญญูชนทั่วไปย่อมเห็นได้ว่าเป็นสิทธิ

ประโยชน์ของเด็ก ดังนั้น ในการตรากฎหมายไม่ว่าจะเป็นกฎหมายกำหนดบทลงโทษแก่เด็กหรือกฎหมายกำหนดวิธีปฏิบัติต่อเด็กที่กระทำผิด จะต้องคำนึงถึงผลประโยชน์สูงสุดของเด็กเป็นสำคัญ โดยมีจุดเน้นที่การคุ้มครองสวัสดิภาพเด็ก มิใช่คุ้มครองสวัสดิภาพของสังคมโดยมองว่าเด็กเป็นตัวทำลายสวัสดิภาพของสังคม การออกกฎหมายอย่างเดียวนั้นไม่เพียงพอที่จะป้องกันหรือส่งเสริมให้ก่อให้ให้เกิดประโยชน์สูงสุด สิ่งสำคัญก็คือ การทำอะไรให้เด็กได้รับการปฏิบัติโดยคำนึงถึงประโยชน์สูงสุดของเด็กโดยสถาบันต่าง ๆ ที่รับผิดชอบเกี่ยวกับเด็ก รวมถึงการพิจารณาตัดสินใจของเจ้าหน้าที่ในการกระทำการทั้งปวงที่มีผลกระทบต่อเด็กจะต้องคำนึงถึงประโยชน์สูงสุดของเด็กเป็นองค์ประกอบในการตัดสินใจเสมอไป

(2) การดำเนินคดีอาญากับเด็กหรือเยาวชนนั้นจะมุ่งหาสาเหตุที่ก่อให้เกิดเด็กหรือเยาวชนมีความประพฤติที่เบี่ยงเบน เสี่ยงต่อการกระทำความผิด และกระทำความผิดมากกว่าที่จะพิจารณาว่าการกระทำของเด็กหรือเยาวชนดังกล่าวเป็นความผิดหรือไม่ และเด็กหรือเยาวชนนั้นมีเจตนาอย่างไร

(3) การดำเนินคดีอาญากับเด็กหรือเยาวชนมุ่งใช้มาตรการกักและอบรม (custody) เพื่อเป็นการสงเคราะห์ แก้ไข ฟื้นฟู ดูแล ให้เด็กหรือเยาวชนกลับตัวเป็นคนดี มากกว่าที่จะใช้มาตรการลงโทษและควบคุมให้อยู่ในวินัย (control) เช่นเดียวกับการดำเนินคดีแก่ผู้ใหญ่

(4) เด็กหรือเยาวชนมีสิทธิที่จะได้รับความยุติธรรมจากรัฐในกรณีที่ถูกกล่าวหาและการพิจารณาคดี (ปัญญพัฒน์ บัวพวงชน. 2547 : 13-14)

จากแนวคิดดังกล่าวข้างต้น จะเห็นได้ว่า การดำเนินคดีกับเด็กหรือเยาวชนที่เป็นผู้ต้องหาหรือจำเลยในคดีอาญาในระยะแรก ไม่ได้แยกออกจากการดำเนินคดีสำหรับจำเลยที่เป็นผู้ใหญ่ โดยมีแนวคิดว่าการจะยับยั้งบุคคลมิให้กระทำผิด จะต้องกำหนดบทลงโทษให้หนักในแต่ละความผิด และทุกคนจะได้รับการปฏิบัติอย่างเท่าเทียมกันโดยไม่คำนึงถึงอายุ เพศ สภาพของร่างกาย หรือชนชั้น ต่อมาได้พัฒนาแนวคิดใหม่โดยเห็นว่าเด็กหรือเยาวชนที่กระทำผิดกฎหมายเป็นความผิดพลาดที่เกิดจากความด้อยประสบการณ์ ความบกพร่องในสภาพแวดล้อมและบุคลิกภาพหรือภาวะทางจิตใจ ดังนั้นเด็กหรือเยาวชนที่กระทำผิดกฎหมายจึงควรได้รับการปฏิบัติที่แตกต่างไปจากผู้ใหญ่ที่เป็นผู้กระทำความผิดกฎหมาย โดยคำนึงถึงผลประโยชน์สูงสุดของเด็กเป็นหลัก และมุ่งหาสาเหตุที่ก่อให้เกิดเด็กหรือเยาวชนมีความประพฤติที่เบี่ยงเบน เสี่ยงต่อการกระทำความผิด และกระทำความผิดมากกว่า โดยใช้มาตรการกักและอบรม เพื่อเป็นการสงเคราะห์ แก้ไข ฟื้นฟู ดูแล ให้เด็กหรือเยาวชนกลับตัวเป็นคนดี มากกว่าที่จะใช้มาตรการลงโทษและควบคุมให้อยู่ในวินัย

12. แนวคิดในการปฏิบัติต่อผู้กระทำผิด

ในสังคมอเมริกันซึ่งเป็นแม่แบบของกระบวนการยุติธรรม ได้วางแนวคิดในการปฏิบัติต่อผู้กระทำผิด (Correctional Treatment) 4 แนวคิด (Bartollas. 1985:13-14) ดังนี้

12.1 แนวคิดการแก้ไขฟื้นฟู (Rehabilitation Model) หรือ แนวคิดเน้นตัวแบบทางการแพทย์ (Medical Model) เป็นแนวคิดที่มุ่งคุ้มครองสังคมและตัวผู้กระทำผิดไปพร้อม ๆ กัน โดยมองที่หลักมนุษยธรรม ในกระบวนการแก้ไขฟื้นฟู (มองผู้กระทำผิดเป็น “ผู้ป่วย” ที่ต้องได้รับการบำบัดเยียวยา ไม่ว่าจะสมัครใจหรือไม่สมัครใจก็ตาม)

12.2 แนวคิดเน้นตัวแบบงานยุติธรรม (Justice Model) แนวคิดนี้มองว่าเป้าหมายของกระบวนการแก้ไขผู้กระทำผิดต้องตั้งอยู่บนความยุติธรรมและเป็นธรรมมากกว่าการเยียวยา เช่น เน้นการใช้กระบวนการนิติกรรม (Due Process) ที่ถูกต้องกับผู้กระทำผิด นั่นคือการใช้หลักกฎหมายที่เป็นธรรมกับผู้กระทำผิด ส่วนการบำบัดแก้ไขนั้นจะต้องมาจากความสมัครใจของผู้กระทำผิดเท่านั้น

12.3 แนวคิดแบบอนุรักษ์นิยม (Conservative Perspective) เห็นว่าแนวคิดการแก้ไขฟื้นฟูไม่ได้ผลในการลดการกระทำผิดซ้ำ ทั้งยังส่งเสริม เอาอกเอาใจอาชญากร ทำให้จำนวนผู้ตกเป็นเหยื่อเพิ่มมากขึ้น แนวคิดนี้จึงเห็นว่าการลงโทษเท่านั้นที่จะยับยั้งอาชญากรรม และปกป้องคุ้มครองสังคมได้ กลุ่มนี้จึงพยายามเรียกร้องให้ใช้กฎหมายและระเบียบ (Law and Order) มากขึ้น เพื่อควบคุมอาชญากรรม เช่น การจำคุก การประหารชีวิต การใช้คำพิพากษาแบบตายตัวทั่วประเทศ อีกทั้งเสนอให้ใช้นโยบายที่เด็ดขาดกับเด็กกระทำผิด

12.4 แนวคิดแบบรุนแรง (Radical Perspectives) (แนวคิดเอียงซ้าย) เห็นว่าควรยกเลิกการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิดทุกชนิด เพราะไม่มีความสำคัญอะไร กลุ่มนี้เห็นว่าสาเหตุของการเป็นอาชญากรหรือเด็กกระทำผิดมาจากชนชั้นที่ยอมจำนน ไม่มีพลังต่อรอง แปรกแยกจากสังคม ภายใต้การจัดการทางเศรษฐกิจ (ของชนชั้นนายทุน) ดังนั้นจึงต้องเปลี่ยนแปลงสังคมแทนที่จะเปลี่ยนที่ตัวผู้กระทำผิด (สำนักงานกิจการยุติธรรม. 2547 : 261)

กล่าวโดยสรุป ในประเทศอเมริกา ได้วางแนวคิดในการปฏิบัติต่อผู้กระทำผิด 4 แนวคิด คือ แนวคิดการแก้ไขฟื้นฟู เป็นแนวคิดที่มุ่งคุ้มครองสังคมและตัวผู้กระทำผิดไปพร้อม ๆ กัน โดยมองที่หลักมนุษยธรรม และแก้ไขฟื้นฟู แนวคิดเน้นตัวแบบงานยุติธรรม คือการใช้หลักกฎหมายที่เป็นธรรมกับผู้กระทำผิด ส่วนการบำบัดแก้ไขนั้นจะต้องมาจากความสมัครใจของผู้กระทำผิดเท่านั้น แนวคิดแบบอนุรักษ์นิยม เห็นว่าการลงโทษเท่านั้นที่จะยับยั้งอาชญากรรม และปกป้องคุ้มครองสังคมได้ และเสนอให้ใช้นโยบายที่เด็ดขาดกับเด็กกระทำผิด และแนวคิดแบบ

รุนแรง เห็นว่าควรยกเลิกการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิดทุกชนิด และเปลี่ยนแปลงสังคมแทนที่จะเปลี่ยนที่ตัวผู้กระทำผิด

13. แนวคิดด้านรูปแบบบทบาทของพนักงานคุมประพฤติ (รวมถึงพนักงานพักการลงโทษ) ว่ามีอยู่ 3 รูปแบบด้วยกัน คือ

13.1 ตัวแบบการควบคุม (Control Model) เน้นการควบคุมพฤติกรรมและกิจกรรมของผู้กระทำผิด เช่น การคุมขังที่บ้านที่ทำงานโดยไม่แจ้งล่วงหน้า และประสานงานตำรวจท้องที่อย่างใกล้ชิดในการดูแลผู้กระทำผิด

13.2 ตัวแบบการให้บริการทางสังคม / สังคมสงเคราะห์ (Social Service Model) เน้นการให้ความช่วยเหลือตามความต้องการ ความจำเป็น (needs) ของผู้กระทำผิด เช่น ช่วยจัดหางานหาที่พัก ให้คำปรึกษาแนะนำด้านสังคมและจิตวิทยา)

13.3 ตัวแบบผสมผสาน (Combined Model) เป็นตัวแบบที่ประนีประนอมรูปแบบทั้งสองอย่างข้างต้น กล่าวคือ เจ้าหน้าที่ให้บริการด้านสังคม แต่ขณะเดียวกันก็ควบคุมดูแลอย่างใกล้ชิดไปด้วย (สำนักงานกิจการยุติธรรม. 2547: 262)

จากแนวคิดดังกล่าวข้างต้น สรุปได้ว่า รูปแบบบทบาทของพนักงานคุมประพฤตินี้ มี 3 รูปแบบ คือ ตัวแบบการควบคุม โดยควบคุมพฤติกรรมและกิจกรรมของผู้กระทำผิด ตัวแบบการให้บริการทางสังคม / สังคมสงเคราะห์ เน้นการให้ความช่วยเหลือตามความต้องการและความจำเป็นของผู้กระทำผิด และแบบผสมผสาน 2 รูปแบบ คือ ให้ความช่วยเหลือและควบคุมไปพร้อม ๆ กัน

14. กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ในประเทศไทย

ในสังคมไทยนั้น จากการศึกษาเชิงสืบค้นของ ฉัตรทิพย์ นาถสุภา เรื่องเศรษฐกิจหมู่บ้านไทยในอดีต ระบุว่าในสังคมไทยดั้งเดิม สภาพหมู่บ้านไทยมีการปกครองตัวเองและมีการตัดสินข้อพิพาทด้วยชุมชนมาแต่ครั้งบรรพกาล ลักษณะการปกครองเช่นนี้ยังปรากฏร่องรอยเหลืออยู่ในระบบ “สภาผู้เฒ่า” ของบางหมู่บ้านในภาคอีสาน คือที่หมู่บ้านนาหว้าได้ กิ่งอำเภอโพธิ์ไทร จังหวัดอุบลราชธานี หากมีการวิวาทกัน เช่น เรื่องครอบครัว เรื่องชู้สาว หรือการทำมาหากิน จะถือว่าเป็นเรื่องลูกหลานทะเลาะกัน แต่ละฝ่ายจะหาผู้เฒ่ามาฝ่ายละ 4-5 คน สภาผู้เฒ่าจะปรึกษากันแล้วตัดสินโดยให้การระงับข้อพิพาทกัน แล้วปรับไหม แล้วอบรมสั่งสอนมิให้ประพฤติดีก ซึ่งยังมีใช้จนถึงทุกวันนี้ (สำนักงานกิจการยุติธรรม. 2547 : 33)

กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์โดยใช้วิธีการประชุมกลุ่มครอบครัวและชุมชนในประเทศไทย

เนื่องจากมีแนวความคิดว่าเด็กหรือเยาวชนที่กระทำความผิดกฎหมายควรได้รับการปฏิบัติที่แตกต่างไปจากผู้ใหญ่ที่เป็นผู้กระทำความผิดกฎหมายเพราะเด็กหรือเยาวชนที่กระทำความผิดทางอาญาไม่ใช่อาชญากร แต่การกระทำความผิดของเด็กหรือเยาวชนเกิดจากความบกพร่องทางร่างกาย จิตใจ และความบกพร่องของสิ่งแวดล้อม ไม่สามารถพัฒนาพฤติกรรมให้เข้ากับสิ่งแวดล้อมได้อย่างเหมาะสม ดังนั้น จึงจำเป็นต้องมีศาลที่พิจารณาคดีอาญาสำหรับเด็กหรือเยาวชนโดยเฉพาะ ซึ่งแตกต่างไปจากศาลที่พิจารณาคดีอาญาสำหรับผู้ใหญ่ การดำเนินคดีกับเด็กหรือเยาวชนที่ตกเป็นผู้ต้องหาหรือจำเลยในคดีอาญาในปัจจุบัน จึงไม่ได้มีวัตถุประสงค์ที่จะนำเด็กหรือเยาวชนเข้าสู่กระบวนการดำเนินคดีอาญาที่มีวัตถุประสงค์ในการลงโทษ (Non – Criminal Proceeding) แต่มีหลักการเพื่อคุ้มครองและเน้นการแก้ไขและฟื้นฟูเด็กหรือเยาวชนให้กลับตัวเป็นคนดีและคืนสู่สังคมได้โดยมุ่งจะหันเหเด็กหรือเยาวชนผู้กระทำความผิดให้หลุดพ้นจากวิถีแห่งอาชญากรรม ทั้งนี้ เพราะสมมติฐานว่าการกระทำความผิดของเด็กไม่ใช่อาชญากรรม เด็กที่กระทำความผิดเป็นเพราะสภาพแวดล้อมของสังคม ความรู้เท่าไม่ถึงการณ์ ขาดความยับยั้งเพราะความเขินอายและยังสามารถแก้ไขให้เด็กเหล่านี้กลับตัวเป็นคนดีได้ และเด็กสมควรที่จะได้รับการปฏิบัติในลักษณะที่เป็นการแก้ไขเยียวยา มากกว่าการที่จะถูกลงโทษ

กระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็กและเยาวชนในประเทศไทย มีแนวความคิดในการจัดตั้งที่แยกมาจากกระบวนการยุติธรรมสำหรับผู้ใหญ่ โดยมีฐานความคิดมาจากแนวคิดของประเทศตะวันตก โดยเฉพาะประเทศอังกฤษและสหรัฐอเมริกา

ก่อนที่ประเทศไทยจะมีกระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็กและเยาวชนตามแนวคิดสากล ประเทศไทยได้มีแนวความคิดในการจัดตั้งศาลพิเศษเฉพาะด้าน เพื่อพิจารณาคดีอาญาที่ผู้กระทำความผิดอายุไม่ถึงสิบแปดปีบริบูรณ์ก่อนที่จะมีการประกาศใช้พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลคดีเด็กและเยาวชน และพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีเด็กและเยาวชน พ.ศ. 2494 และภายหลังการประกาศใช้พระราชบัญญัตินี้ ศาลคดีเด็กและเยาวชน และสถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนจึงได้รับการจัดตั้งขึ้นเมื่อวันที่ 28 มกราคม 2495 โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อการพิทักษ์ปกป้องคุ้มครองสวัสดิภาพและประโยชน์ที่ดีที่สุดแก่เด็กและเยาวชน ให้เน้นการบำบัดแก้ไข ฟื้นฟู (Rehabilitation) เด็กและเยาวชนให้กลับตนเป็นพลเมืองดี

จะเห็นได้ว่ารูปแบบของกระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็กและเยาวชนของประเทศไทย ยังคงเป็นกระบวนการที่เน้นในอำนาจของรัฐ (Power of state) ในการเข้าไปแทรกแซงการปกครองของบิดามารดา เมื่อเห็นว่าบิดามารดาไม่สามารถปฏิบัติหน้าที่ได้อย่างสมบูรณ์เป็นเหตุให้เด็กและ

เยาวชนกระทำผิด รวมทั้งการควบคุมพฤติกรรมของเด็กและเยาวชน โดยรัฐจะมีอำนาจในการเข้าไปแทรกแซงการปกครองและทำหน้าที่เสมือนหนึ่งเป็นผู้ปกครอง (Parents Patriae) ของเด็กและเยาวชนที่กระทำผิดและมีหน้าที่ในการควบคุมดูแล อบรมบ่มนิสัยให้เด็กและเยาวชนกลับตนเป็นคนดี สามารถพัฒนากลับคืนสู่สังคมได้อย่างราบรื่น ซึ่งในการดำเนินงานและการปฏิบัติต่อเด็กและเยาวชนที่กระทำผิดทั้งในอดีตและปัจจุบันจะเห็นได้ว่ารัฐจะรับภาระหน้าที่ทั้งหมดในการรักษาความสงบเรียบร้อยของสังคมและดำเนินการบำบัดแก้ไข ฟื้นฟู ป้องกันและพัฒนาเด็กและเยาวชน โดยแยกเด็กและเยาวชนออกจากครอบครัวและชุมชนและตัดครอบครัวและชุมชนออกจากกระบวนการดังกล่าว เนื่องจากภาครัฐมีข้อจำกัดในเรื่องงบประมาณ บุคลากร และทรัพยากรที่เกี่ยวข้องในการดูแลเด็กและเยาวชนที่กระทำผิด ส่งผลให้ไม่สามารถอำนวยความสะดวกได้อย่างทั่วถึงและเสมอภาคกัน ไม่สามารถดำเนินงานด้านการบำบัด แก้ไข ฟื้นฟู และพัฒนาเด็กและเยาวชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ เด็กและเยาวชนไม่สามารถปรับเปลี่ยนนิสัย ความประพฤติและกลับตนเป็นคนดีได้ ไม่สามารถปรับตัวได้เข้ากับสังคม และได้หวนกลับไปกระทำผิดซ้ำ ส่งผลกระทบต่อเด็กและเยาวชนทั้งในระยะสั้นและระยะยาว

นอกจากนี้กระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็กและเยาวชนยังทำให้การดำเนินชีวิตตามปกติของเด็กและเยาวชนชะงัก ทำให้ขาดโอกาสในการศึกษาเล่าเรียนหรือการทำงาน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในกรณีที่เด็กและเยาวชนถูกควบคุมตัวไว้หรือต้องเข้ารับการฝึกอบรม กระบวนการดังกล่าวอาจทำให้เด็กและเยาวชนต้องถูกคัดชื่อออกจากโรงเรียนไม่สามารถกลับไปเรียนต่อได้หรือต้องขาดจากการศึกษาแบบถาวร หรือต้องออกจากงานและไม่สามารถหางานใหม่ได้เมื่อเสร็จสิ้นคดีแล้ว หรืออาจถูกสังคมกีดกันหรือไม่ให้โอกาส เช่น ไม่ยอมรับเด็กและเยาวชนเข้าเรียน หรือเข้าทำงาน เนื่องจากไม่ไว้วางใจเด็ก เห็นว่าเด็กมีมลทินติดตัว โดยมีความคิดและความเข้าใจหรือหวาดระแวงว่าเด็กและเยาวชนเหล่านี้อาจจะเรียนรู้สิ่งเลวร้ายต่าง ๆ มาจากเพื่อนเด็กและเยาวชนที่อยู่ในสถานควบคุมหรืออยู่ในศูนย์ฝึกและอบรมด้วยกัน

นอกจากนี้ เด็กและเยาวชนที่ต้องคำพิพากษาว่ากระทำความผิดจะมีสภาพทางร่างกาย สภาพทางจิตใจ และสภาวะทางสังคมของเด็กและเยาวชนเปลี่ยนไป เด็กและเยาวชนจะหมดความภาคภูมิใจในตัวเอง และมองว่าตนเองเป็นผู้ด้อยค่าเป็นผู้ต้องหาหรือผู้ต้องขัง ถูกสังคมรังเกียจและผลักไสออกจากแนวทางการใช้ชีวิตของเด็กและเยาวชน จะหยุดชะงักไม่ได้พัฒนาตามวัย ทำให้เด็กและเยาวชนมีแนวโน้มที่จะกระทำผิดซ้ำได้ง่ายขึ้น การที่เด็กและเยาวชนต้องเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมตั้งแต่ยังเยาว์วัย ทำให้อารมณ์ของเด็กและเยาวชนเหล่านี้ต้องสะดุดหยุดลงและถูกสังคมผลักไสให้ “ตกขอบสังคม” และกลายเป็นบุคคลด้อยโอกาส หรือไม่ได้รับโอกาสในการพัฒนาศักยภาพของตนเองเพื่อเป็นทรัพยากรมนุษย์ที่มีคุณค่าของสังคม

ดังนั้น กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์โดยการใช้กระบวนการประชุมกลุ่มครอบครัวและชุมชน จึงเป็นทางเลือกใหม่สำหรับกระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็กและเยาวชน ที่ควรจะได้นำมาใช้เป็นกระบวนการทางเลือกกระบวนการหนึ่ง

โดยที่ในอดีตที่ผ่านมา การแก้ไขปัญหาการกระทำผิดของเด็กและเยาวชน กระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็กและเยาวชนไทย จะมุ่งเน้นไปที่การป้องกันปราบปรามและลงโทษผู้กระทำผิด โดยให้ความสำคัญกับผู้กระทำผิดมากกว่า ซึ่งผลที่ตามมาคือปัญหาการกระทำผิดของเด็กและเยาวชนกลับทวีความรุนแรงและมีปริมาณเพิ่มมากขึ้น ส่งผลให้เกิดปัญหาความแออัดยัดเยียดของเด็กและเยาวชนในสถานแรกรับและสถานฝึกและอบรม เกิดปัญหาการหลบหนีและการจลาจล จากสภาพปัญหาดังกล่าว รัฐบาลและกระทรวงยุติธรรมจึงมีนโยบายและแนวความคิดที่จะหามาตรการที่เหมาะสมในการปฏิบัติต่อเด็กและเยาวชนที่กระทำผิด โดยการสร้างมาตรการทางเลือกหรือกระบวนการยุติธรรมทางเลือก ซึ่งเป็นมาตรการที่สำคัญที่ถูกกำหนดขึ้นมาเป็นนโยบายเพื่อใช้เป็นมาตรการแบ่งเบาภาระคดี (Diversion) ออกจากกระบวนการยุติธรรม ไม่ว่าจะเป็นมาตรการที่จะนำมาใช้ในขั้นตอนใดของกระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็กและเยาวชน ซึ่งนโยบายดังกล่าวนี้จะปรากฏอยู่ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 9 ที่ระบุให้มีการนำเอามาตรการแบ่งเบาภาระคดีเข้ามาใช้ ส่วนนโยบายของกระทรวงยุติธรรมระบุให้มีการนำเอากระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ (Restorative Justice) เข้ามาใช้เป็นกระบวนการยุติธรรมทางเลือกใหม่แทนมาตรการหรือวิธีการสำหรับเด็กและเยาวชนแบบดั้งเดิม นอกจากนี้ในปัจจุบันแนวความคิดของประเทศไทยเกี่ยวกับการปฏิบัติต่อเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิดมีแนวโน้มที่จะดำเนินการตามแนวทางของกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ (Restorative Justice) ภายหลังจากการเปิดสัมมนาทางวิชาการเกี่ยวกับกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์เป็นครั้งแรกของประเทศไทย เมื่อวันที่ 6 มกราคม 2545 ณ ดิคสันติไมตรี ทำเนียบรัฐบาล ผลจากการสัมมนา เกิดมีแนวคิดและหลักการสำคัญของกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์สำหรับเด็กและเยาวชนของประเทศไทย ซึ่งหลักการและแนวความคิดนี้ได้ถูกนำไปขยายผลจนกระทั่งแนวคิดและหลักการของกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ในบริบทของกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์สำหรับเด็กและเยาวชนของประเทศไทย เริ่มเป็นที่รู้จัก โดยการดำเนินงานตามแนวทางของกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์จะมุ่งให้ผู้เสียหายหรือเหยื่อได้รับการเยียวยาและชดเชยความเสียหายที่เกิดขึ้น อีกทั้งเปิดโอกาสให้ชุมชนของผู้กระทำผิดได้เข้ามามีส่วนร่วมในการบำบัด แก้ไขด้วย ซึ่งแนวความคิดดังกล่าวนี้จะแตกต่างไปจากแนวความคิดเดิมที่มุ่งแก้ไขเฉพาะผู้กระทำผิดเท่านั้น ดังนั้นเพื่อเป็นการตอบสนองนโยบายของรัฐบาลและกระทรวงยุติธรรม กรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน จึงมีนโยบายที่จะนำเอามาตรการหันเหคดีเด็กและเยาวชนออกจากกระบวนการยุติธรรมโดยใช้วิธีการ

ประชุมกลุ่มครอบครัวและชุมชน (Family and Community Group Conferencing) เป็นมาตรการทางเลือกหนึ่งสำหรับเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิด ซึ่งสามารถดำเนินการได้ เนื่องจากมาตรา 63 แห่งพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัวและพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2534 ได้บัญญัติว่า “ในกรณีที่เด็กและเยาวชนต้องหาว่ากระทำความผิด เมื่อผู้อำนวยการสถานพินิจพิจารณาโดยคำนึงถึงอายุ ประวัติ ความประพฤติ สถิติปัญหา การศึกษาอบรม สุขภาพ ภาวะแห่งจิต นิสัย อาชีพ ฐานะ ตลอดจนสิ่งแวดล้อมเกี่ยวกับเด็กและเยาวชนและพฤติการณ์ต่าง ๆ แห่งคดีแล้ว เห็นว่าเด็กและเยาวชนอาจกลับตนเป็นคนดีได้โดยไม่ต้องฟ้อง และเด็กและเยาวชนนั้นยินยอมที่จะอยู่ในความควบคุมของสถานพินิจด้วยแล้ว ให้ผู้อำนวยการสถานพินิจแจ้งความเห็นไปยังพนักงานอัยการ ถ้าพนักงานอัยการเห็นชอบด้วยแล้วให้มีอำนาจสั่งไม่ฟ้องเด็กและเยาวชนนั้นได้ คำสั่งไม่ฟ้องของพนักงานอัยการนั้นให้เป็นที่สุด”

ดังนั้น กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์โดยการประชุมกลุ่มครอบครัวและชุมชน (Family and Community Group Conferencing) ที่ผู้ต้องหาร่วมกับผู้เสียหายและครอบครัว ชุมชน ได้ร่วมประชุมกันเพื่อกำหนดวิธีการเยียวยาภายใต้การดูแลของรัฐที่ประเทศไทยเลือกนำมาใช้ โดยจะปรับให้เหมาะสม เพื่อให้ชุมชนและสมาชิกในครอบครัวเด็กและเยาวชนผู้กระทำความผิดได้มีส่วนร่วมรับผิดชอบในการกระทำของเด็กในการจัดการแก้ไขฟื้นฟูความเสียหาย เมื่อมีการจับกุมเด็กและเยาวชน ผู้กระทำความผิดขึ้น และหากผู้กระทำความผิดให้การรับสารภาพว่าได้กระทำความผิดจริง และผู้เสียหายยินยอมให้ผู้กระทำความผิดชดเชยความเสียหาย การประชุมกลุ่มครอบครัวและชุมชนจึงจะเกิดขึ้น สำหรับผู้มีหน้าที่รับผิดชอบเป็นผู้ประสานงานการประชุม (Facilitator) ให้ผู้เสียหาย ผู้กระทำความผิด สมาชิกในครอบครัวทั้งสองฝ่ายและชุมชนประชุมร่วมกัน โดยมีผู้ไกล่เกลี่ยที่เป็นคนกลางให้ความช่วยเหลือไกล่เกลี่ยเมื่อผู้กระทำความผิดพร้อมที่จะแก้ไขชดเชยด้วยการทำกิจกรรมอันเป็นสาธารณประโยชน์ หรือชดเชยด้วยประการอื่นจนผู้เสียหายพอใจและให้อภัย เมื่อทุกฝ่ายเห็นชอบและมีการเยียวยาแล้ว เด็กและเยาวชนจะได้รับโอกาสในการกลับตนเป็นคนดีที่สังคมยอมรับ โดยไม่ต้องเข้าสู่กระบวนการพิจารณาคดี และไม่ถือเป็นผู้กระทำความผิด อันเป็นการแก้ไขและพัฒนาเด็กและเยาวชนทั้งทางร่างกาย จิตใจ และสังคม ที่ยั่งยืนและถาวร อีกทั้งช่วยลดปริมาณคดีเข้าสู่ศาล ตลอดจนเป็นการลดการกระทำผิดซ้ำของเด็กและเยาวชนอีกด้วย

หลักการในการประชุมกลุ่มครอบครัวและชุมชนของประเทศไทย

หลักการในการประชุมกลุ่มครอบครัวและชุมชนของประเทศไทย มีหลักการดังนี้

1. การประชุมกลุ่มครอบครัวและชุมชนเป็นมาตรการเสริมกับกระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็กและเยาวชน โดยเฉพาะเด็กและเยาวชนที่ไม่ได้ทำความผิดร้ายแรง และยังได้รับโอกาสโดยการให้เยียวยาความเสียหายด้วยกระบวนการทางเลือกแทนกระบวนการยุติธรรมปกติ

2. เป็นการให้โอกาสเด็กและเยาวชนได้กลับตัว แก้ไขความเสียหายที่เกิดจากการกระทำของตนโดยไม่ต้องมีตราบาปติดตัวอันจะเป็นผลร้ายต่ออนาคตของเด็กและเยาวชน
3. เด็กและเยาวชนต้องรับสารภาพด้วยความสมัครใจและรับผิดชอบต่อการกระทำผิดของตน
4. เด็กและเยาวชนได้รับรู้ผลกระทบต่อเนื่องและความเจ็บปวดที่ผู้เสียหายได้รับจากการกระทำของตน
5. เด็กและเยาวชนต้องพยายามแก้ไขผลร้ายจากการกระทำของตนที่เกิดกับผู้เสียหายหรือผู้อื่น
6. ครอบครัว (และชุมชน) ต้องเข้ามามีส่วนร่วมรับผิดชอบกับการกระทำของเด็กและเยาวชน
7. ผู้เสียหายจะต้องมีส่วนในการให้ข้อมูลความทุกข์หรือความเสียหายที่ได้รับ และพูดคุยกับเด็กและเยาวชนผู้ต้องหา
8. การขอโทษอย่างจริงใจ โดยเด็กและเยาวชนที่กระทำผิดต่อผู้เสียหายเป็นปัจจัยสำคัญในความสำเร็จ
9. อาจให้มีการชดเชยความเสียหายเป็นทรัพย์สินหรือโดยการทำงานชดเชยหรือการกระทำโดยทางอื่นแก่ผู้เสียหาย ตามความเหมาะสมหรือทำงานบริการสังคม
10. ครอบครัวเป็นผู้ประชุมกำหนดโทษและมาตรการที่จะแก้ไข เยียวยาเด็กและเยาวชนนั่นเอง (ภายใต้หลักการที่ว่า : ไม่มีใครหวังดีต่อเด็กและเยาวชนเกินกว่าพ่อแม่หรือครอบครัวของเด็กและเยาวชนเอง) แต่มาตรการในการลงโทษและแก้ไขนั้นต้องได้รับความเห็นชอบจากทุกฝ่ายทั้งผู้เสียหายและเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องทุกฝ่าย
11. เด็กและเยาวชนรู้สึกว่าคุณลงโทษโดยพ่อแม่ ไม่ใช่คนแปลกหน้า
12. โทษที่ลงต้องไม่ทำลายชีวิตปกติของเด็กและเยาวชน ต้องเป็นไปเพื่อให้เด็กและเยาวชนกลับเป็นคนดีและอยู่ได้อย่างปกติในครอบครัวและสังคมโดยไม่ถูกผลักดันให้กลับมาทำผิดซ้ำอีก
13. ข้อตกลงในการลงโทษเด็กและเยาวชนที่ครอบครัวกำหนดต้องทำหนังสือและต้องได้รับความเห็นชอบจากทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง และเด็กและเยาวชนที่กระทำผิดกับครอบครัวต้องปฏิบัติตามนั้น
14. หากเด็กและเยาวชนปฏิบัติได้ครบถ้วนตามข้อตกลงก็จะไม่ถูกดำเนินคดีต่อไปและถือเสมือนว่าไม่เคยกระทำผิดมาก่อนเลย

15. หากเด็กและเยาวชนไม่ปฏิบัติตามข้อตกลงให้ครบถ้วน เด็กและเยาวชนจะถูกดำเนินคดีที่ศาลเยาวชนฯ ต่อไป

16. ในกรณีที่ไม่มีครอบครัวหรือครอบครัวไม่รับผิดชอบ ภาครัฐ (กระทรวงพัฒนาสังคมฯ) หรือองค์กรเอกชนอื่นจะเข้ามาทำหน้าที่แทน (เช่น มาตรการตามพระราชบัญญัติคุ้มครองเด็กฯ)

สำหรับหลักการประชุมกลุ่มครอบครัวและชุมชนของประเทศไทยนั้นคงจะยึดหลักการประชุมกลุ่มครอบครัวและชุมชนของประเทศต้นแบบเป็นหลัก จนกว่าประเทศไทยจะได้มีการปรับปรุงและพัฒนาหลักการของตนขึ้นเป็นการเฉพาะ ดังนั้น รูปแบบการประชุมกลุ่มครอบครัวและชุมชนของประเทศไทยจึงเป็นไปตามหลักการประชุมกลุ่มครอบครัวและชุมชนของประเทศต้นแบบเป็นแนวทางในการจัดระบบครั้งนี้ ซึ่งเกี่ยวข้องกับหลักการ 2 ประการ ได้แก่

1. การเบี่ยงเบนคดี
2. การจำแนกประเภทของเด็กและเยาวชน

1. การเบี่ยงเบนคดี

กระบวนการยุติธรรมทางเลือกเป็นมาตรการหันเหคดี (Diversion) ที่รัฐบาลและกระทรวงยุติธรรมมีนโยบายที่จะนำมาใช้ในกระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็กและเยาวชน โดยมุ่งหวังที่จะให้มีมาตรการที่เหมาะสมในการปฏิบัติต่อเด็กและเยาวชนและเป็นการลดปริมาณคดีขึ้นสู่ศาล โดยการสร้างมาตรการทางเลือกแทนการถูกควบคุมตัว หรือการหลีกเลี่ยงการใช้สถาบันต่าง ๆ นอกเสียจากว่าจำเป็นต้องใช้เพื่อป้องกันสาธารณชน และยังเป็นทางเลือกถึงการตีตราเด็กและเยาวชน ทำให้เกิดความอับอาย อับยศ ออดสู และเสียชื่อเสียง อีกทั้งยังมีนโยบายที่จะนำเอากระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ซึ่งเป็นแนวความคิดใหม่ และวิธีการใหม่มาใช้เป็นยุทธศาสตร์ในการแก้ไขปัญหาปริมาณคดีที่เข้าสู่กระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็กและเยาวชนที่มากเกินไป เพราะกระบวนการดังกล่าวนี้จะช่วยแก้ไขปัญหของกระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็กและเยาวชนที่สาเหตุหลักของปัญหา โดยเป็นการแก้ปัญหาตั้งแต่เบื้องต้นของการกระทำผิดของเด็กและเยาวชน ด้วยการเพิ่มบทบาทของครอบครัวและชุมชนให้มีความสำคัญในการดูแลสมาชิกในครอบครัวและชุมชนของตนเองให้มากขึ้น อีกทั้งยังเป็นการเยียวยาผู้เสียหาย และอบรมสั่งสอนเด็กและเยาวชนที่กระทำผิดในคดีบางประเภทให้สำนึกผิดและรับผิดชอบต่อการกระทำของตนด้วยการชดเชยและขอโทษ ซึ่งเป็นการขอโทษและการชดเชยที่อาจจะกระทำได้ด้วย การชำระค่าเสียหาย การบำบัดแก้ไขฟื้นฟู หรือทำงานบริการสังคม ซึ่งสามารถช่วยป้องกันการกระทำผิดซ้ำได้ ด้วยเหตุนี้กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์โดยวิธีการประชุมกลุ่มครอบครัวและชุมชนจึงเป็นมาตรการที่มาเสริมทำให้คดีที่ไม่สมควรใช้กระบวนการยุติธรรมแบบเดิมถูกหันเหออกไปหรือเบี่ยงเบนไป

ทำให้ปริมาณคดีบางคดีลดลง อีกทั้งยังเป็นกระบวนการที่ส่งเสริมอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็กสิทธิมนุษยชน ตลอดจนยังเป็นการไม่ทอดทิ้งผู้เสียหาย โดยผู้เสียหายจะได้รับการดูแลค่าใช้จ่าย

หลักเกณฑ์ในการเบี่ยงเบนคดี

โดยที่กรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนได้นำเอาระบบและวิธีการจำแนกประเภทเด็กและเยาวชน (Juvenile Classification) เข้ามาใช้ ดังนั้นการเบี่ยงเบนคดีตามมาตรา 63 แห่งพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัว และพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2534 โดยใช้วิธีการประชุมกลุ่มครอบครัวและชุมชน Family and Community Group Conferencing (FCGC) ซึ่งเป็นไปตามผลการจำแนกประเภท

การจำแนกประเภทเด็กและเยาวชนในที่นี้ จึงหมายถึง วิธีการปฏิบัติต่อเด็กและเยาวชนที่กระทำผิดเป็นรายบุคคล ด้วยการวิเคราะห์ประวัติ ภูมิหลังของเด็กและเยาวชน ปัญหาทั่วไป ปัญหาเฉพาะของเด็กและเยาวชน เพื่อวางแผนปฏิบัติและกำหนดกิจกรรมด้านการบำบัด แก้ไข ฟื้นฟู ป้องกัน และพัฒนาให้สอดคล้องกับปัญหาและความต้องการ ตลอดจนการเปลี่ยนแปลงเด็กและเยาวชนเป็นรายบุคคล นับตั้งแต่วาระแรกที่เด็กและเยาวชนถูกควบคุมตัวในสถานแรกรับ ศูนย์ฝึกอบรม จนกระทั่งถึงกำหนดปล่อยและภายหลังปล่อย

2. การจำแนกประเภทของเด็กและเยาวชน

วัตถุประสงค์ของการจำแนกประเภทเด็กและเยาวชน

1. เพื่อศึกษาวิเคราะห์เกี่ยวกับเด็กและเยาวชนกระทำผิดเป็นรายบุคคล ซึ่งจะทำให้เกิดความเข้าใจเกี่ยวกับเรื่องราว พฤติกรรม ความต้องการ และปัญหาต่าง ๆ ที่เด็กและเยาวชนประสบอยู่ ตลอดจนพฤติกรรมที่เด็กและเยาวชนแสดงออกมา
2. เพื่อกำหนดประเภทของเด็กและเยาวชน และแยกออกเป็นกลุ่ม ๆ ซึ่งจะทำให้สามารถเบี่ยงเบนคดีออกจากกระบวนการยุติธรรม การกำหนดสถานที่ควบคุม และสถานฝึกอบรมเด็กและเยาวชนที่เหมาะสมกับเด็กและเยาวชนแต่ละคน
3. เพื่อช่วยในการบำบัด แก้ไข ฟื้นฟู ป้องกัน และพัฒนาเด็กและเยาวชนได้อย่างถูกต้อง เหมาะสมเป็นรายบุคคล ตามความแตกต่างของเด็กและเยาวชนแต่ละคน แต่ละกลุ่ม และเพื่อความสะดวกในการกำหนดแผนการแก้ไข โดยคำนึงถึงความมั่นคงปลอดภัย การจัดกิจกรรม โดยเฉพาะการศึกษาสายสามัญ วิชาชีพ การบำบัด แก้ไข ฟื้นฟู กิจกรรมพิเศษ ตลอดจนการดูแลรักษาความปลอดภัย
4. เพื่อช่วยในการส่งต่อหรือรับตัวเด็กและเยาวชน
5. เพื่อช่วยในการจัดเตรียมเด็กและเยาวชนในการกลับคืนสู่สังคม

การจำแนกประเภทเด็กและเยาวชน แบ่งระยะการจำแนกออกเป็น 3 ระยะ ดังนี้

1. การจำแนกขั้นต้น (ระยะรับตัว)
2. การจำแนกเพื่อหาสาเหตุกระทำผิดและวางแผนแก้ไข (ระยะพิพากษา)
3. การจำแนกเพื่อการบำบัด แก้ไข และเตรียมความพร้อมกลับคืนสู่สังคม (ระยะ 1 เดือนหลังมีคำพิพากษา) โดยขอกว่าถึงเฉพาะการจำแนกขั้นต้นที่เกี่ยวข้องกับการเบี่ยงเบนคดีโดยใช้วิธีการประชุมกลุ่มครอบครัวและชุมชนโดยตรง ดังนี้

การจำแนกขั้นต้น

วัตถุประสงค์

1. เพื่อพิจารณาเกี่ยวกับการอนุญาตให้ปล่อยตัวชั่วคราว
2. เพื่อพิจารณาการดูแลและปฏิบัติต่อเด็กและเยาวชน กรณีไม่ได้ปล่อยตัวชั่วคราว
3. เพื่อพิจารณาดำเนินการหันเหคดีออกจากกระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็กและเยาวชน ตามมาตรา 63 แห่งพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัว และพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2534

ระยะเวลาดำเนินการ

ภายใน 7 วัน นับตั้งแต่รับตัวเด็กและเยาวชน

การจำแนกเพื่อตัดสินใจด้านคดีเพื่อหันเหคดีตามมาตรา 63 แห่งพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัว และพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2534 โดยใช้การประชุมกลุ่มครอบครัวและชุมชน

เกณฑ์การพิจารณาเพื่อตัดสินใจด้านคดี

ระดับปัญหาและการดำเนินการด้านคดี โดยมีปัจจัยและเกณฑ์ที่ใช้พิจารณา ได้แก่

1. เด็กและเยาวชนที่กระทำผิดมีปัญหาส่วนตัว และปัญหาครอบครัวน้อย หรือไม่มีปัญหาเลย
2. เด็กและเยาวชนที่กระทำผิดมีศักยภาพในการแก้ไข เช่น เป็นนักเรียนหรือทำงาน และมีแผนการแก้ไขที่ชัดเจน
3. ประเภทคดีไม่ใช่คดีนโยบายหรือเป็นคดีที่ไม่รุนแรง เข้าเกณฑ์การใช้วิธีการประชุมกลุ่มครอบครัวและชุมชน

เกณฑ์ในการพิจารณาการหันเหคดีโดยใช้มาตรา 63 และการประชุมกลุ่มครอบครัวและชุมชน พอสรุปได้ดังนี้

ปัจจัยและเกณฑ์ในการพิจารณา ได้แก่

- 1) เป็นคดีที่อัตราโทษจำคุก 3-5 ปี

- 2) เด็กและเยาวชนที่กระทำผิดรู้สึกสำนึกผิด รับสารภาพ
- 3) มีประวัติการกระทำผิด เป็นการกระทำครั้งแรก
- 4) การบรรเทาผลร้าย มีการชดใช้
- 5) ผู้เสียหายยินยอม

แนวทางและวิธีดำเนินงานเสนอความเห็นตามมาตรา 63 แห่งพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2534

เป็นคดีที่สามารถนำเอาวิธีการประชุมกลุ่มครอบครัวและชุมชนมาใช้ได้ การประชุมกลุ่มครอบครัวและชุมชนนั้น เป็นกระบวนการทางเลือกที่ใช้เพื่อหันเหคดีออกจากกระบวนการยุติธรรมทางศาล บางครั้งขั้นตอนของกฎหมายไม่เปิดโอกาสให้หันเหคดีออกไปได้ แต่ก็ยังสามารถนำมาใช้เพื่อให้เกิดความสมานฉันท์และเสนอแนวทางการแก้ไขที่หลายฝ่ายเห็นว่าเหมาะสมไปยังศาล การประชุมกลุ่มครอบครัวและชุมชนนี้สามารถนำมาสอดแทรกได้ทุกขั้นตอนของคดี กล่าวคือ

ขั้นสอบสวน

เมื่อเด็กและเยาวชนถูกจับกุม พนักงานสอบสวนจะต้องสอบปากคำและนำตัวเด็กและเยาวชนนั้นส่งไปยังสถานพินิจ ดังที่บัญญัติในมาตรา 50 แห่งพระราชบัญญัติจัดตั้งฯ ระหว่างนี้ พนักงานสอบสวนยังคงทำการสอบสวนในส่วนที่เกี่ยวกับคดีต่อไป สถานพินิจมีอำนาจหน้าที่ในการสืบเสาะและประมวลข้อเท็จจริงเกี่ยวกับเด็กและเยาวชนนั้นให้แก่พนักงานสอบสวนและเสนอต่อศาล ดังบัญญัติไว้ในมาตรา 34 (1) มาตรา 55 (2) แห่งพระราชบัญญัติจัดตั้งฯ ในช่วงเวลาสืบเสาะและประมวลข้อเท็จจริงสถานพินิจฯ สามารถนำเอาวิธีการประชุมกลุ่มครอบครัวและชุมชนเข้ามาใช้ได้ ดังนี้

มาตรา 63 แห่งพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2534 บัญญัติว่า

“ในกรณีที่เด็กและเยาวชนต้องหาว่ากระทำความผิด เมื่อผู้อำนวยการสถานพินิจพิจารณาโดยคำนึงถึงอายุ ประวัติ ความประพฤติ สถิติปัญหา การศึกษาอบรม สุขภาพ ภาวะแห่งจิต นิสัย อาชีพ ฐานะ ตลอดจนสิ่งแวดล้อมเกี่ยวกับเด็กและเยาวชนและพฤติการณ์ต่าง ๆ แห่งคดีแล้วเห็นว่าเด็กและเยาวชนอาจกลับตนเป็นคนดีได้โดยไม่ต้องฟ้อง และเด็กและเยาวชนนั้นยินยอมที่จะอยู่ในความควบคุมของสถานพินิจด้วยแล้ว ให้ผู้อำนวยการสถานพินิจแจ้งความเห็นไปยังพนักงานอัยการ ถ้าพนักงานอัยการเห็นชอบด้วย ให้มีอำนาจสั่งไม่ฟ้องเด็กและเยาวชนนั้นได้ คำสั่งไม่ฟ้องของพนักงานอัยการนั้นให้เป็นที่สุด

การควบคุมเด็กและเยาวชนในสถานพินิจตามวรรคหนึ่ง ให้มีการกำหนดเวลาตามที่ผู้อำนวยการสถานพินิจเห็นสมควร แต่ต้องไม่เกินสองปี

บทบัญญัติมาตรานี้มิให้ใช้บังคับแก่การกระทำผิดทางอาญาที่มีอัตราโทษอย่างสูงตามที่กฎหมายกำหนดไว้ให้จำคุกเกินกว่าห้าปีขึ้นไป”

ในความผิดอาญาที่มีอัตราโทษจำคุกไม่เกินห้าปี หากทำการสืบเสาะแล้วเห็นว่าเด็กและเยาวชนอาจกลับตนเป็นคนดีได้โดยไม่ต้องฟ้อง ผู้อำนวยการสถานพินิจสามารถเสนอความเห็นดังกล่าวไปยังพนักงานอัยการได้ และเมื่อพนักงานอัยการเห็นชอบด้วยกับความเห็นของผู้อำนวยการสถานพินิจก็ให้มีอำนาจสั่งไม่ฟ้องเด็กและเยาวชนนั้นได้ (มาตรา 63 แห่งพระราชบัญญัติจัดตั้งฯ) ในขั้นตอนการดำเนินการเพื่อเสนอความเห็นว่าเป็นเด็กและเยาวชนอาจกลับตนเป็นคนดีได้โดยไม่ต้องฟ้อง ผู้อำนวยการสถานพินิจสามารถนำเอาวิธีการประชุมกลุ่มครอบครัวและชุมชนเข้ามาสอดแทรกเพื่อให้เด็กและเยาวชนได้สำนึกในความผิดพร้อมบรรเทาผลร้ายที่เกิดจากการกระทำนั้น ยอมรับที่จะแก้ไขพฤติกรรม กลับตนเป็นคนดีไม่ไปกระทำผิดอีก การประชุมกลุ่มครอบครัวและชุมชนจึงเป็นวิธีการหนึ่งที่จะช่วยให้พนักงานอัยการมั่นใจได้ว่าเด็กและเยาวชนนั้นน่าจะกลับตนเป็นคนดีได้จริง

ในความผิดอาญาที่มีอัตราโทษจำคุกเกินห้าปี แม้ไม่อยู่ในเกณฑ์ที่ผู้อำนวยการสถานพินิจจะเสนอความเห็นเพื่อพ้นคดีออกจากกระบวนการยุติธรรมตามมาตรา 63 แห่งพระราชบัญญัติจัดตั้งฯ ได้

อย่างไรก็ตามยังสามารถนำเอาวิธีการประชุมกลุ่มครอบครัวและชุมชนเข้ามาใช้เพื่อให้เกิดความสมานฉันท์ขึ้นระหว่างเด็กและเยาวชน กับผู้เสียหายและครอบครัวทั้งสองฝ่าย ให้ทุกฝ่ายได้รู้ถึงปัญหาอันเป็นสาเหตุแห่งการกระทำผิดและช่วยกันแก้ไข นอกจากนี้สถานพินิจยังสามารถรายงานผลการประชุมกลุ่มครอบครัวและชุมชนไปยังศาลเพื่อเสนอความเห็นเกี่ยวกับการลงโทษหรือการใช้วิธีการสำหรับเด็กและเยาวชนตามมาตรา 55 (2) แห่งพระราชบัญญัติจัดตั้งฯ อีกด้วย

อนึ่ง ในระยะแรกกรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนมีคำสั่งให้เริ่มดำเนินการในคดีความผิดที่มีอัตราโทษอย่างสูงให้จำคุกไม่เกินสามปี หรือปรับไม่เกินหกหมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับก่อน และต่อมาก็เพิ่มเป็นอัตราโทษอย่างสูงให้จำคุกไม่เกินสามปีจะมีโทษปรับหรือไม่ก็ตาม หากได้ผลเป็นที่น่าพอใจและได้กำหนดแนวทางการดำเนินการในความผิดที่มีอัตราโทษสูงกว่านั้นเป็นที่เรียบร้อยก็จะเพิ่มเติมให้ใช้อัตราโทษที่กำหนดในมาตรา 63 ดังกล่าว คือโทษจำคุกห้าปี การดำเนินการเพื่อเสนอความเห็นตามมาตรา 63 นั้น ได้กำหนดแยกเป็นสองส่วน ดังนี้

การดำเนินงานเพื่อเสนอความเห็นตามมาตรา 63 แห่งพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2534 แยกดำเนินงานออกเป็น 2 ส่วน ดังนี้

ส่วนที่ 1 ใช้สำหรับเด็กและเยาวชนผู้กระทำการอันกฎหมายบัญญัติ เป็นความผิดมีอัตราโทษอย่างสูงตามที่กฎหมายกำหนดไว้ให้จำคุกไม่เกินสามปี จะมีโทษปรับหรือไม่ก็ตาม อันเป็นอัตราโทษเทียบเท่าคดีที่อยู่ในอำนาจพิจารณาพิพากษาของศาลแขวง นับได้ว่าคดีเล็กน้อยและศาลมักให้ออกาสโดยรอกการลงโทษหรือรอกการกำหนดโทษและอาจให้ทำงานบริการสังคมหรือวางเงื่อนไขคุมประพฤติอยู่แล้ว จึงเป็นกรณีที่ควรหันเหคดีออกจากกระบวนการยุติธรรมเพื่อเด็กและเยาวชนจะได้กลับคืนสู่สังคมโดยไม่มีตราบาป ดังนั้น หากพบว่าเด็กและเยาวชนมีความประพฤติยังไม่เสียหายหรือเสียหายอยู่บ้าง แต่ยังพอแก้ไขได้และวิธีการแก้ไขไม่ต้องใช้กระบวนการที่ยุ่งยากหรือระยะเวลาในการแก้ไขมากนัก ให้สถานพินิจดำเนินการแก้ไขก่อนที่จะเสนอความเห็นตามมาตรา 63 แห่งพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัว และพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ.2534 ไปยังพนักงานอัยการ

สำหรับผู้กระทำความผิดในอัตราโทษดังกล่าวข้างต้น ซึ่งมีความประพฤติอันควรแก้ไข แต่วิธีการที่จะนำมาใช้ให้ได้ผลมีอัตราโทษมากกว่า หรือใช้ระยะเวลาที่ยาวนานกว่าปกติ เช่น เด็กและเยาวชนซึ่งสุดคมสารระเหยแม้คดีมีอัตราโทษเล็กน้อยแต่กระบวนการแก้ไขนั้น เด็กและเยาวชนต้องได้รับการบำบัด หรือแก้ไขที่ปัญหาอันเป็นเหตุชักพาเด็กและเยาวชนเข้าสู่การเสพ จึงควรใช้วิธีการในส่วนที่ 2 สำหรับเด็กและเยาวชนในกลุ่มนี้

ในกรณีที่เด็กและเยาวชนกระทำการอันก่อให้เกิดความเดือดร้อนแก่สังคม หรือกระทำความผิดซึ่งรัฐมีนโยบายปราบปรามเป็นพิเศษให้ดำเนินคดีไปตามปกติ

วิธีดำเนินการ

1. เมื่อได้รับตัวเด็กและเยาวชนพร้อมหนังสือแจ้งการจับกุมแล้ว เจ้าหน้าที่ธุรการหรือธุรการคดีส่งเลขประจำตัวเด็กและเยาวชนและลงทะเบียนรับตัวเด็กและเยาวชนนั้น แล้วจัดทำปกสำนวนส่งให้หัวหน้ากลุ่มงานคดีหรือหัวหน้าฝ่ายคดี

2. หัวหน้ากลุ่มงานคดีหรือหัวหน้าฝ่ายคดี รับสำนวนแล้วพิจารณาข้อหาตามหนังสือการจับกุมว่ามีอัตราโทษอยู่ในเกณฑ์ที่จะดำเนินการเพื่อเสนอความเห็นตามมาตรา 63 แห่งพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัว และพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2534 หรือไม่ หากอัตราโทษตามข้อหาที่ถูกแจ้งการจับกุมมานั้นไม่อยู่ในเกณฑ์ที่จะดำเนินการดังกล่าวได้ก็ให้พิจารณาจ่ายสำนวนให้ดำเนินการอย่างคดีปกติ แต่หากอยู่ในเกณฑ์ที่จะดำเนินการเพื่อเสนอความเห็นตามมาตรา 63 แห่งพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัว และพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2534 ได้ ก็ให้ลงทะเบียนในบัญชีเฉพาะ อีกครั้งหนึ่งในบัญชีแบบมาตรา 63-2 (ตามเอกสารภาคผนวก) โดยลงทะเบียนทุกคดีที่มีอัตราโทษอยู่ในเกณฑ์

3. พิจารณาจ่ายสำนวนที่จะดำเนินการเพื่อเสนอความเห็นตามมาตรา 63 แห่งพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัว และพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2534 แก่พนักงานคุมประพฤติซึ่งพิจารณาแล้วเห็นว่าเหมาะสมที่จะดำเนินการได้ หรืออาจมอบให้พนักงานคุมประพฤติหรือนักสังคมสงเคราะห์ในฝ่ายประสานกิจการชุมชนเป็นผู้ดำเนินการ หรือหัวหน้ากลุ่มงานคดี หัวหน้าฝ่ายคดี อาจดำเนินการเองก็ได้

4. หัวหน้าฝ่ายคดีหรือผู้รับมอบหมายให้ดำเนินการต้องสอบปากคำเด็กและเยาวชนและผู้เกี่ยวข้อง ตลอดจนทำให้การสืบค้นข้อเท็จจริงที่ควรทราบและประเมินว่าควรดำเนินการเพื่อเสนอความเห็นตามมาตรา 63 แห่งพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัวและพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2534 หรือไม่

5. เมื่อเด็กและเยาวชน และผู้ปกครองพบพนักงานคุมประพฤติ เพื่อให้ข้อมูลในการจัดทำรายงานประมวลข้อเท็จจริงคดีอาญาให้พนักงานคุมประพฤติสร้างสัมพันธภาพกับเด็กและเยาวชน และผู้ปกครองทำการประเมินโดยใช้แบบประเมิน SDQ ซึ่งประกอบด้วยแบบประเมินพฤติกรรมเด็กและเยาวชน ผู้ปกครองแล้ว ให้เด็กและเยาวชนตอบแบบประเมินตนเอง ส่วนผู้ปกครองให้ตอบแบบประเมินพฤติกรรมเด็กและเยาวชน หากเด็กและเยาวชนเป็นนักเรียน นักศึกษา ให้ครูเป็นผู้กรอกแบบประเมินพฤติกรรมเด็กและเยาวชน หรือหากเด็กและเยาวชนอยู่ในสถานแรกรับมาสมัครระยะหนึ่งให้พ่อบ้านเป็นผู้ประเมินพฤติกรรมได้ แล้วรวบรวมตรวจให้คะแนน และแปลงคะแนนตามแบบประเมิน จากนั้นจึงแบ่งระดับปัญหาพฤติกรรมตามเกณฑ์ พร้อมกรอกผลลงในแบบสรุปการประเมินพฤติกรรมเด็กและเยาวชนด้วยแบบประเมินพฤติกรรมเด็ก SDQ ตามแบบ จ.04 (ดูรายละเอียดในภาคผนวก)

6. คัดเลือกคดีที่เด็กและเยาวชนถูกกล่าวหาว่ากระทำการอันกฎหมายบัญญัติเป็นความผิด มีอัตราโทษอย่างสูงให้จำคุกไม่เกินสามปี จะมีโทษปรับหรือไม่ก็ตาม และมีใช้กรณีที่เด็กและเยาวชนกระทำการอันก่อให้เกิดความเดือดร้อนแก่สังคม หรือความผิดที่รัฐมีนโยบายปราบปรามเป็นพิเศษ

7. พนักงานคุมประพฤติสอบปากคำเด็กและเยาวชนนั้นแล้วเห็นว่าเด็กและเยาวชนมีความประพฤติยังไม่เสียหาย หรือเสียหายอยู่บ้างแต่ยังพอแก้ไขได้ และเด็กและเยาวชนให้การรับสารภาพด้วยสำนึกในความผิดอย่างแท้จริงมีความรับผิดชอบที่จะแก้ไขความเสียหายที่เกิดขึ้นหรือบรรเทาผลร้ายที่ผู้เสียหายได้รับ

8. สอบปากคำบิดามารดา ผู้ปกครอง ผู้อุปการะเลี้ยงดู หรือบุคคลที่เด็กและเยาวชนนั้นอาศัยอยู่ด้วยแล้ว เห็นว่าบุคคลดังกล่าวยังเอาใจใส่พร้อมสนับสนุนให้เด็กและเยาวชนแก้ไข

พฤติกรรมและสามารถหลีกเลี่ยงต่อภาวะเสี่ยงที่จะกระทำความผิดอีก หรือสามารถแก้ไขเด็กและเยาวชนให้กลับตนเป็นคนดีได้รวมทั้งมีแผนป้องกันมิให้กระทำความผิดซ้ำ

9. พนักงานคุมประพฤติได้ข้อมูล ปัจจัยด้านต่าง ๆ ของเด็กและเยาวชนและครอบครัว รวมทั้งจากแบบประเมินพฤติกรรมเด็กและเยาวชน SDQ หากพิจารณาว่าข้อมูลที่ได้อยู่ในเกณฑ์ที่สามารถดำเนินการหันเหคือออกนอกกระบวนการยุติธรรมโดยเสนอพนักงานอัยการสั่งไม่ฟ้องตามมาตรา 63 โดยมีข้อมูลที่ต้องใช้ในการวิเคราะห์ความเหมาะสมที่จะเสนอความเห็นตามมาตรา 63 แห่งพระราชบัญญัติจัดตั้งฯ ประกอบด้วยข้อมูล ดังต่อไปนี้

(1) ลำดับครั้งที่เด็กและเยาวชนได้กระทำความผิด เป็นการกระทำความผิดครั้งแรก นับว่าสมควรแก่การให้โอกาสกลับตน แต่หากเป็นการกระทำความผิดครั้งที่สองต้องพิจารณาความเหมาะสมให้รอบคอบ โดยตั้งสมมติฐานในเบื้องต้นว่าไม่เหมาะแก่การให้โอกาสอีก การกระทำผิดซึ่งในข้อหาเดิม ถือว่าเด็กและเยาวชนนั้นควรได้รับการแก้ไขจึงต้องดำเนินคดีตามปกติ เว้นแต่ในคดีแรก หรือคดีที่สอง คดีหนึ่งคดีใดเป็นความผิดเล็กน้อยจริง ๆ เช่น ความผิดลหุโทษ ความผิดตามพระราชบัญญัติการพนัน หรือความผิดที่ได้กระทำโดยประมาท

(2) ข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับเด็กและเยาวชนโดยตรง ได้แก่

1) อายุ เรื่องที่ต้องพิจารณาคือ อายุอยู่ในเกณฑ์เด็กและเยาวชนหรือไม่ หากอายุยังไม่ถึงเจ็ดปีบริบูรณ์ ก็ต้องแจ้งพนักงานสอบสวนรับตัวคืนไปก่อน แต่หากสิบแปดปีบริบูรณ์แล้ว จะต้องแจ้งให้พนักงานสอบสวนรับตัวคืนไปดำเนินคดียังศาลที่มีอำนาจพิจารณาพิพากษาต่อไป

2) นิสัยและความประพฤติ สิ่งที่ต้องพิจารณาคือ เด็กและเยาวชนนั้นเป็นคนก้าวร้าวหรือเป็นนักเลงอันธพาล ชอบสร้างความเดือดร้อนแก่ผู้อื่นเป็นนิจ หรือไม่มีความรับผิดชอบต่อหน้าที่ของตนเอง หรือไม่พบว่าเป็นคนก้าวร้าวหรือเป็นนักเลง หรือไม่มีความรับผิดชอบต่อหน้าที่ของตน นับว่าอยู่ในภาวะเสี่ยงต่อการกระทำความผิดอีกได้ ทั้งยังทำให้สังคมอยู่ในภาวะเสี่ยงภัย จึงสมควรดำเนินคดีไปตามปกติ

3) สุขภาพกาย และภาวะแห่งจิต ต้องพิจารณาว่าความบกพร่องของสภาพแห่งร่างกาย หรือจิตใจว่าเป็นสาเหตุหรือมีส่วนทำให้เด็กและเยาวชนกระทำความผิดหรือไม่ หากเป็นสาเหตุหรือมีส่วนให้เด็กและเยาวชนนั้นกระทำความผิดก็สมควรได้รับโอกาสให้หันเหออกจากกระบวนการยุติธรรม หากยังสามารถรับการบำบัดแก้ไขได้ต้องนำไปเป็นข้อกำหนดให้เด็กและเยาวชนไปรับการบำบัดแก้ไขด้วย

(3) ข้อมูลเกี่ยวกับสภาพครอบครัวและสภาพแวดล้อม ต้องพิจารณาว่าปัญหาสภาพครอบครัว เช่น ปัญหาความแตกแยกในครอบครัว ความบาดหมางระหว่างสมาชิกในครอบครัวฐานะของครอบครัว สภาพแวดล้อมที่ครอบครัวพักอาศัย มีผลหรือมีส่วนผลักดันให้เด็กและเยาวชน

กระทำผิดหรือไม่ บิดามารดาหรือผู้ปกครองมีความรับผิดชอบหรือไม่ หากสภาพครอบครัวไม่พร้อมจะรับเด็กและเยาวชนกลับไปดูแลและส่งต่อเด็กและเยาวชนนั้นไปรับการสงเคราะห์ในหน่วยงานหรือองค์กรสงเคราะห์ให้จะต้องมีการสืบเสาะเพื่อสอบทานให้แน่ใจว่าได้รับข้อมูลที่ถูกต้อง หากเห็นว่าสภาพครอบครัวหรือสภาพแวดล้อมเป็นเหตุหรือมีส่วนผลักดันให้เด็กและเยาวชนกระทำผิด ก็นับว่าควรให้โอกาสเด็กและเยาวชน แต่ต้องมีวิธีการแก้ไขรองรับเพื่อป้องกันมิให้เด็กและเยาวชนกลับมากระทำผิดอีกไปพร้อมกันด้วย

(4) ข้อมูลเกี่ยวกับผู้เสียหาย ต้องสอบปากคำผู้เสียหายให้ทราบถึงความเสียหายที่ได้รับ ทั้งยังดูอารมณ์และความโกรธแค้นที่ผู้เสียหายมีต่อเด็กและเยาวชน ผู้เสียหายยังประสงค์จะดำเนินคดีหรือไม่ หรือพร้อมจะให้อภัยแก่เด็กและเยาวชน หากได้รับการชดเชยความเสียหายนั้น การสอบถามต้องกระทำในลักษณะเชิงให้คำปรึกษา วางตัวเป็นกลาง ไม่พยายามเป็นตัวแทนของฝ่ายเด็กหรือฝ่ายเยาวชนมาเจรจา หากผู้เสียหายยังตั้งใจดำเนินคดีแล้วควรให้มีการดำเนินคดีตามปกติต่อไป มิฉะนั้นอาจเกิดการแก้แค้นตามมาในภายหลังได้ ถ้าผู้เสียหายยังตั้งใจดำเนินคดีแล้วควรให้มีการดำเนินคดีตามปกติต่อไป ถ้าฝ่ายผู้เสียหายต้องการให้ชดใช้ค่าเสียหายหรือยอมรับการชดเชยความเสียหายนั้น และเด็กและเยาวชนอยู่ในภาวะที่สามารถชดใช้หรือชดเชยให้ได้ก็ถือเป็นกรณีที่เหมาะสมควรให้โอกาสแก่เด็กหรือเยาวชน แต่ถ้าไม่สามารถชดใช้หรือชดเชยให้ได้ก็ควรปล่อยให้ดำเนินคดีตามปกติ กรณีเป็นความผิดต่อแผ่นดิน หรือรัฐเป็นผู้เสียหาย ให้สอบถามจากผู้มีหน้าที่รับผิดชอบในเรื่องนั้น ๆ หากเป็นกรณีไม่มีผู้เสียหาย หรือไม่สามารถติดตามผู้เสียหายได้ หรือตามผู้เสียหายได้แต่ผู้เสียหายไม่ต้องการเข้ามาในคดีก็บันทึกไว้แล้วนำไปอ่านให้ที่ประชุมฟัง

(5) พหุติการณ์แห่งคดี และสาเหตุแท้จริงที่ผลักดันให้เด็กและเยาวชนกระทำผิด
ต้องพิจารณาแยกเป็น 2 ส่วน คือ

1) ความมุ่งหมายที่จะให้เกิดผลแห่งคดีมีมากน้อยเพียงใด การตัดสินใจกระทำนั้นมีสาเหตุมาจากความบกพร่องในส่วนใด มีปัจจัยภายนอกผลักดันให้เด็กและเยาวชนตัดสินใจหรือไม่ ต้องซักถามและสืบค้นถึงสาเหตุที่แท้จริงอันก่อให้เกิดเด็กและเยาวชนกระทำผิด หากเด็กและเยาวชนตัดสินใจเองโดยไม่มีปัจจัยอื่นผลักดันซึ่งนับได้ว่ามีความบกพร่อง สมควรเข้ารับการบำบัดก็ให้ดำเนินคดีไปตามปกติ แต่หากมีปัจจัยผลักดันให้กระทำผิด ก็ควรให้โอกาสเด็กและเยาวชนก่อน

2) ผลแห่งคดีมีความเสียหายเกิดขึ้นมากน้อยเพียงใด ส่งผลกระทบต่อบุคคลหรือต่อสังคม หากจะให้อีกโอกาสแก่เด็กและเยาวชนแล้ว จะส่งผลกระทบต่อความสงบสุขหรือความปลอดภัยในสังคมหรือไม่ หากหันเหคดีเด็กและเยาวชนออกไปแล้ว จะมีผลถึงความไม่สงบสุขหรือความไม่ปลอดภัยในสังคมแล้วก็ควรดำเนินคดีตามปกติต่อเด็กและเยาวชนนั้น

3) การดำเนินการเพื่อเสนอความเห็นตามมาตรา 63 แห่งพระราชบัญญัติจัดตั้งฯ นั้น แม้ได้วิเคราะห์เห็นว่าเหมาะสม แต่ต่อมาพบว่าไม่เหมาะสม ไม่ว่าจะเป็นเพราะเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นใหม่ หรือที่มีอยู่ก่อน แต่เพิ่งได้รับทราบมาในภายหลังให้เปลี่ยนแปลงกลับไปดำเนินการคดีตามปกติได้ แต่ถ้าเรื่องการดำเนินการประชุมกลุ่มครอบครัวและชุมชนไปก่อนแล้วต้องแจ้งเหตุผลให้เด็กและเยาวชนและผู้เกี่ยวข้องทราบและจะต้องดำเนินการออกรายงานให้ทันกำหนดระยะเวลาที่ต้องฟ้องคดีนั้น

(6) การดำเนินการเพื่อเสนอความเห็นตามมาตรา 63 นั้น ต้องพยายามให้มีการปล่อยชั่วคราวเด็กและเยาวชนนั้นไปโดยให้ดำเนินการ ดังนี้

6.1 หากบิดามารดา ผู้ปกครอง ผู้อุปการะเลี้ยงดู หรือบุคคลที่เด็กและเยาวชนนั้นอาศัยอยู่ด้วย ไม่มีเงินหรือหลักทรัพย์ที่จะนำมาวางเป็นหลักประกัน ให้ผู้อำนวยการสถานพินิจพิจารณาความน่าเชื่อถือของบุคคลเหล่านั้น หรืออาจให้ครู อาจารย์ นายจ้าง กำนัน หรือผู้ใหญ่บ้านให้คำรับรอง หรือมีหนังสือรับรองความประพฤติของเด็กและเยาวชนจากบุคคลเหล่านั้นมาแสดงก็ให้พิจารณาปล่อยตัวชั่วคราวโดยมีประกันแต่ไม่ต้องวางหลักประกันได้

6.2 ในกรณีที่เด็กและเยาวชนไม่มีบิดา มารดา หรือผู้ปกครอง ผู้อุปการะเลี้ยงดู หรือบุคคลที่เด็กและเยาวชนนั้นอาศัยอยู่ หรือมีแต่ไม่สามารถติดตามบุคคลดังกล่าวได้ ให้สถานพินิจประสานกับหน่วยงานของกรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการหรือองค์การเอกชน หรือมูลนิธิที่ให้การสงเคราะห์เด็ก รับเด็กและเยาวชนไปดูแล โดยชี้แจงให้หน่วยงานดังกล่าวทราบถึงขั้นตอนการดำเนินงานที่สถานพินิจต้องดำเนินการเกี่ยวกับเด็กและเยาวชนนั้น

6.3 ในกรณีที่สถานพินิจปล่อยตัวชั่วคราวไปโดยไม่มีหลักประกัน หากเด็กและเยาวชนไม่มาตามกำหนดนัด ให้ผู้อำนวยการสถานพินิจพิจารณาออกหมายเรียกไปยังบุคคลเหล่านั้น ถ้าไม่ส่งตัวเด็กและเยาวชนโดยจงใจหรือโดยไม่มีเหตุอันควร ผู้อำนวยการสถานพินิจมีอำนาจที่จะสั่งปรับผู้นั้นเป็นเงินตามที่เห็นสมควรไม่เกินห้าพันบาท อันเป็นบทกำหนดโทษที่บัญญัติไว้ในมาตรา 91 แห่งพระราชบัญญัติจัดตั้งฯ

(7) จัดให้เด็กและเยาวชนเข้ารับการตรวจสุขภาพ และตรวจสุขภาพจิต

(8) เมื่อดำเนินการตามที่กล่าวข้างต้นแล้ว ให้พนักงานคุมประพฤติพิจารณาโดยคำนึงถึงประวัติความประพฤติ สถิติปัญหา การศึกษาอบรม สุขภาพ ภาวะแห่งจิต นิสัย อาชีพ ตลอดจนสิ่งแวดล้อมเกี่ยวกับเด็กและเยาวชนและพฤติกรรมต่าง ๆ แห่งคดีแล้ว หากเห็นว่าเด็กและเยาวชนอาจกลับตนเป็นคนดีได้โดยไม่ต้องฟ้อง ให้พนักงานคุมประพฤติและหัวหน้าฝ่ายคดีจัดให้มีการประชุมกลุ่มครอบครัวและชุมชนเพื่อเสนอความเห็นตามมาตรา 63 ต่อไป ทั้งนี้ พนักงาน

คุมประพุดิจะส่งข้อมูลที่ได้ให้กับกลุ่มงานประสานกิจการชุมชนของสถานพินิจดำเนินการในการจัดการประชุมกลุ่มครอบครัวและชุมชนต่อไป

ส่วนที่ 2 ใช้สำหรับเด็กและเยาวชนผู้กระทำการอันกฎหมายบัญญัติเป็นความผิดมีอัตราโทษอย่างสูงให้จำคุกเกินสามปี แต่ไม่เกินห้าปี จะมีโทษปรับหรือไม่ก็ตาม ก่อนที่จะเสนอความเห็นตามมาตรา 63 นั้น สถานพินิจจะต้องดำเนินการแก้ไขจนแน่ใจว่าเด็กและเยาวชนกลับตนได้จริง และสามารถกลับไปอยู่ร่วมในสังคมได้โดยไม่เป็นอันตรายต่อสังคม วิธีการที่จะนำมาใช้ในการแก้ไข สำนักงานพัฒนาระบบงานยุติธรรมเด็กและเยาวชน จะได้นำรูปแบบการประชุมกลุ่มครอบครัวและชุมชนโดยร่วมกับสหวิชาชีพและชุมชนเข้ามาใช้ในการแก้ไขเด็กหรือเยาวชนกลุ่มนี้

วิธีการดำเนินการ

ใช้สำหรับเด็กและเยาวชนผู้กระทำการอันกฎหมายบัญญัติเป็นความผิดมีอัตราโทษอย่างสูงให้จำคุกเกิน 3 ปี แต่ไม่เกิน 5 ปี จะมีโทษปรับหรือไม่ก็ตาม หรือกรณีเด็กและเยาวชนซึ่งกระทำการอันกฎหมายบัญญัติเป็นความผิดอัตราโทษจำคุกไม่เกิน 3 ปี จะมีโทษปรับหรือไม่ก็ตาม ซึ่งความประพฤติดันควรแก้ไข และไม่สมควรรับการแก้ไขตามวิธีการในส่วนที่ 1

วิธีดำเนินการ

ให้นำวิธีการดำเนินการในส่วนที่ 1 มาใช้กับการดำเนินการในส่วนที่ 2 โดยอนุโลม และมีส่วนที่ต้องดำเนินการเพิ่มเติมหรือส่วนที่กำหนดแตกต่างกับวิธีดำเนินการในส่วนที่ 1 ดังนี้

1. การเลือกคดีให้คัดเลือกเด็กและเยาวชนซึ่งกระทำการอันกฎหมายบัญญัติเป็นความผิดมีอัตราโทษอย่างสูงตามที่กฎหมายกำหนดให้จำคุกเกิน 3 ปี แต่ไม่เกิน 5 ปี จะมีโทษปรับหรือไม่ก็ตาม หรืออัตราโทษไม่เกิน 3 ปี แต่เด็กและเยาวชนนั้น ไม่สมควรได้รับการแก้ไขด้วยวิธีการในส่วนที่ 1

2. จัดให้มีการจำแนกประเภทเพื่อประเมินความเสี่ยงในการกระทำผิดซ้ำ

3. คณะสหวิชาชีพผู้เข้าร่วมประชุม ได้แก่ พนักงานอัยการ พนักงานสอบสวน พนักงานคุมประพฤติ นักจิตวิทยา นักสังคมสงเคราะห์ โดยให้มีไม่น้อยกว่า 4 ใน 5 ของจำนวนวิชาชีพดังกล่าว

4. บุคคลอื่นที่เกี่ยวข้องและสมควรเข้าร่วมประชุม ได้แก่ ครู อาจารย์ ผู้นำชุมชนที่เด็กและเยาวชนอาศัยอยู่ หรือบุคคลที่ประสานการประชุมกลุ่มครอบครัวและชุมชนพิจารณาแล้วเห็นว่าหากเชิญเข้าร่วมประชุมจะเป็นประโยชน์แก่เด็กและเยาวชนนั้น

การส่งคดีต่อมาเพื่อให้เข้ากระบวนการประชุมกลุ่มครอบครัวและชุมชน

เมื่อวิเคราะห์เห็นว่าควรดำเนินการเพื่อเสนอความเห็นตามมาตรา 63 แห่งพระราชบัญญัติจัดตั้งฯ แล้ว พนักงานคุมประพฤติ นักสังคมสงเคราะห์ หรือผู้ที่จะเป็นผู้ดำเนินการประชุม ต้อง

อธิบายให้เด็กและเยาวชน บิดามารดา หรือผู้ปกครองของเด็กและเยาวชนได้เข้าใจขั้นตอนการดำเนินการเพื่อเสนอความเห็นตามมาตรา 63 พร้อมทั้งวิธีการประชุมกลุ่มครอบครัวและชุมชน และผลที่เด็กและเยาวชนจะได้รับเพื่อทราบว่าเด็กและเยาวชนและบิดามารดา ผู้ปกครอง ต้องการรับโอกาสที่จะหันเหคดียอกจากกระบวนการยุติธรรมหรือไม่ หากต้องการให้มีการหันเหคดียอกจากกระบวนการยุติธรรมแจ้งกำหนดวัน เวลา และสถานที่ประชุมให้ทราบอีกครั้งหนึ่ง และให้ชี้แจงในลักษณะเดียวกันแก่ผู้เสียหาย ถ้าผู้เสียหายพอใจ ยอมให้อภัยและพร้อมจะเข้าร่วมประชุม ให้นัดวัน เวลา ที่ผู้เสียหายสะดวกที่จะเข้าร่วมประชุม แต่หากผู้เสียหายไม่ประสงค์จะเข้าร่วมประชุมก็ให้ทำบันทึกความรู้สึกรู้สึก และความพึงพอใจของผู้เสียหายและให้ผู้เสียหายลงชื่อไว้เป็นหลักฐานแล้วนำไปอ่านให้ที่ประชุมฟัง

บทบาทหน้าที่ของผู้ประสานการประชุม

ผู้ประสานการประชุมกลุ่มครอบครัวและชุมชน (Facilitator) หมายถึง นักสังคมสงเคราะห์ หรือนักจิตวิทยา หรือพนักงานคุมประพฤติ หรือบุคคลอื่นที่เหมาะสม ที่ผ่านการฝึกอบรม FCGC โดยได้รับมอบหมายให้ประสานการประชุมกลุ่มครอบครัวและชุมชน โดยมีคุณสมบัติและหน้าที่ดังนี้

คุณสมบัติ

1. เป็นนักสังคมสงเคราะห์ หรือนักจิตวิทยา หรือพนักงานคุมประพฤติ หรือบุคคลอื่นที่อธิบายกิจกรรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน หรือผู้อำนวยการสถานพินิจฯ แต่งตั้งหรือมอบหมาย
2. ต้องเป็นผู้ที่เคยผ่านการฝึกอบรมการเป็นผู้ประสานการประชุมกลุ่มครอบครัวและชุมชนมาแล้ว
3. มีคุณสมบัติของเจ้าหน้าที่ประสานการประชุม FCGC ที่มีความรู้ทางหลักวิชาการต่าง ๆ ด้าน FCGC และวิชาที่เกี่ยวข้องมีทัศนคติที่ดีต่อบุคคลที่เกี่ยวข้องในการประชุมและการประชุม FCGC มีความรับผิดชอบ รักงานในหน้าที่ผู้ประสานการประชุม FGC ทันท่วงทีปัญหาและเหตุการณ์ อดทน ใจกว้าง รับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น มีเหตุผล มีมนุษยสัมพันธ์ดี มีความเป็นกันเอง ให้เกียรติผู้อื่น มีศิลปะในการพูด การติดต่อสื่อสาร และการโน้มน้าวใจต่าง ๆ ฯลฯ
4. รู้บทบาทหน้าที่และความรับผิดชอบในฐานะเจ้าหน้าที่ประสานการประชุม FGC~ เป็นอย่างดี
5. สามารถเตรียมการและจัดการประชุม FGC ได้เป็นอย่างดี
6. สามารถแสดงบทบาทต่าง ๆ ในฐานะที่เป็นผู้ประสานการประชุม FGC ได้เป็นอย่างดี
7. สามารถใช้ความรู้ตามหลักวิชาการต่าง ๆ ด้าน FGC ผสมผสานกับความรู้ในวิชาที่เกี่ยวข้อง เช่น สังคมวิทยา อาชญาวิทยา กระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็กและเยาวชน ฯลฯ และ

ศิลปะในการประสานงานติดต่อสื่อสารกับกลุ่มบุคคลกลุ่มต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง และบริหารจัดการ ประชุม FGC ที่มีรายละเอียดหลักการและขั้นตอนต่าง ๆ มากมาย เพื่อให้การดำเนินการทุกอย่าง เป็นไปด้วยความเรียบร้อย ราบรื่นดี และบรรลุผลตามวัตถุประสงค์ของการประชุมที่กำหนดไว้ ทุกประการ

บทบาทหน้าที่ โดยแบ่งบทบาทหน้าที่ออกเป็น 3 ส่วน ดังนี้

1. บทบาทหน้าที่ก่อนการประชุม

- 1.1 ศึกษาทำความเข้าใจเรื่องราวที่เกี่ยวกับคดี
- 1.2 ติดต่อกับผู้เสียหาย ครอบครัวและผู้ที่เกี่ยวข้อง
- 1.3 ติดต่อกับเด็กและเยาวชนกระทำผิด ครอบครัวและผู้เกี่ยวข้อง
- 1.4 ติดต่อกับเจ้าหน้าที่จากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งภาครัฐ เอกชน และชุมชน เช่น

ตำรวจ อัยการ ที่ปรึกษากฎหมาย ผู้นำชุมชน เป็นต้น

- 1.5 ชี้แจงวัตถุประสงค์ในการจัดการประชุม FGC
- 1.6 กำหนดวัน เวลา และสถานที่ในการจัดการประชุม
- 1.7 ออกหนังสือเชิญผู้เข้าร่วมการประชุม FGC
- 1.8 ติดต่อประสานงานในการจัดสถานที่ประชุม FGC
- 1.9 จัดเตรียมเอกสารอุปกรณ์ในการจัดการประชุม FGC
- 1.10 จัดเตรียมงบประมาณในการจัดซื้อเครื่องดื่ม อาหารว่างในการประชุม FGC

2. บทบาทหน้าที่ระหว่างการประชุม

- 2.1 เป็นผู้ดำเนินการประชุมกลุ่มครอบครัวและชุมชน FGC
- 2.2 เป็นผู้ไกล่เกลี่ยประนีประนอมหากเกิดปัญหาขัดแย้ง
- 2.3 เป็นผู้พิมพ์รายละเอียดในการประชุม
- 2.4 จัดทำบันทึกข้อตกลง

3. บทบาทหน้าที่ภายหลังการประชุม

- 3.1 เป็นผู้จัดทำรายงานสรุปการประชุม FGC เสนอต่อผู้ที่เกี่ยวข้อง
- 3.2 เป็นผู้ติดตามและประเมินผลการปฏิบัติตามข้อตกลงในการประชุม FGC
- 3.3 เป็นผู้จัดทำรายงานสรุปเกี่ยวกับผลการติดตามและประเมินผลการปฏิบัติตาม

และประเมินผลการปฏิบัติตามข้อตกลงในการประชุม FGC

บุคคลที่มีสิทธิเข้าร่วมในการประชุมกลุ่มครอบครัวและชุมชน

ผู้มีสิทธิเข้าร่วมการประชุมกลุ่มครอบครัวและชุมชน ประกอบด้วย ผู้เยาว์ สมาชิก ครอบครัวใครก็ตามที่ครอบครัวเชิญมา ผู้ประสานงานการประชุม ผู้เสียหาย (ถ้าผู้เสียหายยินดีที่จะ

เข้าร่วมหรืออาจจะเป็นตัวแทนผู้เสียหายก็ได้) ตัวแทนตำรวจ อัยการ ที่ปรึกษากฎหมายของเยาวชน และนักสังคมสงเคราะห์ในกรณีที่ผู้เยาว์นั้นอยู่ในการดูแลแล้ว ภารกิจอย่างแรก ๆ ประการหนึ่งของผู้ประสานงานการประชุม คือ การกำหนดว่าจะเชิญใครเข้าร่วมการประชุมบ้าง ตามปกติแล้วผู้ประสานงานการประชุมจะพูดคุยกับครอบครัวที่เกี่ยวข้องใกล้ชิดและถามทัศนะของพวกเขา บางครั้งครอบครัวอาจไม่เต็มใจที่จะให้คนในครอบครัวที่อยู่วงนอกออกไปมาร่วม อย่างไรก็ตาม เมื่อมีการกระทำผิดร้ายแรงหรือมีการกระทำผิดมาก่อน ผู้ประสานงานการประชุมจะต้องพยายามทำให้แน่ใจได้ว่ามีสมาชิกครอบครัวในวงกว้างออกไปมีความจำเป็นหรือเพื่อให้ครอบครัวและผู้สนับสนุนเข้ามาเกี่ยวข้องช่วยตัดสินใจและให้ความสนับสนุนต่อครอบครัวและผู้เยาว์ เป็นหน้าที่ของผู้ประสานงานการประชุมจะต้องให้ข้อมูลเกี่ยวกับผู้เสียหายที่ควรจะถูกเชิญมาด้วย นอกจากนี้ อาจจะเป็นบุคคลที่กรมพิณิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนกำหนดไว้แล้วให้พิจารณาความเหมาะสมของผู้เข้าร่วมประชุมอื่น ซึ่งต้องดูความเหมาะสมและไม่เป็นการเพิ่มความอับอายหรือเป็นการเสียชื่อเสียงแก่เด็กและเยาวชน ไม่ทำให้เด็กและเยาวชนต้องออกจากโรงเรียน หรือออกจากงาน อาจเชิญผู้นำชุมชน ครู อาจารย์หรือนายจ้าง ดังนั้น ผู้มีสิทธิเข้าร่วมประชุมจึงควรประกอบด้วยบุคคล ดังต่อไปนี้

ก. เด็กหรือเยาวชน ครอบครัวของเด็กและเยาวชน ได้แก่ บิดา มารดา ผู้ปกครอง ผู้ใช้อำนาจปกครอง หรือผู้ดูแลเด็กและเยาวชน หรือบุคคลที่เด็กและเยาวชนอาศัยอยู่ด้วย ปู่ ย่า ตา ยาย หรือญาติใกล้ชิด ซึ่งมีอิทธิพลต่อการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของเด็กและเยาวชนนั้น หากสถานพิณิจฯ ส่งเด็กและเยาวชนไปอยู่ในความดูแลของหน่วยงานให้เชิญผู้แทนของหน่วยงานดังกล่าวเข้าร่วมประชุมด้วย

ข. คณะสหวิชาชีพ ได้แก่ ผู้อำนวยการสถานพิณิจฯ พนักงานคุมประพฤติ นักจิตวิทยา หรือนักสังคมสงเคราะห์ หรือบุคคลอื่นที่เกี่ยวข้องและสมควรเข้าร่วมประชุมด้วย เช่น ครู อาจารย์ ผู้นำชุมชน กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน

ค. ผู้ได้รับความเสียหายจากการกระทำผิดของเด็กและเยาวชน บิดา มารดา ผู้ปกครองของผู้เสียหาย กรณีผู้เสียหายเป็นผู้เยาว์ รวมทั้งบุคคลที่จะเป็นกำลังใจแก่ผู้เสียหาย ในกรณีเป็นความผิดต่อแผ่นดินหรือความเสียหายเกิดต่อทรัพย์สินของทางราชการหรือทรัพย์สินอันเป็นสาธารณประโยชน์ให้ประสานกับหน่วยงานที่ต้องรับผิดชอบต่อความเสียหายนั้นให้ส่งตัวแทนเข้าร่วมประชุม

ง. ผู้ประสานงานการประชุมกลุ่มครอบครัวและชุมชน

จ. เจ้าหน้าที่ตำรวจ อัยการ ผู้พิพากษา

ฉ. ที่ปรึกษากฎหมายของเด็กและเยาวชน

การเตรียมการจัดประชุมกลุ่มครอบครัวและชุมชน

ในการจัดเตรียมการประชุม กำหนดให้ผู้ประสานงาน FGC ดำเนินการดังต่อไปนี้

- 1) ปรึกษาหารือกับเด็กและเยาวชน ครอบครัวของเด็กและเยาวชน เจ้าหน้าที่ตำรวจ ผู้เสียหาย เพื่อกำหนดวัน เวลา และสถานที่ในการจัดประชุมกลุ่มครอบครัว
- 2) จัดทำบันทึกความเห็นของผู้ที่ไม่สามารถเข้าร่วมประชุม
- 3) เตรียมการให้แน่ใจว่าข้อมูลทุกอย่างและคำแนะนำพร้อมสำหรับการประชมนั้น

แนวทางปฏิบัติที่เหมาะสมในการเตรียมการประชุมกลุ่มครอบครัวและชุมชน

ในการเตรียมการประชุมอย่างครบถ้วนสมบูรณ์จะเป็นปัจจัยแห่งความสำเร็จของการประชุมกลุ่มครอบครัวและชุมชน การเตรียมการประชุมรวมถึงการกำหนดตัวผู้มีสิทธิเข้าร่วมการประชุม การให้ข้อมูลอย่างครบถ้วนแก่เด็กและเยาวชน ครอบครัวของเด็กและเยาวชน และแก่ผู้เสียหาย สิทธิหน้าที่ บทบาทของแต่ละฝ่ายในการประชุม ยังเป็นโอกาสให้ผู้ประสานงานการประชุมได้แสดงความสามารถทำให้ผู้ที่เข้าร่วมประชุมกลุ่มครอบครัวและชุมชนมีความเชื่อถือและไว้วางใจ

การสัมภาษณ์เด็กและเยาวชน

การพบปะกับเด็กและเยาวชน มักจะทำโดยมีพ่อแม่หรือผู้ปกครองของเด็กและเยาวชนอยู่ด้วย บางครั้งจำเป็นต้องมีการพูดคุยกับเด็กและเยาวชนเพียงลำพัง กรณีการพบกันโดยลำพังยังเป็นการที่จะสอบถามหาสมาชิกในครอบครัวคนอื่น ๆ หรือบุคคลที่มีความสำคัญในชีวิตของเด็กและเยาวชนนั้น

การสัมภาษณ์ครอบครัวของเด็กและเยาวชน

การพบปะกับครอบครัวของเด็กและเยาวชน จะทำให้สมาชิกในครอบครัวของเด็กและเยาวชนเข้าร่วมในการประชุมในวงกว้าง ทำได้โดยการโทรศัพท์ไปพบปะด้วยตนเองหรือพ่อแม่ของเด็กและเยาวชน จะรับหน้าที่ในการติดต่อกับสมาชิกคนอื่น ๆ ในครอบครัวและปรึกษาหารือกับบุคคลเหล่านั้นในเรื่องการประชุมกลุ่มครอบครัวและชุมชนที่จะเข้าร่วม พ่อแม่ของเด็กและเยาวชน จะให้รายละเอียดที่อยู่ของสมาชิกดังกล่าวแก่ผู้ประสานงานการประชุมเพื่อติดตามโดยการส่งจดหมายเชิญให้มาเข้าร่วมการประชุม

การสัมภาษณ์ผู้เสียหายและผู้สนับสนุนด้านกำลังใจให้กับผู้เสียหาย

ผู้ประสานงานการประชุมจะเป็นผู้ที่พบกับผู้เสียหายหลังจากที่เกิดการกระทำผิด ผู้ประสานงานการประชุมจะไปพบด้วยตัวเองกับผู้เสียหายและผู้สนับสนุนผู้เสียหายที่ผู้เสียหายต้องการให้เข้าร่วมในการประชุมด้วย การพบปะกันนี้จะเปิดโอกาสให้ผู้เสียหายได้พูดถึงการกระทำ ความผิดและผลกระทบที่เกิดขึ้นและผู้ประสานงานการประชุมจะอธิบายถึงกระบวนการประชุม

กลุ่มครอบครัวและชุมชนและผู้เสียหายในการพิจารณาผลที่เป็นไปได้จากการประชุมกลุ่มครอบครัวและชุมชนนั้น

การประสานงานการประชุมกับหน่วยงานองค์กรภาครัฐ เอกชน และชุมชนที่เกี่ยวข้อง เพื่อเข้ามามีส่วนร่วมในการประชุมกลุ่มครอบครัวและชุมชน

กรอบเวลา

การประชุมกลุ่มครอบครัวและชุมชน จะต้องจัดขึ้นภายใน 25 วัน หลังจากผู้ประสานงานการประชุมได้รับมอบเรื่องมา ในทางปฏิบัตินั้นทำไม่ได้

การเชิญผู้เข้าร่วมประชุม

ผู้ประสานงานการประชุมกลุ่มครอบครัวและชุมชน ดำเนินการจัดทำหนังสือเชิญบุคคลที่เกี่ยวข้องกับคดีมาร่วมการประชุมตามวัน และสถานที่ที่ได้กำหนด โดยหนังสือเชิญดังกล่าวจะออกในนามของผู้อำนวยการสถานพินิจฯ จังหวัดนั้น ๆ

เวลาที่จัดประชุมกลุ่มครอบครัวและชุมชน

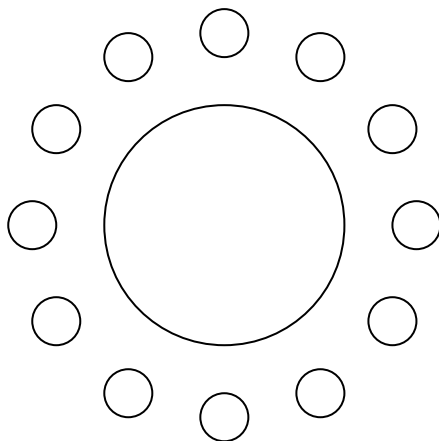
การประชุมกลุ่มครอบครัวและชุมชนจะจัดขึ้นในเวลาที่เหมาะสมกับครอบครัวและผู้เสียหาย การประชุมกลุ่มครอบครัวและชุมชนส่วนใหญ่จัดขึ้นในช่วงเวลา 09.00 ถึงเวลา 16.00 นาฬิกา ในวันธรรมดา โดยช่วงเวลานี้เป็นช่วงเวลาที่เหมาะสมกับตำรวจ อัยการ ผู้ประสานงาน ยุติธรรมเยาวชนและนักวิชาชีพอื่นที่จะเข้าร่วมการประชุมกลุ่มครอบครัวและชุมชนในช่วงเวลาทำงานตามปกติ อย่างไรก็ตามการประชุมกลุ่มครอบครัวและชุมชนบางครั้งจัดขึ้นในช่วงเย็น และบางครั้งก็จัดขึ้นในวันหยุดสุดสัปดาห์

การจัดสถานที่

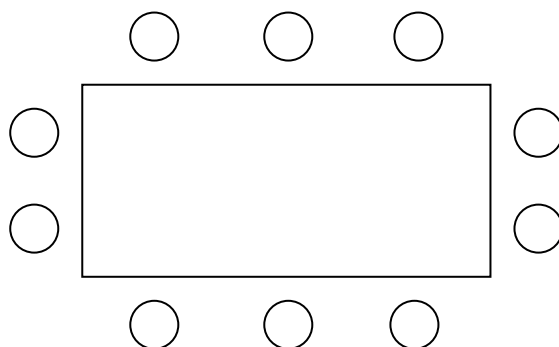
สถานที่ที่จัดประชุมกลุ่มครอบครัวและชุมชน คือ ในห้องที่เหมาะสมของหน่วยงานหรือในชุมชนตามความเหมาะสมซึ่งได้เลือกและกำหนดไว้แล้ว โดยทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องมีมติเห็นชอบร่วมกัน

สถานที่จัดการประชุมกลุ่มครอบครัวและชุมชนจะต้องพิจารณาเลือกให้เหมาะสม เช่น เฟอร์นิเจอร์ จำนวนเพียงพอกับผู้เข้าร่วมประชุม เหมาะสมกับสถานที่ สภาพห้องประชุม เช่น มีอากาศถ่ายเทสะดวก มีแสงสว่างเพียงพอ ขนาดของห้องได้สัดส่วนกับจำนวนผู้เข้าร่วมประชุม การจัดห้องประชุมกลุ่มครอบครัวและชุมชน สามารถจัดได้ ดังนี้

1. การจัดแบบวงกลม เพื่อให้สมาชิกได้อภิปรายหรือแลกเปลี่ยนความคิดเห็น

2. การจัดที่นั่งแบบสี่เหลี่ยม เพื่อต้องการให้สมาชิกได้อภิปรายแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกัน เช่นเดียวกับการจัดที่นั่งแบบวงกลม ซึ่งขึ้นอยู่กับสถานที่และสภาพของห้อง

การเตรียมตัว

จัดห้องประชุม โดยเก้าอี้เป็นวงกลมหรือเป็นสี่เหลี่ยม กำหนดตำแหน่งที่นั่งของผู้เข้าร่วมประชุมแต่ละครั้งไว้

สภาพแวดล้อมห้องประชุมต้องไม่มีเสียงรบกวน ไม่ว่าจะเป็นเสียงพูดคุย เสียงเครื่องรับโทรศัพท์วิทยุ หรือเสียงกริ่งโทรศัพท์ในห้อง ดูแลมิให้มีบุคคลอื่นเดินเข้าไปในห้องประชุมหรือเดินผ่าน

จัดเตรียมเครื่องดื่มอาหารว่าง

เตรียมความพร้อมก่อนวันประชุม โดยการใช้โทรศัพท์สอบถามก่อนวันประชุมเพื่อทราบแน่นอนว่าจะมาร่วมประชุมได้หรือไม่ หากมีความจำเป็นต้องเลื่อนการประชุมจะต้องแจ้งผู้เข้าร่วมโดยด่วน ไม่ปล่อยให้ผู้เข้าร่วมประชุมเดินทางมาเก้าอี้เป็นอันขาด

ในการประชุมกลุ่มครอบครัวและชุมชนจะต้องเข้าร่วมโดยเฉพาะอย่างยิ่งครอบครัว ผู้เสียหายจำเป็นจะต้องเตรียมตัวเป็นอย่างดีสำหรับการประชุม และจะต้องได้รับข้อมูลล่วงหน้าทั้งที่กำลังจะเกิดขึ้นและผลลัพธ์ที่จะออกมา

ในการประชุมกลุ่มครอบครัวและชุมชน ครอบครัวจะต้องมีมาตรการลงโทษหรือเงื่อนไขที่เหมาะสมสำหรับการกระทำผิดของเด็กและเยาวชนออกมา ผู้ประสานงานการประชุมจะให้ข้อมูลครอบครัวไว้ก่อนหน้าและกระตุ้นให้พวกเขาตรวจสอบแผนการต่าง ๆ นั้นด้วยตนเอง อย่างไรก็ตาม ครอบครัวจำนวนมากมาเข้าร่วมการประชุมกลุ่มครอบครัวและชุมชนโดยไม่รู้ว่าทรัพยากร โครงการ หรือสิ่งอำนวยความสะดวกอะไรให้พวกเขาบ้างในชุมชน ผู้ประสานงานการประชุมจะบรรยายสรุปก่อนหน้าการประชุมถึงผลที่อาจเกิดขึ้น ดังนั้น การบรรยายสรุปจะต้องครอบคลุมทางเลือกให้กว้างขวางมากที่สุดและหลีกเลี่ยงข้อเสนอแนะที่มีลักษณะเฉพาะมาก ๆ

ข้อมูลการสัมภาษณ์จำเป็นต้องมีการบรรยายสรุปให้กับครอบครัวและผู้เสียหายด้วย ต้องมีการบอกผู้เสียหายว่าบทบาทของเขาในการประชุมกลุ่มครอบครัวและชุมชนเป็นอย่างไร และจะเป็นอย่างไรในการได้พบกับผู้กระทำผิด จะต้องมีการกระตุ้นให้ผู้เสียหายมาเข้าร่วมการประชุมกลุ่มครอบครัวและชุมชนด้วย

เมื่อถึงวันนัดผู้ประสานงานการประชุมจะต้องอยู่ในสถานที่ประชุมนั้นก่อนเวลานัดเพื่อรอรับผู้เข้าร่วมประชุมและเตรียมการทุกอย่างให้พร้อม ต้องต้อนรับผู้เข้าร่วมประชุมด้วยอัธยาศัยไมตรีอันดี อาจจัดอาหารว่างหรือเครื่องดื่มให้รับประทานระหว่างรอผู้เข้าร่วมประชุม ระหว่างนี้ผู้ประสานงานการประชุมต้องสร้างความคุ้นเคยกับผู้เข้าร่วมประชุม ให้ความสำคัญกับผู้เข้าร่วมประชุมทุกคน ไม่พูดคุยกับคนหนึ่งคนใดจนทำให้ผู้เข้าร่วมประชุมคนอื่นเห็นว่ามีความสนิทสนมเป็นพิเศษ

ก่อนเริ่มประชุม ผู้ประสานงานการประชุมต้องมีกติกาการประชุมให้ผู้เข้าร่วมประชุมทุกคนทราบ

กติกาในการประชุม

ข้อความหรือถ้อยคำที่มีขึ้นหรือพูดกันในห้องประชุมนี้ขอให้เป็นความลับ ไม่นำไปเปิดเผยในทางที่อาจเกิดความเสียหายแก่ฝ่ายหนึ่งฝ่ายใด

ในการประชุม ผู้เข้าร่วมประชุมจะไม่พูดแทรกระหว่างที่บุคคลอื่นพูดอยู่ ผู้ประสานงานการประชุมจะจัดลำดับก่อนหลังให้พูด

ผู้เข้าร่วมประชุมท่านใดไม่สมัครใจประชุมต่อสามารถขออนุญาตออกจากการประชุมได้ตามที่ตามที่ต้องการ

ระหว่างการประชุมขอความร่วมมือให้ผู้เข้าร่วมประชุมงดเว้นการทำลายสมาธิของผู้เข้าร่วมประชุมคนอื่น ไม่พูดคุยกันเองนอกเรื่องที่กำลังประชุมกัน หรือการติดต่อสื่อสารกับผู้อื่นทางโทรศัพท์ หากมีความจำเป็นต้องรอสัญญาณโทรศัพท์ขอให้เปิดสัญญาณระบบต้นสะเทือน และเมื่อจำเป็นต้องพูดโทรศัพท์ขอให้ออกไปพูดนอกห้องประชุม

การจัดอาหารว่างและเครื่องดื่ม สำหรับผู้เข้าร่วมการประชุมกลุ่มครอบครัวและชุมชน (เฉพาะบุคคลที่ได้รับแจ้งเป็นหนังสือเชิญเข้าร่วมประชุมกลุ่มครอบครัวและชุมชน) ได้แก่ เด็กและเยาวชนผู้ต้องหา บิดามารดาหรือผู้ปกครองของเด็กและเยาวชนผู้ต้องหา ผู้เสียหายหรือผู้แทน (และให้หมายความร่วมมือถึงบิดามารดาหรือผู้ปกครองในกรณีและผู้เสียหายเป็นผู้เยาว์) ผู้นำหรือผู้แทนของชุมชน พนักงานคุมประพฤติ นักสังคมสงเคราะห์ นักจิตวิทยา เจ้าหน้าที่ผู้ประสานงานการประชุม พนักงานอัยการ พนักงานสอบสวน ปรธาณที่ประชุม ดังนี้

กรณีจัดประชุมในสถานที่ราชการในอัตราคนละไม่เกิน 25 บาทต่อครั้งวัน ๆ ละ ไม่เกิน 2 มื้อ
กรณีจัดประชุมในสถานที่เอกชนในอัตราคนละไม่เกิน 50 บาทต่อครั้งวัน ๆ ละ ไม่เกิน 2 มื้อ
จำนวนคนที่เข้าร่วมการประชุมกลุ่มครอบครัวและชุมชน โดยเฉลี่ยประมาณ 5-10 คน
กลุ่มที่เล็กที่สุด 5 คน และใหญ่ที่สุดคือประมาณ 10-15 คน

การกำหนดวันเวลาและสถานที่ในการจัดประชุมกลุ่มครอบครัวและชุมชน

ควรจัดการประชุมกลุ่มครอบครัวและชุมชนในเวลาและวันที่สะดวกกับเยาวชน ครอบครัวของเขา ผู้เสียหายและเจ้าหน้าที่ตำรวจที่เข้าร่วมในการประชุม ซึ่งมักจะหมายความว่า เป็นเวลาที่ไม่ตรงกับเวลาเรียนหรือเวลาทำงานตามปกติ สถานที่ตำรวจหรือที่ทำการศาลเป็นสถานที่ซึ่งไม่เหมาะในการจัดประชุมกลุ่มครอบครัวและชุมชน ผู้เสียหายอาจจะมีแนวโน้มที่จะเข้าร่วมประชุมมากขึ้น หากจัดการประชุมในสถานที่ที่เป็นกลาง ซึ่งไม่เป็นพื้นที่ของคู่กรณีฝ่ายใด เนื่องจากเหตุผลว่าผู้เสียหายรู้สึกปลอดภัยและสะดวกใจที่จะเข้าร่วมการประชุม

การประชุมกลุ่มครอบครัวและชุมชน ประกอบด้วย ขั้นตอนกระบวนการประชุมที่จะต้องดำเนินการ หลักการกติกการประชุมที่ใช้บังคับในการประชุม การประชุมที่มีลักษณะเป็นการประชุมลับ

หน้าที่ของผู้ประสานงานการประชุม ซึ่งจะมีหนังสือในการอำนวยความสะดวกในการดำเนินการประชุมเพื่อให้ที่ประชุมได้บรรลุข้อตกลงในเรื่องสิ่งที่ควรที่จะเกิดขึ้นอันเป็นผลต่อเนื่องจากการกระทำผิด

วิธีการประชุมกลุ่มครอบครัวและชุมชน ให้ดำเนินการดังนี้

ในการประชุมกลุ่มครอบครัวและชุมชนนั้นให้สถานพินิจฯ จัดให้มีการประชุมขึ้นในวัน เวลา และสถานที่ ซึ่งเห็นว่าสะดวกและเหมาะสม อาจจัดในเวลาราชการ หรือนอกเวลาราชการ จัด

ในสถานที่ราชการหรือนอกสถานที่ราชการ ทั้งนี้โดยคำนึงถึงความสะดวกของผู้เข้าร่วมประชุมทุกฝ่าย แต่เวลาและสถานที่ที่กำหนดต้องไม่ก่อให้เกิดความกดดันแก่ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง

การเปิดการประชุมกลุ่มครอบครัวและชุมชน ในการประชุมมักจะทำอย่างเป็นทางการ โดยมีพิธีต้อนรับทุกคนที่เข้าร่วมการประชุมอย่างเป็นทางการ ผู้ประสานงานการประชุมมีการแนะนำผู้เข้าร่วมประชุมทุกคนเพื่อให้แต่ละคนได้รู้จักชื่อของกันและกัน และได้รู้ถึงความสัมพันธ์ของแต่ละคนซึ่งมีการกระทำความผิดต่อเด็กและเยาวชนหรือต่อผู้เสียหาย ผู้ประสานงานการประชุมจะให้ข้อมูลซ้ำอีกครั้งจากที่ได้ให้ไปแล้วในขั้นเตรียมการโดยเฉพาะเรื่อง

พิจารณาว่าเด็กและเยาวชนยอมรับว่าได้กระทำความผิดหรือไม่ ตามทางปฏิบัติปกติ ผู้ประสานงานการประชุมจะต้องเป็นผู้เริ่มและอาจจะให้เจ้าหน้าที่ตำรวจเป็นผู้เริ่มโดยการอ่านฐานความผิดและข้อเท็จจริงโดยย่อของการกระทำความผิด แล้วผู้ประสานงานการประชุมจะถามเด็กและเยาวชนว่าได้กระทำความผิดตามที่เจ้าหน้าที่ตำรวจได้ถามหรือไม่ ถ้าเด็กและเยาวชนไม่ยอมรับว่าได้กระทำความผิด การประชุมก็จะสิ้นสุดลงและคดีจะถูกส่งต่อไปยังศาลเพื่อให้พิจารณาว่าจะดำเนินกระบวนการพิจารณาต่อไป แต่หากเด็กและเยาวชนยอมรับว่าได้กระทำความผิดจริงจึงดำเนินการประชุมต่อไป

การเล่าข้อมูลสู่กันฟัง / การเล่าเรื่อง

ในขั้นตอนนี้ของการประชุม ผู้เข้าร่วมประชุมแต่ละคนจะเล่าเรื่องส่วนตัวของตนเองให้ที่ประชุมฟังเพื่อดึงเอาข้อเท็จจริงที่เกี่ยวกับการกระทำความผิดและผลกระทบจากการกระทำความผิดของเด็กและเยาวชนที่มีต่อผู้เข้าร่วมประชุมทุกคนให้ปรากฏออกมา แต่ละคนมีโอกาที่จะพูดโดยไม่มีการขัดจังหวะ

1. เรื่องของเด็กและเยาวชน เป็นเรื่องที่สำคัญอย่างยิ่งที่จะต้องให้เด็กและเยาวชนเป็นผู้เริ่มเล่าเรื่องในส่วนของเด็กและเยาวชนนั้นก่อน ด้วยวิธีนี้เด็กและเยาวชนจะเริ่มยอมรับสิ่งที่เขาทำต่อหน้าผู้เสียหายและต่อหน้าครอบครัวของเขาเอง ถ้าให้บุคคลอื่นเริ่มเล่าก่อนในขณะที่เด็กและเยาวชนเล่าเรื่องอาจจะละเว้นไม่เล่าในรายละเอียดมากนัก ทั้งนี้เพื่อให้ดูว่าการกระทำนั้นเบากว่าความเป็นจริง หากมีกรณีเช่นนี้ผู้เสียหาย (หรือผู้ที่กระทำความผิดร่วมกับเยาวชน – ถ้ามี) จะเป็นคนแรกที่แก้ไขรายละเอียดที่เยาวชนเล่าไว้ไม่ถูกต้องในภายหลังให้ตรงกับความเป็นจริง การประชุมจะได้รายละเอียดในประเด็นดังต่อไปนี้

เกิดอะไรขึ้นบ้างในวัน / คืนที่เกิดการกระทำความผิด

เด็กและเยาวชนนั้นคิดอย่างไรกับการกระทำความผิดนั้น

เด็กและเยาวชนคิดว่าคนอื่น ๆ ได้รับผลกระทบอย่างไรบ้างจากการกระทำของเขา

จะมีการใช้คำถามบ้างเพื่อช่วยให้เด็กและเยาวชนได้พูดออกมาถึงสิ่งที่เกิดขึ้น เช่น คำถามว่า “ขณะนั้นกำลังทำอะไรอยู่” “ขณะนั้นเป็นเวลาเท่าไร” “รู้สึกอย่างไรเวลาที่ถูกรื้อค้น” เป็นต้น หากเด็กและเยาวชนไม่ยอมรับรู้ถึงสิ่งที่เกิดขึ้นจากการกระทำของตนเองและความเสียหายที่ก่อให้เกิดกับคนอื่นจะมีผลทำให้ผู้เสียหายรู้สึกโกรธแค้นว่าไม่เป็นการยุติธรรมต่อเขา

การใช้คำถามที่มีลักษณะเป็นคำถามเปิด ความเชื่อวชาญพื้นฐานในการรับฟัง และการเรียบเรียงคำพูด การช่วยสรุปเรื่องที่เล่ามาให้บ้างเป็นบางครั้ง จะช่วยเหลือเด็กและเยาวชนในการเล่าเรื่อง แต่ในบางครั้งการนิ่งเงียบและรับฟังอย่างสงบก็อาจจะใช้ได้ผลดีกว่า ทั้งนี้แล้วแต่กรณี

ในครั้งแรกเมื่อเยาวชนถูกถามว่า “รู้ไหมว่ามีใครได้รับผลกระทบอย่างไรจากการกระทำนี้บ้าง” เด็กและเยาวชนอาจจะไม่ยอมรับรู้ในเวลานั้นถึงผลกระทบที่มีต่อผู้ที่ได้รับผลร้ายทั้งหลาย เด็กและเยาวชนควรได้รับการกระตุ้นให้รับรู้ถึงความเสียหายที่เกิดแก่ผู้เสียหาย ต่อตัวเขาเองและต่อครอบครัวของเขา ผลกระทบของความเสียหายนี้จะถูกย้ำซ้ำอีกเมื่อการประชุมดำเนินต่อไป

2. เรื่องของผู้เสียหาย เมื่อเด็กและเยาวชนที่กระทำผิดได้ยอมรับรู้ถึงผลกระทบแม้บางประการของการกระทำผิดนั้นแล้ว (ถึงแม้ว่าจะเป็นการยอมรับรู้โดยการนิ่งไม่พูดออกมาแต่เป็นการรับรู้โดยปริยายก็ตาม) ก็ให้ผู้เสียหายเริ่มเล่าเรื่องทางฝ่ายของผู้เสียหายบ้าง

เรื่องที่ผู้เสียหายเล่าไม่จำเป็นต้องถูกต้องไปเสียทั้งหมดเหมือนกับเรื่องที่ให้เด็กและเยาวชนบอกเล่า ความมุ่งหมายในขั้นตอนนี้ไม่ใช่เพื่อให้ผู้เสียหายถือโอกาสตำหนิเด็กและเยาวชนอย่างรุนแรงโดยไม่สมควร ถ้าเด็กและเยาวชนได้ยอมรับในระดับหนึ่งถึงความรับผิดชอบต่อการกระทำของตนแล้ว

ควรให้ผู้เสียหายหรือผู้สนับสนุนผู้เสียหายมุ่งไปที่เรื่องเหตุการณ์เฉพาะกรณีที่เกิดขึ้น และระบุว่าเขาได้รับผลกระทบอย่างไรบ้าง การพูดถึงเรื่องกรณีแล้วร้าย ผู้ประสานงานการประชุมควรพยายามชักจูงผู้เสียหายให้กลับมาสู่ประเด็นความเสียหายเฉพาะที่เกิดจากการกระทำที่จัดประชุมนี้

หลังจากที่ผู้เสียหายได้มีโอกาสเล่าเรื่องแล้ว ปกติผู้ประสานงานการประชุม จะถามผู้เสียหายว่าผู้เสียหายยังมีคำถามเกี่ยวกับข้อเท็จจริงในการกระทำผิดที่ผู้เสียหายอยากจะถามเด็กและเยาวชนอีกหรือไม่

3. กลุ่มผู้มาสนับสนุนให้กำลังใจกับผู้เสียหาย ผู้ที่มาสนับสนุนให้กำลังใจกับผู้เสียหายเป็นผู้ที่จะได้รับการเชิญให้พูดต่อจากผู้เสียหายว่าเกิดอะไรขึ้นบ้างกับพวกเขา และเหตุที่เกิดมีผลกระทบอย่างไรบ้างกับพวกเขา พวกเขาเพื่อน ๆ หรือบุคคลในครอบครัวของผู้ที่ได้รับความเสียหาย

4. ครอบครัวของเด็กและเยาวชน หลังจากที่มีผู้มาสนับสนุนให้กำลังใจกับผู้เสียหายได้พูดเสร็จแล้ว ก็ถึงคราวที่ครอบครัวของเด็กและเยาวชนจะได้พูดถึงการกระทำผิดนั้นว่าได้ส่งผล

กระทบอย่างไรต่อพวกเขาและพวกเขาได้ลงมือทำอะไรลงไปบ้างในส่วนที่เกี่ยวกับเด็กและเยาวชน ซึ่งเป็นผลมาจากการกระทำผิดนั้น สมาชิกในครอบครัวแต่ละคนควรได้รับโอกาสให้พูดจนครบทุกคน

5. ผู้นำชุมชนหรือบุคคลในชุมชนที่เด็กและเยาวชนอาศัยอยู่ ได้พูดแสดงความคิดเห็นที่จะเป็นประโยชน์ต่อผู้เสียหาย และเด็กและเยาวชนที่กระทำผิด

เมื่อผู้เข้าร่วมการประชุมทุกคนได้เล่าเรื่องราวในส่วนของเขาแล้ว ผู้ประสานงานการประชุมจะบอกเล่าความเห็นของผู้ที่มีสิทธิเข้าร่วมการประชุม แต่ไม่สามารถมาร่วมได้ และอาจให้ข้อมูลอื่น ๆ ที่จำเป็นสำหรับการประชุม เพื่อเป็นข้อมูลในการพิจารณาข้อตกลง

ในขั้นตอนนี้ของการประชุมกลุ่มครอบครัวและชุมชน จะให้มีการสนทนาหารือเป็นไปอย่างต่อเนื่องและถี่ขึ้นโดยไม่มีการขัดจังหวะ ผู้ประสานงานการประชุมพยายามเข้าแทรกแซงการสนทนาหารือให้น้อย โดยที่การสนทนาหารือจะต้องมีจุดมุ่งหมายอยู่กับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นและผลกระทบจากเหตุการณ์นั้น

หลังจากที่ทุกคนได้มีส่วนร่วมในการปรึกษาหารือถึงการกระทำผิดและผลกระทบของการกระทำผิดนั้นแล้ว ก็จะเปลี่ยนจากการพูดถึงเรื่องเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นแล้วมาสู่เรื่องปัจจุบัน วัตถุประสงค์ของการประชุมช่วงนี้เพื่อให้เวลากับเด็กและเยาวชนและครอบครัวที่จะพิจารณาตนเองเป็นส่วนตัว บุคคลที่เข้าร่วมในการประชุมคนอื่น ๆ จะถูกกันออกไป เว้นแต่บุคคลใดที่ครอบครัวจะจงใจเชิญให้อยู่ร่วมด้วยในการพิจารณาว่าอะไรที่จำเป็นในการทำให้เกิดความปกติสุขกับตัวผู้เสียหายและเกิดความปกติสุขภายในครอบครัวของเด็กและเยาวชนนั่นเองด้วย ซึ่งระหว่างการประชุมให้ดำเนินการโดยให้ทุกฝ่ายตกลงกันในเชิงสมานฉันท์ ปลุกจิตสำนึกเด็กและเยาวชนให้ได้รับรู้ถึงผลของความเสียหายอันเกิดจากการกระทำที่เด็กและเยาวชนได้ก่อขึ้น และทำให้เด็กและเยาวชนเกิดความรับผิดชอบ พร้อมแก้ไขหรือบรรเทาความเสียหายนั้น

ให้ที่ประชุมกำหนดแนวทางการแก้ไขเด็กและเยาวชนนั้น แนวทางแก้ไขที่กำหนด อาจได้แก่ ให้เด็กและเยาวชนทำงานบริการสังคม ในระยะเวลาที่ผู้เข้าร่วมประชุมเห็นว่าได้สัดส่วนที่เหมาะสมกับความผิดที่ได้กระทำลงไป โดยวันและเวลาทำงานบริการสังคมดังกล่าวจะต้องไม่ขัดขวางการศึกษาเล่าเรียนหรืออาชีพที่เด็กและเยาวชนทำอยู่ ลักษณะงานที่ให้อำนาจต้องไม่เป็นการประจานหรือเป็นการใช้แรงงานเกินสมควรแก่กำลังของเด็กและเยาวชนนั้น หรืออาจกำหนดมาตรการอื่น ๆ เช่น การให้บรรพชาตามระยะเวลาที่เหมาะสมในช่วงปิดภาคเรียน หรือการให้ไปพบจิตแพทย์โดยมีแนวทางและรูปแบบการทำงานบริการสังคมและการอบรมบ่มนิสัย

หลักสูตรการอบรมเด็กและเยาวชนตามมาตรา 63

1. กลุ่มเด็กและเยาวชนที่ไม่มีปัญหาทางด้านพฤติกรรมเสี่ยง และปัญหาสัมพันธภาพภายในครอบครัว ให้ทำงานบริการสังคม ให้ความรู้เกี่ยวกับเรื่องกฎหมายใกล้ตัว
2. ไม่มีปัญหาทางด้านพฤติกรรมเสี่ยง แต่มีปัญหาสัมพันธภาพภายในครอบครัว ให้ทำงานบริการสังคม ให้คำปรึกษาครอบครัว / ครอบครัวบำบัด (รายบุคคล)
3. เด็กและเยาวชนมีปัญหาด้านพฤติกรรมที่เสี่ยงต่อการกระทำผิด และมีปัญหาสัมพันธภาพภายในครอบครัวแต่เป็นกลุ่มเด็กและเยาวชนที่มีลักษณะดังนี้
 - 3.1 ไม่ได้ประกอบอาชีพ / ว่างาน / ไม่ได้ศึกษา ให้ทำงานบริการสังคม เข้าร่วมโปรแกรมบำบัดฟื้นฟูแบบคนไข้นอก (เป็นกลุ่ม)
 - 3.2 ประกอบอาชีพ / ศึกษาต่อ ให้ทำงานบริการสังคม การปรับพฤติกรรม / เสริมทักษะชีวิต (ตามสภาพปัญหา) เช่น ทักษะการปฏิเสธการตัดสินใจ การแก้ปัญหา การกล้าแสดงออก คลายเครียด โดยทำเป็นรายบุคคล การให้คำปรึกษาทางจิตวิทยา / จิตบำบัด (รายบุคคล) การให้คำปรึกษาครอบครัว / ครอบครัวบำบัด (รายบุคคล) ให้ความรู้เกี่ยวกับกฎหมายใกล้ตัว
4. เด็กและเยาวชนที่มีปัญหาทางด้านเศรษฐกิจ ขาดงาน ให้การสงเคราะห์ในเบื้องต้น ส่งต่อไปยังองค์กรสงเคราะห์ เพื่อให้การช่วยเหลือ
5. เด็กและเยาวชนมีปัญหาด้านกาย – จิต ให้ส่งต่อไปบำบัดรักษาตามสถานพยาบาลตามความเหมาะสม
6. กรณีที่อัยการมีคำสั่งไม่ฟ้องเด็กและเยาวชนทุกราย
 - 6.1 ให้เด็กและเยาวชนเข้ารับการอบรมเกี่ยวกับกฎหมายที่ควรทราบเพื่อป้องกันการกระทำผิดซ้ำ 1 ชั่วโมง เช่น จริยธรรม 1 ชั่วโมง เพศศึกษา โรคทางเพศสัมพันธ์ โรคเอดส์ 1 ชั่วโมง โทษของยาเสพติด 1 ชั่วโมง
 - 6.2 ให้ผู้ปกครองของเด็กและเยาวชนเข้ารับการอบรมเกี่ยวกับด้านธรรมชาติของวัยรุ่น ปัญหาพัฒนาการตามวัยที่พบบ่อยในวัยรุ่น ตลอดจนแนวทางในการอยู่ร่วมกับวัยรุ่นอย่างมีความสุข การอบรมการเลี้ยงดูบุตรอย่างเหมาะสม โปรแกรมบำบัด ฟื้นฟูแบบคนไข้นอก กลุ่มผู้บริการ ได้แก่ กลุ่มเด็กและเยาวชนที่ต้องการเข้ารับการบำบัดตามมาตรา 63 เป็นโปรแกรมที่เน้นแก้ไขปัญหาด้านพฤติกรรมที่เสี่ยงต่อการกระทำผิดซ้ำ ได้แก่ หลักการของโปรแกรม การปรับพฤติกรรม การสร้างแรงจูงใจเพื่อปรับเปลี่ยนตนเอง การใช้เหตุผลเชิงจริยธรรม การใช้ชีวิตในสังคม การมีส่วนร่วมของครอบครัว โดยมีระยะเวลา 2 สัปดาห์แรก เข้าร่วมกิจกรรมตั้งแต่ จันทร์ – ศุกร์ เวลา 09.00 – 15.00 นาฬิกา 2 สัปดาห์ถัดมาเข้าร่วมกิจกรรม วันจันทร์ พุธ และศุกร์ เวลา 09.00 – 12.00 น.

รูปแบบการทำงานบริการสังคม

1. คดีขับรถโดยประมาท ผิดกฎจราจร ให้ช่วยตำรวจจราจรพาเด็กนักเรียนข้ามถนน จูงคนชรา คนตาบอดข้ามถนน ดูแลเด็กพิการข้ามถนน พยาบาลคนป่วยเข้ารับการอบรมกฎจราจร 2 ชั่วโมง
2. คดีลักทรัพย์ ให้ชดใช้ค่าเสียหายเป็นทรัพย์สิน ทำงานตามที่ถูกเสียหาย และผู้นำชุมชนกำหนดให้ทำ เช่น ทำความสะอาดบ้านให้ผู้เสียหาย ปลุกต้นไม้ ตัดหญ้า ดูแลเด็กพิการข้ามถนน พยาบาลคนป่วย
3. คดีทำลายทรัพย์สิน ให้ชดใช้ค่าเสียหายเป็นทรัพย์สิน ทาสีกำแพง ให้ซ่อมแซมทรัพย์สินของผู้เสียหายที่เด็กและเยาวชนทำเสียหาย ทำงานในห้องสมุด
4. คดีเกี่ยวกับการพนัน ให้ทำงานบริการสังคมตามที่จัดให้ เช่น กวาดถนน ทำงานวัด เก็บขยะ ดูแลคนชรา ปลุกต้นไม้ ตัดหญ้า

การตัดสินใจ คำแนะนำและแผนปฏิบัติที่จัดทำขึ้น

1. เมื่อเด็กและเยาวชนและครอบครัวของเขาได้พิจารณากันเองเป็นการส่วนตัวจนเสร็จสิ้นแล้ว การประชุมกลุ่มครอบครัวและชุมชนก็ดำเนินการต่อไปโดยทุกคนที่เข้าร่วมประชุมกลับมาในห้องประชุม ประเด็นความสนใจในขั้นนี้คือเพื่อทำอนาคตให้ชัดเจน วัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาให้เกิดแผนที่เป็นธรรมและปฏิบัติได้จริง ซึ่งตรงกับความต้องการของผู้ที่เข้าร่วมประชุมในการแก้ไขความเสียหายที่เกิดจากการกระทำของเขาวงนั้น อาจจะมีการถามผู้เสียหายด้วยคำถามทั่วไป เช่น “หลังจากที่ได้ยินเรื่องราวทั้งหมดแล้วท่านต้องการให้ผลของการประชุมกลุ่มครอบครัวและชุมชนเป็นอย่างไรในวันนี้”
2. ควรให้ผู้เสียหายกับเด็กและเยาวชนและครอบครัวของเขาได้เจรจาต่อรองกันเองถึงแผนปฏิบัติการที่จะแก้ไขการทำความผิดนั้น เจ้าหน้าที่ตำรวจและที่ปรึกษาทางกฎหมายอาจให้ความเห็นว่าการตัดสินใจนั้นอยู่ในขอบเขตของหลักการหรือไม่
3. ผู้ประสานงานการประชุมต้องทดสอบแผนการปฏิบัติว่ามีส่วนสามารถทำได้จริงหรือไม่ และมีความเป็นธรรมหรือไม่ การเจรจาหรือจะต้องรวมถึงเรื่องของการติดตามเฝ้าดูผลการปฏิบัติตามแผนการตามที่ได้ตกลงกันไว้ด้วย ข้อตกลงควรได้รับการติดตามเฝ้าดูโดยทั้งสองฝ่าย (คือฝ่ายครอบครัวของเด็กและเยาวชนและฝ่ายผู้เสียหาย) แต่ผู้เสียหายอาจจะไม่ประสงค์ที่จะมีส่วนร่วมในการติดตามเฝ้าดูผลการปฏิบัติตามแผนที่ได้ตกลงไว้ก็ได้
4. ผู้ประสานงานการประชุมจะต้องทำบันทึกการประชุมในรายละเอียด ระบุให้ชัดเจนถ้อยคำที่ได้ตกลงกันไว้ว่าอย่างไรบ้าง ระบุถึงบทบาท ความรับผิดชอบ ระยะเวลาปฏิบัติตามแผน และจะต้องทำอะไรต่อไป หากเด็กและเยาวชนนั้นไม่ยอมกระทำตามแผนปฏิบัติการที่ตกลงกัน

ให้เสร็จสิ้นสมบูรณ์ ทุกคนที่เข้าร่วมประชุมในการประชุมกลุ่มครอบครัวและชุมชนจะต้องลงชื่อในบันทึกข้อตกลงที่ได้จัดทำขึ้น

5. นอกจากมาตรการแก้ไขตามข้อ 4 แล้วต้องจัดให้เด็กและเยาวชนให้คำมั่นสัญญาว่าจะไม่กระทำความผิดอีก และอาจกำหนดให้มีการติดตามความประพฤติ โดยให้เด็กและเยาวชนมาพบพนักงานคุมประพฤติเป็นครั้งคราว เพื่อติดตามผลการปฏิบัติตามของเด็กและเยาวชนในระยะเวลาซึ่งที่ประชุมกำหนด

6. จัดให้มีการบันทึกข้อตกลงในข้อ 4 ให้ทุกฝ่ายลงลายมือชื่อไว้เป็นหลักฐาน หากคดีนั้นมีผู้เสียหายก็ให้จัดบันทึกความยินยอมของผู้เสียหายไว้ด้วย และให้ทำบันทึกความยินยอมของเด็กและเยาวชนที่จะอยู่ในความควบคุมของสถานพินิจฯ เพื่อรับการแก้ไขในแบบที่กำหนด และคำมั่นสัญญาตามข้อ 5 ให้เด็กและเยาวชนและบิดามารดาผู้ปกครอง หรือบุคคลที่อยู่ในฐานะเสมือนผู้ปกครองลงชื่อไว้

7. หากพนักงานอัยการไม่สามารถเข้าร่วมประชุมได้ ให้พนักงานคุมประพฤติส่งแนวทางแก้ไขที่กำหนดขึ้นทางโทรสารหรือวิธีอื่นใดไปยังสำนักงานคดีเยาวชนและครอบครัว หรือสำนักงานอัยการประจำศาลเยาวชนและครอบครัวจังหวัด หรือสำนักงานอัยการประจำศาลจังหวัด (แผนกคดีเยาวชนและครอบครัว) เพื่อให้พนักงานอัยการพิจารณาว่าแนวทางแก้ไขที่กำหนดเปลี่ยนแปลงประการใด

8. สถานพินิจฯ ต้องติดตามหรือจัดให้มีการติดตามดูแลให้เด็กและเยาวชนนั้นปฏิบัติตามแนวทางแก้ไขที่กำหนดไว้ในข้อ 4 อย่างครบถ้วน หากเด็กและเยาวชนไม่ปฏิบัติตามข้อ 4 หรือปฏิบัติไม่ครบถ้วนโดยไม่มีเหตุอันควร หรือกระทำความผิดซ้ำระหว่างรับการแก้ไขให้ยุติการดำเนินการเพื่อเสนอความเห็นตามมาตรา 63 และดำเนินคดีตามปกติไป

9. พนักงานคุมประพฤติต้องจัดทำหนังสือแจ้งให้พนักงานสอบสวนส่งสำนวนการสอบสวนต่อพนักงานอัยการ โดยต้องรอรายงานแสดงข้อเท็จจริงจากสถานพินิจฯ และต้องจัดทำรายงานแสดงข้อเท็จจริง ผลการแก้ไขตามแบบที่กำหนด เพื่อเสนอความเห็นตามมาตรา 63 แห่งพระราชบัญญัติจัดตั้งฯ พร้อมทั้งหนังสือแจ้งความเห็นของผู้อำนวยการสถานพินิจฯ และสำเนาทันทีตามข้อ 6 ไปยังสำนักงานคดีเยาวชนและครอบครัวจังหวัด หรือสำนักงานอัยการประจำศาลจังหวัด (แผนกคดีเยาวชนและครอบครัว) เพื่อส่งต่อไป

10. เมื่อได้รับคำสั่งไม่ฟ้องจากพนักงานอัยการให้แจ้งคำสั่งดังกล่าวแก่เด็กและเยาวชน และนัดให้เด็กและเยาวชนเข้ารับการอบรมบ่มนิสัย ซึ่งสถานพินิจฯ จัดไว้สำหรับเด็กและเยาวชนกลุ่มนี้โดยให้จัดตามความเหมาะสมกับจำนวนเด็กและเยาวชน การอบรมบ่มนิสัยเด็กและเยาวชนในคดีที่มีอัตราจำคุกไม่เกิน 3 ปี จะมีโทษปรับหรือไม่ก็ตามให้ทำเท่าที่จำเป็น ทั้งนี้โดยไม่ขัดขวาง

การศึกษาเล่าเรียน หรือการประกอบอาชีพการงานของเด็กและเยาวชนนั้น เช่น ในวันหยุดราชการ รวมทั้งอาจจัดให้บิดามารดา ผู้ปกครอง ผู้อุปการะเลี้ยงดู หรือบุคคลที่เด็กและเยาวชนนั้นอาศัยอยู่ ได้รับความรู้ไปพร้อมกับการอบรมปณิธัยเด็กและเยาวชน หรือจัดให้เข้าร่วมกิจกรรมเพื่อเพิ่มทักษะในการอบรมดูแลเด็กและเยาวชนด้วย

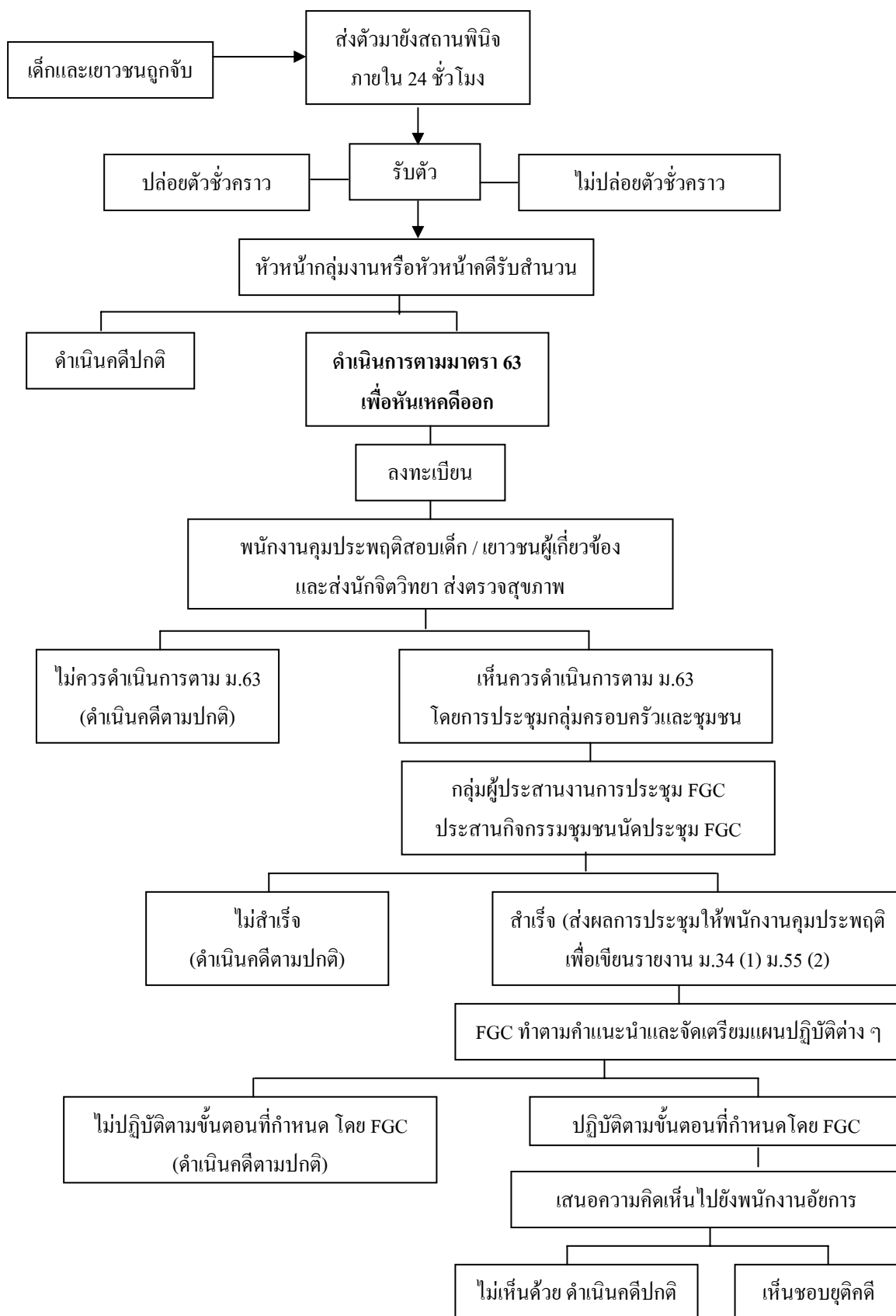
11. ให้ผู้อำนวยการสถานพินิจฯ รายงานผลการดำเนินการเพื่อเสนอความเห็นตามมาตรา 63 ดังกล่าวให้กรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนทราบทุกเดือน โดยสำรวจด้วยว่าเด็กและเยาวชนที่ได้รับการห้ดูแลคือออกจากกระบวนการยุติธรรมเหล่านั้นกระทำความผิดซ้ำกลับมาหรือไม่ จำนวนเท่าใด

ผลภายหลังการประชุมกลุ่มครอบครัวและชุมชน

ภายหลังการประชุม ผู้ประสานงานการประชุมจะต้องแจกสำเนาบันทึกข้อตกลงให้กับผู้เข้าร่วมในการประชุมกลุ่มครอบครัวและชุมชนทุกคน และส่งสำเนาทันทีข้อตกลงดังกล่าวให้กับเจ้าหน้าที่ตำรวจหรืออัยการด้วย

บุคคลที่ถูกระบุในข้อตกลงว่าให้เป็นผู้ติดตามเฝ้าดูผลการปฏิบัติตามแผนจะต้องติดตามสอดส่องให้ประจักษ์ว่าเยาวชนนั้นได้ปฏิบัติข้อกำหนดที่ระบุไว้ในแผนการที่ตกลงกันไว้และจะต้องแจ้งให้ผู้ประสานงานการประชุมเมื่อได้มีการปฏิบัติตามข้อตกลงครบถ้วนแล้ว ผู้ประสานงานการประชุมจะส่งคำแนะนำอย่างเป็นทางการไปยังผู้ที่เข้าร่วมประชุมทุกคนและไปยังหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง (กรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน. 2547 : 42-72)

ผังการดำเนินการตามมาตรา 63 แห่งพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัวและ
วิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2534 และการประชุมกลุ่มครอบครัวและ

ภาพที่ 2.1 ผังการดำเนินการตามมาตรา 63 แห่งพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัวและ
(กรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน. 2547 : 73)

กล่าวโดยสรุป การใช้กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์โดยใช้วิธีการประชุม กลุ่มครอบครัวและชุมชนในประเทศไทย มีวิธีดำเนินการเพื่อเสนอความเห็นตามมาตรา 63 แห่งพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ.2534 คือ เมื่อพนักงานคุมประพฤติสอบปากคำแล้วเห็นว่าเด็กหรือเยาวชนยอมรับว่าตนกระทำผิดจริง ซึ่งความผิดนั้นมีอัตราโทษจำคุกไม่เกินห้าปี และเด็กหรือเยาวชนมีความประพฤติยังไม่เสียหายหรือเสียหายอยู่บ้างแต่ยังพอแก้ไขได้ ก็จะจัดให้มีการตรวจทางจิตวิทยาเพื่อวิเคราะห์ความเสี่ยงที่อาจกระทำผิดซ้ำ หากพบว่าไม่อยู่ในภาวะเสี่ยงหรือเสี่ยงอยู่บ้างแต่ไม่มาก ก็จะจัดให้มีการประชุม กลุ่มครอบครัวและชุมชนขึ้น ผู้เข้าร่วมประชุมประกอบด้วย เด็กหรือเยาวชน บิดามารดาหรือผู้ปกครองของเด็กหรือเยาวชน ผู้เสียหาย (บิดามารดาหรือผู้ปกครองผู้เสียหาย กรณีผู้เสียหายเป็นผู้เยาว์) ครู อาจารย์ หรือนายจ้างของเด็กหรือเยาวชน ผู้นำชุมชนที่เด็กหรือเยาวชนอาศัยอยู่ เจ้าหน้าที่ของรัฐที่เข้าร่วมประชุม ได้แก่ ผู้อำนวยการสถานพินิจฯ ผู้ประสานการประชุม พนักงานคุมประพฤติ นักสังคมสงเคราะห์ นักจิตวิทยา พนักงานอัยการ พนักงานสอบสวน รวมทั้งอาจเชิญบุคคลหนึ่งบุคคลใดที่เห็นว่าจะประโยชน์ต่อการประชุมและมีอิทธิพลต่อการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของเด็กหรือเยาวชนเข้าร่วมประชุมด้วย

ในการประชุมจะต้องให้เด็กหรือเยาวชนรับสารภาพด้วยความสมัครใจ ขอโทษต่อผู้เสียหายอย่างจริงใจ ชดใช้ความเสียหายที่ตนได้ก่อขึ้น หรือยอมกระทำการใดเพื่อเป็นการชดเชยความผิดนั้น ยอมกระทำการเพื่อแก้ไขตามที่กำหนดโดยผลการประชุมและจะต้องอยู่ในความดูแลของสถานพินิจ เพื่อติดตามความประพฤติอีกเป็นเวลาไม่เกินสองปี

15. ทฤษฎีที่มีมุมมองในแง่ดีต่อการใช้กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ (Immodest Theory)

เป็นทฤษฎีที่สนับสนุนรูปแบบของความยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ เห็นว่าเป็นรูปแบบที่สามารถพัฒนาใช้ในระบบงานยุติธรรมโดยปราศจากข้อจำกัดใด ๆ และมีข้อดีมากมายหลายประการ สมควรที่จะได้รับการพิจารณาประยุกต์ใช้ในระบบงานยุติธรรมโดยทั่วไป เช่น

1. ความยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ยังความพึงพอใจและสรวงสถานภาพ (Restore) ของเหยื่ออาชญากรรม (Victims) ได้ดีกว่าระบบงานยุติธรรมปกติ
2. ความยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ยังความพึงพอใจและสรวงสถานภาพ (Restore) ของผู้กระทำความผิด (Offenders) ได้ดีกว่าระบบงานยุติธรรมปกติ
3. ความยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ยังความพึงพอใจและสรวงสถานภาพของชุมชน (Communities) ได้ดีกว่าระบบงานยุติธรรมปกติ

4. ความยุติธรรมเชิงสมานฉันท์สามารถลดอัตราการกระทำผิด (Reduce Crime) ได้มากกว่าระบบงานยุติธรรมปกติ

5. ความยุติธรรมเชิงสมานฉันท์สามารถยับยั้งการกระทำผิด (Deter Crime) ได้ดีกว่าระบบงานยุติธรรมปกติ

6. ความยุติธรรมเชิงสมานฉันท์สามารถตัดโอกาสในการกระทำผิด (Incapacitate Crime) ของผู้กระทำผิดได้มากกว่าระบบงานยุติธรรมปกติ

7. ความยุติธรรมเชิงสมานฉันท์สามารถแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิด (Rehabilitate Crime) ได้ดีกว่าระบบงานยุติธรรมปกติ

8. ความยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ยังผลที่คุ้มค่าในการใช้ทรัพยากร (Cost – effective) ที่มากกว่าระบบงานยุติธรรมปกติ

9. ความยุติธรรมเชิงสมานฉันท์เป็นรูปแบบของงานยุติธรรมที่เสริมสร้างเสรีภาพและประชาธิปไตย (Enrich freedom and democracy) ให้กับสังคม

จากทฤษฎีดังกล่าวข้างต้น สรุปได้ว่าเป็นทฤษฎีที่สนับสนุนรูปแบบของความยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ โดยเห็นว่าเป็นรูปแบบที่สามารถพัฒนาใช้ในระบบงานยุติธรรมและมีข้อดีมากมายหลายประการ เช่น เหยื่ออาชญากรรม ผู้กระทำผิด และชุมชนมีความพอใจมากกว่าระบบงานยุติธรรมปกติ สามารถลดอัตราการกระทำผิด ยับยั้งการกระทำผิด ตัดโอกาสในการกระทำผิดของผู้กระทำผิด สามารถแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิดได้ คุ้มค่าในการใช้ทรัพยากร และเป็นรูปแบบของงานยุติธรรมที่เสริมสร้างเสรีภาพและประชาธิปไตยให้กับสังคม

16. ทฤษฎีที่มีมุมมองในแง่ลบต่อการใช้กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ (Pessimistic Theory)

เป็นทฤษฎีที่มองการใช้กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ในแง่ลบ และพยายามหาเหตุผลต่าง ๆ มาหักล้างกับแนวคิดของทฤษฎีที่มีมุมมองในแง่ดีต่อการใช้กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ (Immodest Theory) หลายประการด้วยกัน อาทิเช่น

1. ความยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ไม่ได้เอื้อประโยชน์ที่แท้จริงให้แก่เหยื่ออาชญากรรม

2. ความยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ไม่ได้ยังผลอย่างมีนัยสำคัญต่อการลดอัตราการเกิดอาชญากรรม

3. ความยุติธรรมเชิงสมานฉันท์อาจจะก่อให้เกิดความกลัวแก่เหยื่ออาชญากรรมว่าอาจจะถูกกระทำซ้ำ (Revictimization) อีก

4. ความยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ทำให้เหยื่ออาชญากรรมมีส่วนเพียงเล็กน้อยเท่านั้นในความพยายามแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิด

5. ความยุติธรรมเชิงสมานฉันท์อาจจะเป็นการตอกย้ำตราบาป (Stigmatization) ให้กับผู้กระทำผิด

6. ความยุติธรรมเชิงสมานฉันท์เป็นระบบซึ่งต้องขึ้นอยู่กับวัฒนธรรมของชุมชนเพียงบางแห่งบางพื้นที่ ซึ่งอาจจะไม่เหมาะสมและไม่มีในสังคมอุตสาหกรรม

7. ความยุติธรรมเชิงสมานฉันท์อาจจะเป็นระบบที่ใช้แรงงานกดดันของสังคมส่วนใหญ่ต่อผู้กระทำผิด ซึ่งบางกรณีแรงกดดันดังกล่าวอาจจะแปลงรูปเป็นการเผด็จการของเสียงส่วนใหญ่ ซึ่งอาจนำไปสู่การลงความเห็นที่เป็นผลร้ายต่อผู้กระทำผิดได้

8. ความยุติธรรมเชิงสมานฉันท์อาจจะเป็นการขยายเครือข่ายของการควบคุมทางสังคม (Social Control) ของรัฐ

9. ความยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ไม่สามารถแก้ไขปัญหาเชิงโครงสร้างซึ่งเกิดขึ้นในสังคมแบบเสรีนิยมได้ เช่น ปัญหาการว่างงานและปัญหาความยากจนอันเป็นสาเหตุสำคัญของการกระทำผิด

10. ความยุติธรรมเชิงสมานฉันท์อาจจะทำให้กลุ่มผู้ด้อยโอกาสต่าง ๆ เช่น สตรี เด็ก และชนกลุ่มน้อยในสังคมตกอยู่ในสถานะที่เสียเปรียบและสูญเสียสิทธิประโยชน์

11. ความยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มีแนวโน้มที่จะเป็นไปตามกระแสความคิดของกลุ่มคนที่ครอบงำระบบงานยุติธรรมในแนวคิดดังกล่าว

12. ความยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มีส่วนทำให้มีการเพิ่มอำนาจที่ไม่อาจตรวจสอบได้ให้แก่เจ้าหน้าที่ในกระบวนการยุติธรรม โดยเฉพาะอย่างยิ่งพนักงานสอบสวน และยังมีส่วนทำให้มีการก้าวก่ายกันระหว่างอำนาจอธิปไตยทั้งสามส่วนของรัฐ อันได้แก่ อำนาจอธิปไตย อำนาจบริหาร และอำนาจตุลาการ

13. ความยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ยังอาจก่อให้เกิดละเมิดสิทธิบุคคลได้ เนื่องจากแนวทางปฏิบัติของความยุติธรรมในแนวดังกล่าวยังขาดแนวทางและกระบวนการในการดำเนินงานที่ชัดเจน

จากทฤษฎีดังกล่าวข้างต้น สรุปได้ว่า เป็นทฤษฎีที่มองรูปแบบของความยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ในแง่ลบ และพยายามหาเหตุผลต่าง ๆ มาหักล้างกับแนวคิดของทฤษฎีที่มีมุมมองในแง่ดีต่อการใช้กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ โดยเห็นว่า ความยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ไม่ได้เอื้อประโยชน์ที่แท้จริงให้แก่เหยื่ออาชญากรรม ไม่ได้ลดอัตราการเกิดอาชญากรรม เหยื่ออาชญากรรมอาจกลัวว่าจะถูกกระทำซ้ำ และมีส่วนเพียงเล็กน้อยในความพยายามแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิด รวมทั้งเป็นการตอกย้ำตราบาปให้กับผู้กระทำผิด และเป็นระบบซึ่งต้องขึ้นอยู่กับวัฒนธรรมของชุมชนบางแห่งบางพื้นที่ ใช้แรงงานกดดันของสังคมส่วนใหญ่ต่อผู้กระทำผิด ซึ่งอาจ

นำไปสู่การลงความเห็นที่เป็นผลร้ายต่อผู้กระทำผิดได้ รวมทั้งเป็นการขยายเครือข่ายของการควบคุมทางสังคมของรัฐ และไม่สามารถแก้ไขปัญหาเชิงโครงสร้างได้ เช่น ปัญหาการว่างงานและปัญหาความยากจนอันเป็นสาเหตุสำคัญของการกระทำผิด ซึ่งอาจจะทำให้กลุ่มผู้ด้อยโอกาสต่าง ๆ เช่น สตรี เด็ก และชนกลุ่มน้อยในสังคมตกอยู่ในสถานะที่เสียเปรียบและสูญเสียสิทธิประโยชน์ และมีแนวโน้มที่จะเป็นไปตามกระแสความคิดของกลุ่มคนที่ครอบงำระบบงานยุติธรรมในแนวคิดดังกล่าว รวมทั้งมีส่วนทำให้มีการเพิ่มอำนาจที่ไม่อาจตรวจสอบได้ให้แก่เจ้าหน้าที่ในกระบวนการยุติธรรม โดยเฉพาะอย่างยิ่งพนักงานสอบสวน ทำให้มีการก้าวท้าวกันระหว่างอำนาจธิปไตยทั้งสามส่วนของรัฐ และอาจก่อให้เกิดละเมิดสิทธิบุคคลได้ เนื่องจากแนวทางปฏิบัติยังขาดแนวทางและกระบวนการในการดำเนินงานที่ชัดเจน

17. ทฤษฎีการลงโทษ

ทฤษฎีการลงโทษโดยรัฐในปัจจุบันนี้ แบ่งออกเป็น 2 ทฤษฎีใหญ่ คือ ทฤษฎีทดแทน (retributive theory) และทฤษฎีอรรถประโยชน์ (Utilitarian theory) การแยกความแตกต่างของทฤษฎีทั้งสองนี้เคยมีผู้เสนอว่า ทฤษฎีทดแทนเป็นทฤษฎีที่มองในอดีตโดยลงโทษเพื่อทดแทนสิ่งที่ผู้กระทำผิดได้กระทำแล้ว ในขณะที่ทฤษฎีอรรถประโยชน์เป็นเรื่องเกี่ยวข้องกับอนาคตโดยมุ่งที่ผลของการลงโทษ อย่างไรก็ตามการแบ่งแยกเช่นนี้ไม่ค่อยเป็นที่ยอมรับกันโดยทั่วไป เพราะถ้าพิจารณาให้ดีแล้วเห็นได้ว่าความพอใจของผู้เสียหายซึ่งถือเป็นความชอบธรรมส่วนหนึ่งในการลงโทษตามทฤษฎีทดแทนถือได้ว่าเป็นการมองผลของการลงโทษด้วย ดังนั้น พื้นฐานในการแยกความแตกต่างของทฤษฎีทั้งสองนี้จึงมุ่งที่ความรับผิดชอบที่ผู้กระทำจะต้องมีต่อผู้เสียหายหรือต่อผู้อื่นกับผลของการลงโทษแก่ผู้กระทำผิดที่มีต่อผู้อื่น ทั้งนี้เพราะพื้นฐานการลงโทษตามทฤษฎีทดแทนมุ่งพิจารณาถึงการที่ผู้กระทำผิดจะต้องชดใช้ (paid) ต่อสิ่งที่เขากระทำลงไป ในขณะที่พื้นฐานการลงโทษตามทฤษฎีอรรถประโยชน์เน้นที่วิธีการป้องกันมิให้เกิดความผิดอาญาขึ้นอีกในอนาคต

17.1 ทฤษฎีทดแทน (Retributive Theory)

การลงโทษที่ชอบธรรมตามหลักของทฤษฎีทดแทนนี้จะต้องประกอบด้วยเงื่อนไข 3 ประการ คือ ประการแรก จะต้องกระทำเพื่อแก้ไขความเสียหายที่ผู้กระทำก่อให้เกิดขึ้นหรือทดแทนความรู้สึกของผู้เสียหายที่สูญเสียไปเนื่องจากการทำความผิด ประการที่สอง การลงโทษจะต้องกระทำเพื่อให้เกิดความเป็นธรรม (fairness) และประการสุดท้าย การลงโทษจะต้องได้สัดส่วนกับความร้ายแรงของความผิด

1. การลงโทษต้องเป็นการทดแทนความเสียหาย (vindication) หมายถึง ความถูกต้องของการลงโทษจะต้องกระทำลงไปเพื่อเป็นการทดแทนหรือแก้แค้นให้แก่ผู้เสียหายจากการ

ที่ผู้กระทำผิดได้ทำให้เกิดความเสียหายขึ้น ยิ่งไปกว่านั้นจะต้องเป็นการทำให้ผู้เสียหายรู้สึกพอใจ และคิดว่าเป็นการกระทำที่ยุติธรรมแล้ว ทฤษฎีนี้ชี้ว่าการละเลยความรู้สึกของผู้เสียหายที่ต้องการแก้แค้นแก่ผู้กระทำผิดนั้นเป็นสิ่งที่ไม่ถูกต้อง เพราะจะทำให้ผู้เสียหายหรือญาติพี่น้องของเขา รู้สึกเสื่อมศรัทธาที่มีต่อรัฐว่าไม่อาจเยียวยาความเสียหายให้เขาได้ การลงโทษโดยคำนึงถึงความรู้สึกของผู้เสียหายนี้จะทำให้ผู้เสียหายยอมรับว่าการลงโทษโดยรัฐเป็นความชอบธรรมและยอมรับว่าการแก้แค้นผู้กระทำผิดไม่ใช่หน้าที่ของเอกชน แต่เป็นหน้าที่ของรัฐ

2. การลงโทษต้องกระทำเพื่อให้เกิดความเป็นธรรม (fairness) ทฤษฎีนี้มองหน้าที่ของบุคคลในด้านการเมืองและกึ่งสัญญาประชาคมที่เรียกว่าการต่างตอบแทน (reciprocity) มีหลักว่าการจะให้กฎหมายมีผลคุ้มครองประโยชน์สุขแก่ส่วนรวม คนทุกคนจะต้องเคารพและปฏิบัติตามกฎหมาย การที่ผู้กระทำผิดฝ่าฝืนกฎหมายอาญาแต่ละครั้งเท่ากับว่าผู้กระทำผิดเอาเปรียบบุคคลอื่นที่เชื่อฟังกฎหมาย และข้อได้เปรียบนี้จะเห็นได้ชัดเจนยิ่งขึ้น ถ้าเป็นการกระทำอาญาที่รู้กันอย่างแพร่หลาย ดังนั้น การลงโทษผู้กระทำผิดจึงเป็นการที่ทำให้ผู้กระทำผิดและบุคคลที่เชื่อฟังกฎหมาย ตระหนักว่า บุคคลที่ละเมิดกฎหมายจะต้องถูกดำเนินคดี และผู้ที่ได้เปรียบจากการฝ่าฝืนกฎหมายจะต้องถูกลงโทษ ด้วยเหตุนี้การลงโทษแก่ผู้กระทำผิด จึงควรมีความรุนแรงเทียบเท่ากับ ความได้เปรียบที่ผู้กระทำได้รับจากการฝ่าฝืนกฎหมายนั้น โดยถือว่าผู้กระทำผิดได้จ่ายหนี้อันเกิดจากการทำผิดให้แก่คนทุกคนที่เชื่อฟังกฎหมายซึ่งเป็นสมาชิกในสังคมนั้น และเมื่อจ่ายแล้วเขาก็กลับคืนสู่สังคมในฐานะที่เป็นพลเมืองดีและมีฐานะเท่าคนอื่น

อย่างไรก็ตาม การชดใช้ความได้เปรียบของการกระทำผิดมิใช่เป็นเรื่องระหว่างผู้กระทำผิดกับผู้ปฏิบัติตามกฎหมาย แต่เป็นเรื่องระหว่างรัฐกับผู้กระทำผิด เพราะฉะนั้นผู้กระทำผิดยังคงต้องรับโทษจากการที่ตนได้กระทำผิด แม้ว่าผู้เสียหายจะยกโทษให้ผู้นั้นแล้ว

3. การลงโทษจะต้องได้สัดส่วนกับความผิด (proportionality of punishment) ทฤษฎีนี้เห็นว่า จำนวนโทษที่ผู้กระทำผิดควรจะได้รับจะต้องเท่ากันกับความเสียหายที่เขาได้กระทำการจากการกระทำผิดนั้น อย่างไรก็ตาม อาจมีข้อยกเว้นจากหลักดังกล่าวได้ 2 กรณี คือ กรณีที่การลงโทษสูงกว่าความเสียหายที่ผู้กระทำก่อขึ้นนั้นสามารถกระทำได้ในกรณีของการลงโทษจำคุกตลอดชีวิตแก่ผู้กระทำผิดที่เป็นอันตรายต่อสังคม เพื่อปกป้องสังคมให้ปลอดภัยยิ่งขึ้น ในทางตรงกันข้ามการลงโทษอาจต่ำกว่าสัดส่วนแห่งความผิด ในกรณีที่ผู้กระทำผิดไม่มีโอกาสที่จะกระทำผิดนั้นอีก ดังนั้น ผู้กระทำจะได้รับการลดโทษหรือรอการลงโทษ และให้อยู่ภายใต้เงื่อนไขการคุมประพฤติ

ปัญหาว่าจะถือหลักใดมาพิจารณาว่าโทษจำนวนเท่าใดจึงจะได้สัดส่วนกับความผิดที่ผู้กระทำได้ก่อให้เกิดขึ้น ในประเด็นนี้ Immanuel Kant เห็นว่า “โทษที่ผู้กระทำได้รับจะต้องได้

สัดส่วนพหุดีทั้งสภาพและความหนักเบาของความรับผิดชอบของเขา” สภาพและความหนักเบาของความผิดนี้พิจารณาได้จาก “ความร้ายแรงทางศีลธรรมของความผิดแต่ละฐานและพิจารณาจากความน่าตำหนิจากพฤติการณ์ของการกระทำผิดในแต่ละเรื่อง นอกจากนี้ยังรวมถึงความร้ายแรงที่ผู้กระทำก่อให้เกิดขึ้นอันเกิดจากการกระทำโดยเจตนา ประมาท และในบางกรณีด้วย ดังนั้นหลักการพิจารณาในเรื่องสัดส่วนของโทษจะต้องพิจารณาถึงสภาพและความหนักเบาของความผิดซึ่งประกอบด้วยความร้ายแรงของความเสียหายในทางการกระทำและผลต่อสังคมอันเกิดจากการกระทำผิดนั้น

การลงโทษเพื่อทดแทนนี้จึงมีลักษณะสำคัญ 3 ประการ คือ ประการแรก จำนวนโทษที่ทดแทนจะต้องพอเหมาะกับการกระทำผิด เพื่อให้ผู้กระทำสามารถจดจำว่าความเจ็บปวดที่ได้รับจากการถูกลงโทษเป็นเพราะเขาได้กระทำผิด การทดแทนในลักษณะนี้เรียกว่า retaliatory retribution ประการที่สอง การทดแทนนั้นจะต้องกระทำต่อผู้กระทำผิดโดยตรง หรือผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับเท่านั้น ไม่รวมไปถึงญาติพี่น้องของผู้กระทำด้วย เราเรียกกรณีที่สองว่า distributive retribution ส่วนลักษณะประการสุดท้าย ซึ่งเรียกว่า quantitative retribution เป็นการทดแทนซึ่งกำหนดโทษให้มีจำนวนพอเหมาะกับความร้ายแรงของความเสียหายที่ผู้กระทำผิดก่อขึ้น

แม้ว่ารากฐานของทฤษฎีการลงโทษเพื่อทดแทนการกระทำผิดจะมีพื้นฐานมาจากแนวความคิดเรื่องการแก้แค้น (revenge) หรือชดใช้ความเสียหายให้แก่ผู้เสียหาย แต่การลงโทษโดยการทดแทนในปัจจุบันซึ่งพัฒนาขึ้นมาเพื่อใช้ในสังคมที่เจริญแล้ว มีอาจถือได้ว่าเป็นกรณีเดียวกับการแก้แค้นในสังคมดั้งเดิม ความแตกต่างของการทดแทนและการแก้แค้นแยกพิจารณาได้เป็น 5 ประการ คือ

1. การลงโทษเพื่อทดแทนมุ่งกระทำเพื่อได้ตอบการกระทำที่ผิดกฎหมาย แต่การแก้แค้นเป็นการได้ตอบการกระทำที่ทำให้ผู้เสียหายได้รับบาดเจ็บหรือได้รับความเสียหายโดยไม่คำนึงว่าการกระทำที่ก่อให้เกิดความเสียหายแก่ตนนั้นจะเป็นความผิดหรือไม่
2. การแก้แค้นเพื่อทดแทนจะต้องได้สัดส่วนที่เหมาะสมกับความหนักเบาของความผิด แต่การแก้แค้นนั้นไม่มีข้อจำกัด ขึ้นอยู่กับความพอใจของผู้แก้แค้นว่าจะกระทำให้ผู้ถูกแก้แค้นได้รับความเสียหายขนาดไหนจึงจะพอใจ
3. การแก้แค้นเป็นเรื่องส่วนตัวในลักษณะที่ว่าผู้แก้แค้นจะต้องมีความสัมพันธ์กับคนที่ได้รับความเสียหายและผู้ถูกแก้แค้น แต่การลงโทษเพื่อทดแทนผู้มีอำนาจลงโทษซึ่งเป็นตัวแทนของรัฐ ไม่ต้องมีความสัมพันธ์กับผู้กระทำผิดหรือผู้เสียหายแต่อย่างใด

4. การแก้แค้นเป็นเรื่องความรู้สึกในใจของผู้แก้แค้นที่พอใจกับการที่ผู้ถูกแก้แค้นได้รับความทรมานหรือเสียหาย และด้วยเหตุผลนี้จึงทำให้ผู้แก้แค้นต้องการทิ้งร่องรอยความเสียหายไว้ให้แก่ผู้ถูกแก้แค้น ซึ่งกรณีเหล่านี้ไม่ปรากฏในการลงโทษโดยทดแทน

5. การแก้แค้นครั้งหนึ่งแล้วไม่มีหลักทั่วไปที่ประกันว่าผู้แก้แค้นจะไม่แก้แค้นซ้ำอีกในเรื่องเดียวกัน แต่โทษมีหลักประกันว่าเมื่อทดแทนไปแล้วไม่อาจลงโทษผู้กระทำผิดนั้นอีก ถ้าผู้นั้นมิได้กระทำขึ้นมาใหม่

จากหลักเกณฑ์ของการลงโทษตามทฤษฎีทดแทนนี้ มีข้อสังเกตว่าการที่ทฤษฎีทดแทนพยายามจะกำหนดโทษให้เหมาะสมกับความผิดที่ผู้นั้นได้กระทำโดยพิจารณาจากความน่าตำหนิต่างศีลธรรมประกอบกับความเสียหายที่เกิดขึ้นในแต่ละฐานความผิด จึงเป็นที่น่าสงสัยว่าพื้นฐานการกำหนดโทษดังกล่าวมีเหตุผลที่หนักแน่นเพียงพอที่จะถือเป็นเหตุผลลงโทษบุคคลหรือไม่ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการที่ถือว่าบุคคลทุกคนมีหน้าที่จะต้องผูกพันตามกฎหมาย ผู้ฝ่าฝืนจะต้องชดใช้การละเมิดหน้าที่ดังกล่าวโดยการถูกลงโทษ ทั้งนี้เพราะในประการแรกนี้ของผู้กระทำผิดมีความแตกต่างจากหนี้ในกฎหมายแพ่งเพราะหนี้ที่เกิดขึ้นภายหลังจากที่มีนิติสัมพันธ์กันตามกฎหมาย และประการที่สอง การลงโทษในคดีฆ่าคนโดยเจตนา (murder) คงจะไม่เหมือนกับการชำระหนี้การกู้ยืมเงิน เพราะการประหารชีวิตผู้กระทำผิดคงจะไม่ได้เรียกคืนชีวิตของผู้เสียหายที่เสียไปแล้วให้กลับคืนมา แต่กลับเป็นการทำลายชีวิตหนึ่งโดยการลงโทษ

นอกจากข้อสังเกตข้างต้น มีผู้ที่มีความเห็นได้แย้งทฤษฎีทดแทนว่า เป็นแนวความคิดที่มิได้คำนึงถึงประโยชน์ในอนาคตในด้านการป้องกันการกระทำผิดขึ้นอีกและมิได้พิจารณาว่าบุคคลผู้ต้องถูกลงโทษยังคงเป็นอันตรายแต่สังคมอยู่หรือไม่ นอกจากนี้ในการกำหนดโทษให้เหมาะสมกับความผิดนั้นเป็นสิ่งที่กระทำได้ยากเพราะมนุษย์ไม่อาจวัดขนาดความร้ายแรงของความผิดแต่ละเรื่องและกำหนดโทษให้เหมาะสมกับความผิดนั้น ๆ ได้อย่างแท้จริง

อย่างไรก็ตาม การลงโทษเพื่อการทดแทนนี้ยังคงมีอิทธิพลอยู่ไม่น้อยแม้ในปัจจุบันซึ่งศาสตราจารย์อุทิส แสนโกสิก ได้ให้เหตุผลไว้สองประการ คือ ประการแรก เนื่องจากการทดแทนนี้เป็นสิ่งที่ตรงกับความรู้สึกของประชาชน และประการที่สอง ผู้ใช้กฎหมายซึ่งเป็นผู้ที่ทำให้กฎหมายมีผลบังคับใช้อย่างแท้จริงก็มีความรู้สึกว่าการลงโทษเป็นการทดแทนความผิดของผู้กระทำด้วย

โดยสรุป ทฤษฎีการลงโทษเพื่อทดแทนเป็นทฤษฎีที่พยายามนำแนวความคิดในเรื่องการแก้แค้น ซึ่งเป็นความคิดดั้งเดิมของมนุษยชาติมาผสมผสานกับหลักความยุติธรรมในปัจจุบัน โดยเสนอว่าการลงโทษเป็นการทดแทนความเสียหายให้แก่ผู้เสียหาย เพื่อให้ผู้เสียหายพอใจ และเพื่อเป็นการย้ำให้คนทุกคนเชื่อและปฏิบัติตามกฎหมายโดยถือว่าเป็นหน้าที่ที่ต้องผูกพันในสังคม

17.2 ทฤษฎีอรรถประโยชน์ (Utilitarian Theory)

ทฤษฎีอรรถประโยชน์มองลักษณะของสังคมมนุษย์และกฎหมายอาญาว่ามีลักษณะ 3 ประการ คือ ประการแรก มนุษย์พยายามแสวงหาความพอใจและหลีกเลี่ยงความเจ็บปวด ประการที่สอง สังคมควรจะมีการดำเนินการตามหลักประโยชน์สูงสุดเพื่อมวลสมาชิกจำนวนสูงสุด และประการสุดท้าย ในส่วนที่เกี่ยวกับกฎหมายอาญาการพิจารณาถึงความร้ายแรงของความผิดแต่ละฐาน ควรพิจารณาจากความเสียหายซึ่งกระทำต่อสังคม

ทฤษฎีอรรถประโยชน์ ถือว่าการลงโทษก่อให้เกิดผลดี แต่ก็ยังมีข้อถกเถียงกันในหมู่นักวิชาการที่เห็นด้วยกับทฤษฎีนี้ว่าลักษณะของผลดีนั้นเป็นอย่างไร บางท่านเห็นว่าถ้าการลงโทษก่อให้เกิดความเสียหายมากกว่าผลดีที่เกิดขึ้นจากการลงโทษ การลงโทษนั้นจะไม่ชอบธรรมแต่ความเห็นส่วนใหญ่ยอมรับกันว่าเป้าหมายสำคัญของการลงโทษ คือ การทำให้อาชญากรรมลดลงและเชื่อว่าการลงโทษผู้กระทำผิดจะก่อให้เกิดผลดีอันจะทำให้อาชญากรรมลดลงอย่างใดอย่างหนึ่งใน 3 ประการนี้ คือ ประการแรก การลงโทษจะมีผลยับยั้ง (deterrence) มิให้มีการกระทำความผิดอาญาโดยจะมีผลเป็นการยับยั้งทั้งแก่ตัวผู้กระทำผิด และแก่บุคคลทั่วไป ประการที่สอง การลงโทษจะมีผลเป็นการแก้ไข (reformatory effect) และฟื้นฟู (rehabilitative effect) ผู้กระทำผิดโดยทำให้ผู้กระทำผิดเปลี่ยนทัศนคติและค่านิยมที่จะเชื่อฟังและไม่ฝ่าฝืนกฎหมาย และในประการสุดท้ายการลงโทษจะมีผลเป็นการตัดโอกาสมิให้ผู้ผู้นั้นกระทำความผิด (In capacitive effect) โดยการลงโทษจำคุกผู้กระทำผิดจึงไม่มีโอกาสก่ออาชญากรรมขึ้นอีกในสังคม

รากฐานของแนวความคิดตามทฤษฎีอรรถประโยชน์ เชื่อกันว่าเริ่มขึ้นจากคำกล่าวของ Thomas Hobbes ที่ว่า

“การแก้แค้นหรือลงโทษบุคคลไม่ควรจะพิจารณาถึงความร้ายแรงอันเกิดจากความน่าตำหนิของผู้ผู้นั้นในอดีต แต่ควรพิจารณาถึงผลดีที่สุดที่ตามมาจากการลงโทษ ดังนั้น การลงโทษจะกระทำได้เฉพาะแต่ในกรณีที่จะแก้ไขผู้กระทำผิด หรือตัดเตือนมิให้ผู้อื่นเอาเยี่ยงอย่างผู้กระทำผิด”

อย่างไรก็ตาม ถ้าตรวจสอบย้อนหลังกลับไปในอดีต จะพบว่าในสมัยกรีก Plato ได้กล่าวแนวความคิดเช่นนี้ไว้เช่นกัน คือ

“การที่บุคคลใดถูกลงโทษมิใช่เป็นเพราะเขาได้กระทำความผิด เนื่องจากการกระทำที่ได้กระทำไปแล้ว มิอาจลบล้างให้กระทำได้อีก แต่ที่บุคคลนั้นถูกลงโทษ เพราะเพื่อผลในอนาคตแก่ตัวเขาเอง และแก่ผู้อื่นที่เห็นว่าการกระทำนั้นควรได้รับการแก้ไข และลดอัตราการทำผิดที่ผู้นั้นก่อให้เกิดขึ้น”

ในสมัยโบราณ และยุคกลาง การลงโทษถูกนำมาใช้เพื่อข่มขู่ให้ประชาชนเชื่อฟัง และใช้ปราบศัตรูทางการเมือง ตลอดจนการรวมศูนย์อำนาจทางการเมืองเช่นเดียวกับในประเทศ

อังกฤษ พระมหากษัตริย์ทรงใช้อำนาจลงโทษอย่างกว้างขวางเพื่อกำจัดการก่อจู่โจมทางเมือง และเป็นตัวอย่างให้ราษฎรของพระองค์เกรงกลัวไม่กล้าขัดขวาง อย่างไรก็ตาม เมื่อมาถึงคริสต์ศตวรรษที่ 19 แนวความคิดในเรื่องการข่มขู่ได้ผ่อนคลายเป็นการแก้ไขผู้กระทำความผิด และถือเป็นหลักในการลงโทษตามทฤษฎีนี้ และในท้ายที่สุดก็มีการพัฒนามุ่งเน้นที่การแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิด โดยถือว่าผู้กระทำความผิดเป็นคนไข้ทางสังคมที่ต้องบำบัดรักษาแทนการลงโทษอันเป็นแนวคิดที่มีอิทธิพลมากในยุคปัจจุบัน

แนวคิดของการลงโทษตามทฤษฎีอรรถประโยชน์ซึ่งมีรากฐานตั้งแต่ยุคกรีกและพัฒนาเรื่อยมาถึงปัจจุบัน ทั้งนี้การลงโทษที่ดีตามแนวคิดนี้ ต้องประกอบด้วยหลักการ ดังนี้

1. การลงโทษผู้กระทำความผิด มิได้มุ่งถึงการลงโทษสิ่งผิดที่ผู้กระทำความผิดนั้นกระทำมาแล้วในอดีต แต่เป็นการลงโทษเพื่อป้องกันการกระทำที่ผู้กระทำความผิดนั้น หรือบุคคลอื่นในสังคมจะกระทำความผิดขึ้นมาใหม่
2. กล่าวอีกนัยหนึ่ง การลงโทษการกระทำที่เป็นความผิด จะมีความชอบธรรม ถ้าได้กระทำเพื่อเป็นการป้องกันการกระทำผิดที่จะเกิดในอนาคต
3. วิธีการลงโทษอันจะมีผลเป็นการป้องกันนี้ คือการลงโทษเพื่อเตือนให้ผู้กระทำและผู้อื่นตระหนักถึงผลการฝ่าฝืนกฎหมาย ดังนั้น ผู้บัญญัติกฎหมายจึงต้องคำนึงถึงผลของวิธีการลงโทษ ผู้กระทำความผิดจะต้องสามารถป้องกันการกระทำผิดอันมีลักษณะทั่วไปด้วย มิใช่แต่เพียงการที่ยับยั้งผู้กระทำความผิดเท่านั้น
4. การลงโทษผู้กระทำความผิดจะต้องคำนึงถึงประโยชน์สูงสุดที่เขาควรจะได้รับจากรัฐ เช่นเดียวกับบุคคลอื่น ๆ ดังนั้น ผู้กระทำความผิดจะต้องได้รับการเยียวยารักษา การที่เขามีการกระทำอันเป็นการต่อต้านสังคมในปัจจุบัน เพื่อให้เขาสามารถมีชีวิตอย่างเป็นสุขได้กับคนส่วนใหญ่ของสังคม
5. ความชอบธรรมของระบบการลงโทษจึงมิใช่การลงโทษที่รุนแรงดังเช่นในอดีต แต่เป็นวิธีการที่อยู่บนพื้นฐานของความมีมนุษยธรรม

ผลดีในการลงโทษตามทฤษฎีอรรถประโยชน์

1. เพื่อข่มขู่หรือยับยั้ง (deterrence)

ผลดีประการหนึ่งของการลงโทษ คือการข่มขู่ หรือยับยั้งบุคคลมิให้กระทำความผิดอาญาขึ้นอีกในอนาคต การข่มขู่หรือยับยั้งนี้มีผลต่อผู้กระทำความผิด และต่อประชาชนทั่วไปที่คิดจะกระทำความผิด ดังนั้นการข่มขู่จึงเป็นการข่มขู่เฉพาะตัวผู้กระทำความผิด (specific deterrence) ซึ่งหมายความว่า การลงโทษมีผลเป็นการข่มขู่ผู้กระทำความผิดให้กลัวไม่กล้าจะกระทำความผิดฐานเดียวกันนี้อีก ส่วนการข่มขู่โดยทั่วไป (general deterrence) หมายถึง การลงโทษบุคคลผู้กระทำความผิดเพื่อให้เป็นตัวอย่างแก่คนทั่วไป หรือคนที่มีความคิดจะกระทำความผิดได้เห็นว่า เมื่อผู้ใดจะต้องถูกลงโทษเยี่ยงบุคคลผู้กระทำความผิดนี้ และจะก่อผลทำให้ประชาชนทุกคนมีความเกรงกลัวโทษไม่กล้ากระทำความผิด การข่มขู่โดยวิธีนี้เข้าทำนองภาษิตไทยที่ว่า “เชือดไก่ให้ลิงดู”

วิธีการที่จะกระทำให้บรรลุดุประสงค์ในการข่มขู่ ผู้มีอำนาจลงโทษจะต้องกำหนดโทษที่จะลงแก่ผู้กระทำผิดให้ผลร้ายที่ผู้กระทำผิดได้รับจากการถูกลงโทษสูงกว่าผลดีซึ่งผู้กระทำได้รับอันเกิดจากการกระทำผิด นอกจากนี้วิธีการที่จะทำให้นุคคลอื่นกลัวการถูกลงโทษจะต้องลงโทษผู้กระทำผิดต่อหน้าสาธารณชนหรือประกาศให้ประชาชนทราบโดยทั่วกัน

พื้นฐานความเชื่อของการลงโทษเพื่อข่มขู่มีว่า การที่บุคคลจะคิดกระทำการใดเป็นผลมาจากแรงผลักดันจากสภาพภายนอกด้วย ดังนั้น การที่คนคิดที่จะกระทำผิดหรือไม่นั้น เขาจะต้องคำนึงถึงผลดีผลเสียจากการที่ลงมือกระทำผิด เมื่อพิจารณาแล้วเห็นว่าการกระทำผิดจะเกิดผลดีมากกว่า ก็จะตัดสินใจกระทำผิด เมื่อพิจารณาแล้วเห็นว่าการกระทำผิดจะเกิดผลดีมากกว่า ก็จะตัดสินใจกระทำผิด ถ้าเห็นว่าเกิดผลเสียมากกว่าก็จะไม่กระทำผิด ด้วยเหตุนี้วิธีการป้องกันมิให้คนกระทำผิดจึงต้อง “กำหนดอัตราโทษซึ่งก่อให้เกิดผลเสียแก่ผู้กระทำผิดมากกว่าผลดีที่เขาจะได้รับจากการกระทำผิดนั้น เพื่อทำให้เขาล้มเลิกความตั้งใจที่จะกระทำผิด” ทั้งนี้เพราะคนทุกคนมักจะมีธรรมชาติที่หลีกเลี่ยงความเจ็บปวด หรือไม่สะดวกสบาย และแสวงหาความพอใจและความสุข

อย่างไรก็ตาม Bentham ยังกล่าวด้วยว่า การกระทำให้ประชาชนกลัวไม่กล้ากระทำผิดอาญานั้น จะต้องบังคับโทษ โดยมีลักษณะ 4 ประการ ดังนี้

1. การลงโทษจะต้องแน่นอน (Certainty) หมายความว่า จะต้องลงโทษแก่บุคคลทุกคนที่ฝ่าฝืนกฎหมาย ดังนั้นบุคคลใดที่ทำความผิดจะต้องถูกฟ้องและลงโทษตามกฎหมาย
2. การลงโทษจะต้องมีความรุนแรง (Severity) หมายความว่า ความร้ายแรงของโทษที่จะลงแก่ผู้กระทำผิดจะต้องร้ายแรงพอที่จะยับยั้งความต้องการในการทำผิด
3. การลงโทษต้องกระทำโดยฉับไว (Celerity) หมายความว่า กระบวนการพิจารณาและลงโทษนั้นจะต้องกระทำไปโดยรวดเร็ว มิใช่รอไว้เป็นเวลานานจนคนทั่วไปลืมว่าบุคคลนี้ได้กระทำผิดอย่างไร

4. การลงโทษต้องกระทำโดยเปิดเผยต่อสาธารณชน (Publicity) หมายความว่า การลงโทษจะต้องกระทำให้สาธารณชนได้เห็นหรือรับทราบ เพื่อผลของการข่มขู่บุคคลทั่วไป

จากวัตถุประสงค์ของการลงโทษเพื่อข่มขู่หรือยับยั้งนี้ มีข้อสังเกต 4 ประการ คือ

ประการแรก เกี่ยวกับพื้นฐานความเชื่อของทฤษฎีนี้ว่า ทฤษฎีนี้มีสมมติฐานว่า คนมีอิสระในการเลือกอย่างมีเหตุผลในการกระทำของตนและมีแนวโน้มที่จะทำในสิ่งที่ผิดเพื่อความสงบสุขสบายส่วนตัว จึงต้องใช้การลงโทษเป็นวิธีการข่มขู่มิให้กระทำผิด อันเป็นการมองคนในด้านลบ

ประการที่สอง การจะตรวจสอบว่าโทษที่ร้ายแรงมีผลเป็นการข่มขู่จริงหรือไม่นั้น ไม่อาจตรวจสอบได้ ทั้งนี้เพราะเหตุว่าบุคคลจะกระทำผิดหรือไม่ มิใช่ขึ้นอยู่กับความกลัวว่าจะต้องรับโทษแต่เพียงอย่างเดียว แต่จะต้องประกอบด้วยปัจจัยอย่างอื่นซึ่งนำมาประกอบการตัดสินใจ เช่น สภาพ

ครอบครัว การอบรมสั่งสอน เป็นต้น ซึ่งมีผลต่อการยับยั้งชั่งใจในการกระทำผิด นอกจากนี้ เรายังมีอาจทราบได้ว่า การที่บุคคลคิดที่จะกระทำผิดแล้วล้มเลิกความคิดดังกล่าวเพราะกลัวว่าจะถูกลงโทษ มีอยู่จำนวนเท่าไร เพราะการตรวจสอบจิตใจของแต่ละคนนั้นกระทำได้ยาก เว้นแต่ว่าเขาได้แสดงออกมาภายนอก ดังนั้นสิ่งที่เราจะสามารถทราบได้ก็คือจำนวนผู้กระทำผิดอาญาโดยไม่กลัวโทษที่กำหนดไว้มีอยู่เพียงใดเท่านั้น และนั่นก็เท่ากับแสดงว่าความล้มเหลวของโทษของอาญาอันไม่อาจข่มขู่หรือยับยั้งการกระทำผิดมีอยู่เพียงใด

ประการที่สาม การที่ถือว่าบุคคลทั่วไปจะกระทำผิดอาญาจะต้องมีความตั้งใจถึงผลดีและผลเสียอันเกิดจากการกระทำผิด ทั้งนี้โดยเชื่อว่าคนทุกคนมักจะหลีกเลี่ยงความเสี่ยงหรือความกลัวที่จะถูกลงโทษ อาจไม่ครอบคลุมทั้งหมด เพราะมีการกระทำบางอย่างซึ่งผู้กระทำได้กระทำไปโดยขาดความยั้งคิด เช่น การกระทำโดยประมาท หรือการกระทำโดยบันดาลโทสะ เป็นต้น

ประการสุดท้าย เป็นที่น่าสงสัยว่าการลงโทษจะมีผลเป็นการยับยั้งมิให้บุคคลคิดที่จะกระทำผิดอีกหรือไม่ ทั้งนี้ถ้าเป็นโทษที่ร้ายแรงเช่นโทษประหารชีวิตอาจเป็นความจริง แต่ในกรณีของโทษจำคุกหรือโทษปรับเป็นที่น่าสนใจว่าจะมีผลยับยั้งหรือไม่ นอกจากนี้การลงโทษผู้กระทำผิดอย่างรุนแรง เช่น การตัดมือผู้ที่กระทำผิดฐานลักทรัพย์ อาจมีผลในทางตรงข้ามกับการข่มขู่ เนื่องจากบุคคลนั้นไม่อาจหากินได้โดยสุจริต จึงหันมากระทำผิดแทน

ข้อสังเกตข้างต้น แสดงให้เห็นถึงข้อบกพร่องของพื้นฐานแนวความคิดอันเป็นที่มาของการข่มขู่และปัญหาความสัมพันธ์ระหว่างโทษกับประสิทธิภาพในการข่มขู่อันถือเป็นวิธีการป้องกันการกระทำผิดที่จะเกิดขึ้นในอนาคต อย่างไรก็ตาม เรามีอาจจะปฏิเสธได้ว่าเมื่อใดที่มีการลงโทษบุคคลใดที่กระทำผิดอย่างรุนแรง เช่น การประหารชีวิตมาตรการที่เข้มขึ้น และฆ่าเด็กหญิง เป็นต้น หรือการประกาศว่าจะดำเนินคดีแก่ผู้มีอิทธิพลหรือพ่อค้าที่กักตุนสินค้าหรือผู้ใช้อาวุธสงครามโดยผิดกฎหมายอย่างเฉียบขาด การกระทำเหล่านี้มีผลเป็นการยับยั้งต่อจิตใจของผู้ที่คิดจะกระทำผิด หรือบุคคลทั่วไปที่คิดจะกระทำผิดอันมีผลทำให้สถิติอาชญากรรมในความผิดฐานนั้นลดลงได้ภายในระยะเวลาหนึ่ง แต่เหตุผลอีกประการหนึ่งที่น่าสนใจอธิบายปรากฏการณ์ดังกล่าว คือ เนื่องจากประชาชนผู้ซึ่งได้รับการศึกษาอบรมให้เคารพต่อกฎหมายมีความเกรงกลัวต่อการถูกลงโทษ จึงทำให้เกิดความยับยั้งชั่งใจ อย่างไรก็ตามข้อที่ควรตระหนักก็คือ การยับยั้งหรือข่มขู่นี้ มิได้ขึ้นอยู่กับความร้ายแรงของโทษที่กำหนดไว้ในแต่ละฐานความผิดแต่เพียงอย่างเดียว แต่ขึ้นอยู่กับความแน่นอนและรวดเร็วในการลงโทษต่อผู้กระทำผิดทุกคน ซึ่งหมายความว่า เมื่อบุคคลใดได้กระทำผิดขึ้นบุคคลนั้นจะต้องรับโทษเสมอ และเมื่อใดก็ตามที่ผู้กระทำผิดหรือบุคคลทั่วไปเห็นว่าเจ้าหน้าที่แต่ละรายไม่บังคับใช้กฎหมายความกลัวว่าจะถูกลงโทษ ถ้าได้กระทำการฝ่าฝืนกฎหมายจะลดน้อยลง ซึ่งการบังคับใช้กฎหมายอย่างเข้มงวดนี้ น่าจะมีผลต่อการควบคุมอาชญากรรมที่กระทำโดยองค์กร (organized crime) เช่น ขบวนการ

การค้าขายเสพติด หรือขบวนการค้าหญิงและเด็ก ซึ่งผู้กระทำความผิดที่มีอิทธิพล และมีความสามารถในการหลบเลี่ยงกฎหมายได้มากกว่าอาชญากรรมประเภทอื่น ๆ

2. เพื่อแก้ไขหรือฟื้นฟูจิตใจผู้กระทำความผิด (reformation and rehabilitation)

การลงโทษเพื่อแก้ไขหรือฟื้นฟูจิตใจผู้กระทำความผิดมุ่งหมายต่อตัวผู้กระทำความผิดโดยตรง มิได้ต้องการให้มีผลถึงบุคคลอื่น โดยมีเป้าหมายที่จะใช้การลงโทษเป็นวิธีการเปลี่ยนหรือแก้ไขหรือเยียวยารักษาจิตใจของผู้กระทำให้ลดความรู้สึกรู้สึกต่อต้านกฎหมาย และกลับมามีความเห็นดีเห็นชอบ ด้วยการปฏิบัติตามกฎหมาย ตลอดจนมีความสามารถยับยั้งตนเองมิให้คิดหรือกระทำการอันเป็นความผิดอีกต่อไป ผลของการลงโทษในลักษณะนี้จึงคล้ายคลึงกับการข่มขู่โดยเฉพาะตัวผู้กระทำความผิด เพราะมีความประสงค์จะมีให้บุคคลนั้นกระทำความผิดขึ้นอีก แต่ต่างกันตรงที่การสร้างแรงจูงใจมิให้ผู้กระทำความผิด กล่าวคือ การข่มขู่ใช้การลงโทษที่รุนแรงเป็นวิธีทำให้ผู้นั้นกลัวและเจ็ดหลาบไม่กล้ากระทำความผิดอีกเมื่อนึกถึงโทษที่ตนเคยได้รับกับผลดีที่จะได้จากการกระทำความผิด แต่การแก้ไขฟื้นฟูจิตใจผู้กระทำความผิดใช้โทษเป็นเครื่องมือทำให้จิตใจของผู้นั้นยอมรับว่าการกระทำความผิดเป็นสิ่งที่ไม่ถูกต้องและตัดสินใจเลือกปฏิบัติตามกฎหมายแทนการกระทำความผิด

พื้นฐานของแนวความคิดของการลงโทษเพื่อแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิด คือการที่บุคคลกระทำความผิดเกิดขึ้นจากการที่จิตใจของผู้นั้นเห็นว่าสิ่งที่เขากระทำเป็นสิ่งถูกต้องจึงกระทำลงไป โดยไม่รู้ว่าการกระทำนั้นฝ่าฝืนปทัสถานของสังคม เหตุที่ทำให้เขามีทัศนคติที่ผิดเช่นนี้ เนื่องจากสภาพแวดล้อมของผู้นั้น หรือสภาพจิตใจของเขาเองมีความเห็นที่ผิดไป ดังนั้น หากผู้กระทำความผิดได้รับการแก้ไขหรือเยียวยาจิตใจให้มีค่านิยมและทัศนคติที่ถูกต้องตรงกับปทัสถานของสังคม ก็จะทำให้ผู้นั้นหลีกเลี่ยงไม่กระทำความผิดอีกต่อไป

วิธีการลงโทษที่ทำให้เกิดผลดีเป็นการแก้ไขหรือฟื้นฟูจิตใจผู้กระทำความผิดอาจกระทำได้หลายวิธี ขึ้นอยู่กับลักษณะและพื้นฐานทางจิตใจของผู้กระทำความผิด การลงโทษตามความมุ่งหมายนี้จึงมีลักษณะเป็นการแก้ไขผู้กระทำความผิดเป็นรายบุคคล (Individualization) และมุ่งเน้นที่การบำบัดรักษา (treatment) แทนการลงโทษเพื่อให้ได้รับการเจ็บปวดทรมาน (punishment) ตามแนวความคิดนี้โทษประหารชีวิตและโทษจำคุกมิได้ก่อให้เกิดผลเป็นการแก้ไขความประพฤติของผู้กระทำความผิด กล่าวคือโทษประหารชีวิตทำให้ผู้นั้นหมดโอกาสกลับตัวเป็นคนดี ส่วนโทษจำคุกนั้นทำให้คุณลักษณะประจำตัวของความเป็นคนเสื่อมสลายลง เนื่องจากการถูกคุมขังในเรือนจำ มีผลให้ฐานะและชื่อเสียงของผู้นั้นเสื่อมลงในสายตาผู้อื่น และมักจะได้รับการปฏิเสธให้เข้าทำงาน หรือเข้าสังคมของคนทั่วไป จึงทำให้ผู้ต้องโทษเสียโอกาสที่จะประพฤติดนและประกอบอาชีพโดยสุจริตต่อไป เหตุอีกประการหนึ่ง การที่มีได้แยกขังบุคคลที่กระทำความผิดติดนิสัยกับบุคคลซึ่งเพิ่งต้องโทษจำคุกเป็นครั้งแรก ก่อให้เกิดการถ่ายทอดพฤติกรรมของการก่ออาชญากรรมและวิธีหลบหนีให้พ้นจากการจับกุมหรือ

ลงโทษ จึงทำให้เรือนจำกลายเป็นโรงเรียนฝึกหัดอาชญากรอาชืพมากกว่าโรงเรียนฝึกอบรมจิตใจ เพื่อให้ผู้ต้องโทษออกไปเป็นพลเมืองที่มีวินัยและเชื่อฟังกฎหมายด้วยเหตุดังกล่าว ผู้ที่มีความคิดตาม ทฤษฎีนี้จึงเสนอแนวทางแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิดอย่างใดอย่างหนึ่ง ดังนี้

1. แยกประเภทนักโทษ เพื่อการแก้ไขให้เหมาะสมกับลักษณะของนักโทษแต่ละราย
2. พยายามหลีกเลี่ยงการลงโทษจำคุกในระยะเวลาอันสั้น และใช้วิธีการอื่นแทน เช่น กักขัง รอการลงโทษ หรือปรับ เป็นต้น ทั้งนี้เพราะการลงโทษจำคุกในเวลาดังกล่าวนั้นนอกจากจะไม่เกิดผลเป็นการแก้ไขเพราะมีเวลาน้อย ยังจะก่อให้เกิดผลเสียแก่ผู้ต้องโทษเพราะถูกตราหน้าว่าเป็นคนคุกมาก่อน
3. ใช้วิธีการปลดปล่อยผู้ต้องโทษซึ่งได้รับการแก้ไขแล้วก่อนครบกำหนดเวลาใน คำพิพากษา เช่น การพักการลงโทษ (parole)
4. กำหนดวิธีการแก้ไขปรับปรุงผู้ต้องโทษขณะอยู่ในเรือนจำ เช่น ฝึกหัดอาชีพ อบรม การศึกษาและศีลธรรม หรือให้การรักษาพยาบาล เพื่อแก้ไขจิตใจผู้ต้องโทษให้มีความประพฤติที่ดี สอดคล้อง กับปทัสถานของสังคมเมื่อออกจากเรือนจำ

การลงโทษผู้กระทำผิดโดยวัตถุประสงค์ของการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิดมีความจำเป็นต้องใช้วิธีการที่หลากหลายและเฉพาะราย เพราะสาเหตุของการที่บุคคลกระทำความผิด แม้จะเป็นการกระทำความผิดฐานเดียวกัน แต่อาจมีสาเหตุที่แตกต่างกันขึ้นอยู่กับสภาพจิตใจและ สภาพแวดล้อมของผู้นั้น ด้วยเหตุนี้ จึงมีความจำเป็นต้องอาศัยการบำบัดแก้ไขเฉพาะราย โดยใช้ ผู้เชี่ยวชาญทั้งด้านสังคม จิตวิทยาและทัณฑวิทยา และต้องใช้เวลาตลอดจนงบประมาณที่เหมาะสม แต่ในปัจจุบันเรือนจำมีสภาพปัญหาผู้ต้องขังล้นคุก การขาดบุคลากร และความเข้าใจของเจ้าหน้าที่ เรือนจำ โดยเฉพาะแนวคิดในเรื่องอาชญาวิทยา จิตวิทยา และสังคมสงเคราะห์ รวมถึงงบประมาณในการจัดการไม่เพียงพอต่อการดูแลต้องโทษเฉพาะรายนั้น ทำให้การแก้ไขบำบัดผู้กระทำผิดไม่ประสบผลสำเร็จตามเป้าหมายเท่าที่ควร คนที่เคยต้องโทษจำนวนไม่น้อยที่กลับเข้ามาในเรือนจำอีกจนทำให้เกิดปัญหานักโทษล้นคุก สิ้นเปลืองงบประมาณในการบำบัดรักษาและในท้ายที่สุดประชาชนโดยทั่วไปจึงเสื่อมศรัทธาต่อระบบความยุติธรรมทางอาญา ซึ่งไม่อาจแก้ไขบุคคลให้กลับตัวเป็นคนดีได้ อย่างไรก็ตามแนวคิดในการลงโทษเพื่อแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิดนี้มีอิทธิพลอย่างมากในประมวลกฎหมายอาญาของไทย และแนวทางปฏิบัติต่อผู้กระทำผิดในเรือนจำ

3. เพื่อตัดโอกาสให้ผู้กระทำผิด (Incapacitation)

การลงโทษเพื่อตัดโอกาสให้ผู้กระทำผิดอีก พิจารณาว่าการลงโทษทำให้บุคคลนั้นหมดความสามารถที่จะกระทำความผิด สังคมจึงปลอดภัยจากการกระทำความผิด ซึ่งเกิดจากบุคคลผู้ต้องโทษนั้น ทั้งนี้แม้ว่าผู้ต้องโทษจะเกรงกลัวโทษ หรือจะได้รับการแก้ไขฟื้นฟูจิตใจให้กลับตัวเป็นคนดีจากการ

รับโทษหรือไม่ ก็ไม่สำคัญ แต่ในระหว่างที่ผู้ต้องโทษได้รับโทษอยู่จะถูกตัดความสามารถในการกระทำผิดอีก ความมุ่งหมายตามแนวความคิดนี้จึงคล้ายกับการลงโทษเพื่อข่มขู่ หรือเพื่อแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิด แต่ต่างกันตรงที่แนวความคิดนี้มุ่งป้องกันการกระทำผิดซ้ำ โดยวิธีการทำให้หมดโอกาสในการกระทำผิด

วิธีการลงโทษตามแนวความคิดนี้จะต้องเป็นวิธีที่ทำให้ผู้นั้นหมดโอกาสกระทำผิดตลอดไป เช่น การประหารชีวิต การเนรเทศ หรือจำคุกมีกำหนดเวลาจนกว่าจะแน่ใจว่าผู้นั้นไม่เป็นอันตรายแก่สังคมอีก เป็นต้น การประหารชีวิตถือได้ว่าเป็นวิธีการที่มีประสิทธิภาพมากที่สุด เพราะผู้ต้องโทษไม่มีโอกาสกระทำผิดได้อีกต่อไป ส่วนการเนรเทศจะมีผลต่อเมื่อจัดให้ผู้นั้นอยู่ในเขตพื้นที่ใดพื้นที่หนึ่งแต่เพียงคนเดียวโดยตัดขาดจากสังคม จึงจะก่อให้เกิดผลสมความมุ่งหมาย สำหรับการจำคุกโดยมีกำหนดเวลาตราบเท่าที่จะแน่ใจว่าผู้นั้นไม่กระทำผิดอีกนี้อาจมีปัญหาเพราะตราบใดที่ผู้นั้นยังสามารถติดต่อกับผู้อื่นได้แม้จะอยู่ในเรือนจำ ก็อาจกระทำผิดต่อเจ้าหน้าที่เรือนจำหรือนักโทษด้วยกันเอง หรือเป็นผู้บงการ หรือใช้ให้บุคคลอื่นซึ่งอยู่นอกเรือนจำกระทำผิดได้

อย่างไรก็ตามในปัจจุบันกฎหมายไทยคงมีเพียงโทษประหารชีวิต ส่วนการจำคุกจนกว่าจะแน่ใจว่าผู้นั้นไม่เป็นอันตรายต่อสังคม คงมีแต่บทบัญญัติที่ว่าด้วยการเพิ่มโทษบุคคลซึ่งกระทำผิดซ้ำตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 92, 93 อันมีแนวความคิดมาจากทฤษฎีนี้ ส่วนการเนรเทศนั้นมิได้จัดเป็นโทษตามประมวลกฎหมายอาญา คงมีแต่การลงโทษสำหรับคนต่างด้าวซึ่งกระทำความผิดในประเทศไทย

โดยสรุป ทฤษฎีอรรถประโยชน์ปฏิเสธการลงโทษโดยการทดแทน หรือเยียวยาความเสียหายอันเกิดจากความผิดที่ผ่านมาแล้วซึ่งเป็นรากฐานของทฤษฎีการลงโทษโดยทดแทน แต่มุ่งเน้นที่ผลในอนาคตของการลงโทษ โดยมุ่งประสงค์จะลดจำนวนอาชญากรรม ทั้งนี้ โดยถือว่าการลงโทษเป็นวิธีการที่จะทำให้บุคคลผู้กระทำผิดกลัวไม่กล้ากระทำผิด หรือทำให้บุคคลอื่นกลัวการถูกลงโทษเยี่ยงผู้ต้องโทษ หรือการลงโทษเป็นวิธีการแก้ไข หรือฟื้นฟูจิตใจผู้กระทำผิดให้กลับตัวเป็นคนดี หรือลงโทษเพื่อตัดความสามารถของผู้กระทำผิดที่จะก่ออาชญากรรมขึ้นอีก

ปัญหาที่จะต้องพิจารณาต่อไป ซึ่งค่อนข้างจะหาข้อยุติได้ยากคือ เราควรจะยึดถือทฤษฎีใดเป็นหลักในการลงโทษ ทั้งนี้เพราะทั้งสองทฤษฎีมีทั้งข้อดีและข้อบกพร่องอยู่ในตัวเอง ได้มีนักทฤษฎีหลายท่านพยายามประสานความคิดของทั้งสองทฤษฎีเข้าด้วยกัน โดยนำมาพิจารณาประกอบในการลงโทษ ทั้งนี้โดยให้คำนึงถึงความเป็นธรรมชาติในการลงโทษและผลในอนาคตจากการลงโทษนั้น แต่การประสานกันนั้นกระทำโดยถือทฤษฎีหนึ่งเป็นหลักและใช้อีกทฤษฎีหนึ่งเสริม ส่วนความเห็นทางตำราของไทย “มีความเห็นส่วนใหญ่ว่าควรต้องพิจารณาผสมกันไป จึงจะก่อให้เกิดผลดี แต่มิได้ให้เหตุผลในการพิจารณารวมกันไว้และส่วนใหญ่มิได้กล่าวว่าควรใช้ทฤษฎีใดเป็นหลัก และทฤษฎี

ไคมาเสริม เว้นแต่ความเห็นของศาสตราจารย์หยุด แสงอุทัย ซึ่งเห็นว่าควรใช้ทฤษฎีทดแทนเป็นหลัก ดังนั้นจึงอาจสรุปได้ว่า ในปัจจุบันนี้มีความเห็นของนักวิชาการที่ปรากฏในตำรากฎหมายส่วนใหญ่ ได้พยายามประสานแนวความคิดทางการลงโทษในทฤษฎีทั้งสองเข้าด้วยกัน โดยเห็นว่าจะก่อให้เกิดผลดีในการลงโทษมากกว่าที่จะยึดทฤษฎีใดทฤษฎีหนึ่ง

การนำทฤษฎีทั้งสองมาผสมผสานกันเป็นสิ่งที่ดีและสามารถทำให้เป้าหมายของการบังคับใช้กฎหมายอาญาบรรลุวัตถุประสงค์ถึง 2 ประการ คือ การทดแทนสิ่งที่ผู้กระทำผิดได้กระทำความผิด และในขณะเดียวกันเป็นการลดอาชญากรรม อย่างไรก็ตามการประสานความคิดทั้งสองทฤษฎีมีข้อจำกัดและกระทำได้ยาก ทั้งนี้เพราะพื้นฐานแนวความคิดทั้งสองทฤษฎีในการมองธรรมชาติของคนต่างกัน กล่าวคือ ทฤษฎีทดแทน (Retributive Theory) มองคนว่ามีเจตจำนงอิสระในการเลือกกระทำสิ่งใดสิ่งหนึ่งและการลงโทษผู้กระทำความผิดฝ่าฝืนกฎหมายจึงควรลงโทษให้เหมาะสมกับความน่าตำหนิของผู้นั้นทางศีลธรรม เพราะถือว่าการลงโทษเป็นเป้าหมายในตัวเอง ในขณะที่ทฤษฎีอรรถประโยชน์ (Utilitarian Theories) มองว่าทุกคนได้รับอิทธิพลจากปัจจัยภายนอกมากำหนดความต้องการที่จะกระทำความผิด การลงโทษผู้กระทำความผิดจึงเป็นวิธีการเพื่อให้บรรลุเป้าหมายในการลดอาชญากรรมโดยใช้สภาพภายนอกมาเปลี่ยนแปลงจิตใจของผู้กระทำมิให้กระทำความผิด สภาพภายนอกดังกล่าวจึงอาจเป็นการกำหนดโทษที่รุนแรง หรือการบังคับโทษที่แน่นอนรวดเร็ว หรือเป็นวิธีการฝึกฝนหรือเยียวยาจิตใจให้มีความเคารพเชื่อฟังกฎหมาย หรือตัดความสามารถในการกระทำความผิดของผู้นั้นเสีย เมื่อพื้นฐานแนวความคิดของทั้งสองทฤษฎีต่างกัน การจะกำหนดวิธีการลงโทษจึงมีความแตกต่างกันด้วย จึงควรใช้ทฤษฎีทั้งสองควบคู่กันไปโดยเลือกใช้ให้เหมาะสมกับสภาพของผู้กระทำความผิด และสถานการณ์ กล่าวคือ ในการบัญญัติโทษแต่ละฐานความผิดควรต้องคำนึงถึงหลักการลงโทษต้องได้สัดส่วนกับสภาพของผู้กระทำความผิดซึ่งเป็นความน่าตำหนิทางศีลธรรมของผู้กระทำความผิดนั้นอันเป็นแนวความคิดตามทฤษฎีทดแทน ทั้งนี้เพื่อก่อให้เกิดความเป็นธรรมในการลงโทษ แต่ถ้าเป็นการกระทำความผิดซึ่งกระทำโดยผู้กระทำความผิดคิดนิยัควรรจะต้องมีบทบัญญัติเพื่อโทษฐานไม่เจตนาตามหลักของทฤษฎีอรรถประโยชน์ ซึ่งมุ่งลงโทษเพื่อตัดโอกาสมิให้กระทำความผิดขึ้นอีก สำหรับในกรณีที่บ้านเมืองเกิดความระส่ำระสาย เพราะการกระทำความผิดทางอาญาฐานที่ร้ายแรง การลงโทษโดยเด็ดขาดและรุนแรงควรจะนำมาใช้เพื่อข่มขู่หรือยับยั้งมิให้เกิดอาชญากรรมเช่นนี้ขึ้นมาอีก อันเป็นการสอดคล้องกับแนวคิดในทฤษฎีอรรถประโยชน์ซึ่งมุ่งผลในทางข่มขู่ แต่โดยทั่วไปแล้วผู้กระทำความผิดซึ่งกระทำความผิดโดยไม่สมัครใจหรือเนื่องจากความอ่อนวัย บกพร่องทางจิต หรือผู้ติดยาเสพติด ควรจะได้รับการแก้ไขหรือบำบัดรักษามากกว่าการลงโทษจำคุก ตามความมุ่งหมายเพื่อการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิดในทฤษฎีอรรถประโยชน์ (ณรงค์ ใจหาญ. 2543 : 20-36)

จากทฤษฎีดังกล่าว สรุปได้ว่า ทฤษฎีการลงโทษโดยรัฐในปัจจุบันนี้ แบ่งออกเป็น 2 ทฤษฎี คือ ทฤษฎีทดแทน เป็นทฤษฎีที่ลงโทษเพื่อทดแทนสิ่งที่ผู้กระทำผิดได้กระทำ พิจารณาถึงการที่ผู้กระทำผิดจะต้องชดใช้ต่อสิ่งที่เขากระทำลงไป โดยประกอบด้วยเงื่อนไข 3 ประการ คือ จะต้องกระทำเพื่อแก้ไขความเสียหายที่ผู้กระทำก่อให้เกิดขึ้น หรือทดแทนความรู้สึกของผู้เสียหายที่สูญเสียไปเนื่องจากการกระทำผิด การลงโทษจะต้องกระทำเพื่อให้เกิดความเป็นธรรม และได้สัดส่วนกับความร้ายแรงของความผิด ส่วนทฤษฎีอรรถประโยชน์ เป็นเรื่องเกี่ยวข้องกับอนาคตโดยมุ่งที่ผลของการลงโทษ เน้นที่วิธีการป้องกันมิให้เกิดความผิดอาญาขึ้นอีกในอนาคต โดยเชื่อว่าการลงโทษผู้กระทำผิดก่อให้เกิดผลดี ทำให้อาชญากรรมลดลง มีผลยับยั้งมิให้การกระทำผิดอาญาและเป็นการแก้ไขและฟื้นฟู ผู้กระทำผิดโดยทำให้ผู้กระทำผิดเปลี่ยนทัศนคติและค่านิยมเชื่อฟังและไม่ฝ่าฝืนกฎหมาย และเป็นการตัดโอกาสมิให้ผู้นั้นกระทำความผิด โดยการลงโทษจำคุกผู้กระทำผิดจึงไม่มีโอกาสก่ออาชญากรรมขึ้นอีกในสังคม

18. ทฤษฎีความเป็นกลาง (Neutralization Theory)

นักอาชญาวิทยาบางท่านเถียงว่าองค์ประกอบหลักทางด้านจิตวิทยาในการประกอบอาชญากรรมนั้นเรียกกันว่า “เทคนิคความเป็นกลาง” ทฤษฎีความเป็นกลางนี้เป็นกระบวนการของการรับรู้และความเข้าใจ ซึ่งผู้กระทำความผิดกล่าวปฏิเสธพฤติกรรมของตนหรือการปฏิเสธและบอกปิดลักษณะความเป็นอาชญากรของตน

ทฤษฎีความเป็นกลางอาจรวมถึงหลายยุทธวิธีด้วยกัน ตัวอย่างเช่น :

การปฏิเสธความเสียหาย (Denial of harm) การโต้เถียงว่าความผิดที่เกิดขึ้นมิได้ทำให้ผู้ใดเจ็บปวดเสียหาย เพราะว่าสิ่งเหล่านั้นสามารถชดเชยได้ (เช่น ด้วยเงินประกัน) หรือ บาดแผลที่เกิดขึ้นก็หายได้ในเวลาอันสั้น

การปฏิเสธความรับผิดชอบ (Denial of responsibility) การกล่าวอ้างว่าการกระทำของบุคคลหนึ่งเป็นผลที่ตามมาอันเกิดขึ้นนอกเหนือความสามารถในการควบคุมของอีกบุคคลหนึ่ง (เช่น ความยากจน มีนเมาสุรา)

การปฏิเสธถึงตัวผู้เสียหาย (Denial of victim) การยืนยันว่าบาดแผลและความเจ็บปวดที่เกิดขึ้นเป็นรูปแบบหนึ่งของการลงโทษอันถูกต้องแล้วต่อบุคคลในบางชนชั้น (เช่น ผู้มีความเบี่ยงเบนทางเพศ เกย์ หรือเลสเบี้ยน หรือผู้คนในบางเชื้อชาติ)

การมุ่งให้ความสำคัญต่อบทบาทของบุคคลอื่น (Focusing on other's roles) การเปลี่ยนจุดความสนใจจากตัวเด็กและเยาวชนกระทำผิดไปสู่พฤติกรรมของบุคคลอื่น (เช่น การที่ผู้เสียหายลืมนกยูงจรดเอาไว้ในรถเอง)

การอุทธรณ์ของผู้มีชั้นสูงกว่า (Appeal to higher loyalties) การถกเถียงถึงความต้องการของบางบุคคล หรือบางกลุ่ม (เช่น ครอบครัว กลุ่มเพื่อน กลุ่มคนสนิท) ที่ต้องให้ความสำคัญมาก่อนความต้องการของสังคม

การปฏิเสธความตั้งใจ (Denial of intent) การโต้เถียงว่าสิ่งที่กระทำลงไปมิได้ตั้งใจให้เกิดความเสียหายขึ้น

ในเรื่องของทฤษฎีความเป็นกลาง บางท่านก็ได้ถกเถียงไว้ว่าเกิดขึ้นก่อนหน้าที่จะกระทำ ความผิด ซึ่งแตกต่างจากการให้เหตุผลของบางท่านที่บอกว่าเกิดขึ้นภายหลังจากที่ได้กระทำความผิดไปแล้ว ทั้งนี้ผลจากการศึกษาหลายแห่งชี้ให้เห็นว่าการกล่าวถ้อยคำที่แสดงความเป็นกลางของผู้กระทำความผิดนี้เกิดขึ้นบ่อย ๆ และมีความเป็นสากล และไม่ว่าทฤษฎีความเป็นกลางนี้จะเกิดจากสาเหตุอื่นหรือไม่ก็ตาม สิ่งที่น่าเน้นก็คือว่ามันเป็นสิ่งที่คิดขวางอันตรายที่ป้องกันผู้กระทำความผิดไม่ให้ยอมรับความผิด และป้องกันพวกเขาไม่ให้เห็นถึงผลลัพธ์ที่ตามมาจากพฤติกรรมของพวกเขา

จุดมุ่งหมายที่สำคัญของการประชุมกลุ่มครอบครัวและชุมชน คือ การเปิดโอกาสให้ผู้กระทำผิดได้ยอมรับและรับผิดชอบต่อการกระทำของตน ในการนี้รวมถึงการทำความเข้าใจว่าการกระทำของตนได้สร้างความเจ็บปวดและความเสียหายต่อผู้อื่นอย่างไรบ้างด้วย ทั้งนี้ ถ้าหากว่าผู้กระทำผิดใช้กลไกตามทฤษฎีความเป็นกลางก็อาจเป็นสาเหตุให้การประชุมกลุ่มครอบครัวและชุมชนนั้นถูกทำลายและเกิดขึ้นได้เพียงบางโอกาสเท่านั้น อีกทั้งถ้าหากเป็นการเผชิญหน้ากันระหว่างผู้เสียหายที่มีอายุมากกว่าผู้กระทำความผิดแล้ว ก็จะเป็นการยากสำหรับเด็กและเยาวชนผู้กระทำความผิดในการรักษาไว้ซึ่งเหตุผลในการกระทำความผิดของตนที่ว่า “ตัวเด็กเองเป็นผู้ว่างงานและยากจน ส่วนเจ้าของบ้าน (ผู้เสียหาย) มีงานทำและร่ำรวย”

ทั้งนี้ ผู้เสียหายมักจะมีภาพลักษณ์ของผู้กระทำผิดไว้ในความคิดที่ว่าจะต้องมีบุคลิกลักษณะเป็นผู้กระทำความผิดกฎหมาย ต่อต้านสังคม และมีพฤติกรรมที่เบี่ยงเบน ซึ่งลักษณะเหล่านี้เองที่ทำให้ผู้เสียหายเกิดความรู้สึกกลัวว่าผู้กระทำผิดอาจจะหวนกลับมาอีก ดังนั้น การประชุมกลุ่มครอบครัวและชุมชนจึงเป็นการเปิดโอกาสให้ผู้เสียหายได้ค้นพบภาพที่มีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้นของผู้กระทำผิด โดยมากแล้วภาพที่ผู้เสียหายจินตนาการไว้เกี่ยวกับผู้กระทำผิดจะแตกต่างกัน ผู้เสียหายจะค้นพบถึงความประมาท ความเป็นเด็กที่ขาดความอบอุ่นจากครอบครัว หรือมาจากครอบครัวที่มีปัญหา ซึ่งสิ่งนี้เองที่ทำให้ผู้เสียหายกลับมามองเด็กผู้กระทำผิดใหม่อีกครั้งว่าพวกเขามีปัญหามากน้อยเพียงใด

โดยสรุปแล้ว การประชุมกลุ่มครอบครัวและชุมชนนี้เป็นการเปิดโอกาสให้เยาวชนผู้กระทำผิดได้ทำความเข้าใจโดยตรงว่าพฤติกรรมของตนมีผลกระทบต่อบุคคลอื่นอย่างไรบ้าง ทั้งนี้

เทคนิคจากทฤษฎีความเป็นกลางที่เยาวชนกระทำผิดเลือกมาใช้เพื่อช่วยลดผลกระทบของพฤติกรรมต่อบุคคลอื่นนี้อาจจะถูกทำลายอย่างมากได้ เมื่อต้องเผชิญกับผลกระทบโดยตรงจากพฤติกรรมของตนที่มีต่อบุคคลรอบข้าง (กรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน. 2547 : 30-31)

จากทฤษฎีดังกล่าว สรุปได้ว่า ทฤษฎีความเป็นกลางนี้เป็นกระบวนการของการรับรู้และความเข้าใจ ของผู้กระทำความผิดโดยกล่าวปฏิเสธพฤติกรรมของตนหรือการปฏิเสธและบอกลักษณะความเป็นอาชญากรของตน ปฏิเสธความเสียหาย โดยโต้เถียงว่าความผิดที่เกิดขึ้นมิได้ทำให้ผู้ใดเจ็บปวดเสียหาย เพราะว่าสิ่งเหล่านั้นสามารถชดเชยได้ ด้วยเงินประกัน และปฏิเสธความรับผิดชอบ โดยอ้างว่า เกิดจากความยากจน มึนเมาสุรา ปฏิเสธถึงตัวผู้เสียหาย โดยยืนยันว่าบาดแผลและความเจ็บปวดที่เกิดขึ้นเป็นรูปแบบหนึ่งของการลงโทษที่ถูกต้องแล้วต่อบุคคลในบางชนชั้น มุ่งให้ความสำคัญต่อบทบาทของบุคคลอื่น โดยเปลี่ยนจุดความสนใจจากตัวเด็กและเยาวชนกระทำผิดไปสู่พฤติกรรมของบุคคลอื่น ปฏิเสธความตั้งใจ และโต้เถียงว่าสิ่งที่กระทำลงไปมิได้ตั้งใจให้เกิดความเสียหายขึ้น ซึ่งเป็นสิ่งกีดขวางอันสำคัญที่ป้องกันผู้กระทำความผิดไม่ให้ยอมรับความผิด และป้องกันพวกเขาไม่ให้เห็นถึงผลลัพธ์ที่ตามมาจากพฤติกรรมของพวกเขา

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

วิจิต มั่นตราภรณ์ และคณะ (2532 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การประណอมข้อพิพาทและอนุญาโตตุลาการระดับหมู่บ้าน เพื่อขจัดปัญหาข้อขัดแย้งทางกฎหมาย” โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาถึงปัญหา อุปสรรค และความต้องการในการดำเนินงานด้านการประណอมข้อพิพาทในท้องถิ่น วิเคราะห์องค์กรหรือบุคคลที่เหมาะสมในการทำหน้าที่ประណอมข้อพิพาท กำหนดวาระหน้าที่ และวิธีการของผู้ประណอมข้อพิพาทที่เหมาะสม และกำหนดแนวทางการฝึกอบรมให้สอดคล้องกับความต้องการของผู้ทำหน้าที่ประណอมข้อพิพาท ตลอดจนเฝ้าอำนวยให้มีความพร้อมในการปฏิบัติหน้าที่ ประชากรที่ใช้ในการศึกษา จำนวน 70 คน โดยแยกเป็น ผู้นำเป็นทางการที่ผ่านการฝึกอบรมเกี่ยวกับการประណอมข้อพิพาทมาแล้ว จำนวน 20 คน ยังไม่เคยผ่านการฝึกอบรม จำนวน 20 คน และผู้นำไม่เป็นทางการ จำนวน 30 คน ผลการศึกษาพบว่า ประชาชนในหมู่บ้านมีทัศนคติที่ดีต่อการประណอมข้อพิพาท สำหรับปัญหาอุปสรรคในการประណอมข้อพิพาทคือ ผู้ทำหน้าที่ประណอมข้อพิพาทขาดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับอำนาจหน้าที่ของงาน ในพื้นที่ที่มีการคมนาคมสะดวก คู่กรณีมักไม่สนใจกับการระงับข้อพิพาทโดยการประណอมข้อพิพาท และคณะกรรมการหมู่บ้านเป็นองค์กรที่เหมาะสมในการทำหน้าที่ประណอมข้อพิพาท ขณะเดียวกัน

ผู้ทำหน้าที่ประนอมข้อพิพาทที่จะเป็นที่ยอมรับต้องมีความประพฤติดี ซื่อสัตย์ มีคุณธรรม ทั้งนี้ การประนอมข้อพิพาทที่ดีควรให้ประชาชนมีส่วนร่วมในวิธีการไกล่เกลี่ยด้วย

จุฑารัตน์ เอื้ออำนวย (2542 : 179-180) ได้ศึกษาเรื่อง การวิเคราะห์ประสิทธิภาพหน่วยงาน กระทรวงยุติธรรม เพื่อการบริหารจัดการเชิงคุณภาพในยุคโลกาภิวัตน์ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา วิเคราะห์ภาพรวมของปัญหาพฤติกรรมขององค์กร และทรัพยากรบุคคลขององค์กรในแง่มุมและ มิติต่าง ๆ ที่ส่งผลกระทบต่อการเพิ่มผลผลิตและประสิทธิภาพของหน่วยงาน ประชากรที่ใช้ในการศึกษาคือข้าราชการฝ่ายตุลาการและลูกจ้างหน่วยงานทุกหน่วยงานในสังกัดศาล และกระทรวง ยุติธรรม จำนวน 16,817 คน จากการศึกษาทัศนคติต่องานที่ทำของบุคลากรในองค์กรศาลยุติธรรม และกระทรวงยุติธรรมในภาพรวม พบว่า ส่วนใหญ่มีทัศนคติที่ดีต่องานที่ทำ แม้ว่าพวกเขาจะต้อง ทำงานกันหนักมาก โดยได้ทุ่มเทแรงกายแรงใจและความสามารถให้กับงานที่ทำอย่างเต็มที่ มีความก้าวหน้าในงาน ถ้ามีความพยายาม เชื้อมนั่น ไว้วางใจในผู้บังคับบัญชา และพูดคุยแสดงความ คิดเห็นได้ และปรากฏว่า เพศชายมีทัศนคติที่ดีต่อการทำงานในองค์กรนี้มากกว่าเพศหญิง กลุ่ม คนทำงานที่อายุน้อย คือ 20 ปี และต่ำกว่า และกลุ่มคนอายุมาก คือ 41-60 ปี มีทัศนคติที่ดีต่องานที่ ทำมากกว่ากลุ่มคนระดับอายุ 21-40 ปี ทั้งนี้อาจเนื่องจากกลุ่มคนที่มีอายุน้อยเป็นบุคลากรในระดับ เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติที่เพิ่งจะเข้ารับราชการและทำงานในองค์กรที่มีเกียรติแห่งนี้ จึงยังคงตื่นเต้น สนุกสนาน และชอบงานที่ทำ ขณะที่กลุ่มคนอายุมาก คือ 41-60 ปี เป็นกลุ่มที่ส่วนใหญ่มีสถานภาพ และบทบาทในฐานะผู้บริหารระดับต้น ระดับกลาง และระดับสูงขององค์กร จึงเข้าใจธรรมชาติ ของงาน ระบบงาน รู้จักผู้คน ประสบความสำเร็จในงาน และได้รับความไว้วางใจจากผู้บังคับบัญชา ในระดับหนึ่ง หรือผู้บังคับบัญชาเอง จึงมีความรู้สึกพึงพอใจในงาน มีส่วนร่วมในงาน และมีความ จงรักภักดีต่อองค์กรสูง ส่วนกลุ่มคนระดับอายุ 21-40 ปี เป็นบุคลากรระดับเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติ ซึ่ง เป็นกำลังสำคัญขององค์กรที่จะต้องลงมือทำงานทุกชิ้นด้วยตนเองโดยไม่อาจมอบหมายสั่งการคน อื่นได้ ทั้งจำเป็นต้องทำงานที่มีปริมาณมากให้เสร็จภายใต้เงื่อนไขเวลาตามที่กฎหมายกำหนด ย่อมมี ความเครียดในการทำงานสูง จึงทำให้มีทัศนคติต่อหน่วยงานเพียงระดับปานกลาง และพบว่า ข้าราชการตุลาการและคณะตุลาการส่วนใหญ่มีทัศนคติที่ดีต่องานที่ทำ ขณะที่ข้าราชการธุรการ และลูกจ้างประจำ ส่วนใหญ่มีความรู้สึกเฉย ๆ ต่องานที่ทำ เรื่องความสัมพันธ์ระหว่างทัศนคติกับ ประสิทธิภาพการทำงาน พบว่า บุคลากรที่มีทัศนคติที่ดีมาก ๆ ต่องานที่ทำ ส่วนใหญ่จะทำงานอย่าง เต็มประสิทธิภาพ หรืออาจกล่าวได้ว่าเป็นผู้ที่สร้าง หรือทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพสูงสุด ส่วนผู้ ที่มีทัศนคติกลาง ๆ หรือรู้สึกเฉย ๆ ต่องานที่ทำ รวมทั้งผู้ที่มีทัศนคติไม่ดี คือ ไม่ชอบงานที่ทำ และผู้ ที่ไม่ชอบงานที่ทำมาก ๆ ส่วนใหญ่จะทำงานไม่เต็มประสิทธิภาพ คือ ทำเพียงระดับกลาง ๆ เท่านั้น ซึ่งนับได้ว่าทัศนคติต่องานที่ทำเป็นตัวแปรที่สำคัญตัวแปรหนึ่งในการบ่งชี้ประสิทธิภาพของ

องค์การ การที่จะเพิ่มประสิทธิภาพการทำงาน จึงควรแก้ไขปรับปรุงตัวแปรที่ก่อให้เกิดทัศนคติที่ดีต่องานที่ทำงานที่สำคัญ

ชัยศักดิ์ อ่อนประดิษฐ์ (2544 :148-159) ได้ศึกษาเรื่องสิทธิมนุษยชนกับกระบวนการยุติธรรมไทย : ศึกษาผู้ต้องหาและความเห็นของพนักงานสอบสวน กรณีผู้ต้องหาใช้สิทธิตั้งทนายความหรือผู้ซึ่งตนไว้วางใจเข้าฟังการสอบปากคำตน ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 มาตรา 241 วรรคสอง โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการรับรู้และการใช้สิทธิของผู้ต้องหา ตามบทบัญญัติรัฐธรรมนูญ มาตรา 241 วรรคสอง ผู้ต้องหาที่มีถิ่นกำเนิด สถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคมอย่างไร ผู้ต้องหาที่มีลักษณะการกระทำผิดอย่างไร ศึกษาความเห็นของพนักงานสอบสวนเมื่อผู้ต้องหาใช้สิทธิตามรัฐธรรมนูญ ว่ามีผลต่อการปฏิบัติหน้าที่อย่างไร และศึกษาความเห็นของพนักงานสอบสวนที่มีต่อบทบัญญัติรัฐธรรมนูญ มาตรา 241 วรรคสอง โดยศึกษาจากกลุ่มผู้ต้องหาซึ่งถูกควบคุมตัวที่สถานีตำรวจ จำนวน 231 คน โดยใช้วิธีสัมภาษณ์ และจากกลุ่มพนักงานสอบสวนที่ปฏิบัติงานในสายงานสอบสวนชั้นยศตั้งแต่ร้อยตำรวจตรีถึงพันตำรวจเอก จำนวน 301 คน โดยใช้แบบสอบถาม จากการศึกษาพบว่า การมีบุคคลเข้าร่วมฟังการสอบปากคำ ทำให้กระบวนการยุติธรรมได้รับการตรวจสอบจากประชาชน ทำให้เกิดความเชื่อถือและมั่นใจในกระบวนการมากขึ้น ส่วนใหญ่มีความเห็นด้วยในระดับมาก ส่วนประเด็นเรื่องการแจ้งสิทธิให้ผู้ต้องหาทราบนั้น นับว่าเป็นปัจจัยสำคัญ ซึ่งในการวิจัยได้พบข้อสรุปที่ต่างกัน คือ กลุ่มผู้ต้องหาส่วนใหญ่จะระบุว่า พนักงานสอบสวนไม่แจ้งสิทธิให้ทราบ ในขณะที่กลุ่มพนักงานสอบสวนบอกว่าได้แจ้งสิทธิตามรัฐธรรมนูญให้ผู้ต้องหาทราบก่อนทำการสอบปากคำ ส่วนการตัดสินใจเลือกผู้ไว้วางใจเข้าร่วมฟังการสอบสวนนั้น ส่วนใหญ่เลือกสามีภริยา พ่อแม่ ญาติพี่น้อง มากกว่าที่จะตัดสินใจเลือกทนายความ และปัญหาเรื่องการลงโทษผู้กระทำความผิดเพื่อให้เจ็บตลานั้น มิใช่การแก้ปัญหาก็แท้จริง เพราะผู้ต้องหาส่วนใหญ่กระทำผิดซ้ำในความผิดเดิม โดยเฉพาะคดียาเสพติดมีการกระทำผิดซ้ำมากที่สุด จึงควรหาวิธีแก้ไขทางอื่น เช่น การบำบัดผู้เสพ มากกว่าที่จะใช้วิธีการลงโทษเพียงทางเดียว

ไตรรัตน์ ทิพย์รักษา (2544 : 147-156) ได้ศึกษาเรื่อง กฎหมายคุ้มครองเด็กในการให้ปากคำคดีอาญา นวัตกรรมใหม่ในกระบวนการยุติธรรมเพื่อสิทธิเด็ก โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาปัญหาและอุปสรรคที่มีผลต่อการนำกฎหมายคุ้มครองเด็กในการให้ปากคำคดีอาญามาบังคับใช้ ตลอดจนแสวงหาแนวทางป้องกันและแก้ไขปัญหาและอุปสรรคต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น โดยศึกษาจากเอกสารและการวิจัยภาคสนาม เก็บข้อมูลด้วยแบบสอบถาม ประชากรที่ใช้ศึกษา คือ กลุ่มพนักงานสอบสวน จำนวน 65 ราย กลุ่มพนักงานอัยการ จำนวน 45 ราย กลุ่มผู้พิพากษา จำนวน 51 ราย กลุ่มทนายความ จำนวน 51 ราย และกลุ่มนักจิตวิทยาหรือนักสังคมสงเคราะห์ จำนวน 32 ราย รวม

ทั้งสิ้น 244 ราย และการสังเกตการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่และบุคคลที่เกี่ยวข้องในการสอบปากคำ เด็กชั้นสอบสวนและสืบพยานเด็กชั้นพิจารณาคดีในเขตพื้นที่กองบังคับการตำรวจนครบาล 7-9 และศาลอาญาธนบุรี วิเคราะห์ข้อมูล โดยใช้ค่าสถิติร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และทดสอบความแตกต่าง โดยวิเคราะห์ความแปรปรวน One – Way Analysis of Variance (ANOVA) ตลอดจนวิเคราะห์เนื้อหา จากการศึกษาพบว่า ปัญหาอุปสรรคในการปฏิบัติตามกฎหมายคุ้มครองเด็กในการให้ปากคำคดีอาญา ได้แก่ ปัญหาด้านงบประมาณในการปฏิบัติงานตามกฎหมายคุ้มครองเด็กฯ ไม่ได้รับการสนับสนุนอย่างเพียงพอในการจัดเตรียมสถานที่และการจัดซื้อเครื่องมืออุปกรณ์ต่าง ๆ ทั้งในชั้นสอบสวนและชั้นพิจารณาคดี รวมทั้งเงินค่าตอบแทนของบุคลากรในการปฏิบัติงานยังไม่เหมาะสมเพียงพอกับสถานการณ์ตามความเป็นจริงในปัจจุบัน ปัญหาด้านวัสดุอุปกรณ์ที่ไม่มีหรือมีไม่เพียงพอกับการปฏิบัติงาน รวมทั้งห้องสอบสวนที่ไม่เหมาะสมและห้องพิจารณาคดีที่ไม่พอเพียง ทำให้การดำเนินคดีเกิดความล่าช้าและไม่สามารถปฏิบัติตามกฎหมายคุ้มครองเด็กฯ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ปัญหาด้านบุคลากรโดยเฉพาะพนักงานอัยการ และนักจิตวิทยาหรือนักสังคมสงเคราะห์ ที่มีอัตรากำลังไม่เพียงพอกับปริมาณคดีที่เกิดขึ้น อีกทั้งการขาดความรู้ความเข้าใจและความพร้อมในการปฏิบัติตามกฎหมายคุ้มครองเด็กฯ ของบุคลากรที่เกี่ยวข้อง และปัญหาด้านการบริหาร หน่วยงานที่เกี่ยวข้องยังไม่มีคำสั่งหรือระเบียบภายในรองรับในการปฏิบัติตามกฎหมายคุ้มครองเด็กฯ อีกทั้งในด้านบทบาทของนักจิตวิทยาหรือนักสังคมสงเคราะห์ไม่ได้กำหนดไว้อย่างชัดเจน ทำให้มีปัญหาในทางปฏิบัติ ส่วนด้านการประสานงานระหว่างหน่วยงานและบุคลากรที่เกี่ยวข้องได้รับความร่วมมือเป็นอย่างดี

ศรียรัตน์ จำชัยภูมิ (2544 : 93-99) ได้ศึกษาเรื่อง ความคิดเห็นของผู้ปกครองต่อปัญหาการละเมิดสิทธิเด็ก : ศึกษาเฉพาะกรณี ผู้ปกครองที่เป็นสมาชิกชมรมครอบครัว มูลนิธิศูนย์พิทักษ์สิทธิเด็ก โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาระดับความรู้เกี่ยวกับปัญหาการละเมิดสิทธิเด็ก และความตระหนักต่อสภาพแวดล้อมที่ก่อให้เกิดการละเมิดสิทธิเด็ก ทั้งในด้านร่างกาย จิตใจ และการละเมิดสิทธิเด็กทางเพศ บทบาทของผู้ปกครองและนักสังคมสงเคราะห์ในการป้องกัน ปัญหาการละเมิดสิทธิเด็กทางเพศในทรรศนะของผู้ปกครอง ประชากรที่ใช้ในการศึกษา คือ สมาชิกชมรมครอบครัวมูลนิธิศูนย์พิทักษ์สิทธิเด็กที่มีภูมิลำเนาอยู่ในกรุงเทพมหานครและปริมณฑล จำนวน 143 ราย โดยใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลและวิเคราะห์ข้อมูลด้วยเครื่องคอมพิวเตอร์ โดยใช้โปรแกรม SPSS หาค่าร้อยละ ค่ามัชฌิมเลขคณิต ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการวิเคราะห์เนื้อหา จากการศึกษาพบว่า สมาชิกชมรมครอบครัวส่วนใหญ่มีความคิดเห็นว่าการทั้งหมดเป็นวิธีการที่มีความจำเป็นที่จะนำไปสู่การป้องกันปัญหาการละเมิดสิทธิเด็กได้ และตระหนักว่า พ่อแม่ผู้ปกครองมีบทบาทสำคัญในการส่งเสริมให้เด็กสร้างภาพตนเองในทางบวก

ภาคภูมิใจในตนเอง มองตนเองอย่างมีคุณค่า และปรับเปลี่ยนพฤติกรรม การใช้อารมณ์และกำลังทำร้ายกัน หันหน้าพูดกันด้วยเหตุผลเพื่อเป็นแบบอย่างที่ดีให้กับเด็ก และมีความคิดเห็นว่า นักสังคมสงเคราะห์หรือบุคลากรอื่น ๆ มีบทบาทสำคัญในการจัดตั้งหน่วยงานหรือองค์กรต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง ในการแก้ไขปัญหาการละเมิดสิทธิเด็ก และการจัดสวัสดิการตามความจำเป็นแก่ครอบครัว ชุมชนที่อยู่ในกลุ่มเสี่ยง และบทบาททั้งผู้ปกครอง นักสังคมสงเคราะห์ หรือบุคลากรอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง คือ การสร้างเครือข่ายผู้ที่สนใจ การขยายฐานข้อมูล การแลกเปลี่ยนข้อมูลระหว่างกัน เพื่อเกิดการรวมพลังในการแก้ไขปัญหาการละเมิดสิทธิเด็ก และการเตรียมความพร้อมให้เด็กได้รู้จักคิด ทำ พูด ในสิ่งที่จะนำไปสู่การป้องกันการละเมิดสิทธิเด็ก

กิตติพงษ์ กิตติยารักษ์ (2545:59-61) ได้ศึกษาเรื่อง กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์: ทางเลือกใหม่สำหรับกระบวนการยุติธรรมไทย พบว่า ประเทศนิวซีแลนด์ ซึ่งมีการใช้การประชุมกลุ่มครอบครัวและชุมชน มาเป็นเวลานานกว่า 10 ปี เห็นว่าวิธีการนี้ช่วยแก้ปัญหาเยาวชนและครอบครัวได้ผล ผลปรากฏว่า มีจำนวนเด็กและเยาวชนเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมในชั้นศาลน้อยลงมาก จำนวนเด็กและเยาวชนที่อยู่ในความดูแลและถูกควบคุมตัวมีจำนวนลดลงอย่างมีนัยสำคัญ

ในประเทศเนเธอร์แลนด์ พบว่า มีการนำการประชุมกลุ่มครอบครัวและชุมชนไปปฏิบัติใช้กันอย่างแพร่หลาย โดยการประชุมกลุ่มครอบครัวและชุมชนนั้นได้ปฏิบัติการใน 5 เขตจาก 12 เขต สาเหตุมาจากวิธีที่ใช้ปฏิบัติกันอย่างสืบเนื่องมานั้นไม่ได้ผลเป็นที่น่าพอใจในบางกรณีกลับแย่ลงกว่าเดิม ดังนั้นความสำเร็จของการประชุมกลุ่มครอบครัวและชุมชนในเนเธอร์แลนด์จึงเป็นการเปิดกระบวนการทัศน์ใหม่เกี่ยวกับนักสังคมสงเคราะห์ที่จะเป็นตัวนำในการดำเนินการประชุมกลุ่มครอบครัวและชุมชนโดยชี้ให้เห็นว่านักสังคมสงเคราะห์ไม่ใช่ผู้ที่จะช่วยเหลือครอบครัวแต่ครอบครัวเองที่เป็นตัวสำคัญที่จะช่วยตนเอง โดยนักสังคมสงเคราะห์จะเป็นเพียงผู้ประสานดำเนินการให้แต่จะไม่ไปตัดสินใจใด ๆ ให้กับครอบครัวใด

จากการศึกษาวิจัยในประเทศสหรัฐอเมริกา พบว่า มีการจัดประชุมกลุ่มครอบครัวสูงถึง 700 กลุ่ม และพบว่าเด็กที่เคยเข้าร่วมการประชุมกลุ่มครอบครัวและชุมชนนั้นมีแนวโน้มสูงที่จะกลับตัวเป็นคนดีต่อครอบครัว สังคม และมีสถิติต่ำมากที่จะถูกส่งตัวกลับไปยังสถานควบคุมตัวอีก จะเห็นได้ว่าการประชุมกลุ่มครอบครัวและชุมชนนั้น ได้จัดให้มีการจัดสรรทรัพยากร การสนับสนุน การติดต่อ / เครือข่าย และการพัฒนาความสัมพันธ์ระหว่างครอบครัวและนักวิชาชีพทั้งหลาย

รัชชัย ไทยเขียว และคณะ (2545 :126-135) ได้ศึกษาเรื่องความคาดหวังต่อศาลและกระทรวงยุติธรรมภายหลังการแยกศาลออกจากกระทรวงยุติธรรม มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความคาดหวังของประชาชนและเจ้าหน้าที่ของรัฐในการให้บริการของศาลและกระทรวงยุติธรรม

ภายหลังการแยกศาลออกจากกระทรวงยุติธรรม และปัจจัยที่มีผลต่อความคาดหวังของประชาชน เจ้าหน้าที่ของรัฐในการให้บริการของศาลและกระทรวงยุติธรรม โดยศึกษาจากกลุ่มตัวอย่างซึ่งเป็นประชาชน (ผู้รับบริการ ได้แก่ โจทก์ จำเลย พยานโจทก์ พยานจำเลย ทนายความ ผู้ประกัน และ ญาติ) และเจ้าหน้าที่ของรัฐ (ผู้ให้บริการ ได้แก่ พนักงานสอบสวน พนักงานอัยการ พนักงานคุมประพฤติ พนักงานบังคับคดี และเจ้าหน้าที่ราชทัณฑ์) จำนวน 1,464 คน และ 1,119 คน ตามลำดับ ผลการศึกษาพบว่า ความคาดหวังของประชาชนในการให้บริการของกระทรวงยุติธรรมอยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.16 และความคาดหวังของเจ้าหน้าที่รัฐในการให้บริการของกระทรวงยุติธรรมอยู่ในระดับมากที่สุด โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.36 ปัจจัยเพศ อายุ รายได้ ระดับการศึกษา สถานภาพ และประเภทคดีที่มารับบริการมีผลต่อความคาดหวังของประชาชนในการให้บริการของศาลยุติธรรมและกระทรวงยุติธรรมโดยรวม ปัจจัยอายุมีผลต่อความคาดหวังของประชาชนในการให้บริการของทั้งศาลยุติธรรมและกระทรวงยุติธรรม ส่วนปัจจัยเพศ อายุ รายได้ ระดับการศึกษา สถานภาพ ไม่มีผลต่อความคาดหวังของประชาชนและเจ้าหน้าที่รัฐในการให้บริการของศาลยุติธรรมและกระทรวงยุติธรรม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ .05

สำนักงานกฎหมายและส่งเสริมงานสอบสวน สำนักงานตำรวจแห่งชาติ (2545 : 29, 98-99) ได้ศึกษาเรื่องกระบวนการทัศน์ใหม่ในการบริหารงานกระบวนการยุติธรรมของไทย โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อประเมินผลเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของผู้เข้าร่วมรับฟังการเสวนาเชิงอภิปรายโดยเก็บข้อมูลโดยใช้แบบประเมินผลจากผู้เข้าร่วมเสวนา ซึ่งเป็นข้าราชการตำรวจระดับรองสารวัตรหรือเทียบเท่าขึ้นไป ในสังกัดสำนักงานกฎหมายและส่งเสริมงานสอบสวน อันประกอบด้วย กองคดี กองวิชาการ สถาบันส่งเสริมงานสอบสวนและงานอำนวยการ สำนักงานกฎหมายและส่งเสริมงานสอบสวน โดยมีหน่วยงานอื่น ๆ ในสำนักงานตำรวจแห่งชาติมาร่วมในการเสวนาด้วย ได้แก่ โรงเรียนนายร้อยตำรวจ สำนักงานแผนงานและงบประมาณ สำนักงานส่งกำลังบำรุง และสำนักงานกำลังพล เป็นต้น จำนวน 175 คน ผลการศึกษาพบว่า หลังการเสวนาผู้เข้าร่วมเสวนา มีความรู้ความเข้าใจในกระบวนการทัศน์ของกระบวนการยุติธรรมแบบใหม่ โดยเห็นว่า กระบวนการยุติธรรมแบบใหม่มีทัศนคติในการบริการความยุติธรรม มีผู้เห็นด้วย ร้อยละ 88.70 เห็นว่าเป็นกระบวนการที่มุ่งผลสำเร็จของกระบวนการยุติธรรมโดยรวม มีผู้เห็นด้วย ร้อยละ 84.90 เห็นว่าเป็นกระบวนการที่เน้นการป้องกันควบคุมไปกับการปราบปรามอาชญากรรม มีผู้เห็นด้วย ร้อยละ 85.80 เห็นว่าเป็นการสร้างทางเลือกใหม่ในการยุติปัญหาโดยไม่นำเรื่องเข้าสู่ระบบยุติธรรมหรือระบบศาลโดยไม่จำเป็น มีผู้เห็นด้วย ร้อยละ 89.60 และเห็นว่าเป็นกระบวนการที่เน้นมาฟื้นฟู มีผู้เห็นด้วย ร้อยละ 89.60 และเห็นว่ากระบวนการยุติธรรมแบบใหม่ เน้นการอำนวยความสะดวกเชิงสมานฉันท์ มีผู้เห็นด้วย ร้อยละ 87.70 แสดงว่าหลังการเสวนาฯ ผู้เข้าร่วมเสวนาฯ ส่วนใหญ่มีความรู้ความเข้าใจและเห็นด้วยกับ

กระบวนการทัศน์ของกระบวนการยุติธรรมแบบใหม่ และพบว่าผู้เข้าร่วมเสวนาฯ อายุระหว่าง 40-49 ปี เห็นด้วยในกรอบและหลักการปฏิบัติในกระบวนการทัศน์แบบใหม่มากที่สุด คือร้อยละ 39.60 โดยเป็นช่วงอายุที่กำลังปฏิบัติงานในระดับกลางหรือระดับสูง มีประสบการณ์ในการปฏิบัติงานมาแล้วมากพอสมควร ดังนั้น อายุระหว่างนี้ จึงมีความรู้และความเข้าใจในกรอบและหลักการปฏิบัติในกระบวนการทัศน์ของกระบวนการยุติธรรมแบบใหม่เป็นอย่างดี และก่อนเข้าร่วมเสวนาฯ ผู้เข้าร่วมเสวนาฯ ส่วนใหญ่มีความรู้ความเข้าใจในกรอบและหลักการในการปฏิบัติในกระบวนการทัศน์ของกระบวนการยุติธรรมแบบใหม่ และหลังการเข้าร่วมเสวนาฯ ผู้เข้าร่วมเสวนาฯ ส่วนใหญ่ ได้มีความรู้ความเข้าใจในกรอบและหลักการในการปฏิบัติในกระบวนการทัศน์ของกระบวนการยุติธรรมแบบใหม่เป็นอย่างดีเช่นกัน

สกต นิสารัตน์ (2545 :153-159) ได้ศึกษาเรื่องกฎหมายอาญาและการลงโทษที่เหมาะสม : แนวความคิดทางด้านปรัชญาและความยุติธรรมทางสังคม โดยมีความมุ่งหมายที่จะศึกษาถึงคำตอบของปัญหาแนวทางการกำหนดความผิดอาญาและการกำหนดมาตรการลงโทษทางอาญาที่เหมาะสม รวมทั้งปัญหาในการกำหนดความผิดและมาตรการลงโทษทางอาญาที่เหมาะสมกับสังคมไทย โดยสรุปได้ว่า การลงโทษคือความผูกพันที่ต้องกระทำการบางอย่างเพื่อก่อให้เกิดสิ่งที่เชื่อว่าเป็นความถูกต้อง และการกระทำเพื่อโต้ตอบผู้ที่เป็นผู้กระทำความผิดนั้นเพื่อทำให้ผู้ถูกลงโทษต้องประสบภาวะเจ็บปวด โดยที่ความเจ็บปวดนั้น แท้จริงแล้วเป็นความหมายของการลงโทษนั่นเอง และพบว่ามาตรการอาญาที่ใช้ยังไม่สามารถบรรลุวัตถุประสงค์ของการลงโทษได้ แต่กลับก่อให้เกิดผลกระทบที่ร้ายแรงต่อผู้ถูกลงโทษ ญาติมิตรและผู้ที่เกี่ยวข้องกับผู้เสียหาย รวมถึงเกิดผลกระทบที่ไม่อาจคาดหมายต่อสังคมมากมาย จึงควรต้องมีการปรับปรุงการใช้มาตรการทางอาญาเพื่อแก้ไขปัญหาดังกล่าวให้หมดไป สาเหตุที่ทำให้เป็นปัญหาเกี่ยวกับความไร้ประสิทธิภาพหรือความไม่เหมาะสมของมาตรการลงโทษอาญาอย่างมากในปัจจุบันนั้น ส่วนใหญ่เกิดจากปัญหาการขาดความเข้าใจถึงความสัมพันธ์ของการลงโทษในกฎหมายอาญา โดยการขาดความเข้าใจว่า การลงโทษนั้นมีลักษณะเป็นเสมือนสัญลักษณ์ และการลงโทษจะสามารถทำงานได้อย่างแท้จริง ก็ต่อเมื่อการลงโทษนั้นสอดคล้องกับคุณค่าดังกล่าวเท่านั้น

สุดจิต เจนนพกาญจน์ (2546 : 430) ได้ศึกษาเรื่อง กระบวนทัศน์ในการพัฒนากระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็กและเยาวชนไทย โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาถึงกระบวนทัศน์ในการพัฒนากระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็กและเยาวชนไทย และกระบวนทัศน์ในการจัดการปัญหาการกระทำผิดของเด็กและเยาวชน การบริหารและการจัดการขององค์กรต่าง ๆ ในกระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็กและเยาวชนตั้งแต่ปี พ.ศ. 2495-2545 การพัฒนาและนำเสนอองค์ความรู้ในการแก้ไขปัญหาเยาวชนไทย โดยเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงประวัติศาสตร์ การเก็บรวบรวมข้อมูล

ภาคสนามในเชิงปริมาณ และเทคนิคเคลฟาย กลุ่มตัวอย่างเป็นผู้เชี่ยวชาญซึ่งเคยปฏิบัติงานหรือกำลังปฏิบัติงานอยู่ในองค์กรด้านความยุติธรรมสำหรับเด็กและเยาวชนในระดับบริหารระดับวิชาการและระดับปฏิบัติ จำนวน 8 กลุ่ม ได้แก่ ตำรวจ อัยการ (คดีเด็กและเยาวชน) ที่ปรึกษากฎหมาย ผู้พิพากษาศาลอาญา ผู้พิพากษาศาลเยาวชนและครอบครัว บุคลากรของสถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน (สหวิชาชีพ) บุคลากรองค์กรพัฒนาเอกชน นักการศึกษา หรือนักวิชาการที่เกี่ยวข้องจากสถาบันการศึกษา รวมทั้งผู้เชี่ยวชาญจากองค์กรระหว่างประเทศ เช่น UNICEF และองค์กร JICA กลุ่มละ 10 คน รวมทั้งสิ้น 80 คน จากการศึกษาพบว่า กลุ่มตัวอย่างได้ให้ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการพัฒนากระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็กและเยาวชนไทย ในด้านกรอบแนวความคิด ควรปรับปรุงกรอบแนวความคิดจากการปราบปราม และการบังคับใช้กฎหมายเป็นการคุ้มครองสวัสดิภาพ สิทธิของเด็กและเยาวชน การให้ความสำคัญแก่คดีเด็กและเยาวชนให้มากขึ้น การตั้งฟ้องคดีต้องยึดถือประโยชน์สูงสุดของเด็กและเยาวชนเป็นสำคัญ การฟ้องคดีควรให้เป็นหนทางสุดท้าย โดยการหันเหคดีออกจากกระบวนการยุติธรรม กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ และใช้วิธีบำบัดฟื้นฟู เยียวยา การให้ความสำคัญกับการป้องกันและการพัฒนามากกว่าหรือเท่า ๆ กับการแก้ไขปัญหาคriminal และการพัฒนากลับคืนสู่สังคมอย่างราบรื่น

ศศิพร สิงโตมาศ (2546 : 121-123) ได้ศึกษาเรื่อง มาตรการทางกฎหมายว่าด้วยการนำวิธีการประชุมกลุ่มครอบครัวและชุมชนมาใช้ในกระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็ก โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษามาตรการที่เหมาะสมในการแก้ไข ฟื้นฟูเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิดและนำมาปรับปรุงกระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็กและเยาวชนในประเทศไทย ผลการศึกษาพบว่า การดำเนินคดีทางอาญานั้น ไม่เป็นผลดีต่อการแก้ไขฟื้นฟูเด็กและเยาวชน เนื่องจากยังมีเด็กและเยาวชนบางประเภทที่ยังไม่สมควรจะถูกตราหน้าว่าเป็นผู้กระทำความผิดและถูกตัดออกจากสังคม เช่น ผู้กระทำความผิดเป็นครั้งแรก ซึ่งเป็นความผิดที่ไม่ร้ายแรง หรือเป็นความผิดที่ได้กระทำโดยประมาท ซึ่งเด็กและเยาวชนเหล่านี้สามารถที่จะแก้ไขให้กลับคืนสู่สังคมได้ง่าย การดำเนินคดีอาญาและการควบคุมหรือกักขังเด็กไว้ในสถานพินิจ ควรจะนำมาใช้อย่างจำกัดเฉพาะกับเด็กและเยาวชนที่ไม่สามารถแก้ไขฟื้นฟูโดยใช้มาตรการอย่างอื่นแล้วเท่านั้น การดำเนินคดีอาญากับเด็กและเยาวชนซึ่งเป็นผลให้เด็กและเยาวชนเหล่านั้นต้องถูกควบคุมร่วมกับเด็กและเยาวชนในสถานพินิจ เป็นผลให้เกิดตราบาปและพัฒนาการที่ถดถอยยากแก่การฟื้นฟู อีกทั้งยังก่อให้เกิดการถ่ายทอดพฤติกรรมอาชญากร ซึ่งเป็นการผิดวัตถุประสงค์ของการแก้ไขฟื้นฟูเด็กและเยาวชนให้กลับตนเป็นคนดี และยังนำไปสู่การกระทำความผิดซ้ำอีกด้วย ทางด้านผู้เสียหายเอง หากต้องการให้มีการชดเชยความเสียหายก็ต้องไปดำเนินการฟ้องร้องเรียกค่าเสียหายในทางแพ่ง เป็นอีกส่วนหนึ่งต่างหากจากการดำเนินคดีอาญา ซึ่งต้องสิ้นเปลืองเวลาและค่าใช้จ่ายในการดำเนินคดี อีกทั้งยังเป็น

กระบวนการดำเนินคดีที่มีลักษณะของการเผชิญหน้าและสร้างความเป็นปฏิปักษ์ระหว่างคู่ความอีกด้วย หลายประเทศได้ใช้แนวคิดเกี่ยวกับกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ (Restorative Justice) โดยใช้วิธีการประชุมกลุ่มครอบครัวและชุมชน (Family Group Conferencing) มาใช้เป็นทางออก แนวความคิดนี้ใช้วิธีแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิดด้วยการนำผู้กระทำผิด บุคคลผู้ใกล้ชิด สมาชิกในครอบครัว ผู้เสียหาย บุคคลผู้ให้ความช่วยเหลือของทั้งสองฝ่าย และตัวแทนจากกระบวนการยุติธรรมมาพบกัน เพื่อร่วมกันหาทางออกและวิธีการแก้ปัญหาที่ดีที่สุด ด้วยกระบวนการดังกล่าวนี้ เด็กจะได้แสดงความรับผิดชอบต่อการกระทำของตนโดยมีครอบครัวเป็นผู้กำหนดโทษ เด็กจะไม่ถูกนำตัวเข้าสู่กระบวนการในการดำเนินคดีอาญาโดยไม่จำเป็น ขณะเดียวกันผู้เสียหายก็มีโอกาสที่จะได้รับการเยียวยาความเสียหายที่เกิดขึ้นด้วย ซึ่งถ้าหากเทียบกับการดำเนินคดีทางศาลหรือการบังคับใช้มาตรการอย่างอื่นซึ่งผู้เสียหายแทบไม่มีโอกาสได้รับการชดเชยจากผู้กระทำผิดหรือไม่ได้รับการเหลียวแลจากกระบวนการยุติธรรมเลย และสิ่งที่สำคัญที่สุดคือ ความพอใจในกระบวนการยุติธรรมของคู่กรณีและบุคคลที่เกี่ยวข้องทุกฝ่าย และการที่ผู้กระทำผิดและผู้เสียหายสามารถที่จะกลับมามีความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน และสามารถอยู่ร่วมกันได้ในสังคมอย่างสมานฉันท์อีกครั้งหนึ่ง โดยทุกฝ่ายมีส่วนในการช่วยกันระงับและป้องกันมิให้การกระทำผิดเกิดขึ้นอีก ซึ่งวิธีการเหล่านี้ น่าจะเป็นลักษณะของการแก้ไขฟื้นฟูเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิดในแนวทางที่ถูกต้องและเหมาะสม

จิตรรา วีรบุรินทร์ และคณะ (2547:286) ได้ทำการศึกษาการนำกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์โดยใช้กระบวนการประชุมกลุ่มครอบครัวและชุมชนมาบังคับใช้ในประเทศไทย โดยศึกษาจากกลุ่มตัวอย่างซึ่งเป็นนักสังคมสงเคราะห์ นักจิตวิทยา พนักงานคุมประพฤติ ผู้บริหารสถานพินิจฯ และกรมพินิจฯ จำนวน 168 คน ผลการศึกษาพบว่า การประเมินผลการดำเนินงานในฐานะเจ้าหน้าที่ผู้ประสานการประชุมกลุ่มครอบครัวและชุมชนก่อนเข้ารับการฝึกอบรมส่วนใหญ่มีความรู้ในระดับพอใช้ โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 46.07 และภายหลังการฝึกอบรม พบว่าส่วนใหญ่มีความรู้เพิ่มขึ้นและได้ใช้ความรู้จากการฝึกอบรมในการปฏิบัติงาน ร้อยละ 60.3 และการหันเหคดีออกจากกระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็กและเยาวชนโดยการประชุมกลุ่มครอบครัวและชุมชนในปัจจุบันยังอยู่ในระดับที่ค่อนข้างต่ำเมื่อเปรียบเทียบกับปริมาณคดีที่นำเข้ามาสู่กระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็กและเยาวชนกระแสดังกล่าวโดยเฉพาะชั้นก่อนฟ้องและนำมาใช้กับบางประเภทคดีเท่านั้น ส่วนในชั้นพิจารณาคดี และชั้นบังคับคดี ฯลฯ ยังไม่สามารถนำวิธีการประชุมกลุ่มครอบครัวและชุมชนมาใช้ได้ ทั้งนี้เนื่องจากมุมมองของบุคลากรในกระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็กและเยาวชนที่มักจะมองในแง่ลบที่จำกัด ในรูปแบบของคดีความ ในส่วนที่เกี่ยวกับศาลในชั้นตอนการพิจารณาคดีเป็นส่วนใหญ่ ประกอบกับที่ผ่านมากระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็กและเยาวชน

ไทยมีอุปสรรคในการดำเนินการหลายประการ เช่น มีแนวคิดและปรัชญาที่แต่ละหน่วยงานยึดถือแตกต่างกัน ทำให้ความเข้าใจและการปฏิบัติงานแตกต่างกัน บางครั้งก็ขัดแย้งกันรวมทั้งความคิดเห็นขององค์กรต่าง ๆ ในกระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็กและเยาวชนต่อการนำเอาวิธีการประชุมกลุ่มครอบครัวและชุมชนมาใช้ในการแก้ไขปัญหาคดีเด็กและเยาวชนที่กระทำผิด ก็มีความคิดเห็นแตกต่างกัน จึงทำให้ไม่สามารถนำเอาวิธีการดังกล่าวนี้มาใช้ได้ทุกชั้นของกระบวนการยุติธรรม

นวลจันทร์ ทศนชัยกุล และคณะ (2547 :136-143) ได้ศึกษาเรื่อง ศาลยุติธรรมกับการระงับข้อพิพาท โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาถึงประสิทธิภาพในการระงับข้อพิพาทและความพึงพอใจในการปฏิบัติงานมีความสัมพันธ์กับความคิดเห็นต่อการระงับข้อพิพาท การศึกษาเปรียบเทียบปัจจัยส่วนบุคคลของผู้พิพากษา กับความคิดเห็นต่อการระงับข้อพิพาท ประชากรที่ใช้ในการศึกษา คือ ผู้พิพากษาศาลแพ่งทุกศาลในกรุงเทพมหานคร และศาลจังหวัดภาค 1-9 จำนวน 320 คน โดยใช้วิธีการสุ่มแบบหลายขั้นตอน เก็บข้อมูลโดยใช้แบบสอบถาม การสัมภาษณ์เชิงลึก ทานผู้ทรงคุณวุฒิ และได้ศึกษาเฉพาะราย วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติพื้นฐาน และการทดสอบค่า F-test และค่า Chi-square ผลการวิจัยพบว่า ผู้พิพากษาร้อยละ 73.1 มีความคิดเห็นต่อการระงับข้อพิพาทโดยศาลยุติธรรมในระดับสูง และมีความคิดเห็นต่อบุคคลภายนอกผู้เข้ามาทำหน้าที่ไกล่เกลี่ยในระดับปานกลาง ร้อยละ 70.3 โดยมีค่าเฉลี่ย 3.09 ผลการทดสอบสมมติฐานพบว่าระยะเวลาการเป็นตุลาการ ความพึงพอใจในการปฏิบัติงานมีความสัมพันธ์กับความคิดเห็นต่อการระงับข้อพิพาทโดยมีค่านัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 แต่อายุ เงินเดือน และการศึกษาเพิ่มเติมไม่มีความสัมพันธ์กับความคิดเห็นต่อการระงับข้อพิพาท และความคิดเห็นต่อบุคคลภายนอกผู้เข้ามาทำหน้าที่ไกล่เกลี่ยในศาล

พรรณยง พุฒินาถ และคณะ (2547 :92-106) ได้ศึกษาเรื่อง การปฏิบัติงานของอาสาสมัครไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในชุมชน (อ.ก.ช.) : ปัญหา อุปสรรคและแนวทางแก้ไข โดยมีวัตถุประสงค์ในการศึกษา คือ ศึกษาปัญหาอุปสรรคในการปฏิบัติงานของอาสาสมัครไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในชุมชน (อ.ก.ช.) มุมมองของกลุ่มพิพาท ประชาชนทั่วไป และผู้บริหารศาลยุติธรรมประจำจังหวัดที่มีต่ออาสาสมัครฯ (อ.ก.ช.) รวมถึงแนวทางการสนับสนุนและแนวทางแก้ไขในการปฏิบัติงานไกล่เกลี่ยข้อพิพาทของอาสาสมัครฯ (อ.ก.ช.) โดยเก็บรวบรวมข้อมูลจากอาสาสมัครไกล่เกลี่ยข้อพิพาทของอาสาสมัครฯ (อ.ก.ช.) กลุ่มพิพาท ประชาชนทั่วไป และผู้บริหารศาลยุติธรรม โดยการสุ่มตัวอย่างแบบ Multi – Stage Sampling พบว่า ในเรื่อง การปฏิบัติงานของอาสาสมัครไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในชุมชน (อ.ก.ช.) ยังประสบปัญหาอยู่พอสมควร ทั้งในด้านการสนับสนุนและการประสานงาน ด้านสถานที่ที่ใช้ไกล่เกลี่ย การดำเนินการไกล่เกลี่ย โดยเฉพาะอย่างยิ่งด้านการเผยแพร่ / ประชาสัมพันธ์

ในขณะที่ด้านการยอมรับและความเชื่อถือมีปัญหาเล็กน้อย เนื่องจากโดยภาพรวม อาสาสมัครฯ (อ.ก.ช.) ได้คัดเลือกจากผู้ที่ได้รับการยอมรับจากชุมชนเป็นอย่างดี แนวทางการสนับสนุนและแนวทางการแก้ไขในการปฏิบัติงานใกล้เคียงข้อพิพาทของอาสาสมัครฯ (อ.ก.ช.) เห็นว่าควรให้คงไว้ซึ่งอาสาสมัครฯ (อ.ก.ช.) และต้องมีการพัฒนาศักยภาพในการใกล้เคียงข้อพิพาทอย่างสม่ำเสมอ นอกจากนี้ควรจัดสรรให้มีสถานที่เพื่อเป็นศูนย์กลางประสานงานระหว่างอาสาสมัครใกล้เคียงข้อพิพาทในชุมชนกับประชาชน รวมทั้งควรเปลี่ยนชื่อจาก “อาสาสมัครใกล้เคียงข้อพิพาทในชุมชน” เป็น “ผู้ใกล้เคียงข้อพิพาทในชุมชน” เพื่อเป็นการสร้างความน่าเชื่อถือให้กับอาสาสมัครฯ (อ.ก.ช.) และมีให้ประชาชนเกิดการสับสนหรือลังเลใจ เนื่องจาก อ.ก.ช. นั้นมาจากการสรรหาและคัดเลือก โดยคณะที่ปรึกษาและคณะทำงานเพื่อการดำเนินการส่งเสริมเผยแพร่การระงับข้อพิพาทประจำจังหวัดของแต่ละจังหวัด นอกจากนี้ เห็นว่าโครงการอาสาสมัครฯ (อ.ก.ช.) ควรมีกรอบระเบียบการทำงานที่ชัดเจน ตลอดจนสนับสนุนและส่งเสริมในด้านการประชาสัมพันธ์ การปฏิบัติงานของ อ.ก.ช. และประโยชน์ที่ประชาชนจะได้รับจากการปฏิบัติงานของ อ.ก.ช. ให้เป็นที่เข้าใจอย่างแพร่หลายซึ่งควรจะเป็นการดำเนินการอย่างต่อเนื่อง

ปัญญาวัฒน์ บัวพวงชน (2547 : 111-112) ได้ศึกษาเรื่อง บทบาทที่ปรึกษากฎหมายในคดีอาญาในการเสนอความจริงต่อศาลเยาวชนและครอบครัว โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาถึงแนวคิดของการมีที่ปรึกษากฎหมายในการดำเนินคดีเด็กและเยาวชนระบบสากลและของไทย เปรียบเทียบบทบาทของที่ปรึกษากฎหมายของไทยกับประเทศสหรัฐอเมริกาและประเทศอังกฤษ และเพื่อเสนอภาพปัญหาและแนวทางการปรับปรุงบทบาทของที่ปรึกษากฎหมายในการคุ้มครองเด็กหรือเยาวชนที่เป็นจำเลยในคดีอาญาได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์อธิบดีศาลเยาวชนและครอบครัวกลาง ผู้พิพากษาและที่ปรึกษากฎหมายที่ปฏิบัติหน้าที่ในศาลเยาวชนและครอบครัว จากการศึกษาพบว่า การให้ความช่วยเหลือทางด้านกฎหมายที่รัฐจะต้องจัดหาที่ปรึกษากฎหมายที่มีคุณภาพให้โดยไม่ต้องเสียค่าใช้จ่าย เพื่อให้เด็กและเยาวชนที่กระทำผิดได้เข้าใจกระบวนการทั้งหมดในศาลรวมถึงสิทธิและข้อต่อสู้ทั้งหมด ซึ่งการที่เด็กและเยาวชนจะได้รับความคุ้มครองดังกล่าวอย่างเต็มที่นั้น ผู้ที่เข้ามาทำหน้าที่เป็นที่ปรึกษากฎหมายจะต้องเป็นผู้ที่มีความสามารถ เข้าใจถึงเจตนารมณ์ของการจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัวของการมีที่ปรึกษากฎหมายและบทบาทของที่ปรึกษากฎหมายที่มีมากมายในการร่วมมือกับศาลในการสงเคราะห์แก้ไข ฟื้นฟูเด็กและเยาวชน และต้องคำนึงถึงประโยชน์สูงสุดของเด็กและเยาวชนที่อยู่เหนือการกระทำผิด ก็จะส่งผลให้กระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็กและเยาวชนที่เป็นจำเลยเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ และเป็นการแก้ไข ฟื้นฟูเด็กและเยาวชนแต่ละรายได้อย่างเหมาะสม ทำให้เด็กและเยาวชนสามารถกลับตัวเป็นคนดี สามารถกลับคืนสู่สังคมและเติบโตเป็นผู้ใหญ่ที่ดีได้ในอนาคต แต่

หากการทำงานของศาล พนักงานคุมประพฤติ นักสังคมสงเคราะห์ และนักจิตวิทยา ยังคงมุ่งเน้นที่การจำกัด เครื่องครัดในแง่มุมกฎหมาย โดยถือเป็นกฎเกณฑ์สำคัญที่จะกำหนดเงื่อนไขเกี่ยวกับเด็กและเยาวชนโดยไม่ใช้ความรู้ตามหลักวิชา (scientific knowledge) การจำแนกตามวัยของเด็กและเยาวชนประกอบกับการกระทำความผิดและรายงานข้อเท็จจริงอย่างรอบคอบแล้ว แม้จะกำหนดให้ที่ปรึกษากฎหมายมีบทบาทอย่างเต็มที่มากเพียงไรก็ตาม วัตถุประสงค์แห่งการจัดตั้งระบบความยุติธรรมสำหรับเด็กและเยาวชนในประเทศไทยก็จะไม่สามารถบรรลุวัตถุประสงค์ได้

พระมหาพงศ์เพชร โพธิ์แดง (2547 : 61-67) ได้ศึกษาเรื่อง ศาลเยาวชนและครอบครัว : การปฏิบัติต่อเด็กและเยาวชนที่กระทำผิดทางอาญา โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาถึงความเป็นมาของศาลเยาวชนและครอบครัวของไทย และค้นหาปัจจัยที่เป็นสาเหตุให้เกิดการกระทำผิดของเด็กและเยาวชน ซึ่งจะเป็แนวทางในการปฏิบัติต่อเด็กและเยาวชนที่กระทำผิดทางอาญาของศาลเยาวชนและครอบครัว ใช้วิธีการศึกษาเชิงคุณภาพ โดยการเก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสารต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ หนังสือ สิ่งพิมพ์ เอกสารทางราชการ บทความ รายงานการสัมมนาทางวิชาการ โดยการศึกษาเปรียบเทียบกับเอกสารทางวิชาการเกี่ยวกับพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัวฯ พ.ศ. 2534 จากการศึกษาพบว่า ความเป็นมาของศาลเยาวชนและครอบครัวตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน วัตถุประสงค์ในการออกกฎหมายเกี่ยวกับเด็กและเยาวชนมุ่งที่จะแก้ไขและเยียวยาเด็กโดยเฉพาะ เพราะคำนึงถึงความเยาว์วัย ไร้เดียงสา และอ่อนต่อโลก ซึ่งเห็นได้จากกฎหมายเกี่ยวกับเด็กและเยาวชนในสมัยสุโขทัยไม่ได้กล่าวถึงการลงโทษไว้ สมัยอยุธยามีเพียงกฎหมายลักษณะวิวาท ได้กล่าวถึงการกระทำผิดของเด็กและการลงโทษโดยกำหนดอายุไว้ด้วย ส่วนสมัยกรุงรัตนโกสินทร์รัชกาลที่ 1 ได้ประมวลกฎหมายในสมัยอยุธยาชำระใหม่ โดยเรียกว่า “กฎหมายตราสามดวง” กฎหมายบัญญัติถึงคน “ไม่เอาผิดแก่เด็กอายุไม่เกิน 7 ขวบ ไว้เช่นกัน นอกจากนี้ยังได้บัญญัติต่อไปว่า เมื่อเด็กอายุ 7 ขวบลงมา หรือคนชราอายุ 70 ขึ้นไป ค่าผู้อื่นหรือทำร้ายร่างกายผู้อื่นบาดเจ็บ เด็กและคนชรานั้นไม่ต้องปรับเป็นสินไหมพินัย มีหน้าที่ก็แต่เพียงไปขอขมาผู้ที่ตนได้ทำละเมิดล่วงเกินเท่านั้น ส่วน พ.ร.บ.จัดการฝึกและอบรมเด็กบางจำพวก พ.ศ. 2479 กำหนดวิธีการพิเศษที่ใช้กับการกระทำผิดของเด็กและเยาวชน โดยเน้นการสงเคราะห์ บำบัดรักษา และแก้ไขแทนการลงโทษจำคุกรวม เพื่อมุ่งแก้ไขมากกว่าการลงโทษ ต่อมาจึงก่อตั้งศาลคดีเด็กและเยาวชน พ.ศ. 2494 โดยถือว่าเป็นศาลชั้นอุทธรณ์พิเศษ แยกออกจากศาลธรรมดา พบว่า เด็กและเยาวชนที่กระทำการอันกฎหมายบัญญัติเป็นความผิด ไม่ใช่อาชญากรเป็นแต่เพียงผู้กระทำความผิดกฎหมายของสังคมและเป็นผู้อ่อนต่อโลก ไม่สมควรได้รับการลงโทษทัณฑ์ หากแต่ควรได้รับการช่วยเหลือเพื่อปรับปรุงตนเสียใหม่ ทั้งในด้านร่างกายและจิตใจ และต่อมามีการดำเนินการประกาศใช้พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัว และวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2534 เพื่อดำเนินการ

พิจารณาคดีเด็กและเยาวชนและคดีเกี่ยวกับครอบครัว แยกต่างหากจากการพิจารณาคดีทั่วไป โดยการพิจารณาจะมุ่งแก้ไข้ไขใกล้เคียงมากกว่าการลงโทษ ซึ่งประเทศไทยได้ร่วมลงนามรับรองในอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก เพื่อรับรองสิทธิพื้นฐานของเด็ก เมื่อวันที่ 12 กุมภาพันธ์ 2535 แต่เดิม ศาลเยาวชนและครอบครัวเป็นผู้กำกับดูแลงานของสถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนเปรียบเสมือนสถานพินิจฯ เป็นมือในการแก้ไข้เด็กตามที่ศาลเห็นสมควร แต่ในปัจจุบัน สถานพินิจฯ ไม่ได้อยู่ในการกำกับดูแลของศาลเยาวชนและครอบครัว อาจทำให้ทิศทางการแก้ไข้เด็กอาจไม่ตรงกัน ก่อให้เกิดความไม่เป็นเอกภาพในการแก้ไข้เด็กได้ ในส่วนปัจจัยที่เป็นสาเหตุให้เกิดการกระทำผิดของเด็กและเยาวชน มี 2 ประการหลัก คือ ปัจจัยที่มีสาเหตุมาจากตัวเด็กและเยาวชนเอง ได้แก่ พันธุกรรม คือ สติปัญญาและจิตใจ หรือสิ่งที่ได้รับการถ่ายทอดมาจากพ่อแม่ ทำให้เด็กที่เกิดมาเป็นโรคปัญญาอ่อน จิตใจบกพร่อง บุคลิกภาพทราม และทำให้เด็กไม่สามารถใช้สติปัญญาไตร่ตรอง ชับชึ้ง หรือหักห้ามใจต่อสิ่งยั่วยุต่าง ๆ ได้ ความบกพร่องทางร่างกายและโรค เด็กที่มีร่างกายพิการหรือไม่สมประกอบ ซึ่งเป็นอาจเป็นมาแต่กำเนิด หรือประสบเหตุการณ์ และปัจจัยที่มีสาเหตุมาจากสิ่งแวดล้อม ปัญหาครอบครัว เศรษฐกิจ เขตที่อยู่อาศัย การคบเพื่อนเกร และสิ่งสำคัญคือขาดทักษะในการแก้ปัญหา จึงถือได้ว่าเด็กและเยาวชนเหล่านี้เป็นเด็กที่มีความต้องการพิเศษ

พระจตุรงค์ ประสิทธิ์พร (2547 :55-59) ได้ศึกษาเรื่องกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาแนวคิด รูปแบบ และวิธีการดำเนินการของกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ของต่างประเทศ และเหตุผลความจำเป็นที่นำมาปรับใช้ในประเทศไทย โดยใช้วิธีการศึกษาเชิงเอกสาร (Documentary Research) ทำการรวบรวมข้อมูลทุติยภูมิจากตำรา เอกสารการสัมมนา วารสาร วิทยานิพนธ์ ตลอดจนทั้งเอกสารการวิจัยต่าง ๆ ทั้งของไทยและต่างประเทศ จากการศึกษาพบว่า การอำนวยความสะดวกยุติธรรมรูปแบบเก่า ๆ ที่รัฐเป็นผู้กำหนดกฎเกณฑ์และเข้ามาจัดการกับผู้กระทำผิด โดยไม่คำนึงถึงเหยื่อหรือผู้เสียหายและชุมชน ซึ่งอยู่ในฐานผู้ได้รับผลกระทบ ไม่ได้ส่งผลดีต่อการสร้างความสงบสุขในสังคมเลย แต่กลับเป็นสิ่งที่บั่นทอนความสงบสุขภายในสังคม และไม่ได้เข้าถึงการอำนวยความสะดวกยุติธรรมแก่ทุกฝ่ายที่มีส่วนเกี่ยวข้องอย่างแท้จริง การนำกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาใช้เพื่อเป็นทางเลือกในการอำนวยความสะดวกยุติธรรมจึงมีความจำเป็นในสังคมไทย เพราะพิจารณาแล้วเห็นว่ากระบวนการดังกล่าวเป็นประโยชน์ต่อรัฐ ผู้เสียหายและผู้กระทำผิด อันจะก่อให้เกิดความเข้าใจต่อกันและร่วมกันสร้างสัมพันธภาพที่ดีในสังคมได้ แนวคิดที่เกี่ยวกับกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาจากธรรมเนียมปฏิบัติสมัยโบราณในอารยธรรมของชาวอาหรับ กรีก และโรมัน ที่ยอมรับการสมานฉันท์แม้แต่คดีฆาตกรรมและยังมีแนวคิดบางส่วนของกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ที่เกิดจากชนเผ่าต่าง ๆ ในแอฟริกาและในเอเชีย โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อจัดการกับความเสียหายที่เกิดจากอาชญากรรม ซึ่งต่อมาได้คำนึงถึงสิทธิของ

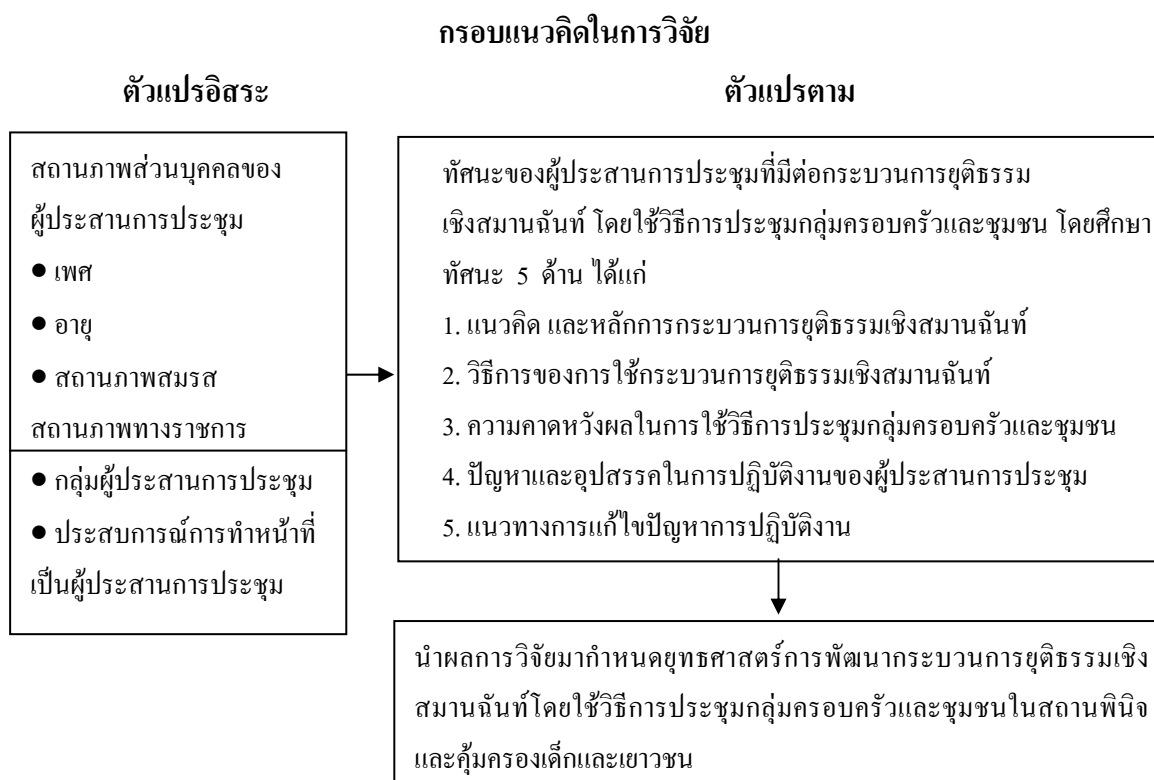
ผู้เสียหาย และผู้ได้รับผลกระทบ ให้ได้รับการเยียวยา แก้ไข ให้คืนดีดังเดิมเป็นสิ่งสำคัญ รูปแบบของกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์เป็นรูปแบบที่ไม่เป็นทางการ โดยมีลักษณะให้ทุกฝ่ายที่ได้รับความเสียหาย และได้รับผลกระทบเข้ามาพบกันในบรรยากาศที่ส่งเสริมให้เกิดความปรองดอง โดยมีกระบวนการให้ผู้กระทำผิดได้มีความสำนึกผิดและรับผิดชอบกับสิ่งที่ตนได้กระทำ โดยตั้งอยู่บนพื้นฐานของความสมัครใจระหว่างผู้เสียหายและผู้กระทำผิด โดยเฉพาะในประเทศไทยได้นำรูปแบบการประชุมกลุ่มครอบครัวและชุมชนมาปรับใช้โดยการนำเอากลุ่มคนผู้ที่ได้รับผลกระทบจากอาชญากรรม อันได้แก่ ผู้กระทำผิด ผู้เสียหาย ครอบครัว และรวมถึงเพื่อน ๆ ทั้งฝ่ายผู้เสียหายและผู้กระทำผิดมาเข้าร่วมในกระบวนการนี้ ซึ่งเป็นรูปแบบที่มีวิธีการและเป้าหมายเหมาะสมกับบริบทในสังคมไทย ที่สังคมโดยรวมยังเอื้ออาทรซึ่งกันและกัน อยู่กันเป็นครอบครัวใหญ่ และยอมให้อีกฝ่ายหนึ่งได้ปรับปรุงตัวเองได้ง่าย วิธีดำเนินการของกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ จะเกิดขึ้นได้จะต้องตั้งอยู่บนพื้นฐานของความสมัครใจและความยินยอมทั้ง 2 ฝ่าย คือทั้งผู้เสียหายและผู้กระทำผิด โดยคำนึงถึงความพอใจของผู้เสียหายและผู้ได้รับผลกระทบ อีกทั้งคำนึงถึงความรับผิดชอบของผู้กระทำผิดเป็นประการสำคัญ และควรนำกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาใช้ในประเทศไทยในหลาย ๆ ขั้นตอนของกระบวนการยุติธรรม โดยเฉพาะผู้ที่กระทำผิดโดยเฉพาะผู้ที่กระทำผิดโดยพลั้งพลาดหรือผู้กระทำผิดเล็กน้อย ทั้งนี้เพื่อป้องกันไม่ให้ผู้กระทำผิดถูกประทับตราบาปและต้องเข้าไปเรียนรู้พฤติกรรมในเรือนจำ อันจะส่งผลให้เกิดการกระทำผิดซ้ำได้ นอกจากนี้ จะต้องสร้างความเข้าใจที่ตรงกันให้เกิดขึ้นแก่บุคคลหลาย ๆ ฝ่ายที่เกี่ยวข้องและประชาชนโดยทั่วไป เพื่อให้มีความเข้าใจที่ตรงกันและยอมรับในหลักการเดียวกันด้วย

จรัส รุ่งเรือง (2547 : 170-178) ได้ศึกษาเรื่องการนำเอากระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ (Restorative Justice) มาใช้ในกระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็ก (Juvenile Justice) : ศึกษากรณีการประชุมกลุ่มครอบครัวและชุมชน (Family Group Conferencing) โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษารูปแบบกระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็กของไทยในปัจจุบันว่ามีประสิทธิภาพในการแก้ไขฟื้นฟูเด็กและเยาวชนที่กระทำผิดเพียงใด โดยศึกษาเปรียบเทียบรูปแบบและวิธีการของกระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็กของต่างประเทศที่ประสบความสำเร็จและประเทศต่าง ๆ นำไปใช้ด้วย จากการศึกษาพบว่า รูปแบบกระบวนการยุติธรรมทางอาญาสำหรับเด็กของไทยในปัจจุบันยังไม่มีประสิทธิภาพในการแก้ไขฟื้นฟูเด็กและเยาวชนที่กระทำผิดเท่าที่ควร ไม่มีการแยกผู้กระทำผิดเล็ก ๆ น้อย ๆ กับผู้กระทำผิดคดีนัยออกจากกัน ทำให้เสี่ยงต่อการถ่ายทอดพฤติกรรมร้ายจากกันได้ เด็กหรือเยาวชนที่เคยเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมในฐานะผู้กระทำผิดมาแล้วกระทำผิดซ้ำมากขึ้น ทั้งนี้ ก็เพราะว่ากระบวนการแก้ไขฟื้นฟูเด็กและเยาวชนที่กระทำผิด ซึ่งถือว่าเป็นหัวใจของกระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็กนั้นจะเป็นกระบวนการที่ดำเนินการโดยรัฐทั้งหมด เด็กและเยาวชนถูกควบคุม

ตัวในสถานพินิจที่มีความแออัดดูแลไม่ทั่วถึง ไม่มีการแยกประเภทความผิด ในขณะที่ครอบครัว และชุมชนซึ่งเป็นสิ่งแวดล้อมที่สำคัญที่สุดที่มีอิทธิพลต่อการปรับเปลี่ยนนิสัยของเด็กและเยาวชน แต่กลับไม่มีส่วนร่วมในการแก้ไขฟื้นฟูนิสัยของเด็กและเยาวชนเลย การแก้ไขฟื้นฟูจะเป็นไปตาม มาตรฐานทางการแพทย์หรือตามแนวทางของรัฐ ประการสำคัญระบบในปัจจุบัน เน้นการนำคดีเข้าสู่กระบวนการยุติธรรม ไม่มีการเบี่ยงเบนหรือหันเหคดียอกจากกระบวนการยุติธรรม โดยเฉพาะคดี เล็ก ๆ น้อย ๆ ที่เด็กและเยาวชนมีโอกาสกลับตัวเป็นคนดีได้ จะมีการเบี่ยงเบนคดียอกจาก กระบวนการยุติธรรมน้อยมาก แม้มาตรา 63 แห่งพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัว และวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2534 จะบัญญัติเปิดช่องให้ผู้อำนวยการสถานพินิจ เสนอความเห็นต่อพนักงานอัยการที่จะสั่งไม่ฟ้อง แล้วควบคุมตัวเด็กไว้เพื่อแก้ไขฟื้นฟูนิสัย โดย ไม่ต้องดำเนินคดีในศาลได้ แต่กระบวนการดังกล่าวก็ต้องควบคุมเด็กและเยาวชนไว้ในสถานพินิจ ที่ยังมีความเสี่ยงในการรับการถ่ายทอดพฤติกรรมเสียจากกัน และก็ยังไม่มีโอกาสที่จะเข้ามาอยู่ใน ความดูแลของครอบครัวของเขาในชุมชนของเขา ดังนั้น เพื่อให้ตอบสนองต่อปรัชญาของการ ดำเนินคดีเด็กและเยาวชน ที่มุ่งเน้นการแก้ไขฟื้นฟูให้กลับคืนสู่สภาพเดิมมากกว่าการลงโทษ ให้มี ประสิทธิภาพมากขึ้น จึงควรนำเอากระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ในรูปแบบการประชุมกลุ่ม ครอบครัวและชุมชนมาใช้เสริมกระบวนการยุติธรรมหลัก โดยจะต้องแก้ไขเพิ่มเติมมาตรา 63 แห่ง พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2534 เพื่อใช้เป็นเครื่องมือในการเบี่ยงเบนคดียอกจากกระบวนการยุติธรรมในชั้นศาล แล้วจัด ประชุมกลุ่มครอบครัว โดยนำรูปแบบการประชุมกลุ่มครอบครัวและชุมชน ตามกฎหมายของ ประเทศนิวซีแลนด์มาเป็นต้นแบบ เพื่อกำหนดแผนแก้ไขฟื้นฟู รวมทั้งกระบวนการสำนึกผิด การ ให้อภัย การชดใช้และ / หรือเยียวยาแก่เหยื่อหรือผู้ได้รับผลกระทบจากการกระทำผิดด้วย กระบวนการเหล่านี้ จะเป็นกระบวนการทางเลือกที่จะนำมาใช้เสริมกระบวนการยุติธรรมหลักที่ใช้ อยู่ในปัจจุบัน นำไปสู่ความปรองดอง ความสมานฉันท์ในชุมชน เด็กและเยาวชนก็จะได้อยู่กับ ครอบครัว ครอบครัวและชุมชนได้รับรู้และมีบทบาทสำคัญในกระบวนการแก้ไขฟื้นฟู ซึ่งจะ นำไปสู่การแก้ไขปัญหาดังกล่าวอย่างยั่งยืน และมีประสิทธิภาพ เช่นเดียวกับนานา อารยประเทศที่นำรูปแบบการประชุมกลุ่มครอบครัวและชุมชนของนิวซีแลนด์ไปใช้อย่าง แพร่หลายเสริมกระบวนการยุติธรรมหลักให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

กรอบแนวคิดในการวิจัย

การศึกษาครั้งนี้ผู้วิจัยได้ศึกษาจาก แนวคิดเกี่ยวกับทักษะ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 พระราชบัญญัติคุ้มครองเด็ก พ.ศ. 2546 ประมวลกฎหมายอาญา ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (ฉบับที่ 20) พ.ศ. 2542 อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก (Convention on the right of the child) กฎแห่งกรุงปักกิ่ง (The Beijing Rules) แนวคิดเกี่ยวกับกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ การใช้กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ในต่างประเทศ แนวคิดเกี่ยวกับการป้องกันมิให้เด็กและเยาวชนกระทำความผิดของต่างประเทศ แนวคิดในการดำเนินคดีอาญากับเด็กหรือเยาวชน แนวคิดในการปฏิบัติต่อผู้กระทำความผิด แนวคิดด้านรูปแบบ บทบาทของพนักงานคุมประพฤติ (รวมถึงพนักงานพักการลงโทษ) กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ในประเทศไทย ทฤษฎีที่มีมุมมองในแง่ดีต่อการ ใช้กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ ทฤษฎีที่มีมุมมองในแง่ลบต่อการ ใช้กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ ทฤษฎีการลงโทษ ทฤษฎีความเป็นกลาง แล้วนำมาประยุกต์และสังเคราะห์ เพื่อให้สอดคล้องกับการงานวิจัย ทักษะของผู้ประสานการประชุมที่มีต่อกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ โดยใช้วิธีการประชุมกลุ่มครอบครัวและชุมชนในสถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน กระบวนการยุติธรรมโดยผู้วิจัยได้สังเคราะห์แสดงตัวแปรที่จะศึกษา ดังนี้

ภาพที่ 2.2 กรอบแนวคิดในการวิจัย

สมมติฐานการวิจัย

ผู้ประสานการประชุมที่มีเพศ อายุ สถานภาพสมรส กลุ่มผู้ประสานการประชุม และ ประสบการณ์การทำหน้าที่เป็นผู้ประสานการประชุมต่างกัน มีทัศนคติต่อการใช้กระบวนการยุติธรรม เจริญमानันท์โดยใช้วิธีการประชุมกลุ่มครอบครัวและชุมชน ในสถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน กระบวนการยุติธรรมต่างกัน